

Sadržaj

Uvodnik 1

Članci 2

Bohemistický blog 2

Filmski festival *Cinematik* 3

Dan nastavnika i Jan Komenský 4

EURO 2012. u Poljskoj i Ukrajini 5

Hrvatska rosa u Devinskom Novom Selu 6

Alex Koenigsmark 7

Miro Žbirka 8

Richard Müller 9

Studia Academica Slovaca (SAS) 11

Vizualni i simbolički aspekti opere Jenufa Leoša Janačeka 12

Zagreb Film Festival (2012.): *Barbakan* 14

Prijevodi s hrvatskog 15

Alen Bović - *Ljudožder vegetarijanac* 15

Slavenka Drakulić - *Optužena* 22

Dubravka Ugrešić - *Suveniri iz raja* 24

Prijevodi na hrvatski 26

Július Balco - *Kvapka červeného vína* 26

Daniel Hevier - *Knih, ktorá sa stane* 35

Ján Johanides - *Strach z priestranstva* 41

Ryszard Kapuściński - *Imperium* 56

Alex Koenigsmark - *Sylvička (Hospodská historka)* 69

Dušan Mitana - *Koniec hry* 75

Zofia Nałkowska - *Duży zając* 88

Natjecanje u prevođenju na Katedri za bohemistiku 94

O. Franta - *Přicházíme* 94

O. Franta - *Ležím vedle své bývalé ženy* 96

O. Franta - *Dvě dívky procházejí tmou* 97

Karel Hlaváček - *Rozkvětlý smutek (iz zbirke Pozdě k ránu)* 97

Danuta Wałęsa - *Marzenia i tajemnice* 98

ČEŠKI

POLJSKI

SLOVAČKI

Uvodnik

Dragi naši čitatelji,

polako, možda sporije nego što bismo mi to željeli, no neminovno bliži se proljeće, a s njim niču i nove stranice ovog časopisa.

U ovom vam, ponajprije slovakističkom broju, donosimo zanimljivosti iz života Jana Komenskog, predstavljamo dvojicu pjevača pop-rock glazbe, Mira Žbirku i Richarda Müllera, upoznajemo vas s filmskim festivalom *Cinematik*, časopisom *Hrvatska rosa* i objavljujemo studentske prijevode Balca, Heviera, Johanidesa i Mitane.

Također donosimo članak o djelatnosti centra *Studia Academica Slovaca* kako bismo informirali i možda zainteresirali mlađe kolege za odlazak na ljetnu školu ili studentsku razmjenu.

Polonisti donose članak o prošlogodišnjem Europskom nogometnom prvenstvu te o filmu Barbakan. Također donose prijevode dijela Dubravke Ugrešić i Slavenke Drakulić na poljski. Bohemisti donose kratki pregled života nedavno preminulog češkog književnika Alexe Koenigsmarka te članak o premijeri opere Jenufa u HNK. Također ćete moći pročitati najbolje uradke s prošlogodišnjeg Natjecanja u prevodenju Katedre za bohemistiku.

Ovom prigodom želimo se od srca zahvaliti svima koji su trudom i marljivošću pridonijeli nastanku ovog broja. Nadamo se nastavku suradnje s kolegama, ali se ujedno nadamo da će se i ostali odazvati našem pozivu i slati nam zanimljive prijevode i članke. Pišite nam, rado bismo surađivali jer ovo je naš i vaš časopis!

Pozdrav od uredništva,

Nikolina Komorčec i Maja Novković (slovakistika), Mateja Medeši (bohemistika), Tena Strahinec (polonistika)

UREDNIŠTVO

Nikolina Komorčec

Mateja Medeši

Maja Novković

Tena Strahinec

DIZAJN

Borna Kržišnik

KONTAKTI

casopislisty@gmail.com

nkomorce@ffzg.hr

matejamedjesi@gmail.com

novkovic.m@gmail.com

red.cross.vixen@hotmail.com

b.krzisnik@gmail.com

Članci

Bohemistický blog

Tímto si Vás dovoluujeme pozvat, abyste sledovali, komentovali a připojili se na náš čerstvě vytvořený BLOG na Livejournalu: <http://ceskyblog.livejournal.com/>

Některé stránky, o které byl zájem, jsou už na hlavní stránce (např. stránky na stahování filmů, diktáty nebo náš časopis *Listy*).

Prosíme o vaši účast, takže se připojte a zanechte svůj komentář, zprávu, oznámení, článek, odkaz na píseň, článek, fotky atd.

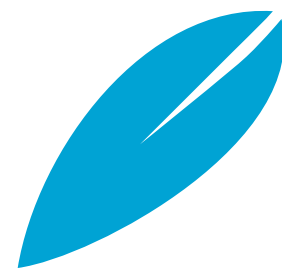
Každopádně Vás prosíme, abyste nám pomohli využít tento BLOG jak nejlépe je možné - je to v podstatě ještě pracovní verze, která počítá s vaší zpětnou vazbou. Doufáme, že to může posloužit jako první krok k větším projektům v budoucnosti.

Každopádně si tuto stránku dejte do Bookmarku, jelikož tam budeme dávat svá oznámení.

Těším se na vaše nápady a komentáře. S pozdravem

Slavomira Ribarova

[Povratak na sadržaj](#)

Filmski festival *Cinematik*

Sedmi međunarodni filmski festival *Cinematik*, koji se od 7. do 13. rujna održao u gradu Piešťany, ponudio je svojim posjetiteljima bogat pregled slovačke, ali i svjetske kinematografije. Ovaj festival ima za cilj popuniti praznine u ponudi filmskih festivala u Slovačkoj, a orijentiran je prije svega na mladog filmskog gledatelja. Mjesto održavanja festivala, grad Piešťany, ujedno i grad prijatelj Varaždinskih toplica, jedno je od najpoznatijih lječilišnih i kupališnih mjesta u Slovačkoj, udaljeno svega osamdesetpet kilometara od Bratislave. Daleko od vreve užurbanog grada i prepunih trgovačkih centara, ovo pitomo mjestašće u Trnavskom kraju postalo je na tjedan dana slovačkom filmskom oazom.

O dobitnicima festivalskih nagrada ovoga je puta odlučivalo osamnaest mladih filmskih kritičara iz sedamnaest europskih zemalja koji su sastavili izbor od deset najboljih europskih filmova. Među članovima žirija bio je i Daniel Rafaelić iz Hrvatske. Usput rečeno, Rafaelić je zajedno s Leonom Rizmaulom snimio nagrađivani dugometražni dokumentarni film *Druga strana Wellesa* (2005.) o životu, djelu i intelektualnoj ostavštini Orsona Wellesa u Hrvatskoj. Redatelj je i kratkog edukativnog igranog filma *Ajmo probat...* (2009.) o utjecaju psihoterapije na odnos dvoje bivših ljubavnika, koji je prikazan na 7. Zagreb Film Festivalu 2009. godine.

U prvom od dva natjecateljska dijela programa, *Meeting Point Europe*, festival je ponudio presjek prošlogodišnjih filmskih ostvarenja. Glavnu nagradu festivala, *Meeting Point Europe Award* za najbolji europski film godine, osvojio je francuski The Artist redatelja Michela Hazanaviciusa. Ovaj je film već osvojio mnoštvo nagrada, uključujući i pet nagrada *Oscar*. Priča o izbljedjeloj slavi filmskog glumca kojem je dolazak zvuka na velika platna krajem dvadesetih godina prošlog stoljeća uništio karijeru, poseban je po tome što je snimljen kao nijemi film. Uspjeh ovoga filma zanimljiv je fenomen, naročito u kontekstu značajnih promjena kroz koje film prolazi i u našem stoljeću, ponajprije promjena uzrokovanih digitalizacijom.

Drugi natjecateljski dio festivala, *Cinematik.doc*, treću je godinu za redom predstavio ono najbolje od cjelovečernje slovačke dokumentarne produkcije, filmova koji su svoju premijeru imali od rujna prošle godine do rujna ove godine. Ovaj je dio festivalskog programa namijenjen ponajprije prezentaciji slovačkog dokumentarnog filma, a uključuje i seminare i tribine o dokumentarnom filmu. Ove je godine nagradu *Film Europe Award* osvojio film *Zvonky šťastia* redateljskog dvojca Mareka Šulíka i Jane Bučke. Riječ je o filmu sa snažnim socijalnim podtekstom, dokumentarcu na kakve smo već navikli iz radionice ovog mladog redatelja. Film prati bratića i sestričnu iz romskog naselja, obožavatelje Karla Gotta, jednog od najpopularnijih pjevača u povijesti čehoslovačke pop glazbe kojega su izvan rodne Češke zvali „Zlatý hlas z Prahy“ i „Sinatra Východu“ i slovačke pjevačice Dare Rolins, koji odluče svojim idolima poslati DVD s romskom verzijom njihovog zajedničkog hita *Zvonky šťastia*.

Nagradu Gradonačelnika grada Piešťany osvojio je dokumentarni film Paule Siskove *...Myslím, že sa nevrátim*. Debitantski film ove redateljice nastao je na hodočašću do španjolskog Santiaga de Compostela, glavnog grada Galicije, a bilježi dugo putovanje četiriju žena, putovanje puno radosti, tuge i muke. Nagradu gledatelja dobio je film *Carnage* Romana Polanskog. Riječ je o komornoj drami koja se gotovo isključivo odigrava u jednom stanu u kojem se susreću dva roditeljska para čija su se djeca potukla na igralištu, a koji se trude mirno riješiti nastali konflikt.

Izvan konkurencije, u sekciji *Rešpekt* koja predstavlja iznimne europske filmaše, prikazana je retrospektiva cjelovečernih filmova Leosa Caraxa (1960.), inače pravim imenom Alexandrea Oscara Duponta, jednog od najoriginalnijih francuskih redatelja u posljednja tri desetljeća koji je definirao francusku kinematografiju osamdesetih godina. Iako je Carax u svojoj gotovo tridesetogodišnjoj karijeri snimio tek pet cjelovečernih filmova, oni su svojom kvalitetom ostavili traga u francuskoj filmskoj povijesti.

Spomenimo i jednu zanimljivost. Naime, ovaj festival bio je prilika i za premijeru digitalizirane kopije filma *Sluko v sieti* (1962.), drugog igranog filma redatelja Štefana Uhera. Prvi film čehoslovačkog novog vala, nastao prema scenariju slovačkog prozaika Alfonza Bednára, digitalizirao je *Slovenský filmový ústav* povodom 50. obljetnice njegove premijere.

Na kraju, bez imalo sumnje možemo zaključiti kako ova manifestacija predstavlja sjajnu zvijezdu slovačkog festivalskog neba čije ovogodišnje izdanje obećava još mnogo filmskih poslastica u godinama koje dolaze.

Maja Novković

novkovic.m@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Dan nastavnika i Jan Komenský

5. listopada, u više od sto zemalja svijeta obilježen je devetnaesti po redu Međunarodni dan nastavnika. Proglasio ga je UNESCO 1994. godine u spomen na isti dan 1966. kada je potpisana Preporuka o statusu učitelja. Međutim, Dan nastavnika ne obilježava se u svakoj zemlji baš na taj datum. U Slovačkoj se, primjerice, dan nastavnika obilježava 28. ožujka, odnosno na obljetnicu rođenja Jana Amosa Komenskog, učitelja naroda, po kojem je nazvano i sveučilište u Bratislavi. To je dan zahvale svim pedagoškim djelatnicima za njihovo strpljenje i predanost poslu.

Jan Amos Komenský bio je češki pedagog, jezikoslovac, humanist, filozof, pisac i protestantski svećenik. Zbog zasluga, prvenstveno na području pedagogije, često ga osim Čeha prisvajaju Slovaci, Mađari, Nijemci te drugi narodi. Komenský je sebe smatrao pripadnikom moravske nacionalnosti i govornikom češkog jezika. Njegovo ime nosi bratislavsko sveučilište i jedno privatno sveučilište u Pragu. Rođen krajem 16. stoljeća, 1614. godine zaredio se u protestantskoj crkvi Ujedinjene braće. Kada je trinaest godina kasnije protjeran iz Morave zbog protureformacijskih struja u Češkoj, prvo se sklanja u Poljsku, a uskoro počinje putovati Europom. Njegova putovanja financirali su bogati meceni koji su podupirali njegov rad. Komenský se posebno zalagao za obavezno školovanje, smatrao je da sva djeca trebaju ići u školu bez obzira bila ona pametna ili glupa, bogata ili siromašna. Smatra se ocem suvremenog obrazovanja.

U mladosti je izgubio oba roditelja i dvije od svoje četiri sestre. Zbog loših ekonomskih okolnosti tek je sa šesnaest godina upisao Latinsku školu u Přerovu. Njegova knjiga *Janua linguarum reserata* donijela mu je međunarodno priznanje i slavu. Međutim, nedugo potom Ujedinjena braća postaju meta protureformacije i njihovi svećenici su prognani, pri čemu je Komenský izgubio svu svoju imovinu i rukopise. Godine 1638. odlazi u Švedsku na poziv kraljice kako bi radio na školskom sustavu u toj državi. Osim u Švedskoj, djelovao je u Poljskoj, Mađarskoj, Velikoj Britaniji i drugim zemljama. Tijekom njegovog boravka u Poljskoj, započeo je Švedsko-poljski rat. Komenský je podupirao švedsku, protestantsku stranu, zbog čega su mu poljski partizani zapalili kuću i uništili radove. Bježi u Amsterdam, gdje i umire 1670.

Osim obrazovanjem i religijom, Komenský se također bavio enciklopedistikom. Htio je pronaći način kako na jednom mjestu sakupiti cjelokupno ljudsko znanje da bi ono bilo dostupno svakom djetetu. Pokušao je osmisliti jezik u kojem bi bilo nemoguće izreći laž. U svojoj knjizi *Didactica Magna* Komenský je opisao školski sustav koji u potpunosti odgovara današnjem američkom školskom sustavu, odnosno sastoji se od vrtića, osnovne škole, niže srednje škole, više srednje škole i sveučilišta. Također je nizom novih udžbenika promijenio sadržaj i metodiku nastave. Tako su, primjerice, u njegovom udžbeniku *Orbis Sensualium Pictus* prvi put uvedene ilustracije kao nastavno pomagalo.

Komenský je za sobom ostavio preko četrdeset djela. Osim u Češkoj, velik broj njegovih rukopisa čuva se na Sheffieldskom sveučilištu u Velikoj Britaniji. Osim osnovne škole u Skopju, njegovo ime nosi i Fundacija Komenský, nevladina organizacija iz Varšave usmjerena na pružanje jednakih uvjeta djeci slabijeg imovinskog stanja mladoj od deset godina. Također postoje medalje Komenskog koje UNESCO dodjeljuje za izvanredna postignuća u području obrazovanja. U Češkoj je 2005. pokrenut projekt *Vrata jezika* za cjeloživotno obrazovanje nastavnika.

Bez Komenskog naš obrazovni sustav možda ne bi postao ovakav kakav je danas. Stoga se, prilikom obilježavanja ovog praznika, prisjetimo i naših dana provedenih u školskim klupama. Sjetimo se velikih i malih odmora, petica, ukora, školskih kolega, magarećih ušiju, lektire, zbornice i svih naših nastavnika koji su nas odgajali, podučavali i oblikovali.

Nikolina Komorčec

nkomorce@ffzg.hr

[Povratak na sadržaj](#)

EURO 2012. u Poljskoj i Ukrajini

Nakon Nizozemske i Belgije (2000. godine) te Austrije i Švicarske (2008.), Poljska i Ukrajina postale su trećim dvojnim domaćinima Europskog nogometnog prvenstva (2012.). Poljsko-ukrajinska ponuda za domaćinstvo prihvaćena je na sastanku UEFA-inog Izvršnog odbora u Cardiffu 18. travnja 2007. godine. Među osam gradova domaćina, četiri su bila poljska: Gdanjsk, Poznanj, Varšava i Vroclav.

Kako bi se najbolje pripremili za organizaciju prvenstva i navijačke zone za prijem gostiju, domaćini su pri projektiranjima koristili iskustva organizatora UEFA EURA iz 2008. godine u Austriji i Švicarskoj. Zahvaljujući svom jedinstvenom položaju, raznolikosti predviđenih atrakcija i višenamjenskoj organizaciji prostora, prvenstvo je cjelokupno zadovoljilo potrebe strastvenih ljubitelja nogometa, kao i onih manje privrženih sportu. Anketiranje inozemnih navijača potvrđuje značajan utjecaj organizacije EURA 2012. na pozitivnu sliku poljske zemlje – većina inozemnih sudionika podvrgnutih anketi bila je zadovoljna atmosferom, prijevozom i sigurnošću u Poljskoj, dok su se poljski gradski volonteri na EURU istaknuli znanjem, kompetentnošću, komunikativnošću i pristupačnošću.

Reprezentacija Poljske igrala je u skupini A uz Češku, Grčku i Rusiju, ali se nije uspjela plasirati za daljnji tijek natjecanja. Svoju najbolju utakmicu odigrala je protiv Grčke na dan otvorenja na Nacionalnom stadionu u Varšavi 8. lipnja. Utakmica je bila atraktivna i dramatična; gledatelji su imali priliku vidjeti dva gola, dva crvena kartona i nerealizirani jedanaesterac. Prije utakmice navijači su se mogli samo nadati rezultatu 1:1, ali nakon utakmice bili su svjesni propuštena dva boda. Nakon odlične igre u prvom poluvremenu, Poljaci su u drugom stagnerali sve do obrane jedanaesterca Przemysława Tytoña nakon kojeg više nitko nije uspio realizirati evidentne šanse.

Zanimljivosti:

Imena maskota blizanaca su Slavek i Slavko, koji su slični svojim precima Trixu i Fixu s EURA iz 2008. godine u Austriji i Švicarskoj. S obzirom na različitu narodnost blizanaca dvojnih domaćina, njihovi roditelji nisu dogovoreni. Ironično, maskote poljsko-ukrajinskih blizanaca glume dvojica Nijemaca.

Izgled službenog logotipa motiviran je vicinankijem, tradicionalnom poljskom umjetnošću rezanja papira koja je karakteristična i za neke ruralne predjele Ukrajine.

Službeni slogan je „Stvaramo povijest zajedno“, koji je promijenjen u „Stvaramo budućnost zajedno“ („Razem tworzymy przyszłość“) – Poljska i Ukrajina su zemlje koje su napravile korak prema naprijed – u organizaciji su sudjelovali svi stanovnici obiju zemalja, a ne samo osobe na visokom položaju ili one od velike važnosti.

Sonja Kukić

kukiceva@hotmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Hrvatska rosa u Devinskom Novom Selu

Danas u Slovačkoj živi oko tri tisuće pripadnika hrvatske nacionalne manjine. Nastanjeni su u četiri naselja na području Bratislave - Devinsko Novo Selo (Devínska Nová Ves), Hrvatski Grob (Chorvátsky Grob), Čunovo i Hrvatski Jandrof (Jarovce). Kulturna društva iz tih četiriju naselja zajedno tvore Hrvatski kulturni savez koji svojim bogatim kulturnim programima i brojnim društvenim aktivnostima njeguje hrvatsku kulturu u Republici Slovačkoj. Vrhunac je njihovih nastojanja Festival hrvatske kulture koji se odvija u lipnju u Devinskom Novom Selu još od 1989. godine. U ovom je naselju 3. prosinca 2005. otvoren Muzej kulture Hrvata u Slovačkoj.

Zajednica Hrvata u Devinskom Novom Selu bavi se i raznim drugim aktivnostima. Njihova je primarna „misija“, koju uspješno vrše preko petsto godina, očuvanje hrvatskog jezika u komunikaciji zajednice. Jezik kojim govore mješavina je starohrvatskog i lokalnog slovačkog govora. Na njemu su objavljene brojne publikacije, između ostaloga i časopis pod nazivom *Hrvatska rosa*.

Časopis *Hrvatska rosa* izlazi tromjesečno već deset godina i, kako kažu lokalni čitatelji „je to časopis ki zidava HKS u Slovačkoj, je to časopis sih Hrvatov u Slovačkoj, a to je dobro, da bar neg ovako znamo o sebi“. Prije osnivanja ovih četiriju kulturnih društava nisu postojala društva ili udruge Hrvata. Tako su, primjerice, u Čunovu, koje se nalazi na slovačko-mađarsko-austrijskoj granici, Hrvati svoju nacionalnost mogli javno iskazivati samo u mjesnoj crkvi u kojoj su se do 1981. mise održavale isključivo na hrvatskom jeziku. Nakon dugog zatišja godine 1989. nastaje političko ozračje i stvara se prostor za osnivanje hrvatskih kulturnih društava u Slovačkoj zbog čega hrvatski jezik, godinama čuvan unutar obitelji i doma, doživljava svojevrsnu renesansu.

Iako je jezik koji su očuvali pomalo arhaičan, ustvari je riječ o pravom dijalektalnom bogatstvu. Između ostalog, sačuvali su čakavsku ikavicu i ijekavicu, kajkavsku ekavicu i ikavicu te gradišćanskohrvatski dijalekt. Kako su društva počela organizirati sve više i više aktivnosti, javila se potreba za dokumentiranjem istih, stoga je 2002. počela izlaziti *Hrvatska rosa* koja promiče njihove kulturne aktivnosti i čuva hrvatsku kulturnu baštinu.

Među ostalim aktivnostima, u časopisu se promovira rad pjevačkog ansambla *Rosica*, dječjeg folklornog ansambla *Grbarčieta*, ansambla *Črip*, plesачke grupe *Roužice* i *Pašaki* iz Devinskog Novog Sela, pjevačkog zbora, tamburaškog sastava *Čunovski bečari* iz Čunova te izvještava o hrvatskim balovima, plesovima, festivalima, zbornim natjecanjima, hodočašćima, izletima i raznim drugim aktivnostima hrvatske nacionalne manjine u Slovačkoj.

Nikolina Komorčec

nkomorce@ffzg.hr

[Povratak na sadržaj](#)

Alex Koenigsmark

Prošlog mjeseca, točnije 23. siječnja nakon duge i teške bolesti u 68. godini života preminuo je češki književnik, scenarist i dramaturg Alex Koenigsmark.

Rođen je u Plzňu u obitelji umjetnika, otac mu je bio pjesnik, pisac i redatelj, a majka slikarica. Pohađao je srednju kiparsko-klesarsku školu, nakon čega je diplomirao dramaturgiju i scenaristiku na FAMU u Pragu. Kratko je radio u popularnom praškom Studiju Barrandovu na mjestu dramaturga, a potom se u potpunosti posvećuje pisanju knjiga i scenarija.

Napisao je brojne scenarije za slovačku televiziju, od kojih se najviše ističu *Nebezpečné známosti* i *Mário a kouzelník*, za kojeg je dobio nagradu Zlatna nimfa u Monte Carlu. Prema njegovim scenarijima snimljeni su češki televizijski filmovi *Jasnovidec* i *Závist*, a sudjelovao je i u pisanju scenarija za film Juraja Herza *Přezůvky Štěstěny*.

Osim toga, autor je niza radijskih tekstova, kao i kazališnih djela. Izdao je i nekoliko romana, među kojima su najznačajniji *Černá krev*, *Siromacha* i *Chlast aneb Cesta sekčního šéfa k moři*, književni portret glumice Jiřine Jiráskove, te zbirke feljtona *Jak se stal Rockefeller miliardářem* i *Nesmrtelna duše*. Koenigsmark je bio nositeljem nagrade Europski feljton godine. Bio je popularan zbog izravnog i suhog humora, koji se protezao kroz sva njegova djela.

Alexu Koenigsmarku u spomen predstavljamo vam prijevod njegove pripovijetke *Sylvička*.

Anna Pleadin

annaplea@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Miro Žbirka

Miroslav „Meky“ Žbirka slovački je pop pjevač i skladatelj rođen 21. listopada 1952. u Bratislavi. Nadimak „Meky“ Žbirka je stekao još u djetinjstvu. Tako ga je zvao prijatelj, aludirajući pritom na slavne osobe čija prezimena počinju sa „Mc“ ili „Mac“, poput Paula McCartneyja. Njegova je obitelj od ranog djetinjstva podupirala njegovo zanimanje za glazbu, pogotovo njegova majka, Engleskinja Ruth Gale. Njegovi otac i majka upoznali su se u londonskom pubu kada je mladi čehoslovački vojnik zabunom ispio Ruthino piće. Vjenčali su se i nakon završetka rata preselili u Bratislavu gdje su dobili svoja tri sina: Jasona, Antona i Miroslava. Zahvaljujući svojim engleskim korijenima, Miroslav i njegova braća lako su mogli doći do stranih ploča i bili su upoznati s inozemnim glazbenim strujama.

Glazbenu karijeru započeo je izvođeci na gitari s prijateljima hitove *Beatlesa*, *Rolling Stonesa* i Elvise Presleya na prometnom čvorištu Račianske myto u Bratislavi. Njegov talent nije prošao nezamijećeno pa je postao član slovačkih poluprofesionalnih i profesionalnih sastava i gitarist u *Orkestru Gustáva Broma* (*Orchester Gustáva Broma*) i *Orkestru Gustáva Offermanna* (*Orchester Gustáva Offermanna*).

Svoju karijeru u pop glazbi započeo je kao suosnivač grupe *Modus*. U svojim je počecima grupa izvodila samo cover verzije popularnih hitova s kraja šezdesetih, ali kasnije se njihov repertoar proširio i na pjesme na slovačkom jeziku. Sedamdesetih godina, kada su na vrhovima glazbenih ljestvica bile domaće obrade stranih hitova, grupa se odlučila za autorske pjesme. U to su vrijeme autori njihovih tekstova bili pisac i putopisac Boris Filan, pjesnik i novinar Luboš Zeman i pjesnik Kamil Peteraj. Godine 1977. s pjesmom *Úsmev* pobijedili su na festivalu popularne glazbe *Bratislavská lýra*. Kasnije su snimili danas već klasične hitove *Dievčatá*, *Drahá*, *Zažni*. Eksplozija popularnosti grupe *Modus*, koja je izvodila originalne slovačke skladbe, pobudila je zanimanje za drugim izvođačima toga žanra, kao što su *Elán* i Peter Nagy.

Iako grupa *Modus* djeluje i danas, prijelomno razdoblje u njihovoj popularnosti bio je odlazak Mira Žbirke zajedno s bubnjarom Dušanom Hájkom i basgitaristom Lacom Lučeničom. Također, pjevačica grupe Marika Gombitová doživjela je automobilsku nesreću koja im je na vrhuncu popularnosti onemogućila redovito nastupanje na koncertima.

Žbirka je tada s Hájkom i Lučeničom osnovao grupu *Limit*, ali ubrzo nakon toga se usmjerio na solo karijeru. Njegov prvi solo album bio je *Doktor sen* (1980.). Bio je prvi slovački izvođač koji je osvojio čehoslovačku nagradu *Zlatý slávik* na temelju anketa popularnosti koje su se provodile u časopisu *Mladý svět*. Tada je također pobijedio na međunarodnom festivalu u Austriji s pjesmom *V slepých uličkách*. Još je jednom pobijedio na festivalu *Bratislavská lýra* s pjesmom *Nechodí*. Mnogo puta osvojio je nagradu *Zlatý slávik* našavši se u anketama popularnosti na prvom, drugom ili trećem mjestu, a osvojio je i brojne druge nagrade. Održao je velik broj koncerata i koncertnih turneja u Slovačkoj i inozemstvu, a svoju posljednju turneju održao je u suradnji sa simfonijskim orkestrom. Također je glumio u mjuziklu *Neberte nám princeznú*. Njegov posljednji album *Empatia* (2009.) bio je nominiran za češku nagradu *Anděl*.

Njegovi brojni albumi i singlovi, koje je izvodio na slovačkom i engleskom, obilježili su više od trideset godina slovačke glazbe. Njegov opus predstavlja svojevrsnu prekretnicu u formiranju slovačke popularne glazbe, a njegovi hitovi još će se dugo pamtili.

Nikolina Komorčec

nkomorce@ffzg.hr

[Povratak na sadržaj](#)

Richard Müller

Richard Müller, jedna od najpoznatijih ličnosti slovačke, ali i češke glazbene scene, pjevač, tekstopisac, skladatelj, pionir elektroničkog popa u Slovačka, radijski i televizijski voditelj, sin slovačkog glumca Vladislava Müllera i glumice Eliške Müllerove, rođen je 6. rujna 1961. u gradu Hlohovec u Trnavskom kraju.

Početak osamdesetih godina, još kao student filmske i televizijske dramaturgije i scenaristike na Visokoj školi dramskih umjetnosti (Vysoká škola múzických umení, VŠMU) u Bratislavi, počeo je objavljivati članke u tadašnjem glazbenom mjesečniku *Populár* i u časopisu *Gramorevue*. Njegova prva pjesma *Rádio*, koju je otpjevao s grupom *Burčiak* Pavla Daněka, zabilježila je velik uspjeh, što je Richarda ohrabrilu te je s Martinom Karvašom 1984. osnovao vlastiti bend *Banket*. Karvaš je prije toga bio član grupe *Limit* još jednog poznatog slovačkog pjevača Mire Žbirke, a kasnije je postao dio postave legendarne slovačke skupine *Elán*. Nakon što ga je Karvaš napustio, Müllerov glazbeni partner postao je Svaťo Juřík koji je s njim surađivao na debitantskom albumu grupe *Banket, Bioelektrovízia* (1986.). Album je iznjedrio neke od besmrtnih hitova, kao što je, primjerice, pjesma *Po schodoch* autora Vaše Patejdla. Sljedeće je tri godine Müller surađivao s Andrejom Šebanom, svojim prijateljem iz vremena služenja vojnog roka, koji je u *Banketu* pjevao i svirao klavijature i gitaru. Zajedno su snimili drugi album grupe pod nazivom *Druhá doba?!* (1988).

Godine 1990. grupa je objavila svoj treći i posljednji album *Vpred?* nakon kojeg je Müller započeo svoju samostalnu karijeru. Na samom njezinom početku uspjelo mu je nešto dotad gotovo nezamislivo. Kao Slovak postigao je golem uspjeh s pjesmama na češkom jeziku. Pjesme kao što su *Šťěstí je krásná věc* i *Rozeznávám*, objavljene na albumu *V penziónu Svět*, koje je napisao Michal Horáček, a uglazbio Petr Hapka, postale su čehoslovačke uspješnice.

Richardov suradnik nakon toga postaje skladatelj i aranžer Henrich Leško s kojim je snimio svoja prva dva solo albuma, *Neuč vtáka lietat'* (1992.) i *33* (1994.). Na potonjem albumu vidljiv je utjecaj Jara Filipa, koji je postao njegov skladatelj kroz sljedećih nekoliko godina. Kao rezultat suradnje, uslijedila su tri albuma *L.S.D.* (1996.), *Nočná optika* (1998.) i *Koniec sveta* (1999.), zahvaljujući kojima se Richard Müller vinuo u neslućene visine slovačke i češke glazbe, što dokazuje trajna usidrenost svih njegovih albuma visoko na ljestvicama najprodavanijih albuma, mnoštvo profesionalnih nagrada i rasprodane koncertne turneje.

Godine 1999. objavljen mu je prvi live album - *Müllenium Live*, ujedno i prvi album na prostoru bivše Čehoslovačke snimljen u tehnologiji *Dolby Surround*. Sljedeće godine izlazi njegov „češki album“ Richard Müller a hosté, a godinu kasnije album *01*, koji je ovjenčan mnogim slovačkim godišnjim glazbenim nagradama (za najboljeg pjevača, najbolji album, najbolji spot i najbolju pjesmu), a na kojem je producent bio Ivan Tásler iz poznate slovačke grupe *I.M.T. Smile*. Na objavljivanje albuma nadovezala se uspješna turneja po Slovačkoj i Češkoj iza koje je uslijedila kompilacija *Retro* (2002.).

Svoj prvi autorski album, *Monogamný vzťah* (2004.), snimio je sa skupinom američkih glazbenika koje je upoznao za vrijeme boravka u New Yorku godinu dana ranije. Nakon jedanaestogodišnje pauze, na mjesto producenta ponovno se vratio Henrich Leško koji je u New Yorku s njim radio na albumu *44* na kojemu su svirale i svjetske instrumentalističke zvijezde poput bubnjara Omara Hakima, basgitarista Anthonyja Jacksona, Willa Leeja i gitarista Hiram Bullocka.

U prosincu 2005. u Slovačku je doveo zvjezdanu postavu američkih glazbenika (Omar Hakim, Hiram Bullock, Will Lee, Clifford Carter i Mike Caffrey) s kojima je odradio iznimno uspješnu turneju po Slovačkoj i Češkoj. Godine 2007. objavio je koncertni DVD i dokumentarni film o turneji s američkim glazbenicima *44: Koncert*. Dosad je objavio ukupno trinaest solo albuma, među ostalima i *V.V.* (2006.), *Müller spieva Lasicu, Lasica spieva Müllera, Müller a Lasica spievajú Filipa* (2008.), koji je snimio s komičarem Milanom Lasicom i Jaroslavom Filipom, *Už* (2010.) i posljednji album *Ešte* (2011.).

Među ostalim, Müller je koautor glazbe za film *Kúpeľňový hráč* (1988.), a za kazalište u Martinu je zajedno s Andrejom Šebanom i Kamilom Peterajom skladao glazbu za predstavu *Baal* (1989.) prema dramati Bertolta Brechta.

Maja Novković

novkovic.m@gmail.com

Imao je i sporednu ulogu pjevača u filmu *Rivers of Babylon* (1998.), snimljenom prema istoimenom romanu Petra Pištanka iz 1991. godine. Osim glazbene karijere, Müller se bavi i fotografijom. Objavio je zbirke fotografija *Amerika* (1996.) i *Enter* (2010.) te knjigu reportaža s putovanja po Americi pod naslovom *Americký denník* (1995.), koja je osvojila više prestižnih nagrada. Osvojio je ukupno devet slovačkih glazbenih nagrada Aurel i tri prva mjesta u anketi popularnosti *Slávik* (2003., 2010. i 2011.).

Svojom blistavom i nadasve plodnom karijerom Richard Müller zasigurno se svrstava među živuće legende slovačke glazbene scene.

[Povratak na sadržaj](#)

Studia Academica Slovaca (SAS)

Studia Academica Slovaca, Centar za slovački kao strani jezik, inačica je našeg *Croaticuma*. Tajništvo SAS-a smješteno je na četvrtom katu Filozofskog fakulteta Sveučilišta Komenský u Bratislavi. Svake godine u kolovozu organizira ljetnu školu slovačkog jezika u trajanju od tri tjedna. Ljetna škola započela je s radom 1965. godine, a godinu dana kasnije dobila je naziv *Studia Academica Slovaca*. Od samih svojih početaka SAS je izmijenio nekoliko voditelja, a neki od njih bili su poznati slovački jezikoslovci poput Eugena Paulinyja, autora i koautora nekoliko slovačkih gramatika i drugih lingvističkih priručnika te stilista i pedagoga Jozefa Mistríka.

Za polaznike su organizirane jezične vježbe nižeg, srednjeg i višeg stupnja poznavanja jezika te zanimljiva predavanja i seminari iz raznih područja (jezik, književnost, povijest, geografija, glazba, umjetnost...). Osim ljetne škole, SAS također organizira i nastavu za studente na razmjeni. Uz jezične vježbe i predmete na Katedri za slovački jezik i Katedri za slovačku književnost, studenti na razmjeni mogu slušati i nekoliko izbornih predmeta prilagođenih upravo strancima koji studiraju slovački. Profesori uključeni u program također se trude obavijestiti studente o svim kulturnim i društvenim događanjima u gradu, kao što su primjerice Noć muzeja i galerija, Dani otvorenih vrata grada, Majales ili akcije Slovačkog narodnog kazališta i motivirati ih za sudjelovanje u istima.

Osim navedenih djelatnosti, *Studia Academica Slovaca* izdala je brojne publikacije i priručnike za učenje slovačkog jezika. Među njima je i udžbenik *Krížom Krážom* za učenje jezika na razinama A1, A2 i B2. Na popisu publikacija nalaze se priručnici i vježbenice iz slovačke gramatike i pravopisa, didaktički priručnici za učenje slovačkog kao stranog jezika, priručnici i vježbenice iz komunikacije, kulturološki priručnici i slično. Od 1972. svake godine izlazi zbornik radova izloženih tijekom ljetne škole.

Sadašnja voditeljica centra, gospođa Jana Pekarovičová često napominje kako se studentima na ljetnoj školi „otvaraju usta“, odnosno oslobađaju se straha od jezika, što se najčešće događa kroz druženje sa oko stošezdeset kolega iz više od trideset zemalja svijeta. Uz predavanja, u program su uključeni i koncerti slovačke narodne i moderne glazbe, filmske projekcije, susreti s piscima i mnoge druge aktivnosti. Ljetna škola završava programom *Sami sebe* u kojem polaznici izvode točke koje su uvježbali na kreativnim radionicama plesa, pjevanja, glume, fotografije i brojnim drugima.

Nikolina Komorčec

nkomorce@ffzg.hr

[Povratak na sadržaj](#)

Vizualni i simbolički aspekti opere *Jenufa* Leoša Janačeka

Opera *Jenufa* Leoša Janačeka u Hrvatskom je narodnom kazalištu premijerno izvedena 27. travnja 2012. godine. Libreto je napisao skladatelj prema suvremenoj drami Gabriele Preissove. U središtu je problematika položaja žena u konzervativnom društvu ruralne Moravske. Studenti bohemistike Filozofskog fakulteta s profesorima operu su pogledali nekoliko dana nakon premijere. Ovaj tekst osvrće se na scenografiju, simboliku i radnju te odnose među dramskim osobama.

Već su prvom scenom naznačeni scenski kontrasti koji će se simbolično izmjenjivati do samoga kraja. Primjerice, prostor mlina više podsjeća na zatvorsku ćeliju, dok je na prosceniju romantično izdvojena djevojka s vjenčanicom koja očekuje zaručnika. Kako se *Jenufa* ističe među mračnim elementima i dramskim osobama, tako se ističe i njeno zeleno cvijeće za koje kaže: „*Ako ono uvene, bojim se da će uvenuti sva sreća na svijetu.*“ Taj poetska rečenica funkcionira kao potvrda njezine različitosti i nemogućnosti ostvarenja sreće u vlastitoj okolini, ali i kao prijetnja, odnosno najava moguće tragedije. Laca, koji je potajno zaljubljen u *Jenufu*, cvijeće će simbolički zatrovati glistama te time najaviti promjenu *Jenufine* sudbine.

Jenufa je kontrastirana i čednošću u odnosu na ostale, zaposlenike mlina i poznanike. U lascivnim je scenama izdvojena, čime je potvrđena i njezina ideološka osamljenost. Snažno je izražena vjerska dimenzija dramskih osoba. *Jenufa* je u stalnome strahu za vlastitu dušu i boji se kazne. Problematiziraju se eshatološka pitanja. Figura majke najznačajnija je slika u operi. Majke glavnih dramskih osoba dominantne su i upravljaju sudbinama svih. U odnosu na njih djeca pokazuju preveliku dozu infantilnosti i nesigurnosti. *Jenufina* pomajka Crkvenjarka ne želi da se ona uda za Števu, bogatoga i razmaženoga, ali popularnoga vlasnika mlina, dok on ne bude godinu dana trijezan: „*Svaki par mora proći kroz vrijeme patnje.*“ Trenutak kada svi pjevaju o veličini ljubavi i žrtvi koju za nju treba podnijeti, jedan je od najsvečanijih i najraskošnijih, scenski i glazbeno.

Zanimljiva je igra zidom koji naglašava dramsku radnju. Primjerice, kada Števa značajno dodiruje *Jenufin* trbuh, pozadinski zid im se primakne, čime je jasno kako je *Jenufa* trudna te kako se njezin izbor, tj. mogućnost kretanja smanjila. Na kraju prvoga čina ljubomorom zaslijepljeni Laca unakazi *Jenufino* lice. Igrajući na kartu Štavina površna odnosa prema *Jenufi* u odnosu na njegovu duboku ljubav, uništava njezinu ljepotu: „*On u tebi ne vidi ništa osim tvojih rumenih obraza.*“

Drugi čin odigrava se u malenu stanu u koji je Crkvenjaraka skrila *Jenufu* kako bi ju zaštitila od sramote. Prostorom dominiraju kršćanske ikone, koje uznemirujuće mijenjaju količinu pozadinskoga svjetla prateći dramska zbivanja. Na kuhinjskome stolu konfrontirani su kip Majke Božje i boca Becherovke. Pod stolom je nekoliko ispijenih flaša. Paradoksalno je i to što se Crkvenjarka s krunicom oko vrata moli da *Jenufin* sin umre. Na koljenima moli Števu da ozakoni dijete.

Opera ima neke bajkovite elemente. Primjerice, odnos između pomajke i njezine pokćeri koju drži zatočenu. *Jenufa* je u prvome činu poput bajkovite princeze, bezazlena, radosna, zaljubljena. Crkvenjarka je, po zapletu situacije, ogorčena i razočarana, licemjerna vjernica kojoj je važnija izgubljena čast od *Jenufine* sreće i djetetova života. Na trenutke njezin govor podsjeća na bajkovito vraćanje: „*Do proljeća da se led stopi...*“. Smatra kako bi, budući da ih Števa ne želi priznati, smrću djeteta otkupila *Jenufin* život te potajno ubija dijete. *Jenufa* romantičarski ostaje sama u noći, bez nade i izlaza: „*Posvuda tama, tek mjesec, mjesec i roj zvijezda svijetle ubogima...*“

Čitav prvi i drugi čin kontrastirani su. Scenski prostor, kostimografija i svjetlo funkcioniraju kao prikaz velikoga nesretnoga obrata u *Jenufinu* životu. U trećemu činu negativnosti eskaliraju te priča izgleda kao moderna anti-bajka. U golemu prostoru vijećnice prevladavaju crna i tamnosiva boja koje razbijaju strogi bijeli mramorni stupovi. Crkvenjarka je izgubila zdravlje i mir. *Jenufa* se pojavljuje u crnini. Najavljena je svadba Štave i Karolke za četrnaest dana, a toliko je, simbolično, i bijelih stolica. *Jenufu* žele, opet dvolično, kamenovati zbog nemorala. U tome trenutku ona, na čuđenje okupljenih plemenito oprašta pomajci za sve. Najednom se pojavljuje i Laca, koji staje između *Jenufe* i mnoštva, kako bi ju zaštitio. *Jenufa* mu, opet neočekivano, oprašta: „*Davno sam ti oprostila*

Danijela Mandac

danchi555@gmail.com

što si mi ranio obraz. I ti si grijешio zbog ljubavi.“ Treći je čin prostor razotkrivenih tajni i obrata, pokajanja, okajanja i oprosta. Jenufa se pokazuje kao istinska vjernica, oprašta svima vodeći se načelom kako zlo vodi zlu, a dobro rađa dobrim. Moralno nadmoćna, romantičarski ispašta u malograđanskoj sredini, ali završava sretno, potpuno neočekivanim raspletom.

Leoš Janáček ovom se operom potvrdio kao jedan od vodećih opernih skladatelja 20. stoljeća. U glazbenom smislu, ona je most između romantizma i modernosti uz elemente narodne tradicije.

[Povratak na sadržaj](#)

Zagreb Film Festival (2012.): *Barbakan*

Na ovogodišnjem Zagreb Film Festivalu prikazan je film prvijenac poljskog redatelja Bartłomieja Żmude – *Barbakan*, koji je utemeljen na stvarnim događajima. Film je iz 2011. godine, traje 21 minutu, a glumci koji se pojavljuju su: Marek Kossakowski, Anna Próchniak, Andrzej Mastalerz, Wojciech Bartoszek, Piotr Lauks, Krzysztof Bauman i Łukasz Ludkowski (koji je ujedno i scenarist *Barbakana*). Glavni lik je mladić Emil koji se nakon napornog rada u Njemačkoj vraća kući svojoj djevojci Anni. No, prilikom dolaska na željeznički kolodvor, Emil shvaća da mu je nestao novčanik pun teško zarađenog novca iz Njemačke. Tog trenutka započinje niz neočekivanih i nesretnih događaja koji sprječavaju njegov povratak kući, a sve se odvija u vlaku za Krakov imenom *Barbakan* (lat. *barbecana* – vanjske obrambene zidine grada ili dvorca), što nije nikakva slučajnost; u Krakovu se nalazi jedna izvidnica koja je nekoć bila povezana s obrambenim zidinama grada Krakova na južnom dijelu Poljske.

Film je prikazan na Međunarodnom festivalu kratkog filma u Sao Paulu (2012.), Međunarodnom filmskom festivalu u Tirani (2011.) i Međunarodnom filmskom festivalu Novi horizonti (2011.). Dobio je nagradu za najbolji kratki igrani film na Teheranskom festivalu kratkog filma (2012.) te nagradu publike na Međunarodnom festivalu studentskog filma i videa Pekinške filmske akademije (2011.), kao i na Flicks Film Festivalu (2011.). Na Zagreb Film Festivalu (ZFF-u) ove godine dobio je posebno priznanje u kratkometražnoj kategoriji.

Redatelj Bartłomiej Żmuda rođen je u gradu Nysi u Poljskoj 1981. godine. Nakon završetka teološkog fakulteta u Varšavi i dvogodišnje filmske škole u Wrocławu, snimao je glazbene video-spotove za razne britanske sastave. Żmuda trenutačno studira filmsku režiju u poljskoj Nacionalnoj školi za film, televiziju i kazalište.

Tena Strahinec

red.cross.vixen@hotmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Prijevodi s hrvatskog

Alen Bović - *Ljudožder vegetarijanac*

Ulomak iz djela - nastavak

Alen Bović, pravim imenom Ivo Balenović, rođen je 1969. godine. Završio je medicinu i specijalizirao ginekologiju, a danas radi u zagrebačkoj bolnici Merkur. Njegov prvijenac *Metastaze*, isto kao i *Ljudožder vegetarijanac*, izdao je pod već spomenutim pseudonimom Alen Bović.

Ljudožder vegetarijanac

Između dobro jutro i doviđenja stavljam mjesta samo za zarez i na kraju za uskličnik

Danas sam dežuran. U pola tri potjeram sve iz sobe, otvorim prozore i vrata. Propuh pročisti sobu od dima. Hoću malo odrijemati, odmoriti se za dežurstvo. Izbacim Soldine stvari pred vrata: crna aktovka, štofane hlače na crtu, karirana košulja i cipele. Zaista zna zablistati ukusom. Tek što sam uhvatio prvi san, zazvoni telefon. Četiri su sata.

- Doktore, dodite u ambulantu. Imamo pacijenticu.

- Pička joj materina! Jebo joj konj mater! Jebala joj cijela ergela mater.

- Doktore, pacijentica čeka.

- Koji kurac smrdljiva kurvetina sad hoće? Nije mogla doći do dva? Pun mi je kurac tih babetina!

- Doktore!

- Dobro, dolazim.

Bacim slušalicu i navučem kutu. U ambulanti sestra Slavica upisuje podatke u knjigu.

- Gospodo! - vikne sestra. - Ako ste se skinuli dodite na pregled.

Iz svlačionice izide pacijentica. Neka Hare Krišna pička. Obrijana glava, haljina do gležnja, ruksak. Izgleda ko aktivistica u lesbijskoj nevladinoj udruzi. Sto posto je došla na biciklu.

- Dobar dan.

- Zbog čega ste došla? - pita je sestra Slavica.

- Htjela bih znati jesam li trudna.

Lidožrout vegetarián

Mezi „dobré ráno“ a „nashledanou“ dávám pauzu jen na čárku a na konci nechám jen místo pro vykřičník.

Dneska mám pohotovost. O půl třetí vyženu všechno z místnosti a otevřu okna a dveře. Průvan vyčistí všechny kouř. Trochu si zdřímnu, odpočinu si před službou. Před dveře vyhodím Soldovy věci: černou tašku, plátěný kalhoty s puký, kostkovanou košili a boty. Ten má fakt vkus. Ještě jsem pořádně neusnul a už zvoní telefon. Jsou čtyři.

„Doktore, přijďte na ambulanci. Máme tu pacientku.“

„Kurva zkurvená, do prdele s ní, píča jedna blbá.“

„Doktore, pacientka čeká.“

„Co tady ta kurva smradlavá chce teď? To nemohla přijít před druhou? Už mě tyhle krávy serou.“

„Doktore!“

„Dobře, už jdu.“

Vezmu stetoskop a oblíknu si plášť. Na ambulanci sestra Slavica zapisuje údaje do knihy.

„Paní!“ křikne, „Jestli jste se svlíkla, pojdte na prohlídku.“

Z převlíkárny vyleze pacientka. Nějaká pizda z Hare Krišna. Oholená hlava, šaty až po kotníky, batoh. Vypadá jak aktivistka z lesbický nevladní organizace. Sto procentně přijela na kole.

„Dobrý den.“

„Proč jste tady?“ ptá se sestra.

„Chtěla bych vědět, jestli jsem těhotná.“

Asi blbě slyším. Chtěla by vědět, jestli je těhotná.

PREVEO

Pavel Pilch

pavel.pilch@seznam.cz

Filozofski fakultet
Masarykovo sveučilište
Brno

Ne mogu vjerovati... Ona bi htjela znati je li trudna...
U četiri popodne.

- Htjeli biste to znati baš sad? - pogledam na sat. - Četiri i petnaest.

- A kad sam trebala doći?

- Draga gospodo, prošlo je četiri, a pacijentice primamo do tri.

Nakon toga primamo samo hitne slučajeve, a trudnoća svakako nije hitan slučaj.

- Koliko ja znam služba u Klinici je organizirana 24 sata.

- Da, ali za hitne slučajeve - ponovim. - Zato lijepo dođite na pregled sutra ujutro.

- Kako znate da i ja nisam hitan slučaj dok me ne pregledate?

Osim toga sutra ujutro putujem.

Ne volim kad se pička ide praviti pametna. Pogotovo ne ovakva.

Ali znam s takvima.

- Onda u redu, izvolite na stol.

Nabacim uliznički smiješak. Ona se popne na stol, lehne i raskreči se. Među nogama prašuma. Uključim ultrazvuk. Unutar maternice ukaže se gestacijski mjehur i odjek za plod. Izmjerim udaljenost od tjemena do trtice, odgovara za sedam tjedana trudnoće. Zatim sondu usmjerim ustranu tako da prikažem samo dio mišićnog sloja maternice. Zabrinuto vrtim glavom dok gledam u crnu sliku na ekranu.

- Zar nešto nije u redu - digne ona glavu i bulji u ekran ko tele.

- Bojim se da nije...

- Što?

- Računajući od datuma vaše zadnje menstruacije trudni ste sedam tjedana. To bi se na ultrazvuku već trebalo jako dobro vidjeti... Ali vaša maternica je prazna - zaokružim prstom mjesto na ekranu.

- Nije valjda vanmaternična?

Osjetim paničan strah u njenom glasu.

- Zasad to ne mogu sa sigurnošću reći. Morat ću vas zadržati na odjelu, a onda ćemo serijskim praćenjem BHCG-a i ultrazvučnim pregledima trudnoću ili dokazati ili isključiti.

- Oh ne. Zar moram ostati?

- Naravno, vanmaternična trudnoća je stanje opasno po život.

Ve četiri odpoledne.

„Chtěla byste to vědět zrovna teď?“ podívám se na hodiny. „Ve čtyři patnáct?“

„A kdy jsem měla přijít?“

„Milá paní, už byly čtyři, ale pacientky přijímáme do tří. Poté přijímáme jen akutní případy, ale těhotenství opravdu akutní případ není.“

„Pokud vím, tak služba na Klinice funguje 24 hodin denně.“

„Ano, ale pro nutné případy,“ opakuju. „Proto, prosím, přijďte na prohlídku zítra ráno.“

„Jak víte, že nejsem akutní případ, když mě neprohlídnete? Kromě toho, zítra ráno odjízdim.“

Nemám rád, když nějaká kráva dělá, že je chytrá. Hlavně takováhle. Ale umím s nima jednat.

„No dobrá, prosím, pojdte na stůl.“

Podleživě se usměju. Ona vyleze na stůl, lehne a roztažne nohy. Mezi nima prales. Zapnu ultrazvuk, uprostřed dělohy se ukáže gestační váček a odraz plodu. Přeměřím vzdálenost mezi temenem a kostrčí. Odpovídá to sedmi týdnům těhotenství. Pak ultrazvuk nakloním tak, že jde vidět jen svalová vrstva dělohy. Dívám se na černou obrazovku a ustaraně kroutím hlavou.

„Něco není v pořádku?“ zvedne hlavu a čumí na monitor jak tele.

„Mám strach, že není...“

„Co?“

„Podle data vaší poslední menstruace jste těhotná sedm týdnů. To by ale mělo být na ultrazvuku už velmi dobře vidět... Ale vaše děloha je prázdná,“ obkroužím prstem monitor.

„Snad není mimo dělohu?“

„Teď to nemůžu říct jistě. Musím si vás nechat na oddělení, a pak budeme muset udělat sérii hormonálních testů a ultrazvuků, abychom těhotenství vyvrátili nebo potvrdili.“

„To ne. Copak tu musím zůstat?“

„Samozřejmě. Mimoděložní těhotenství je životu nebezpečný stav.“

„Proboha, takže nemůžu odjet.“

„Bohužel ne.“

Když pak vypisuju papíry k příjmu, slyším ji, jak volá mobilem.

„Haló, Marko... z Benátek nic nebude. Musím zůstat“

- Isuse, ne mogu na put.

- Nažalost, ne.

Dok ispisujem papire za hitan prijem, slušam njezin razgovor mobitelom.

- Halo Marko, ništa od Venecije... Moram ostati u bolnici...

Izgleda da je vanmaternična.

Predvečer sidem do rađaonice. Tamo je mala Lovrička. Pozovem je u sobu. Pišem rad pa mi treba pomoć. Obećao sam joj da ću je staviti kao drugog autora. Mala je odmah pristala. Veli da je upisala doktorski studij, rado će mi pomoći, zanima je znanost. Mene sad samo zanima boja njenih gaćica.

Ona sjedne za kompjutor i počne unašati podatke u tablicu. Ja otvorim bocu chardonnaya, natočim u čaše i sjednem do nje. Uzbudljivo miriše. Zagrlim je i privučem k sebi. Usnice nam se dotaknu. Drugu ruku joj zavučem među noge.

- Što vam je? - odgurne me. - Što to radite?

- Opusti se, sva si napeta. Moraš se malo relaksirati.

- Maknite se! - vrisne.

- Daj, ne budi luda.

Pokušam još jednom. Stisnem je uz ormar.

- Pustite me!

Ošamari me i izjuri iz sobe. Ostanem stajati nasred sobe ko drek.

Jutro je počelo užasno. Uzeo sam temperaturne liste i krenuo u jutarnju vizitu. Noćas skoro da nisam oka sklopio, a čeka me gomila posla. Mala Lovrička se pravi da me ne primjećuje. Pomisao da mi spremaju namještaljku dodatno me razdraživala. Vidjet će oni tko je Danko Mrkan.

Za mnom idu specijalizanti, povorka blijedih likova. Izgledaju ko tifusari na Neretvi.

Danima nisam bio u viziti i ne znam baš puno o bolesnicama na Odjelu, ali cilj vizite i jest što brže običi sve pacijentice ne ostavljajući im manevarski prostor. Inače si gotov. Babe bi satima razglabale o svom problemu. Taktika blickriga: između dobro jutro i doviđenja ostavljam mjesta samo za zarez i na kraju za uskličnik.

Kroz prvih pet soba projurimo brzinom vjetra. Tu leže uglavnom luđakinje koje trudnoću smatraju teškom bolešću. Takve zalegnu u fazi morule, udebljaju se trideset kila i ne ustaju dok klinac ne krene u vrtić. Sve izgledaju kao klonirane.

v nemocnici. Vypadá to na mimoděložní těhotenství.“

V podvečer sejdu do porodnice. Je tam malá Lovrička. Pozvu ji do pokoje. Pišu práci a potřebuju pomoc. Slíbil jsem jí, že ji napíšu jako druhého autora. Hned na to skočila. Říká, že se zapsala na doktorský studium a ráda mi pomůže, věda ji zajímá. Mě zajímá jen barva jejich kalhotek.

Sedne k počítači a začne zapisovat data do tabulky. Otevřu flašku chardonnay, naliju do skleniček a sednu si k ní. Rajcovně voní. Obejmu ji a přitáhnou k sobě. Dotkneme se rty. Druhou rukou jí sáhnou mezi nohy.

„Co je vám?“ odtlačí mě. „Co to děláte?“

„Uvolni se, seš celá napjatá. Potřebuješ trochu relaxovat.“

„Jděte ode mě!“ křikne.

„No tak, neblbni.“

Zkousím to znova. Přitisknu ji ke skříni.

„Nechte mě!“

Dá mi facku a vyběhne ven. Zůstanu stát uprostřed pokoje jak hovno.

Ráno začalo hrozně. Vzal jsem záznamy teplot a šel na ranní vizitu. V noci jsem skoro nezamhouřil oči a teď mě čeká hromada práce. Lovrička dělá, že mě nevidí. Navíc mě ještě rozčilovala myšlenka na tu budou, co na mě šijou. Ale však ještě uvidí, kdo je Danko Mrkan.

Za mnou jde průvod bledejch postav – praktikanti. Vypadají jako tyfusáci na Neretvě.

Už několik dní jsem na vizitě nebyl, tak toho zrovna moc o pacientkách na oddělení nevím, ale cílem vizity je obejít je všechny co nejdřív a nenechat jim žádný manévrovací prostor. Jinak jseš nahranej. Ženský by mohly o svých problémech vykládat hodiny. Používám taktiku blitzkrieg: mezi „dobré ráno“ a „nashledanou“ dávám pauzu jen na čárku a na konci nechám jen místo pro vykřičník.

Přes prvních pět pokojů prosvištíme jako vítr. Tady leží jen bláznivý ženský, který těhotenství považují za těžkou nemoc. Zalehnou, když je vajíčko ještě ve fázi moruly, přiberou třicet kilo a nevstanou, dokud děcko nejde do mateřský. Všechny vypadaj jak naklonovaný.

Na Onkologii je to už složitější. Onkologie mě nikdy nepřitahovala, stejně jako porodnice. Na těchhle místech člověk ani nezbohatne, ani se neprosloví. Nechtěný těhotenství jsou něco úplně jinýho. Slabej provoz, velký prachy.

V pokoji číslo šest, dvoulůžkovým, leží pacientka

Na Onkološkom odjelu stvari su kompliciranije. Onkologija me nikad nije privlačila. Kao ni rađaonica. To su mjesta na kojima se čovjek ne može ni proslaviti ni obogatiti. Neželjene trudnoće su nešto posve drugo. Mali promet, velika zarada.

U sobi broj šest, dvokrevetnoj, leži pacijentica Rašić. U trećoj je rundi kemoterapije. Ispod brade drži bubrežastu posudu punu žučkaste bljuvotine. Glava joj omotana maramom, tijelo puno hematoma. Bolest ju izjeda bolno i polagano. Od nje su ostale samo kosti, smežurana koža i debele vene. Miris truleži lebdi zrakom. Dobro znam taj miris, najavljuje smrt.

Pored nje sjede joj kćeri.

- Kako ste, gospodo?

- Jako mi je zlo.

Bacim pogled na nalaze.

- Tko je bio dežuran?

- Ja - veli Lovrička.

- Zašto gospodi Rašić niste odredili elektrolite?

- Jučer je napravljena kompletna obrada.

- Ja vas pitam za danas - prekinem je. - Zar da nam gospoda ode u hipokalijemijsku alkalozu?

- Dala sam joj infuziju fiziološke i Ringera. 1500 mililitara ukupno.

- Kakva je to medicina? Ne može se raditi napamet. Sestro Marija, hitno odredite elektrolite gospodi Rašić. Dalje ćemo postupiti prema nalazima.

Primaknem se drugom krevetu. Još jedna umiruća, hvata zrak ko riba na suhom. Trbušna šupljina puna joj izljeva, koža na trbuhu napeta kao bubanj, prošarana spletom plavičastih vena. Pročitam dijagnozu: *Ca ovarii III*. Ni ova neće još dugo.

- Kako ste, gospodo Erdeljac?

- Jedva dišem.

- Zašto pacijentici nije učinjena drenaža abdomena?

U sobi muk. Izvana dopire lavež.

- Vas pitam, kolegice.

- Daj, koji ti je... - šapće mi Soldo. - Ja ću napraviti nakon vizite.

- Kolegice Lovrić, recite mi nešto o pacijentici Erdeljac.

- Gospoda je primljena radi kemoterapije...

- Što dobiva?

- Citostatike.

Rašićová. Je ve třetím cyklu chemoterapie. Pod bradou si drží misku ve tvaru ledviny plnou nažloutlý sračky. Hlavu má ovázanou šátkem a na těle plno hematomů. Nemoc ji požívá pomalu a bolestivě. Zůstaly z ní jen kosti, scvrklá kůže a tlustý žíly. Vzduchem se nese hnilobnej pach. Zním ho moc dobře, oznamuje smrt.

Sedí u ní její dcery.

„Jak je vám, paní?“

„Strašně špatně.“

Podívám se do nálezů.

„Kdo měl službu?“

„Já,“ říká Lovrička.

„Proč jste paní neudělala elektrolyty?“

„Včera jsme udělali kompletní prohlídku.“

„Já se vás ptám na dnešek,“ přeruším ji. „Nebo snad chcete, aby nám pacientka dostala alkalózu?“

„Dala jsem jí infuzi fyziologického roztoku a Ringer. Celkem 1500 mililitrů.“

„Co je tohle za medicínu? To se nemůže dělat jen tak popaměti. Sestro Marijo, ihned udělejte paní Rašićové test na elektrolyty. Dále budeme postupovat podle nálezů.“

Přejdu ke druhý posteli. Další umírající, lapá po vzduchu jak ryba na souši. Břišní dutina plná výronů, kůže na břiše napnutá jak na bubnu, protkaná sítí namodralejších žil. Přečtu si diagnózu. *Ca ovarii III*. Ani tahle tu už dlouho nebude.

„Jak je vám, paní Erdeljacová?“

„Sotva dýchám.“

„Proč nikdo pacientce neudělal drenaž břicha?“

V pokoji ticho. Zvenku je slyšet štěkot.

„Vás se ptám, kolegyně.“

„No tak, co tě to kurv...“ šeptá mi Soldo.

„Udělám to po vizitě.“

„Kolegyně Lovrićová, řekněte mi něco o pacientce Erdeljacové.“

„Paní byla přijata kvůli chemoterapii...“

„Co dostává?“

„Cytostatika.“

„Ale neříkejte. A já myslel, že vitamíny... jaká cytostatika, kolegyně?“

Mlčím a dívám se přímo na ni. Sklopila pohled a zrudla. Pes pořád štěká.

- Ma nemojte. A ja mislio vitamine... Koje citostatike, kolegice?

- Šutim i gledam ravno u nju. Spustila je pogled, a lice joj oblilo crvenilo. Pas nije prestajao lajati. - Što mi možete reći o onkogenima? Što su BRCA 1 i BRCA 2?

- To su geni koji su uključeni u nastanak karcinoma jajnika...

- Molim vas nemojte se više sramotiti - prekinem je. - Sestro, pripremite gospođu za punkciju. Izgleda da sve moram sam.

- Hvala vam, doktore - šapće stara.

U idućoj sobi je pacijentica koju sam prije tjedan dana primio

zbog tuboovarijskog apscesa, hrpe začahurenog gnoja u maloj zdjelici. Očito se ševila sa svakakvim ološem.

Primio sam je u dosta lošem stanju, s jakim bolovima i visokom temperaturom. Punkcijom sam izvukao 200 mililitara smrdljivog gnoja i ordinirao antibiotsku terapiju. U par dana temperatura je pala, bolovi su prestali, a laboratorijski nalazi su se vraćali prema normali.

- Zapalila bum svijeću za vas u Kamenitim vratima - veli ona čim me ugleda.

- Dajte, molim vas, ja samo savjesno obavljam svoj posao.

- Sreća božja da sam došla u vaše ruke.

- Dakle, pacijentica Latin liječi se od tuboovarijskog apscesa - okrenem se prema specijalizantima. - Da je bolest na vrijeme bila prepoznata i liječena, ne bi došla do ovog stadija.

- Nikad više ne bum išla nikom drugom, samo vama - ubacuje se Latinka.

- Da čujem, kolegice, koji su klinički kriteriji za dijagnozu zdjelice upalne bolesti? - pitam Lovričku.

- Pa klinički kriteriji su: bol...

- Dalje.

- Temperatura...

- Glupost! Koliki postotak žena s PID-om ima povišenu temperaturu?

- Oko osamdeset - bubne.

Gledam kroz prozor. U parku, na klupi, troje staraca u pidžamama, prema izgledu s onkologije su. Ispred njih ključa jato golubova. Po prozorskoj dasci projuri pauk dugačkih nogu. Da je atletičar skakao bi u vis.

- Oko devedeset... - pokušava pogoditi.

„Co mi reknete o onkogenih? Co jsou to BRCA 1 a BRCA 2?“

„To jsou geny, které jsou spojené se vznikem karcinomu vaječniku...“

„Prosím vás, už se přestaňte zesměšňovat...“ přeruším ji. „Sestro, připravte paní na punkci. Vypadá to, že všechno si musím udělat sám.“

„Díky, doktore,“ šeptá ženská.

V dalším pokoji je pacientka, kterou jsem přijal před týdnem kvůli tuboovariálnímu abscesu, kupě nahromaděného hnisu v malé pánvi. Očividně si to rozdávala s každým druhým ubožákem.

Přijal jsem ji v dost špatném stavu se silnou bolestí a vysokou teplotou. Punkcí jsem vytáhl 200 mililitrů smradlavého hnisu a předepsal antibiotika. Za pár dní teplota klesla, bolesti přestaly a laboratorní nálezy se začaly vracet do normálu.

„Zapálím za vás svíčku v Kamenný bráně,“ povídá, jen co mě uvidí.

„Ale prosím vás, já jenom svědomitě dělám svou práci.“

„Štěstí od Boha, že jsem se dostala do vašich rukou.“

„Takže, pacientka Latinová se léčí z tuboovariálního abscesu,“ otočím se na praktikanty. „Kdyby se na nemoc přišlo včas a byla zahájena léčba, nemuselo by to dojít do tohoto stádia.“

„Nikdy bych už nešla k nikomu jinému než k vám,“ vkládá se do hovoru Latinová.

„A teď chci slyšet, kolegyně, jaké jsou klinické příznaky zánětu v pánevní oblasti?“ zeptám se Lovričky.

„Klinické příznaky jsou: bolest...“

„Dál.“

„Teplota...“

„Hloupost! Kolik procent žen se zánětem děložního hrdla má zvýšenou teplotu?“

„Kolem osmdesáti...“ špitne.

Dívám se z okna. V parku na lavičce tři dědci v pyžamech, podle vzhledu jsou z onkologie. Před nimi zobehejno holubů. Přes parapet přeběhne dlouhonohej pavouk. Kdyby byl atlet, skákal by do vejšky.

„Kolem devadesáti...“ snaží se uhodnout.

„Copak tu máme kvíz? Víte, nebo nevíte?“

„Nevím,“ řekne a skloní hlavu.

„Jen pětadvacet procent pacientek má zvýšenou teplotu. Pamatujte si to, teplota je jen vedlejší příznak pro

- Zar smo na kvizu? Znete ili ne znate?
- Ne znam - veli i spusti pogled.
- Samo četrdeset pet posto pacijentica ima povišenu temperaturu. Zapamtite, temperatura je dodatni kriterij za dijagnozu.
- Da čujem dalje, koji su glavni kriteriji.
- Bolna osjetljivost donjeg abdomena, bolnost na pomicanje vrata maternice - ubaci se Tomić.
- Kolega vas nisam ništa pitao. - Lovrička šuti pognute glave.
Gledam je i uživam u njenom poniženju. Tišina je ispunila sobu, čuje se samo kucanje nečijeg sata. Prezrivo iskrivim usnu. - Kakvo neznanje! Sramota! - Oči joj se napune suzama. - Za koga specijalizirate, kolegice?
- Za Dom zdravlja Centar.
- S vama si baš neće puno pomoći.
- Ne mogu se sjetiti... bila sam dežurna... umorna sam... cijelu noć sam radila.
- To nije nikakvo opravdanje za neznanje.
Brizne u plač. Nije ni pokušavala zadržati suze. Drhti cijelim tijelom. Osveta je slatka... No dobro, idemo dalje. Na susjednom krevetu je gospođa Marić... Opa, pa s njom imam nekih neraščišćenih računa. Onaj pizdek od njenog muža želi mi uskok natovariti za vrat.
- Dobar dan, gospođu Marić, kako smo?
- Pa malo me je strah, ali jedva čekam operaciju. Pomirila sam se sa sudbinom. Što je, tu je. Nastavljam se boriti, ne želim se predati samo tako.
- Tako i treba. Terebat će vam mnogo snage za dalje. Čeka vas veoma teška operacija, ali ne smijete se predati.
- Htjela sam vas nešto pitati... S obzirom da uzimam antidepresive... Ima li to kakve veze...
- Kolega, recite kako antidepresivi djeluju u kombinaciji s općom anestezijom - pitam Tomića, taj se pravi jako pametan.
- Pa, antidepresivi mogu pojačano sedirati...
- Dajte, molim vas, ne pričajte gluposti, nego izvolite proučiti učinak antidepresiva u općoj anesteziji i izvolite o tome informirati gospođu... Znači, gospođa je sutra na programu. Učinit će se histerektomija s adneksotomijom. Tko još nije operirao?
- Ja, doktor - digne mali Arap dva prsta i iskorači iz grupe.
- Odlično, kolega, sutra ćete imati priliku da se ista-

určenju dijagnoze.“

„Ale dāl, jaké jsou hlavní příznaky?“

„Bolesti po doteku ve spodní části břicha, bolesti při pohybu děložního krčku...“ vpadne do toho Tomić.

„Kolego, vás jsem se na nic neptal.“ Lovrička mlčí a dívá se do země. Dívám se na ni a užívám si její ponižení. Pokoj se naplnil tichem, je slyšet jen tikot něčích hodin. Opozorně zkrivím ret: „Taková neznalost! Ostuda!“ Oči se jí zalejou slzama. „Pro koho děláte praxi, kolegyně?“

„Pro Dům zdraví Centrum.“

„S vámi si zrovna moc nepomůžou.“

„Nemůžu si vzpomenout... měla jsem službu... jsem unavená... celou noc jsem pracovala.“

„To není žádná omluva pro neznalost.“

Rozbrečí se. Ani nezkoušela zadržet slzy. Trese se po celém těle. Pomsta je sladká... No dobře, jdeme dāl. Na vedlejší posteli je paní Marićová... Hopla, s ní mám nějaký nevyřízený účty. Ten její blbeček mi chce hodit na krk protikorupční.

„Dobrý den, paní Marićová, jak se máme?“

„No, mám trochu strach, ale nemůžu se dočkat operace. Smířila jsem se s osudem. Co se stalo, stalo se. Pokračuju v boji, nevzdám se tak snadno.“

„Tak to má být. Budete potřebovat hodně sil. Čeká vás velmi těžká operace, ale nesmíte se vzdát.“

„Chtěla jsem se vás na něco zeptat... Vzhledem k tomu, že beru antidepresiva... Jestli to má nějaký vliv...“

„Kolego, řekněte, jak antidepresiva reagují s celkovou anestezíí,“ zeptám se Tomiće, ten ze sebe dělá strašně chytrýho.

„No, antidepresiva mohou účinkovat silněji...“

„Ale no tak, nemluvte hlouposti, ale proveďte prosím účinek antidepresiv při celkové anestezii a informujte o tom tady paní... Takže, paní je na programu zítra. Bude se dělat hysterektomie a adneksotomie. Kdo ještě neoperoval?“

„Já, doktore,“ zvedne dva prsty malej Arab a vystoupí dopředu.

„Výborně, kolego, zítra budete mít příležitost ukázat se,“ povídám Kaddáfímu a jdu na chodbu. Mrzí mě, že jsem si nemohl dyl uživat zmatenej pohled Marićky. Ještě mě čekal její chlap.

V deset přišel pan Marić, už od pohledu idiot. Bledej,

knete – velim Gadafiju i izidem na hodnik.

Žao mi je što dulje nisam mogao uživati u Marićinom izbezumljenom pogledu. Još me je čekao njen muž.

U deset sati stigao je gospodin Marić. Idiot već na prvi pogled. Blijed, skoro proziran, klempav, sa seborejom po čelu - kompjutoraška pizda. Misli da ako radi u Ericssonu, odmah ima pravo na švedski model zdravstvenog osiguranja. Podsjetit ću ga gdje živi.

- Doktore, ja sam došao...

- Znam, radi operacije supruge - prekinem ga. - Vaša je gospođa u petak na programu, kako smo se i dogovorili. Jučer sam još jednom detaljno proučio nalaze. Nažalost, prema uzv slici i povišenim vrijednostima tumorskih markera, sumnjam na karcinom jajnika. Kao što sam vam već rekao, operacijom ću joj sve odstraniti. Dakle maternicu i oba jajnika. Definitivnu dijagnozu postaviti će patolog. Zasad vam ništa više ne mogu reći. Imate li kakvih pitanja?

- Doktore, ja sam donio ono.

- Koje? - pogledam ga začuđeno.

- Novac... Dvije tisuće, kako ste rekli.

Iz unutarnjeg džepa jakne izvadi bijelu kuvertu i stavi je na stol, točno pred mene.

- Dajte, molim vas, vi meni ništa niste dužni.

- Sve je tu, ja poštujem dogovor.

- Mora da ste nešto krivo razumjeli. Sjednite... Piće?

- Ne bih, hvala... Žurim... Doviđenja... - i okrene se prema vratima.

- Da li vi to mene pokušavate podmititi, gospodine Mariću - viknuo sam za njim da su me svi u hodniku čuli. - Nosite to odavde!

Nestao je iza ugla. Vratim se za stol. Bijelu kuvertu na kojoj je štampanim slovima napisano moje ime, oprezno uhvatim palcem i kažiprstom i podignem prema svjetlu. Tako se drže stvari koje ti se gade. Natočim si Chivas i zapalim cigaru. U sobi fino zamiriše. Podignem slušalicu i okrenem dva broja.

- Policija, izvolite - čuje se s druge strane.

- Dobar dan. Na telefonu doktor Mrkan. Htio bih prijaviti pacijentov pokušaj podmićivanja.

Nikad u životu nisam s tolikim guštom razgovarao s policijom.

skoro prusvitnej, ušatej a s akne na čele – počítačová krysa. Myslí, že když děla v Ericssonu, tak má hned právo na švédskéj model zdravotního pojištění. Připomenu mu, kde žije.

„Doktore, já jsem přišel...“

„Vím, kvůli operaci manželky,“ přeruším ho. „Vaše žena je na řadě v pátek, jak jsme se domluvili. Včera jsem ještě jednou detailně prošel nálezy. Bohužel, podle obrázku z ultrazvuku a zvýšeným hodnotám signalizujícím tumor, mám podezření na rakovinu vaječníku. Jak už jsem vám řekl, operaci vše odstraním. Tedy dělohu i oba vaječníky. Definitivní diagnózu určí patolog. Momentálně vám nemůžu nic víc říct. Máte ještě nějaký dotaz?“

„Pane doktore, přinesl jsem tamto.“

„Co?“ podívám se na něj udiveně.

„Peníze... dva tisíce, jak jste řekl.“

Z vnitřní kapsy vytáhne bílou obálku a položí ji přímo přede mě na stůl.

„Prosím vás, vy mi přece nic nedlužíte.“

„Je to tu všechno, já dodržuju dohody.“

„Nejspíš jste asi něčemu špatně rozuměl. Posadte se... něco k pití?“

„Ne, díky... Spěchám... Nashle...“ otočí se ke dveřím.

„Vy se mě pokoušíte uplatit, pane Marići?“ křiknul jsem za ním, aby mě všichni na chodbě slyšeli. „Odneste to odsud!“

Zmizel za rohem. Vrátil se ke stolu. Bílou obálku, na který je tiskacím písmem moje jméno, opatrně chytanu palcem a ukazováčkem a obrátím proti světlu. Takhle se chytají do ruky věci, kterejch se štítíš. Naliju si Chivas a zapálím doutník. V pokoji to hezky zavoní. Zvednu sluchátko a vytočím dvě čísla.

„Policie, prosím,“ ozve se na druhém konci.

„Dobrý den, u telefonu doktor Mrkan. Chtěl bych oznámit pacientův pokus o úplatek.“

Nikdy v životě jsem s policií nemluvil s takovou chutí.

[Povratak na sadržaj](#)

Slavenka Drakulić - *Optužena*

Ulomak iz djela

Popularna hrvatska književnica i novinarka Slavenka Drakulić rođena je 4. srpnja 1949. godine u Rijeci. Završila je sociologiju i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U svojim radovima prvenstveno se bavi feminizmom i ratnim temama, piše za brojne domaće i strane novine časopise na raznim jezicima, a trenutačno živi na relaciji Stockholm-Zagreb. Svoj najnoviji roman „Optužena“ predstavila je na ovogodišnjem Interliberu, a radi se o obiteljskom romanu čiji je središnji problem majka koja psihički i fizički zlostavlja svoju kćer, dok je sporedna radnja opsesivna muško-ženska veza između bivših supružnika.

Optužena

Metke je držala na sasvim drugom mjestu, u papirnatij vrećici na dnu ormara.

Ali zašto je toga dana bio napunjen? zanimalo ih je. I kako sam znala da je napunjen kad sam posegnula za njim? Na to pitanje nisam mogla odgovoriti a da na vidjelo ne izađe i sve ostalo. Morala bih istražitelju ispričati nešto posve suludo i neuvjerojatno, poput scenarija za loš kriminalistički film. Morala bih im reći da je pištolj napunila ona sama i da ja, kad sam posegnula za njim, nisam znala da je pun niti sam razmišljala o tome. Ali sigurno mi ne bi povjerovali.

Prošle su godine, otac se razveo i ponovo oženio, dobio je i treće dijete, djevojčicu tek nešto stariju od moje. Je li mama u međuvremenu zaboravila na svoju prijateljicu da netko mora platiti zbog njene patnje ili je samo odgađala izvršenje? Ili se povremeno tješila tako što bi, puneći pištolj, zamišljala da ima moć nad ocem ako u ruci drži život njegove žene? Da, mogla bih posvjedočiti da je nekoliko dana prije tragičnog događaja, kako braniteljica ispravno naziva moj čin, ponovo očistila i napunila pištolj. Sjedile smo za kuhinjskim stolom, ja sam hranila djevojčicu voćnom kašicom. Kao da se odjednom sjetila da je nešto zaboravila, izvadila je pištolj i donijela metke. Vidjela sam takav prizor već više puta. Nisam se posebno uzrujivala slušajući mamu kako sipa bujicu uobičajenih pograda na očev račun, proizvod njene bolesne mašte: kako bi bilo da ga ubijem? Ili da spršim par metaka u njegovu novu gospođu, što bi on na to rekao? Da mi je vidjeti njegovo lice! Znala sam da ga je željela samo povrijediti, raniti ga jednako kao što je on ranio nju. Nalazila je oduška u tome da smišlja

Oskaržona

Naboje držala u potpunosti drugom mjestu, u papirnoj torbi na dnu ormara.

Ale dječice toga dana bio nabity? ciekawilo ich. I skąd wiedziałam, że jest nabity, kiedy sięgnęłam po niego? Na to pytanie nie mogłam odpowiedzieć, żeby na światło dzienne nie wyszły i inne kwestie. Musiałabym detektywowi opowiedzieć coś całkowicie szalonego i niewiarygodnego, coś w stylu scenariusza do złego filmu kryminalistycznego. Musiałabym im powiedzieć, że pistolet nabiła ona sama i że kiedy sięgnęłam po niego, nie wiedziałam, że jest nabity, nawet mi to do głowy nie przyszło. Ale na pewno nie uwierzyliby mi.

W tamtym roku, ojciec się rozwiódł i ponownie ożenił, dostał i trzecie dziecko, dziewczynkę trochę starszą od mojej. Czy mama w międzyczasie zapomniała o swoim zagrożeniu, że ktoś musi zapłacić za jej cierpienie czy tylko odkładała zakończenie? Czy tylko czasami się cieszyła, gdy sobie, nabijając pistolet, wyobrażała, że ma moc nad ojcem, jeśli w ręce trzyma życie jego żony? Tak, mogłabym poświadczyć, że na kilka dni przed tragicznym wydarzeniem, jak obrończyni poprawnie nazywa mój czyn, ponownie oczyściła i nabiła pistolet. Siedziałyśmy przy stole kuchennym, ja karmiłam córeczkę kaszką owocową. Jakby nagle sobie przypomniała, że o czymś zapomniała, wyciągnęła pistolet i przyniosła naboje. Taką scenę widziałam już kilka razy. Jakoś szczególnie się nie zdenerwowałam słuchając mamy jak wylewała potok zwykłych pogard na ojca rachunek, produkt jej chorej wyobraźni: jak by to było, jak go zabiję? Lub wystrzelę kilka kul w jego nową panią, co by na to powiedział? Chciałabym zobaczyć jego minę! Wiedzia-

PREVELA

Monika Kwaśniewska

dewojcze@interia.pl

kako će mu nanijeti bol. Punjenje pištolja bilo je njeno morbidno poigravanje s opasnom idejom, ali ipak samo igra. Pištolj je bio igračka u njenim maštarijama. Tek je u mojim rukama postao smrtonosan.

[...]

Ali zašto sam ipak pritisnula okidač? Okidač sam pritisnula protiv svoje volje, rekla bih mu da mogu. I još bih mu rekla: To nisam bila ja. Na mamu je pucała petogodišnja Djevojčica. Neočekivano ju je obuzeo osjećaj potpune nezaštićenosti. Osjetila je istu onu napetost mišića, grč u želucu, nedostatak zraka, kao kad bi, nekada davno, stajala pred mamom u očekivanju udarca. Netko je trebao biti tamo da je zaštiti, da zastavi maminu podignutu ruku sa štapom. Ali baka je u drugoj sobi gledala televiziju. Baka je nikada ne bi uzela u zaštitu da je obrani od majčinog ludila, jer Djevojčica je bila pogreška. Posljedica mamine neposlušnosti, kao utisnuti pečat sramote na cijeloj obitelji koji se nikada neće moći izbrisati. U očaju je viknula: Tata, tata, u pomoć! Usudila se to učiniti, iako njega nije bilo u blizini, samo zato da mami pokaže da nije sama. Mama je zastala i problijedila od bijesa. Ti nemaš oca, ti nemaš nikoga. Zapamti, ja sam tvoj bog. Ja sam ti dala život i mogu s tobom raditi što god hoću.

[...]

Odrasla Djevojčica u dnevnom boravku gleda mamu na podu. Izgleda kao da je skliznula s kauča i tako zaspala, samo što joj je lijeva noga nekako izokrenuta. Djevojčica joj ispravlja nogu i povlači maminu zadignutu suknju preko koljena. Mama ima na sebi vunenu sivu suknju i crnu vestu. Tu toplu vestu od angora vune i Djevojčica je ponekad potajno obukla, osjećajući na njoj mamin miris. Ali ona joj nije dopuštala da oblači njenu odjeću. Mama je govorila da joj ne dopušta nositi ništa fino jer ne čuva odjeću. Djevojčica se pitala je li možda postala ljubomorna na nju.

Kosa se rasula po podu, u njoj svjetluca par sijedih vlasi. Na njenom mirnom, blijedom licu usnice su se činile još crvenijima. Velika Djevojčica kleknula je i pomilovala je po čelu i poljubila u obraz. Lijepa si, mama, najljepša, šapnula joj je.

lam, že chce go tylko obrazić, ranić go tak samo, jak on ją zranił. Znajdowała ulgę w tym, że wymyśla jak mu zadać ból. Ładowanie pistoletu było jak chorobliwe i granie z niebezpiecznym pomysłem, ale mimo wszystko wciąż pozostawała tylko grą. Pistolet był zabawką jej fantazji. Dopiero w moich rękach stał się śmiertelny.

[...]

Ale dlaczego w sumie pociągnęłam za spust? Spust nacisnęłam wbrew własnej woli, powiedziałabym mu, że nie mogę. I jeszcze bym powiedziała: To nie byłam ja, w mamę mierzyła pięciolatka Dziewczynka. W mamę celowała 5-letnia Dziewczynka. Nieoczekiwanie ją obleciało poczucie totalnego braku bezpieczeństwa. Poczula to same napięcie mięśni, skurcz w żołądku, brak powietrza, jakby, tak jak kiedyś, stała przed mamą czekając na uderzenie. Ktoś by tam musiał być, by ją chronić, żeby zatrzymać podniesioną rękę mamy z kitem. Ale babcia w drugim pokoju oglądała telewizję. Babcia nigdyby by jej nie pomogła, żeby ją obronić od szaleństwa matki, ponieważ Dziewczynka była błędem. Skutki nieposłuszeństwa mamy, jak odcisnięta pieczęć wstydu na całej rodzinie, której już nigdy nie można wymazać. W akcie desperacji krzyknęła: Tata, tata na pomoc! Odważyła się to zrobić, mimo że jego nie było w pobliżu, tylko dlatego, aby pokazać mamie, że nie jest sama. Mama przerwała i zbladła ze złości. Ty nie masz ojca, ty nie masz nikogo. Z pamiętaj, jestem twoim bogiem. Ja ci dałam życie i mogę robić z tobą to co chcę.

[...]

Dorośla Dziewczynka w pokoju dziennym patrzy na mamę na podłodze. Wygląda jakby się ześlizgnęła z kanapy i tak zasnęła, tylko jej lewa noga jest jakoś przekręcona. Dziewczynka jej poprawia nogę i naciąga podwinętą spódnice mamy do kolan. Ma na sobie wełnianą szarą spódnice i czarny sweter. Ten ciepły sweter z angora nawet Dziewczynka potajmniej wkładała, czując na nim zapach mamy. Ale ona nie pozwalała, aby zakładała jej ubrania. Mama powtarzała, że nie pozwala jej nosić nic lepszego, ponieważ nie szanuje ubrań. Dziewczynka pytała czy jest stała się o nią zazdrosna.

Włosy w nieładzie na podłodze, w nich kilka błyszczących siwych włosów. Na jej spokojnej, bladej twarzy usta się wydawały jeszcze bardziej czerwone. Duża Dziewczynka klęknęła, pogładziła ją po czole i pocałowała w policzko. Ładna jesteś, mama, najładniejsza, szepnęła jej.

[Povratak na sadržaj](#)

Dubravka Ugrešić - *Suveniri iz raja*

esej iz knjige *Kultura laži*

Dubravka Ugrešić je možda najpoznatija strana književnica u Poljskoj – prezime Ugrešić poznato je skoro svakom prosječnom Poljaku. Autorica u obliku kratkih priča ukazuje na probleme pri funkcioniranju društva – problemima na koje se Dubravka Ugrešić referira u svojim esejima su univerzalni i aktualni. Prevela sam esej „Suveniri iz raja“ iz njene knjige „Kultura laži“ kako bih pokazala da je Dubravka Ugrešić književnica koja se ne boji ukazati na probleme te o njima otvoreno pisati, što potvrđuje uzimanjem inspiracije iz situacija s kojima se ljudi svakodnevno susreću u životu.

Suveniri iz raja

I.

Rano ujutro tramvaj br. 6 na novozagrebačkoj stanici Zaprude pokupio je putnike i krenuo svojom rutom prema centru grada. Tramvaj se približavao sljedećoj stanici kada su uzbuđeni glasovi koji su dolazili s dna tramvajskih kola natjerali putnicu koja je stajala uz vozačevu kabinu da se okrene. Mlađi, pristojno odjeven muškarac žestoko je udarao posve bespomoćnog starca. *Udri ga! Samo tako! Baci ga van, bezobraznika!* – bodrili su glasovi putnika mladića. Kada su se tramvajaska vrata na stanici otvorila, mladić je silovitim udarcem gurnuo starca. Starac je pao i ostao ležati na pločniku. *Mrcina! Stara pijana budala!* – komentirali su glasovi. Mladić se mirno vratio na svoje sjedište i raširio dnevne novine. Tramvaj je krenuo. Putnica koja je stajala uz vozačevu kabinu obratila se vozaču:

- Zar niste vidjeli što se tamo dogodilo?
 - Nije moje da gledam nego da vozim.
 - Ipak ste odgovorni za to što se događa u tramvaju...
 - Moje je da vozim... To nek rješavaju policajci...
 - Onaj je tip tamo upravo pretukao jednog starca...
 - Sigurno je bio pijan...
 - To nije razlog da se čovjeka prebije, zar ne?
 - Sigurno je svima dosadivao...
 - Ali onaj tamo ga je zamalo ubio!
- Vidljivo iznerviran vozač je zaustavio tramvaj.
- Izadite!
 - Molim?!
 - I drugi put pilite nekoga drugog, a ne mene!
- Epizoda koja se dogodila u zagrebačkom tramvaju u

Pamiętki z raj

I.

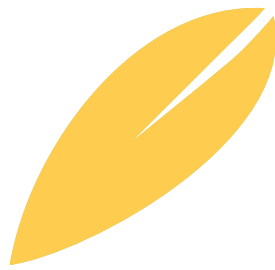
Wcześniej rano tramwaj numer 6 na nowozagrzebskim przystanku Zaprude zebrał podróżnych i ruszył swoją trasą w kierunku centrum miasta. Zbliżał się do następnego przystanku, gdy podekscytowane głosy ludzi dochodzące z głębi tramwaju nakłaniały pasażerkę stojącą przy kabinie kierowcy, żeby się odwróciła. Młodszy, przyzwoicie ubrany mężczyzna, mocno uderzał całkowicie bezbronny staruszką. *Uderz go! Właśnie tak! Wyrzuć tego chama!* – dopingowały młodzieńca głosy pasażerów. Kiedy na przystanku drzwi tramwaju się otworzyły, młodzieniaszek mocnym ciosem pchnął staruszką. Starzec upadł i został leżąc na chodniku. *Mendo! Stary pijany głupcze!* – komentowały głosy. Młodzieniec spokojnie wrócił na swoje miejsce siedzące i rozłożył dziennik. Tramwaj ruszył. Pasażerka, która stała przy kabinie kierowcy odwróciła się w stronę kierowcy:

- Naprawdę Pan nie widział co się tam wydarzyło?
 - Do moich obowiązków nie należy oglądanie, ale prowadzenie pojazdu.
 - Niemniej jednak jest Pan odpowiedzialny za to, co się dzieje w tramwaju...
 - Ja prowadzę... Tym niech się zajmują policjanci...
 - Ten typ tak po prostu pobił pewnego staruszką...
 - Najwyraźniej był pijany...
 - To nie jest przecież powód do bicia człowieka, czyż nie?
 - Na pewno wszystkim nudzi...
 - Ale ten typ go prawie zabił!
- Ewidentnie zirytowany kierowca zatrzymał tramwaj.
- Proszę wyjść!

PREVELA

Paulina Sprynca

sprynia@gmail.com

kolovozu 1997. godine neobično je precizna metafora post-jugoslavenske svakidašnjice. Pozornica terora u Hrvatskoj svakodnevna je, javna i besplatna. Akteri se smjenjuju, ali je svatko, htio ne htio, uvučen u novouspostavljena pravila: kao sudionik, kao suučesnik, kao navijač ili kao promatrač.

Vratimo se ponovno tramvajskoj epizodi i recimo da je polovica putnika u tramvaju stala na stranu nasilnika, dok je druga ostala ravnodušna prema događaju. Jedna je putnica pokušala protestirati. Dodajmo i to da se čitalac ne mora složiti s uporabom (ili zlouporabom) ove epizode, ali u njezinu istinitost ne bi trebao sumnjati. Naime, putnica koja se tog kolovoškog jutra našla u zagrebačkom tramvaju bila sam ja.

- Slušam?

- I sljedećim razom neć Pani nudzi komuš innemu a ne mnić!

Scena, która ydarzyla się w zagrzebskim tramwaju w sierpniu 1997 roku, jest wyjątkowo precyzyjną metaforą post-jugosłowiańskiej codzienności. Scena terroru w Chorwacji jest codziennością – publiczną i bezpłatną. Uczestnicy się zmieniają, ale każdy chcąc nie chcąc, wplątany jest w nowo ustanowione zasady: jako uczestnik, jako współnik, jako kibic albo jako obserwator.

Wracając jeszcze raz do sceny, możemy powiedzieć, że jedna połowa jego pasażerów stała po stronie chuligana, podczas gdy druga została obojętna wobec zaistniałej sytuacji. Tylko jedna pasażerka próbowała protestować. Dodajmy też to, że czytelnik nie musi zgodzić się z użyciem (albo nadużyciem) tej historii, ale w jej prawdziwość nie ma co wątpić. Tak więc, pasażerka, która tego sierpniowego ranka znalazła się w zagrebskim tramwaju to właśnie ja.

[Povratak na sadržaj](#)

Prijevodi na hrvatski

Július Balco - *Kvapka červeného vína*

Július Balco (1948., Cífer) pojavio se na slovačkoj književnoj sceni još kao student. Njegova djela izlazila su u književnim časopisima *Mladá tvorba*, *Slovenské pohľady*, *Romboid* i dr. U svojim pripovijetkama, u kojima tematizira život Cigana i Drugi svjetski rat, bavi se unutarnjim svijetom likova. Pripovijetka *Kvapka červeného vína* nalazi se u zbirci pripovijedaka *Diablova trofej* (2006.).

Kvapka červeného vína

Na jesen roku 1988 mi vyšla knjižka s názvom *Cestujúci tam a späť*.

Je to príbeh básnika, ktorý zablúdil v oceáne medziljudských vzťahov. Jeho putovanie proti toku času sa zhruba končí tým, že znechutený všetkými a všetkým – aj sebou samým – vo vlaku zaspi.

Nie je to autobiografický príbeh.

Na rozdiel od môjho hrdinu som vo vlaku nikdy nezaspal, ani som sa nerozviedol s manželkou. Deň, v ktorom sa mi prihodilo to, čo opisujem v tejto poviedke, bezprostredne predchádzal okrúhle výročie nášho sobáša, ktoré sme sa chystali osláviť v niektorom bratislavskom bare. Za knižku prišiel honorár, tak sme sa obaja tešili, že po dlhom čase sa dobre zabavíme, a ja som navyše chcel manželku ešte aj niečím prekvapiť. Keď sa mi napokon v jednom zlatníctve podarilo kúpiť gravírované srdiečko, zašiel som do klubu spisovateľov len na večeru, pevne rozhodnutý zajtrajšiu oslavu nepokaziť, odísť domov čo najskôr. Našťastie tam nebol nikto z mojich priateľov, ktorí by ma prípadne mohli zdržiavať, no len čo mi čašník predložil účet, vošiel dnu básnik Jozef Urban a risadol si ku mne so zvestou, že má dcéru Zuzanku.

Objednal červené víno.

Už dlho som v klube nevidel takého šťastného človeka. Nadšene vykladal, že k číslu trinásť mal vždy skôr záporný vzťah ako väčšina ľudí, ale že odteraz bude práve trinásťka jeho šťastným číslom, lebo Zuzanka prišla na svet 13. novembra o 13. hodine a 13. minúte.

Hneď som si spomenul na svojho otca, ktorý bol v

Kap crnoga vina

U jesen godine 1988. objavljena mi je knjiga pod naslovom *Putnici tamo i nazad*.

Priča je to pjesnika zalutalog u oceanu međuljudskih odnosa. Njegovo putovanje protiv tijeka vremena ukratko završava tako što, zasićen svima i svime – pa i samim sobom – zaspi u vlaku.

To nije autobiografska priča.

Za razliku od moga junaka, nikada nisam zaspao u vlaku, niti se razveo od žene. Dan kada mi se dogodilo ono što ću opisati u ovoj pripovijesti, neposredno je prethodio našoj okrugloj godišnjici braka koju smo namjeravali proslaviti u nekom bratislavskom baru. Stigao je honorar za knjigu i oboje smo se veselili što ćemo se nakon dugo vremena dobro zabaviti, a k tome sam želio ženu još i nečim iznenaditi. Kada sam u jednoj zlatarnici napokon uspio kupiti srce s gravurom, svratio sam u klub književnika samo na večeru, čvrsto odlučan ne pokvariti sutrašnju proslavu i što prije otići kući. Srećom, tamo nije bilo nikoga od mojih prijatelja koji bi me možda mogli zadržati, no tek što mi je konobar donio račun, ušao je pjesnik Jozef Urban i sjeo kraj mene s viješću da je dobio kćer Zuzanku.

Naručio je crno vino.

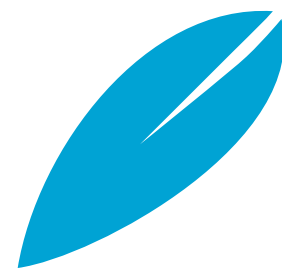
Već dugo u klubu nisam vidio tako sretnoga čovjeka. Ushićeno je tumačio kako je oduvijek imao negativan odnos prema broju trinaest, kao i većina ljudi, no odsada će upravo trinaest biti njegov sretan broj jer je Zuzanka došla na svijet 13. studenog u 13 sati i 13 minuta.

Odmah sam se sjetio svog oca koji je u tome također

PREVELA

Ana Jambrek

ajambrek@ffzg.hr

tomto takisto výnimkou. Dokonca aj na ťažkú operáciu sa chystal s pevnou vierou v jej úspech, lebo ju určili na trinásteho januára. Vždy trinásteho mal môj otec od rána dobrú náladu a v ten deň sa mu výnimočne darilo, čo je jasný príklad dokonalej autosugescie. Ani tá mu však už nemohla pomôcť pri zanedbanej zhubnej chorobe. Je to dávno, čo nás opustil, a časom všetko prebolí. Preto mi táto spomienka neskálila radosť z toho, že môj kamarát, básnik, ktorého si nesmierne vážim, je takým šťastným otcom. Naopak, potešilo ma, že je tu ďalší otec, čo bude mať trinástku v erbe, a jeho spontánna, nekonečná radosť zo Zuzankinho narodenia dávala tušiť, že bude takým dobrým, obetavým otcom, ako bol môj. To som mu aj napriek tomu, že je predovšetkým básnikom, v duchu zaželel.

Pili sme červené víno ako Cigáni.

Vraj majú taký zvyk, že keď sa im narodí dieťa, symbolicky ho pokropia červeným vínom a zvyšok vypijú. Ich voľný nekomplikovaný život ma v mladosti neodolateľne priťahoval a dodnes som presvedčený, že máloktorá biela žena sa v láske vyrovná tej, ktorá má v sebe čo len kvapku ich krvi.

Básnik Urban ustavične opakoval, aký je šťastný.

Povedal som mu o našom výročí a žartom som dodal, že práve dnes hádam nezmeškám svoj posledný vlak, ktorý odchádza o 23. hodine, a prvý ide potom až o pol piatej ráno. Denne cestujem z Pezinka do Bratislavy a naspäť a zopár nocí som už prebdel aj na drevenej lavici v čakárni, lebo - akokoľvek unavený - neviem posediačky ani len zadriemať.

Vysvitlo, že Urban, odkedy býva v Senci, má s cestovaním podobné problémy - vlaky i autobusy smerom na juh majú približne taký istý nemilosrdný cestovný poriadok.

Uznával, že časom stratí chuť na akékoľvek bratislavské podujatia, keď sa hocikedy ešte pred skončením večerného predstavenia bude musieť hnať na posledný spoj.

Pozrel som na hodinky.

Bolo iba pol ôsmej, zostávala mi teda ešte chvíľa času pobudnúť v spoločnosti tohto dnes naozaj šťastného človeka, a to sa tak často nevidí.

Urbanovi bolo momentálne všetko jedno. So smiechom sa priznal, že oslavuje už tri dni a včera na to doplatil. Zaspal vo vlaku a zobudil sa až kdesi za Galantou, vystúpil na akejsi staničke Jatov s dvoma korunami vo vrecku. Našťastie šiel o chvíľu opačným smerom prvý

bio iznimka. Čak se i za tešku operaciju pripremao čvrste vjere u njen uspjeh, jer je bila zakazana za trinaestog siječnja. Moj je otac trinaestog uvijek bio dobre volje od jutra i toga bi mu dana sve iznimno polazilo za rukom, što je očigledan primjer potpune autosugestije. Ipak, ni ona mu više nije mogla pomoći protiv zanemarene zloćudne bolesti. Ima tome davno otkako nas je napustio, a vremenom sve se preboli. Zato mi ova uspomena nije pokvarila veselje što je moj prijatelj, pjesnik kojega neizmjerno cijenim, tako sretan otac. Naprotiv, bilo mi je drago što će još jedan otac imati trinaesticu u naslijeđu, a njegova spontana, beskrajna radosť zbog Zuzankina rođenja dala je naslutiti da će biti dobar, požrtvovan otac, kakav je bio moj. To sam mu, unatoč tomu što je prije svega pjesnik, poželio u mislima.

Pili smo crno vino kao Cigani.

Navodno imaju običaj da kada im se rodi dijete, simbolično ga poškrope crnim vinom i popiju ostatak. Njihov slobodan, nekomplificiran život u mladosti me neodoljivo privukao i dan-danas vjerujem da se rijetko koja bijela žena u ljubavi može mjeriti s onom koja u sebi ima makar i kap njihove krvi.

Pjesnik Urban neprekidno je ponavljao koliko je sretan.

Ispričao sam mu o našoj godišnjici i u šali dodao kako upravo danas valjda neću zakasni na svoj zadnji vlak koji ide u 23 sata, a prvi sljedeći tek u pola pet ujutro. Svakodnevno putujem iz Pezinka u Bratislavu i nazad, a nekoliko sam noći već probdio na drvenoj klupi u čekaonici jer - ma koliko bio umoran - sjedeći ne mogu ni zadrijemati.

Ispostavilo se da Urban, otkako živi u Sencu, ima slične probleme s putovanjem - vlakovi i autobusi u smjeru juga imaju otprilike isti nemilosrdni red vožnje.

Priznao je da će s vremenom izgubiti volju za kojekakvim bratislavskim događanjima kada će svaki put prije kraja večernje izvedbe morati juriti na zadnju liniju.

Pogledao sam na sat.

Bilo je tek pola osam, ostalo mi je još malo vremena koje sam mogao provesti u društvu ovoga danas uistinu sretnoga čovjeka, što se ne vidi često.

Urbanu je trenutno bilo svejedno. Kroza smijeh je priznao da slavi već tri dana, a jučer je to i platilo. Zaspao je u vlaku i probudivši se tek negdje poslije Galante, sišao na nekoj stanici Jatov s dvije krune u džepu. Srećom, začas je iz suprotnoga smjera išao prvi jutarnji vlak. Kada ga je kondukter upitao kamo putuje, slagao

ranny vlak. Keđ sa ho sprievodca spýtal, kam cestuje, oklamal ho, že do Galanty, a ten dobrák mu predal lístok do Galanty za dve koruny. Za Galantou si Urban povedal, že keby sa náhodou sprievodca znovu zjavil, bude sa až po Senec tváriť, že spí, a prikryl si kabátom tvár. Sprievodca o chvíľu skutočne prišiel. Potriasol ním a Urban vzápätí zistil, že naozaj zaspal a je opäť v Bratislave.

Spýtal som sa ho, či už čítal moju knižku *Cestujúci tam a späť*.

Odvetil mi, že ešte nie.

Aká škoda, že som nikdy nezaspal vo vlaku! Moja knižka mohla mať jedinečnú, vzhľadom na názov dokonalú kompozíciu. Previezol som sa iba raz, aj to v bdelom stave. Bolo to krátko po tom, čo sme sa s manželkou presťahovali zo Šenkvic do Pezinka a mne to akosi vypadlo, lebo hoci neviem posediačky spať ani driemať, viem sa aspoň zamyslieť či zasnívať. Šenkvice sú za Pezinkom, hneď nasledujúca zastávka, a ja som si až za pezinskou tehelňou uvedomil, že v Šenkviaciach už vyše týždňa nebývame. Inokedy som zasa nasadol na opačný vlak. Bol to rýchlik a vystúpil som až v Kútoch. Za štvrtstoročie pravidelného cestovania do Bratislavy to teda boli len dva oproti celku zanedbateľné omyly, kanadské žartíky, ktoré vlastná nepozornosť skôr či neskôr vyparatí každému „vlakárovi“.

Takto som dumaľ, popíjajúc s ním červené víno. No obaja sme pili tak, ako sa piť má. Pili sme s mierou, takmer vôbec, iba sme sa zhovárali. Urban mal toho zrejme takisto už dosť. Napokon, bol šťastný, tak prečo by si mal znovu vypiť a zobudiť sa v Jatove.

Opäť som sa pozrel na hodinky, jednostaj ukazovali pol ôsmej, hoci sekundová ručička sa veselo krútila ďalej.

Na Urbanových bolo o desať minút deväť.

Zas mi teda zmlkli tie prekliate mašiny značky Orator! Je v nich asi zrno piesku či kiego frasa, občas sa zaseknú a ide iba sekundová ručička. Viem o tom, a nikdy sa pre istotu nespýtam! Zaujímavé, že najmä v klube...

Napochytr som sa rozlúčil a hnal som sa na Bajkalskú na autobus. Prekvapila ma takmer prázdna električka. Žeby meškali aj Urbanove hodinky? Poriadne som znervóznel. Čo ak je oveľa viac ako deväť hodín? Nočné novembrové ulice mimo centra boli podozrivo púste. Začal som mať nezvyčajne nepríjemný pocit, ako keby sa mi malo niečo zlé prihodiť. Keby bol Urban prišiel do klubu o päť minút neskôr, už som mohol byť

mu je kazavši do Galante, a ovaj mu je dobričina prodao kartu do Galante za dvije krune. Poslije Galante Urban je odlučio, pojavi li se konduker opet kojim slučajem, praviti će se da spava dok ne prođu Senec, i prikrije lice kaputom. Konduker je ubrzo zaista i došao. Protresao ga je i trenutak kasnije Urban shvati da je zbilja zaspao i da je opet u Bratislavi.

Upitao sam ga je li već čitao moju knjigu *Putnici tamo i nazad*.

Odgovorio mi je da još nije.

Kakva šteta što nikada nisam zaspao u vlaku! Moja knjiga mogla je imati jedinstvenu, s obzirom na naslov, savršenu kompoziciju. Stanicu sam promašio samo jedanput, a i to u budnom stanju. Bilo je to nedugo nakon što sam sa suprugom preselio iz Šenkvice u Pezinok i to sam nekako smetnuo s uma jer, iako sjedeći ne mogu ni spavati ni drijemati, mogu se barem zamisliti ili sanjariti. Šenkvice su iza Pezinka, odmah sljedeća stanica, a tek kada smo prošli pezinočku ciglanu shvatio sam da već više od tjedna ne živimo u Šenkvicama. Drugi put sam pak sjeo na vlak u suprotnom smjeru. Bio je to brzi vlak, a sišao sam tek u Kútyma. U četvrt stoljeća redovitog putovanja u Bratislavu bile su to, dakle, samo dvije, u odnosu na cjelinu, zanemarive pogreške, neslane šale koje vlastita nepažnja prijete ili kasnije priuštiti svakom „vlakdžiji“.

Razmišljao sam tako pijuckajući s njim crno vino. No obojica smo pili onako kako piti treba. Pili smo s mjerom, vrlo malo, samo smo razgovarali. I Urbanu je toga vjerojatno već bilo dosta. Uostalom, bio je sretan, pa zašto bi se iznova morao napiti i probuditi u Jatovu.

Ponovno sam pogledao na sat, neprestano je pokazivao pola osam, iako se kazaljka sekundi veselo vrtjela naprijed.

Na Urbanovom je bilo deset do devet.

Opet mi je, dakle, stao taj prokleti mehanizam marke Orator! U njemu je valjda zrno pijeska ili koga vraga, povremeno zastane i miče se samo kazaljka sekundi. Znam za to, ali nikada za svaki slučaj ne pitam! Zanimljivo, naročito u klubu...

Žurno sam se oprostio i pojurio u Bajkalsku na autobus. Iznenadio me gotovo prazan tramvaj. Da ne kasni i Urbanov sat? Pošteno me uhvatila nervoza. Što ako je mnogo više od devet sati? Izvan centra, noćne ulice u studenom bile su sumnjivo puste. Uhvatio me čudan osjećaj nelagode, kao da bi mi se nešto loše moglo dogo-

doma. Već len nedavno som sa zrazil vo dverách s iným básnikom, ktorý práve dostal honorár, a nedopadlo to najlepšie. Človek sa niekedy niekde zdrží čo len o minútu dlhšie alebo aj naopak, odíde odniekiaľ o minútu skôr, a vzápätí stúpi na mínu. Stretne niekoho, koho by inak nestretol, a takáto časová mrva zmení priebeh celého dňa, týždňa a dakedy aj celého života. To poznáme.

Hoci mi dnes podobný výbuch nehrozil - veď by som to v predvečer nášho jubilea nijako nedopustil -, neprijemný pocit vo mne pretrvával. Preto som sa nevojak obzrel, keď si v prázdnej električke ktosi sadol za môj chrbát. Bola to mladá Cigánka s dlhými rozpustenými vlasmi a očami, ktoré nikdy nebudem vedieť opísať.

„Idem dobre na stanicu Nové mesto?“ spýtala sa.

Prikývol som, trochu prekvapený zvláštnym, naliehavým tónom v jej hlase. Sedela na krajíčku, takmer po mojom boku, celkom sa naklonila ku mne, útla a veľmi pekná.

„Poviete mi, kde mám vystúpiť?“

„Ja vystupujem na Bajkalskej. Potom sú to ešte dve či tri zastávky, ani presne neviem. Toto je štvorka. Nejde priamo na stanicu, prejdeš kúsok pešo. Ešte sa niekoho spýtaj...“

Vpredu sedeli nejakí ľudia a kúsok za nami len starší chlap v lyžiarskej čiapke.

„Na Bajkalskej... to je kde?“

„Nasledujúca zastávka.“

Cigánke ešte väčšmi stmavli oči.

„Podte so mnou,“ povedala.

„Kam?“ usmial som sa.

Okamih akoby váhala s odpoveďou, potom vyhrkla, že do Senca.

„Podte so mnou do Senca!“

Zahľadel som sa do jej vlhkých čiernych hlbokých očí a uvidel som v nich všetko, čo som kedysi vídal v iných podobných očiach, až sa mi zdalo, že sú to tie samé a tie isté oči. Mala odhodlaný, neústupčivý pohľad, ako keby ma chcela celou svojou bytosťou presvedčiť, že okrem jej túžby nemá nič na svete cenu.

„Pôjdete so mnou?“

Električka násilne znižovala rýchlosť, prudko brzdila pred križovatkou na Bajkalskej. Takmer som sa nepočul, ako vravím, že dnes v nijakom prípade nemôžem ísť do Senca, ale ešte dlho potom som počul to jej prečo.

„Prečo?“ spýtala sa, a bolo to také prosté, neveriace, aj

diť. Da je Urban bio došao u klub pet minuta kasnije, već sam mogao biti kod kuće. Pa tek sam se nedavno na vratima sudario s drugim pjesnikom koji je upravo dobio honorar, i to nije baš najbolje završilo. Čovjek se ponekada zadrži negdje tek minutu dulje ili čak obratno, odnekud otide minutu ranije, a već idućeg trenutka nagazi na minu. Sretne nekoga koga inače ne bi sreo i taj djelić vremena promijeni tijek cijeloga dana, tjedna, koji put i cijeloga života. To nam je poznato.

Iako mi danas nije prijetio sličan propust – pa ne bih to nikako dopustio u predvečerje naše obljetnice – osjećaj nelagode nije me napuštao. Zato sam se nehotice osvrnuo kada je u praznom tramvaju netko sjeo iza mojih leđa. Bila je to mlada Ciganka duge spuštene kose i očiju koje nikada neću znati opisati.

„Idem li dobro prema stanici Nové mesto?“ upitala je.

Kimnuo sam pomalo iznenađen osobitim, ustrajnim tonom njenoga glasa. Sjedila je na rubu, skoro uz moj bok i sasvim nagnuta prema meni, vitka i vrlo lijepa.

„Recite mi, gdje trebam sići?“

„Ja silazim na Bajkalskoj. Zatim su to još dvije ili tri stanice, ne znam točno. Ovo je četvorka. Ne ide ravno na stanicu, dio prijedeš pješice. Pitaj još koga...“

Sprijeda su sjedili neki ljudi, a odmah iza nas samo stariji čovjek u skijaškoj kapi.

„Na Bajkalskoj... Gdje je to?“

„Sljedeća stanica.“

Ciganki još više potamne oči.

„Podite sa mnom“, rekla je.

„Kamo?“ nasmijao sam se.

Trenutak kao da je oklijevala s odgovorom, zatim izvali – u Senec.

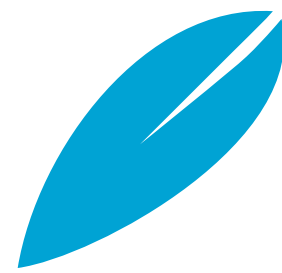
„Podite sa mnom u Senec!“

Zagledao sam se u njene vlažne crne duboke oči i u njima ugledao sve što sam nekoć viđao u drugim sličnim očima, čak mi se učinilo da su to jedne te iste oči. Imala je odlučan, nepopustljiv pogled, kao da me cijelim svojim bićem želi uvjeriti da ništa na svijetu, osim njene želje, nije važno.

„Idete sa mnom?“

Tramvaj je naglo usporavao i oštro kočio pred križanjem u Bajkalskoj. Jedva sam čuo samoga sebe kako govorim da danas ni u kom slučaju ne mogu ići u Senec, no još sam dugo zatim čuo njeno *zašto*.

„Zašto?“ upitala je, onako jednostavno, u nevjerici i

akési sladké ako bozk.

„Lebo musím ísť do Pezinka.“

„Čoby si musel. Nič nemusíš.“

Zmohol som sa iba na hlúpy úsmev. Otvorili sa dvere a ja som vypadol na dlažbu. Obzrel som sa. Cigánka prešla k tomu chlapovi v lyžiarskej čiapke. Električka sa pohla.

Do čerta! Do čerta prekliateho, pekelného, aká bola pekná!

Musím ísť do Pezinka.

Prečo?!

Z dialky som videl hlúčik krajanov, vyzeralo to slubne. Ponáhlal som sa na zastávku. Práve prichádzal autobus. Rozbehol som sa.

Bol to autobus do Senca.

Stojí v Pezinku na železničnej stanici. Z náместia mám domov bližšie, ale bohviekedy pôjde ďalší. Či vôbec ešte nejaký pôjde. Toto bol jeden z tých zriedkavých autobusov, ktoré nechodia do Senca po diaľnici, ale cez Pezinok, a ja som si stále nebol istý, koľko môže byť hodín.

Nastúpil som mysliac na Cigánku. Nie ja s ňou, ale ona mala ísť so mnou. Už by sa viezla. Keby sedela vedľa mňa namiesto ženy v zajačom kožušku, ktorá ani neotvorila oči, keď som si k nej prisadol, musel by som sa veľmi premáhať, aby som vystúpil v Pezinku.

Fajn, že som stihol tento autobus, ešte nie je nič stratené. Všetko je v najlepšom poriadku... nazrel som do náprsnej tašky, kde bolo v papierovom vrecúšku zlaté srdiečko. Nepočká do zajtra, dám ho manželke už dnes. Dobré sa vyspíme a zajtra to v bare poriadne roztočíme. Bez starostí o deti, ktoré nám zavaruje babka; a tentoraz sa nebudeme musieť ponáhľať na nijaký vlak. Odvezieme sa domov taxíkom aj s fľašou šampanského na prednom sedadle. Z peňazí, čo som dostal za knižku, si už kúpila nové šaty. Oslávime nielen naše jubileum, ale aj moju štvrtú knižku, celkom dobre nám to vyšlo. V hlbokom výstrihu večerných šiat jej bude svietiť na retiazke zlaté srdiečko.

V duchu som sa pousmial predstave, že nechýbalo veľa a dal by som ho v Senci Cigánke. Ak by šiel s ňou, k inému koncu by to dospieť nemohlo.

Žena so zatvorenými očami vystúpila v Jure. Pomkol som sa k obloku, hoci som nič nevidel. Oblok bol zastriekaný uschnutým blatom. Pohrával som sa s myšlienkou, aké by to bolo pekné, keby som jej napokon

nekako slatko, poput poljupca.

„Zato što moram íći u Pezinok.“

„Kako moraš? Ništa se ne mora.“

Smogao sam snage samo za glupi osmijeh. Vrata su se otvorila i ja sam ispao na pločnik. Osvrnuo sam se. Ciganka je prešla onom čovjeku u skijaškoj kapi. Tramvaj je krenuo.

Do vraga! Do prokletog crnog vraga, kako je bila lijepa!

Moram íći u Pezinok.

Zašto?!

Iz daljine sam spazio skupinu mještana, izgledalo je obećavajuće. Požurio sam na stanicu. Upravo je dolazio autobus. Potrčao sam.

Bio je to autobus za Senec.

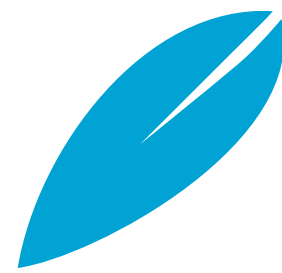
Staje u Pezinku na željezničkoj stanici. S trga mi je bliže do kuće, ali bogzna kada dolazi sljedeći. Ako još uopće koji dolazi. To je bio jedan od onih rijetkih autobusa koji do Senca ne idu autocestom već kroz Pezinok, a ja i dalje nisam bio siguran koliko bi moglo biti sati.

Ukrcao sam se misleći na Ciganku. Ne ja s njom, ona je trebala íći sa mnom. Već bi se vozila. Kada bi sjedila pored mene umjesto žene u bundici od zečjeg krzna, koja ni oči nije otvorila kada sam sjeo do nje, morao bih se svojski obuzdati da sidem u Pezinku.

Dobro da sam uhvatio ovaj autobus, ništa još nije izgubljeno. Sve je u najboljem redu... Zavirio sam u torbicu na prsima gdje je u papirnatoj vrećici bilo zlatno srce. Neće čekati do sutra, dat ću ga ženi još danas. Dobro ćemo se naspavati i sutra u baru fino podmazati. Bez brige za djecu koju će nam pričuvati baka; ovoga puta nećemo morati žuriti ni na koji vlak. Odvest ćemo se kući taksijem i s bocom šampanjca na prednjem sjedalu. S novcima što sam dobio za knjigu već je kupila novu haljinu. Proslaviti ćemo ne samo našu obljetnicu, već i moju četvrtu knjigu, sasvim dobro nam je to ispalo. U dubokom izrezu večernje haljine sjajit će joj se zlatno srce na lančiću.

Nasmijao sam se u sebi pri pomisli kako nije mnogo nedostajalo da ga u Sencu dam Ciganki. Da sam pošao s njom, to ne bi moglo drugačije završiti.

Žena zatvorenih očiju sišla je u Juru. Pomaknuo sam se do prozora, iako ništa nisam vidio. Prozor je bio poprskan osušenim blatom. Poigravao sam se mislju kako bi bilo lijepo da sam joj naposljetku darovao zlatno srce.

podaroval zlaté srdiečko. Istotne by sa ma žiarlivo spýtala, či vždy nosím pri sebe zlaté srdiečka, a ja by som jej, samozrejme, povedal, že srdce nie je peniaz, že ozajstné srdce sa dáva iba raz.

Preto musím ísť do Pezinka.

„Čoby si musel. Nič nemusíš,“ povedala mi ako starému známemu. Mrcha jedna neuveriteľná. Zaraz ma spoznala. Cigánky si jedna druhej všetko povedia tajnou rečou. Ako bosorky. Cigánsky sabat. Stále ma volajú.

Stále mi nedajú pokoj.

Musím drieť na poviedkach o nich.

Ja predsa nie som Cigán.

Veď ani tá, ktorú som kedysi ľúbil, nebola pravá Cigánka. Iba v lete pri jazerách si líhala do tieňa, pod stromy. A nosila kovbojský slamenák ako Kalamity Džejn, spod ktorého jej siahala až po pás hrubý čierny vrkoč.

Bože, akí sme boli mladí! Oheň a božská zlatá kukurica, keď sme sa milovali prvý raz. Dávne lány vysokého, vtedy ešte nešlachteného obilia sa zavlnia už iba v mojich najkrajších spomienkach. Mala takú nádhernú, čistú pleť, že nik by sa neopovážil s istotou tvrdiť, že je polovičná Cigánka.

Tie sú najnebezpečnejšie.

Vedia čarovať.

Záhadná, nebezpečná zmes krvi.

Nikdy nezabudnem, ako na mňa pozerala, keď som s ňou bol naposledy. Ako keby vedela, že už mám inú, presne tú jedinou, proti ktorej ona nič nezmôže. Že už ju mám a za ňou viac neprídem.

Pýtala si pohár vína, a keď som po ňom siahal, zrazil som z nočného stolíka okružle zrkadlo. Uprostred prasklo.

„Budeš mať smolu ... dvadsaťjeden rokov.“

Zasmial som sa. „Nehovorí sa sedem? Sedem by nestačilo?“

„Dvadsaťjeden,“ zopakovala ticho. Hľadela na mňa s vážnou tvárou, zamyslená, ako keby to nehovorila iba mne, ale aj komusi inému. Rozpustené čierne vlasy si držala na líkach zovretými päsťami.

„Čaruješ?“

Mlčky mi zobrala z ruky pohár a vypila ho do dna.

Pozrel som na zrkadlo.

„Nerozbil som ho. Je len puknuté.“

„To stačí,“ usmiala sa.

Zasigurno bi me ljubomorno upitala nosim li uvijek sa sobom zlatna srca, a ja bih joj, naravno, rekao da srce nije novac i da se pravo srce daje samo jednom.

Zato moram ići u Pezinok.

„Kako moraš? Ništa se ne mora“, rekla mi je kao starome znancu. Mrcina jedna, nečuveno. U trenu me pročitala. Ciganke jedna drugoj sve ispričaju tajnim jezikom. Kao vještice. Cigansko sijelo. Vječito me dozivaju.

Vječito mi ne daju mira.

Moram robovati pripovijestima o njima.

Ali ja nisam Ciganin.

Čak ni ona koju sam nekoć volio nije bila prava Ciganka. Samo bi ljeti uz jezera lijegala u sjenu, ispod drveća. I nosila slamnati kaubojski šešir kao Calamity Jane, ispod kojeg joj je do pojasa sezala debela crna pletenica.

Bože, kako smo bili mladí! Vatra i božanski zlatni kukuruz kada smo prvi put vodili ljubav. Drevna polja visokog, tada još divljeg žita, zanjisu se još tek u mojim najljepšim sjećanjima. Imala je tako divnu, čistu put da se nitko sa sigurnošću ne bi usudio tvrditi da je napola Ciganka.

Te su najopasnije.

Znaju čarati.

Tajanstvena, opasna mješavina krvi.

Nikada neću zaboraviti kako me je gledala kada sam bio s njom posljednji put. Kao da je znala da već imam drugu, točnije onu jedinu protiv koje ona ništa ne može. Da je već imam i da njoj više neću dolaziti.

Tražila je čašu vina i kada sam posegnuo za njim, srušio sam okruglo zrcalo s noćnog ormarića. Napuklo je po sredini.

„Bit ćeš nesretan... Dvadeset i jednu godinu.“

Nasmijao sam se. „Ne kaže li se sedam? Nije li sedam dovoljno?“

„Dvadeset i jednu“, tiho je ponovila. Gledala me ozbiljna lica, zamišljena kao da to ne govori samo meni, već i nekom drugom. Spuštenu crnu kosu držala je stisnutih šaka na obrazima.

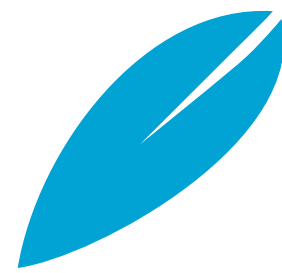
„Čaraš li?“

Šutke mi je uzela čašu iz ruke i ispila do dna.

Pogledao sam ogleдалo.

„Nisam ga razbio. Samo je napuklo.“

„To je dovoljno“, nasmijala se.

„Ja sa smoly nebojím. Vždy som mal šťastie. Inak by som nebol stretol teba.“

Naliala mi vína, sebe už nie.

V mojom veku sa mi videlo, že dvadsaťjeden rokov je veľmi dlhý čas. Veď toľký som zatiaľ neprežil, nemal som ani devätnásť a nebol som ani trochu poverčivý. Dávno by som na všetko zabudol, keby to nebolo naše posledné stretnutie.

„Tak fajn,“ uškrnul som sa. „Budem žiť najmenej dvadsaťjeden rokov. To je skvelé. To by som bral.“

Dopil som víno, potom som sa obliekol.

„Musím už ísť.“

Stále tak čudne na mňa hľadela.

Pobožkal som ju.

„V sobotu večer prídem.“

Bol to neopísateľný pohľad. Nebolo v ňom už ani trochu šťastia, ktoré sme spolu prežili od včasnej jari do neskorého leta, no zostala v ňom neha, hoci bol plný zármutku.

„Ja teda pôjdem.“

„Chod.“

Vyprevádzali ma jej oči.

Tá v električke bola možno obyčajná zlodejka. Bohvie, kto striehol v stromoradí pri stanici Nové mesto. Alebo jej samej sa zle povodilo. Zradil ju milý a ona sa mu musela hneď pomstiť.

V sobotu som neprišiel a o necelý rok som sa oženil. Zajtra teda oslávime dvadsiate výročie nášho sobáša. Pominie aj stará kliatba. Nevie, či sa vyplnila. V mojej žene som sa nesklamal. Mám syna a krásnu dcéru, sme komplet rodinka. Iba môj otec zomrel. Raz nás spolu prichytil a udrel Cigánku po tvári. Iba jediný raz sa takto voči mne previnil, no ja som mu tú facku dlho nevedel odpustiť.

Bola to vôbec kliatba?

Možno ma poznala lepšie a mala ma oveľa radšej, ako som vtedy vedel pochopiť, a preto si myslela, že len s ňou môžem byť naozaj šťastný, presvedčená, že patríme k sebe.

Nikdy som na ňu celkom nezabudol. Ani na jej čudnú veštbu, lebo neraz som mal takú smolu, že mi až rozum zostával stáť nad tým, či je to vôbec možné.

Z Jura do Pezinka Je už len kúsok cesty a ja som práve v predvečer výročia sobáša na tom kúsku v autobuse

„Peha se ne bojim. Oduvijek sam imao sreće. Inače ne bih bio sreo tebe.“

Nalila mi je vina, sebi više ne.

U mojoj dobi, dvadeset i jedna godina činila mi se vrlo dugim razdobljem. Ta dotad nisam ni proživio toliko, imao sam nepunih devetnaest i nisam ni trunko bio praznovjeran. Odavno bih sve zaboravio da to nije bio naš posljednji susret.

„No dobro“, nakreveljio sam se. „Živjet ću najmanje dvadeset i jednu godinu. To je sjajno. Prodano.“

Ispio sam vino, a zatim se obukao.

„Moram poći.“

Nije me prestajala čudno gledati.

Poljubio sam je.

„Doći ću u subotu navečer.“

Bio je to neopisiv pogled. Ondje više nije bilo ni traga sreći koju smo skupa proživjeli od ranoga proljeća do kasnoga ljeta, no ostalo je u njemu nježnosti, premda je bio pun boli.

„Onda idem.“

„Idi.“

Ispratila su me njene oči.

Ova u tramvaju mogla je biti obična kradljivica. Bogzna tko je vrebao iz drvoreda na stanici Nové mesto. Ili se njoj samoj nešto loše dogodilo. Dragi ju je izdao i ona mu se smjesta morala osvetiti.

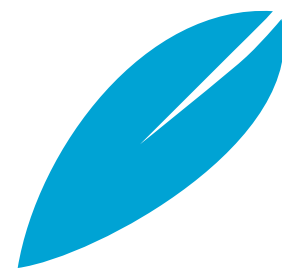
Nisam došao u subotu i za nepunih godinu dana sam se oženio. Sutra dakle slavimo dvadesetu godišnjicu našega braka. Iščeknut će i stara kletva. Ne znam je li se ispunila. Moja me žena nije iznevjerila. Imam sina i krasnu kćer, kompletna smo obitelj. Jedino je moj otac umro. Jednom nas je uhvatio zajedno i ošamario Ciganku. Samo jedanput se tako ogriješio o mene, ali tu pljusku dugo mu nisam mogao oprostiti.

Je li to uopće bila kletva?

Možda me poznavala bolje i voljela više nego sam tada mogao razumjeti, i zato je mislila da jedino s njome mogu biti istinski sretan, uvjerena da pripadamo jedno drugome.

Nikada je nisam sasvim zaboravio. Ni njeno neobično proročanstvo jer sam nejednom imao takav peh da mi je čak i pamet stala nad tim kako je to uopće moguće.

Od Jura do Pezinka tek je komad puta, a ja sam upravo u predvečerje godišnjice braka na tom dijelu zaspao

zaspal. Prvý raz v živote som zaspal posediačky v dopravnom prostriedku a nebol som ani unavený, ani opitý. Nevypili sme s Urbanom ani dva litre vína, a keby sa to niekomu zdalo predsa len dosť, môžem ho ubezpečiť, že pre nás je to ako psovi mucha. Dokážeme to každému, kto je ochotný pozvať nás na víno. Príšerne by na to doplatil.

Zobudil ma šofér na železničnej stanici v Senci, kde býva Jozef Urban. Tam bola konečná autobusu. Pri bráne k jazerám. Pomyslel som si, že sa môžem rovno utopiť. Šofér povedal, že do Pezinka sa dostanem najskôr o piatej ráno.

Zmorený som prešiel železničnou budovou na perón, sadol som si na lavicu a vylovil z vrečka poslednú spartu. Ak by sme na papieri vyznačili tri body, z ktorých jeden by bo la Bratislava, druhý Senec a tretí Pezinok, a keby sme ich pospájali čiarami, dostali by sme takmer rovnoramenný trojuholník. Keď nezôžením taxík, pôjdem pekne -krásne po základni domov pešo. Veď je to len dvanásť kilometrov. V tej chvíli som už vôbec nemyslel na Cigánky.

No ešte som nedofajčil a uvidel som ju znova. Od Bratislavy prihrmel vlak a tá z električky y priam pred mojimi očami vystúpila aj s chlapom v lyžiarskej čiapke. Chytil ju okolo pliec, a keď prechádzali popri mne, Cigánka sa na mňa pozrela. Možno som mal len taký dojem, že sa na mňa pozrela priam škodoradostne, ale v jej pohľade - to tvrdím naisto - nebol ani náznak prekvapenia, že ten, čo tak súrne musel ísť do Pezinka, sedí odrazu na železničnej stanici v Senci.

Pozeral som za nimi a celú moju bytosť zasiahla tupá bolesť známa vari každému mužovi, lebo hádam každý aspoň raz v živote videl odchádzať s iným ženu, ktorá mala patriť jemu.

Bolesť o to zúfalsia, že zatiaľ čo chlapa v lyžiarskej čiapke čaká nezaslužená rozkoš, mňa podistým iba dvanásť kilometrov chôdze chladnou nocou a nahnevaná manželka. Na kuse som sa ohúrene, neveriaco vliekol za nimi, ale nik sa za mnou ani neobzrel. Keď zahli do jednej z bočných ulíc, pokračoval som v ceste, kým som napokon dospel k úžasnej myšlienke, že niektorým ľuďom, medzi ktorých patrí aj ja, je už vopred všetko dovolené, lebo sami nikdy nevykonajú nič, za čo by sa museli naozaj hanbiť, a keď si toto svoje výsadné postavenie v živote neuvedomia, živor im to nikdy nedaruje.

Tma predo mnou -- tma za mnou.

u autobusu. Prvi put u živote sjedeći sam zaspao u prometnom sredstvu, a da nisam bio ni umoran ni pijan. Urban i ja nismo ispili ni dvije litre vina, i premda bi se nekome to moglo učiniti i više nego dovoljno, budite sigurni da je to za nas mačji kašalj. Dokazat ćemo svakome tko je spreman pozvati nas na vino. Skupo bi to platilo.

Probudio me vozač na željezničkoj stanici u Sencu gdje živi Jozef Urban. Ondje je bila posljednja autobusna stanica. Kod ulaza prema jezerima. Pomislio sam da mogu ravno utopiti se. Vozač je rekao da u Pezinok stižem najranije u pet ujutro.

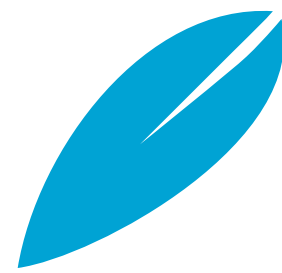
Izmoren sam prošao kolodvorom do perona, sjeo na klupu i iz džepa izvukao zadnju cigaretu. Kada bismo na karti označili tri točke, od kojih bi jedna bila Bratislava, druga Senec, a treća Pezinok, i kada bismo ih spojili linijama, dobili bismo gotovo jednakokračni trokut. Ako ne nađem taksí, s noge na nogu krenut ću glavnom cestom pješice kući. Pa to je samo dvanaest kilometara. U tom trenutku više uopće nisam mislio na Cigánke.

Nisam dokraja ni popužio kada sam je ponovno ugledao. Iz smjera Bratislave zatutnjao je vlak, a ona iz tramvaja sišla je pred mojim očima s čovjekom u skijaškoj kapi. Prebacio je ruku preko njenih ramena, i dok su prolazili pored mene, Ciganka me je pogledala. Možda mi se samo učinilo da me pogledala upravo žurado, no u njenom pogledu – nedvojbeno tvrdim – nije bilo ni naznake iznenađenja što onaj koji je tako žurno morao ići u Pezinok, odjednom sjedi na željezničkoj stanici u Sencu.

Gledao sam za njima i cijelo moje biće obuzela je tupa bol, poznata valjda svim muškarcima jer svaki je, pogađam, barem jednom u životu vidio ženu kako odlazi s drugim; ženu, koja je trebala pripasti njemu.

Bol je bila utoliko očajnija jer dok čovjeka u skijaškoj kapi čeka nezasluženi užitek, mene posve sigurno tek dvanaest kilometara hoda kroz hladnu noć i ljutita žena. Dijelom sam se zgranuto, ne vjerujući, vukao za njima, ali se za mnom nitko nije ni osvrnuo. Kada su zašli u jednu od bočnih ulica, nastavio sam svojim putem dok konačno nisam došao do zapanjujuće pomisli da je nekim ljudima, kakvima i sam pripadam, sve već unaprijed dopušteno, jer sami nikada ne učine ništa zbog čega bi se zaista morali posramiti, no ne spoznaju li taj svoj povlaštení položaj, život im to nikada neće podariti.

Tama preda mnom – tama za mnom.

Občas však vytušíme veľké veci.

Kráčal som v ľahkom plášti čoraz chladnejšou nocou. Cítil som náhly vpád arktického vzduchu z vysokých zemepisných šírok. Nahé kukuričné stvoly v temných poliach prízračne svišťali v silnejúcom vetre. Prehnal sa popri mne taxík, no opačným smerom.

A zas len tma predo mnou aj za mnou.

Iba biela Cigánka, nie tá zo Senca, ale tá, ktorá vlastne napísala tento príbeh, ako keby celou cestou kráčala so mnou.

No najzáhadnejšie je, že som doma nenašiel to zlaté srdiečko.

Neviem, kam sa podelo.

Katkad ipak predosjetimo velike stvari.

Koračao sam u laganom kaputu kroza sve hladniju noć. Osjećao sam nagli prodor arktičkoga zraka iz visokih zemljopisnih širina. Goli klipovi kukuruza na tamnim poljima sablasno su fijukali na sve jačem vjetru. Taxi je projurio uz mene, no u suprotnom smjeru.

I opet samo tama pred i za mnom.

Samo bijela Ciganka, ne ona iz Senca, već ona koja je zapravo napisala ovu priču, kao da je cijelim putem hodala sa mnom.

No najveća je zagonetka što kod kuće nisam pronašao ono zlatno srce.

Ne znam gdje se zametnulo.

[Povratak na sadržaj](#)

Daniel Hevier - *Kniha, ktorá sa stane*

Daniel Hevier (1955., Bratislava) slovački je pjesnik, prozaik, dramatičar, scenarist, pisac knjiga za djecu i mlade, prevoditelj s engleskog, češkog i ruskog jezika te tekstopisac za slovačke glazbenike (*Team*, Pavol Habera, *IMT Smile*). Svoj književni put započeo je sedamdesetih godina prošlog stoljeća, a 2009. godine objavio je svoj prvi roman *Kniha, ktorá sa stane*.

Kniha, ktorá sa stane

„Tak už je to aj u nás,” povedala Ana, keď jedného podvečera bolo počuť za oblokmi petržalského činžia-ku ozvenu po výstreloch. Inokedy to mohli byť petardy, ktoré odpaľovali výrastkovia, ale tentoraz to bola naozajstná strelba. Jej manžel Fictus zareagoval na fenomén lišok po svojom: ponoril sa do labyrintu svojej knižnice a už niekoľko dní hľadal istú knihu.

„Som si istý, že ju máme. Vidím pred sebou takú sýtozelenú obálku Svetovej četby. Bolo to o žene, ktorá sa premieňala na lišku.”

To bolo pre Fictusa typické. Všetko, čo sa odohrávalo v reálnom svete, premietal do kníh svojej knižnice. Nakoniec sa ukázalo, že kniha je naozaj doma. Volala sa *Dáma v lišku* a jej autorom bol David Garnett. Inokedy musel Fictus ísť do knižnice, aby si požičal knihu, ktorú mal niekde v útrobách políc.

„Nezdá sa ti, že lišky fascinujú ľudí viac než iné zvieratá?” spýtal sa uspokojený, že našiel to, čo hľadal.

Ana sa usmiala: „Najmä mužov. Lišky pôsobia veľmi žensky. Je v nich čosi sexuálne...”

„Až lascívne,” zasmial sa Fictus. „Alebo liščívne...? Musím si toho Garnetta prečítať.”

„Nečítal si to už?”

„Neviem. To zistím až na konci,” uškrnul sa Fictus.

Ana sa pokúsila obsiahnuť jediným pohľadom celú rozmanitosť. Často tu mávala pocit, že je na cudzom území, kde ju strpia iba v sprievode vlastníka. Izbu vlastne tvorila iba knižnica. A bola to naozaj impozantná stavba. Plným právom môžeme hovoriť o stavbe, pretože bola budovaná ako architektonická konštrukcia, predstavovaná, nadstavovaná, dostavovaná, pristavovaná... Kto by prenikol za húštie kníh, časopisov a kadejakých papierov, objavil by archeologické vrstvy pochádzajúce z rôznych období majiteľovho života. Základ tvorili dve

Knjiga koja će biti

„Dakle, to je došlo i k nama“, rekla je Ana kada se u jedno predvečerje iza prozora petržalskog¹ podstanarskog stana mogao čuti odjek pucnjeva. U neko drugo vrijeme su to mogle biti petarde koje su bacali mlaci, ali ovaj je put to bilo stvarno pucanje. Njezin suprug Fictus reagirao je na fenomen lisica na svoj način: povukao se u labirint svoje knjižnice i već nekoliko dana tražio određenu knjigu.

„Siguran sam da je imamo. Imam pred očima tamnozeleni omot Světovej četby. Bila je o ženi koja se pretvarala u lisicu.“

To je bilo tipično za Fictusa. Sve što se odigravalo u realnom svijetu tražio je u knjigama svoje knjižnice. Na kraju se pokazalo da je knjiga zaista u kući. Zvala se *Dáma v lišku*², a njezin autor bio je David Garnett. Nekada je Fictus morao ići u knjižnicu kako bi posudio knjigu koju je imao negdje u utrobi polica.

„Ne čini li ti se da lisice fasciniraju ljude više nego druge životinje?” upitao je zadovoljan jer je našao što je tražio.

Ana se nasmijala: „Pogotovo muškarce. Lisice se čine veoma ženstvene. Ima u njima nešto seksualno...”

„Čak lascívno“, nasmijao se Fictus. „Ili liščívno...? Moram pročitati tog Garnetta.“

„Nisi li to već čitao?”

„Ne znam. To ću otkriti tek na kraju“, nacerio se Fictus.

Ana je pokušala jednim pogledom obuhvatiti svu raznolikost prostorije. Često je ovdje imala osjećaj da je na stranom teritoriju gdje će je otpjeti samo u pratnji vlasnika. Sobu je zapravo činila samo knjižnica. A bila je to zaista impozantna građevina. S punim pravom možemo govoriti o građevini jer je bila građena kao arhitektonska konstrukcija, pregrađena, dograđena, prigradena, nadgrađena... Tko bi se probio kroz šumu

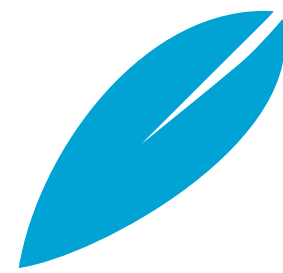
PREVELA

Maja Novković

novkovic.m@gmail.com

¹ Petržalka – bratislavská gradska četvrt s najvećim brojem stanovnika, nalazi se na desnoj obali Dunava. Sedamdesetih godina tamo počinje gradnja velikih betonskih stambenih blokova, *paneláka*, po kojima je ova četvrt poznata. U ovome dijelu grada danas živi više od 115 000 stanovnika.

² Peški prijevod K. Krausa (1969.), u originalu *Lady into Fox* (1922.)

policov e skrine, koje Fictus ziskal niekedy v osemde-
siatych rokoch minulého storočia závodnej kni znicne
fabriky, kde vtedy brig adoval. Keďže boli v priebehu
dvoch hodín zaplnené knihami v troch radoch,  osko-
ro k nim pribudli ďalšie police, regály, ťtel a e, kni znicne,
pozemné i stenové. Najnovŝiu vrstvu tvorili biele ko-
vov e police zakúpené pred pár rokmi v IKEA. Kni znicna
zaberala obe strany dlhŝich stien s výnimkou priestoru,
ktorý okupoval starý gauč, kedysi manželské lôžko Fic-
tusa a Any, dnes v a chinou odkladacia plocha na knihy
a iné papieroviny. Na jednej kratŝej stene bol oblok bez
z aclon a žalúzií, na protilahlej zasa dvere vedúce do pre-
dziby. Dvere boli tiež obložené menŝimi pol ickami a
regálmi s knihami. Na dl a ke bol prederaven y koberec
s dnes už  a ko čitateľným orientálnym vzorom. V pra-
vom kúte, opretý o policu, stál malý záhradný rebri k,
ktorého funkcia v izbe zapratanej od dlážky po pla on
knihami bola zrejm a. Na po udovanie, v izbe, ktorú
majiteľ volal  itateľn  alebo kni znicna, nebol nijaký kan-
cel arsk y stôl, o po ita i  i faxe ani nevraviac. Namiesto
toho stál pri gau i skladací plechový stoli k, výrobcom
určený na pikniky a pri ņom rybárska stolička, na ktorej
sa v tejto chvíli v rŝil ťt os star ih novín. Jediná plocha,
ktorá mohla azda sl u it na písomnú činnosť, boli dve-
re s nalepenou umývateľnou tapetou, na ktorú Fictus
písal čiernou fixkou (FLIPCHART MARKER) poznámky
a záležitosti, ktoré mal vybaviť. Inventár izby doplňalo
niekolko ban anov ih ŝkat ul po okraj naplnen ih kni-
hami, ktoré si eŝte nevydobyli právo na systematizova-
n e miesto v policiach.

Nedá sa povedať, že by knihy neboli uložené systema-
ticky. Bol to vŝak systém, ktorý sa každých pár dni menil
a rozhodne nesledoval medzinárodné desatinné triede-
nie v naozajstn ih kni znicach. Na spodn ih okrajoch
políc boli ponalepovan e papieriky s označením oblastí:
Liter tura o spánku – Alchymistika - Knihy o knihách
- Vizion arske knihy –  ud aci a excentrici - Velké lyric-
k e koncepcie - Outsideri - Liter tura o sprisahaniach...

„Tu by sa u ivil kvalifikovaný knihovník,“ so smie-
chom povedala Ana.

Fictus jej uvolnil časť gau a a mlčky ponúkol, aby sa
posadila. Začala sa rozvíjať nitka rozhovoru na tému, o
ktorej najradŝej hovoril.

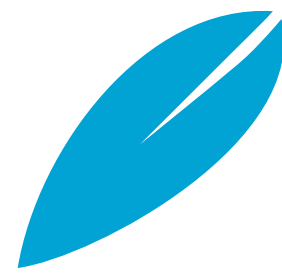
„Ob avam sa,  e m oj sp osob n ahľadu na liter turu sa
nevyu uje na nijakej ŝkole,“ povedal s hrdoŝťou v hlase.
„Vieŝ, Ana,  oraz silnejŝie som presved en y,  e knihy
medzi sebou vytv araj u v azby a v ztahy, ktoré s u na m ile

knjiga, časopisa i svakojakih papira, otkrio bi arheoloŝ-
ke slojeve koji potječu iz različitih razdoblja vlasnikova
 ivota. Temelj su činila dva ormara s policama koje je
Fictus dobio negdje osamdesetih godina proŝlog stolje-
 a iz knjižnice tvornice u kojoj je tada radio kao student.
Budući da su za dva sata bile popunjene knjigama u tri
reda, uskoro su im se pridružile druge police, regali, sta-
la e, knjižnice, prizemne i zidne. Najnoviji sloj činile su
bijele metalne police kupljene prije nekoliko godina u
IKEA. Kni znicna je zauzimala obje strane dužih zidova s
iznimkom prostora koji je okupirao stari kauč, nekada
bračni krevet Fictusa i Ane, danas većinom povrŝina za
odlaganje knjiga i drugih papira. Na jednom kraćem
zidu bio je prozor bez zavjesa i žaluzina, na suprotnom
pak vrata koja su vodila do predsoblja. Vrata su takoder
bila okružena manjim policama i regalima s knjigama.
Na podu je bio rupi asti tepih s danas već teŝko vidljivi-
m orijentalnim uzorkom. U desnome kutu, oslonjene
na policu, stajale su male vrtne ljestve čija je funkcija u
sobi ispunjenoj od poda do stropa knjigama bila o ita.
Za udo, u sobi koju je vlasnik zvao čitaonica ili knjiž-
nicna, nije bilo nikakvog uredskog stola, o računalu ili
faksu da i ne govorimo. Umjesto toga, pokraj kau a je
stajao sklopivi limeni stolić koji je proizvođač namije-
nio za piknike i uz njega ribarska stolica na kojoj se u
tome trenutku uzdizao ŝtos starih novina. Jedina povr-
ŝina koja je možda mogla služiti za pisanje bila su vrata s
nalijepljenom perivom tapetom na koju je Fictus crnim
flomasterom (FLIPCHART MARKER) pisao biljeŝke i stva-
ri koje je trebao obaviti. Inventar sobe dopunjavalo je
nekoliko kutija od banana do vrha napunjenih knjiga-
ma koje se joŝ nisu izborile za pravo na sistemativizirano
mjesto na policama.

Ne može se reći da knjige nisu bile sustavno poslo e-
ne. Međutim, bio je to sustav koji se svakih par dana mi-
jenjao i sigurno se nije pridru avao univerzalne decimal-
ne klasifikacije koja se koristila u pravim knjižnicama.
Na donjim rubovima polica bili su polijepljeni papirići s
oznakom područja: Literatura o snu – Alkemija – Knji-
ge o knjigama – Vizionarske knjige –  udaci i ekscen-
trici – Veliki lirske koncepti – Outsajderi – Literatura o
zavjerama...

„Tu bi imao ŝto raditi kvalificirani knji znik,“ uz
smijeh je rekla Ana.

Fictus joj je oslobodio dio kau a i ŝutke joj ponudio
da sjedne. Počela se razvijati nit razgovora na temu o
kojoj je najradije razgovarao.

vzdialené poznaniu tých školometských systematikov. Teraz uvažujem napríklad o tom, že vyčlením jednu policu pre slepcov. Povedala by si, že literatúra je plná románov, noviel, poviedok, rozprávok, básní, esejí, ktorých dôležitými postavami alebo dokonca hrdinami sú slepci?”

Ana sa poobzerala okolo: „Čoby nie. Starý pán Borges...”

„A ďalší,” skočil jej do reči Fictus. „Homér a jeho veľkolepé scény s oslepaním, Saramago, Sabato... Musí to mať nejaký dôvod, keď sa cez toľké stáročia toľkí autori zaoberajú touto témou!”

V izbe postupne narastalo príjemné šero, ktoré zaobľuje hrany predmetov a rozostčuje písменная kníh. Ana vystrela ruku, možno iba preto, aby si zachytila chumáč vlasov, ktorý jej nadvihol rodiaci sa prievan vychádzajúci z hĺbky bytu. Fictus jej ju zachytil uprostred gesta a podržal jej dľaň. Nikdy ho neprestalo fascinovať, aké útle a štíhle prsty má toto dievča, ktoré je akýmsi rozmarným riadením náhody a predurčenosti jeho ženou.

Do chvíle rodiacej sa dôvernosti prudko vtrhol plod ich manželstva.

„Otec! Môžem ťa poprosiť o láskavosť, aby si mi už nikdy...” Fictus prestal počúvať už po prvom slove. Zakaždým, keď zaznelo v domácnosti oslovenie: otec, veštilo to spor s dcérou. Vo chvíľach idylky bol pre ňu ocino, ocík či oci. Teraz stála pred ním celá červená od pobúrenia a držala v ruke malú bakelitovú vecičku.

„Havranka má pravdu,” ozvala sa Ana. „Vôbec sa nepatrí, aby si chlap holil bradu dámskym strojčekom na holenie chlčpkov na nohách.”

Fictusovi blysko myslou, koľko zbytočných predmetov je okolo nás. Ani im nestačíme dávať mená. Dámsky strojček na holenie chlčpkov na nohách - čože je to za pomenovanie! To akoby praotec Adam nazval nosorožca tá sivastá hromada hrubej kože na rúcanie stromov!

A kým jachtal čosi, čo by ho v očiach jeho žien ospravedlnilo, uvedomoval si, ako mu celý život záležalo na menách. Pre svoju vyvolenú sa rozhodol vo chvíli, keď začul, že sa volá Anna Kunderová. Aj keď mu vzápätí dôrazne vysvetlila, že nemá meno ako ten emigrovaný spisovateľ, pretože jej otec sa volá Kunder, bez písmena a, príchuť vzbury proti štátu v ňom už zostala. Nikdy sa jej neodvážil povedať, že si ju všimol iba preto, že jej priezvisko bolo podobné autorovi, ktorý bol v minulom režime symbolom protištátnosti.

„Bojim se da se moj način gledanja na literaturu ne produčava ni na kakvoj školi“, rekao je s ponosom u glasu. „Znaš, Ana, sve više sam uvjeren da knjige međusobno stvaraju veze i odnose koji su miljama udaljeni od spoznaje tih školskih sistematičara. Trenutno, primjerice, razmišljam o tome da izdvojim jednu policu za slijepce. Bi li rekla da je literatura puna romana, novela, pripovijetki, bajki, pjesama, eseja u kojima su važni likovi ili čak junaci slijepci?”

Ana se osvrnula naokolo: „Kako ne. Stari gospodin Borges...”

„I drugi“, upao joj je Fictus u riječ. „Homer i njegove veličanstvene scene osljepljivanja, Saramago, Sabato... Mora postojati neki razlog zašto se tijekom tolikih stoljeća toliko autora bavilo ovom temom!”

U sobi je postupno nastajala ugodna tmina koja zaobljava rubove predmeta i izoštrava slova knjiga. Ana je ispružila ruku, možda samo zato da bi uhvatila pramen kose koji joj je podignuo nagli propuh koji je dolazio iz unutrašnjosti stana. Fictus joj ju je uhvatio usred pokreta i uhvatio je za dlan. Nikada ga nije prestalo fascinirati kako tanke i mršave prste ima ova djevojka koja je nekakvim hirovitim upravljanjem slučajnosti i sudbine njegova žena.

U trenutak nastale bliskosti naglo je upao plod njihovog braka.

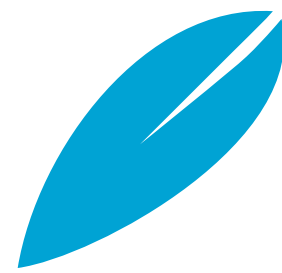
„Oče! Mogu li te zamoliti da budeš toliko ljubazan i da mi više nikada...”

Fictus je prestao slušati već nakon prve riječi. Svaki put kada se u kući začula riječ oče, nagovještavalo je to sukob s kćeri. U trenucima idile bio je za nju čačko, čačo ili čako. Sada je stajala ispred njega sva crvena od bijesa i držala u ruci malu bakelitnu stvarčicu.

„Havranka je u pravu“, javila se Ana. „Uopće nije primjereno da muškarac brije bradu ženskim aparatom za brijanje dlaka na nogama.“

Fictusu je palo na pamet koliko je suvišnih predmeta oko nas. Ne stignemo im ni davati imena. Ženski aparat za brijanje dlaka na nogama – kakav je to naziv! To je kao da je praotac Adam nazvao nosoroga ona sivkasta gromada tvrde kože za rušenje drveća!

I dok je mucao nešto što bi ga u očima njegovih žena opravdalo, shvatio je kako su mu cijeli život bila važna imena. Za svoju se odabranicu odlučio u trenutku kada je čuo da se zove Anna Kunderová. Iako mu je odmah zatim izričito objasnila da se ne zove kao onaj pisac koji

Havranka, čerstvo vyrastené dievča s čudným menom, sa pozerala na svojho otca a videla pred sebou vysokého muža, ktorému sa rosia sklíčka okuliarov znútra. K tomuto zvláštnemu fyzikálnemu javu dochádzalo zakaždým, keď ho niekto ponížil alebo priviedol do rozpakov. Akoby klipkajúce riasy na jeho zrýchlene žmurkajúcich viečkach vyžrážali akýsi slzný pot, ktorý zarosil okuliare. Potili sa mu oči, čo niekedy vyzeralo, akoby mu zvlhli od dojatia.

Havranka mávla rukou, odzbrojená tichou rezignáciou otca, a nechala tých dvoch samých. V očiach si odnášala obraz svojich rodičov, toho predčasne dospelého chlapca a ženu, ktorá pri ňom dievčensky starla. V domácnosti, kde sú traja, sa neustále vytvárajú aliancie, ktorých obsadenie sa každú chvíľu mení. Raz boli v dôvernejšom vzťahu otec s dcérou a mama bola mimo hry, inokedy bola dcéra s matkou proti otcovi, potom zas držali spolu rodičia a dcéra stála obďaleč. Nestávalo sa často, aby sa všetci traja cítili ako tri pevné body trojuholníka, okolo ktorého sa dala opísať pevná kružnica rodiny, kde nebolo vidno, čo je koniec a čo začiatok. Podľa týchto spojenectiev aj spávali. Niekedy spala Ana s dcérou v jednej izbe a Fictus sa uchýlil na svoj gauč, inokedy spali rodičia v obývačke a Havranka bola sama.

„Prečo si nekúpiš holiaci strojček?“ prehovorila Ana. „Dnes sa už dajú kúpiť aj za tridsať euro.“

„Tridsať EUR!“ zaúpel Fictus. „Vieš, koľko to je?“

„Dve knihy,“ odvetila Ana. „Alebo jedna výtvarná monografia. Aj tak ich už nemáš kam dávať.“

Bola medzi nimi tichá dohoda: Ana sa tvárila, že tie knihy sú tu z dávna, zo socialistických čias, keď ešte boli nehorázne lacné, že nepribúdajú každý týždeň nové, a Fictus sa musel zmieriť s tým, že ďalšie územie bytu nesmel zaknihovať.

A tak sa len občas s lútosťou pozeral miesta v obývačke, kde by sa dala umiestniť šikovná knižnička...

Byt mal štyri izby: okrem knižnice a obývačky to bola ešte pálna a potom Havrankina detská izba, ktorej zostalo pomenovanie aj teraz, keď dieťa vyrástlo na študentku.

Za oblokom sa opäť ozval praskot. Tentoraz to mohli byť petardy. Niektorých ľudí nikdy neomrzí odpaľovať výbušniny.

Fictus sa pozrel z okna. Byt bol umiestnený na najvyššom, dvanástom poschodí obrovského paneláku na sídlisku Petržalka, ktorú jej obyvatelia napoly láskavo a

je emigriro, jer se njezin otac zove Kunder, bez slova a, u njemu je još ostao okus pobune protiv države. Nikada joj se nije usudio reći da ju je primijetio samo zato što je njezino prezime bilo slično autoru koji je u bivšem režimu bio simbol protudržavnosti.

Havranka, tek stasala djevojka čudnog imena, gledala je u svojeg oca i vidjela ispred sebe visokog muškarca kojem se iznutra rose stakla naočala. Do te je neobične fizikalne pojave dolazilo uvijek kada bi ga netko ponizio ili doveo u neugodnu situaciju. Kao da su blinkajuće trepavice na njegovim vjeđama koje su ubrzano žmirkale, izlučivale nekakav suzni znoj koji bi orosio naočale. Znojile su mu se oči što je nekada izgledalo kao da su mu se ovlažile od ganuća.

Havranka je odmahнула rukom, razoružana očevom tihom rezignacijom i ostavila to dvoje same. U očima je odnosila sliku svojih roditelja, tog prijevremeno odraslog dječaka i ženu koja je uz njega djevojački starila. U kućanstvu u kojemu ih je troje, neprestano se stvaraju alijanse čija se postava svakoga trenutka mijenja. Jednom su u bliskijem odnosu bili otac i kćer, a mama je bila izvan igre, drugi su put kćer i majka bile protiv oca, zatim su se pak roditelji udružili, a kćer je bila malo udaljena. Nije se često događalo da se sve troje osjećaju kao tri čvrste točke trokuta oko kojeg se može opisati postojana kružnica obitelji gdje nije vidljivo što je kraj, a što početak. Sukladno ovim savezništvima su i spavali. Nekad je Ana spavala s kćeri u jednoj sobi, a Fictus se smjestio na svoj kauč, ponekad su roditelji spavali u dnevnoj sobi, a Havranka je bila sama.

„Zašto si ne kupiš aparat za brijanje?“ počela je Ana. „Danas se već mogu kupiti i za trideset euro.“

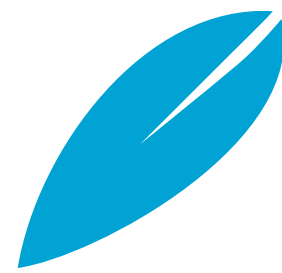
„Trideset EURA!“ zavapio je Fictus. „Znaš li koliko je to?“

„Dvije knjige“, odvrátila je Ana. „Ili jedna likovna monografija. Ionako ih više nemaš gdje staviti.“

Između njih je postojao prešutni dogovor: Ana se pravila da su te knjige tu odavno, iz socijalističkih vremena kada su još bile veoma jeftine, da ne dolaze svaki tjedan nove, a Fictus se morao pomiriti s time da ne smije još jedan dio stana zatrpati knjigama.

I tako je samo povremeno žalosno gledao prazna mjesta u dnevnoj sobi gdje bi se mogla smjestiti zgodna knjižničica...

Stan je imao četiri sobe: osim knjižnice i dnevne sobe, imao je još spavaću sobu i zatim Havrankinu dječju sobu kojoj je ostao naziv i sada kada je dijete

napoly nenávisťne nazývali Noclahárňou.

Okná sa začali rozsvetľovať, akoby nejaká detská ruka vyfarbovala kockový papier pri hre na lodičky.

„Vieš, prečo je Petržalka postavená tak halucinogénne?“ spýtal sa Fictus. A nečakajúc na odpoveď, začal vysvetľovať. „Keď sa v tých tupých sedemdesiatych rokoch, keď sme ešte obaja boli na základnej škole, rozhodlo o zastavaní Petržalky, tak tam nejaký vrchný ideológ z Prahy alebo z Kremľa pretlačil myšlienku, ktorá sa, pochopiteľne, nikdy nedala na papier, ibaže by bola zachytená v tajných materiáloch armády, že Petržalka musí byť v prvom rade strategickým územím socialistického bloku. Chápeš, nárazníková zóna. Vieš, prečo sú tu ulice vystavané tak chaoticky a cikcakovito, že sa v nich doteraz nevyznáš, aj keď tu žiješ už vyše dvadsať rokov?“

Aj teraz si odpovedal sám: „Pretože mali byť labyrintom, v ktorom zablúdia tanky NATO!“

„Čože?“ pobavene sa spýtala Ana.

„Tanky a bojové vozidlá, ktoré by k nám prišli z Rakúska.“

Ana si nebola istá, či Fictus nemystifikuje, ako to často robil.

„To si kde čítal?“

„To hovorí orálna mytológia tohto mesta, kde je väčšina vecí i postáv vytvorených zo slov. Ľud je najzručnejší fabulátor. Podhodíš mu nejaký detail, a on okolo neho vytvorí najfantastickejšiu konštrukciu. Kto však zaručí, že aj v tej najbizarnejšej epike nie je jadro, také nabité pravdou, až ide z toho mráz?“

Ana sa pozerala na toho dlhého chlapca, ktorý mal už 44 rokov. Vlastne nie celkom sa dal označiť za dlháňa, pretože sa hrbil, akoby si chcel z falošnej skromnosti ubrať niekoľko desiatok centimetrov. Nemohli ste ho pokladať ani za štíhleho, pretože jeho chudosť naznačovala niečo chorobné. Bol bledý a v prítmí izby, na pozadí svetielkujúcej tmavnúcej oblohy, sa mu vznietili špinavoblondavé vlasy, ktoré mu ešte stále siahali po plecيا. Fúzy, len o niečo tmavšie ako vlasy, mu zakrývali hornú peru, čím sa vytváral trvalo skeptický a pochybovačný výraz. S tým kontrastoval pocit neustálej usmiatej tváre, pretože Fictusove oči, oči zelenej farby, za sklami okuliarov, z roka na rok naberajúcich na dioptriách a hrúbke, sa smiali. Akoby chceli dokázať, že aj tie najbanálnejšie metafory, ku ktorým patrí tá o smejúcich sa očiach, môžu byť pravdivé.

izraslo u studenticu.

Iza prozora se ponovno javilo praskanje. Ovoga puta to su mogle biti petarde. Nekim ljudima nikada ne do-dija ispaljivati eksplozije.

Fictus je pogledao kroz prozor. Stan je bio smješten na najvišem, dvanaestom katu golemog nebodera u naselju Petržalka, koju su njezini stanovnici dijelom ljubazno, a dijelom s mržnjom zvali Prenočište.

Prozori su se počeli osvjetljavati kao da neka dječja ruka ispunjava papir na kockice u igri potapanja brodova.

„Znaš li zašto je Petržalka izgrađena onako halucinogeno?“ upitao je Fictus. I ne čekajući odgovor, počeo je objašnjavati. „Kada se tih glupih sedamdesetih godina, kada smo još oboje bili u osnovnoj školi, odlučilo o gradnji Petržalke, onda je neki visoko rangirani ideolog iz Praga ili iz Kremlja progurao zamisao koja, razumljivo, nikada nije zapisana, samo je zabilježena u tajnim vojnim materijalima da Petržalka mora biti ponajprije strateški teritorij socijalističkog bloka. Razumiješ, zona odbijanja napada. Znaš li zašto su ovdje ulice izgrađene tako kaotično i krivudavo da se u njima do danas ne možeš snaći, iako tu živiš već više od dvadeset godina?“

I sada si je sam odgovorio: „Zato što su trebale biti labirint u kojem će se izgubiti NATO tenkovi!“

„Što?“ sa zanimanjem je upitala Ana.

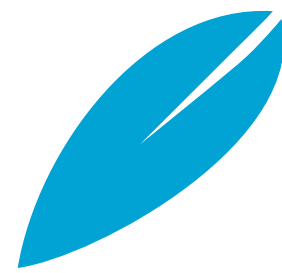
„Tenkovi i vojna vozila koja bi k nama došla iz Austrije.“

Ana nije bila sigurna ne izmišlja li Fictus kao što je to često činio.

„Gdje si to čitao?“

„To govori oralna mitologija ovoga grada u kojem je većina stvari i osoba stvorena iz riječi. Narod je najumješniji fabulator. Dobaciš mu neki detalj, a on oko njega stvori najfantastičniju konstrukciju. Međutim, tko jamči da i u najbizarnijoj epici nema jezgre toliko nabijene istinom da se od toga naježiš?“

Ana je gledala tog dugačkog dječaka koji je već imao 44 godine. Zapravo se nije sasvim mogao nazvati dugonjom jer se grbio kao da si zbog lažne skromnosti želi oduzeti nekoliko desetaka centimetara. Nije se mogao smatrati ni vitkim jer je njegova mršavost odavala nešto bolesno. Bio je blijed i u tami sobe, na pozadini svjetlucajućeg, sve mračnijeg neba, rasplamsala mu se prljavoplava kosa koja je još uvijek sezala do leđa. Brkovi, tek nešto tamniji od kose, pokrivali su mu gornju

Fictus s dlhými vlasmi a v ošúchaných riflích, ktoré nosieval aj doma, bol jedným z tých zostarnutých beatnikov, ktorým sa podarilo bez straty dôstojnosti prejsť do nového milénia. Vzhľadom na to, že sa narodil roku 1965, nemohol, pravdaže, patriť k priekopníckej generácii hipíkov a kvetinových detí, ale k tej odvodenej, ktorá sa prostredníctvom zodratých obalov gramoplatní a potrhánych plagátov pokúšala rekonštruovať onen dávny pocit, že všetko, čo potrebuješ, je láska.

Fictus zažal malú stolnú lampku, ktorú mal pripevnenú na okraji svojho minimalistického stolíka. Z obloženej tabule sa stala premietacia plocha, ktorá ukazovala, že Ana už vyklázla z izby. To bol jej spôsob prechádzania životom. Diskrétna topografia. Zrazu nebola. A potom zasa bola. Tak ako u všetkých žien s dušou samaritaneky, aj u nej sa okamihy miznutia zhodovali s tými, keď chcel byť Fictus sám. A prichádzala rovnako nečakane, ale očakávane, práve vtedy, keď tu mala byť.

Stlačil vypínač. Žiarovka sa rozsvetcovala pomaly, postupne a izba sa naplňovala svetlom ako bazén vodou. Keď sa hladina svetla ustálila, Fictus otvoril knihu, ktorú hľadal niekoľko dní. Teraz nemohol riskovať, že sa mu stratí v hromadách iných kníh bez toho, aby si z nej neprečítal aspoň niekoľko strán.

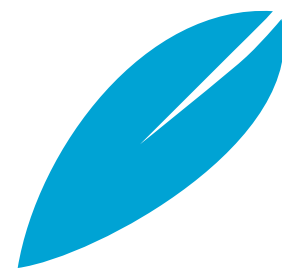
usnu, čime se stvarao trajno skeptičan i sumnjičav izraz. Tome je kontrastirao dojam neprestane nasmiješnosti jer su se Fictusove oči, oči zelene boje, iza stakala naočala kojima je iz godine u godinu rasla dioptrija i debljina, smijale. Kao da su htjele dokazati da i one najbanalnije metafore, kojima pripada ona o očima koje se smiju, mogu biti istinite.

S dugom kosom i u izlizanim trapericama koje je nosio i po kući, Fictus je bio jedan od onih ostarjelih bitnika kojima je uspjelo bez gubitka dostojanstva ući u novi milenij. S obzirom na to da se rodio 1965. godine nije, dakako, mogao pripadati revolucionarnoj generaciji hipija i djece cvijeća, već onoj koja je iz nje proizašla, koja je putem istrošenih omota gramofonskih ploča i poderanih plakata pokušavala rekonstruirati onaj davni osjećaj da je sve što trebaš ljubav.

Fictus je upalio malu stolnu lampicu koja je bila pričvršćena na rubu njegovog minimalističkog stolica. Od prozorske daske nastala je projektna površina koja je ukazivala na to da se Ana već izgubila iz sobe. To je bio njezin način hodanja kroz život. Diskretna topografija. Najednom je nije bilo. A onda se opet pojavila. Isto kao kod svih žena s dušom samaritanke, i kod nje su trenuci nestajanja bili upravo oni u kojima je Fictus htio biti sam. A dolazila je jednako neočekivano, ali očekivano, upravo onda kada je tu trebala biti.

Pritisnuo je prekidač. Žarulja se palila sporo, postupno, a soba se ispunjavala svjetlom kao bazen vodom. Kada se razina svjetla ustalila, Fictus je otvorio knjigu koju je tražio nekoliko dana. Sada nije mogao riskirati da mu se izgubi u hrpama drugih knjiga, a da iz nje ne pročita barem nekoliko strana.

[Povratak na sadržaj](#)

Ján Johanides - *Strach z priestranstva*

Ján Johanides (1934., Dolný Kubín - 2008., Šaľa) bio je slovački prozaik i esejist. Na njegovo je stvaralaštvo utjecao egzistencijalizam Jeana Paula Sartrea i Alberta Camusa. U njegovim djelima naglasak nije na radnji, već na stilu pisanja. Njegov stil je konkretan, trezven, objektivan, ali unatoč tome i poetičan. Pripovijetka *Strach z priestranstva* objavljena je u zbirci *Dedičný červotoč* (1998.)

Strach z priestranstva

Asi za desat' minút deväť podľa mojich hodiniiek, čo mi vždy idú o pár minút dopredu už šesť rokov - šesť rokov v Bratislave a teraz tri mesiace tu, v S. – odkedy som odišiel od polície, pretože som sa rozhodol pre toto moje terajšie čierno-biele povolanie, v ktorom však bývajú aj biele šachovnicové polia temer zakaždým šedé ako popol, práve odbilo dvadsať štyridsaťpäť na veži kostola svätého Františka z Assisi, keď mi Betka z mojej kancelárie (Betka, kameramanka prepustená z televízie spolu s inými zamestnancami uvoľnenými z takzvaných úsporných dôvodov) priniesla deväť najčerstvejších, farebných fotografií reklamnej fotomodelky, deväť fotografických zväčšenín Alexandry Cíferskej, rodenej Rubáčovej, inak priemernej akademickéj maliarky ľahkobohatnúcej zo svojho tela i z obrazov poľných kytíc, zátiší a krajín, mimoriadne pohotovej a pohostinnej akademickéj maliarky známej aj častokrát opakovaným výrokom: „I hovno vyzerá okamžite vznešene, ak je vo výbornom ráme,“ majitelky vynovenej secesnej vily a auta z posledného modelového radu SEAT Cordoba, jedinej dcéry ešte zachovalej a pestovanej, ale už jesenejúcej právničky, podnikateľky s nehnuteľnosťami a otca inžiniera, bývalého ministra, a ku tomu päť napochytre, úchytikom z bicykla nasnímaných, no napriek tomu predsa len pomerne vydarených momentiek Alexandrinho manžela, takmer úplne bielovlasého tridsaťjedenročného akademického maliara, ktorý sa iba zriedkakedy ukazoval na verejnosti v rekreačnom mestečku pri Bratislave, kde sa mladí manželia usadili. Ak však zbadal, že ktosi obzvlášť sleduje jeho chôdzu, okamžite zastal a oprel sa celou váhou svojho vysokého, urasteného tela o vychádzkovú palicu. Na najväčších zväčšeninách snímok hlavy a poprsia Gregora Cíferského až po pás, fotografovaných z rozličných uhlov pohľadu, v rôznom letnom svetle a s rozdielnym

Strah od prostranstva

Otprilike za deset minuta devet, prema mom satu, koji je već šest godina pomaknut nekoliko minuta naprijed, šest godina u Bratislavi i sada tri mjeseca ovdje, u S., otkad sam otišao iz policije odlučivši se za ovo trenutno crno-bijelo zvanje, u kojem doduše i bijela šahovska polja bivaju gotovo uvijek siva kao pepeo, upravo je odbilo dvadeset i četrdeset pet na tornju crkve svetog Franje Asiškog kad mi je Betka iz moje kancelarije (Betka, kameramanka otpuštena s televizije zajedno s drugim zaposlenicima iz takozvanih razloga štednje) donijela devet najnovijih fotografija reklamnog fotomodela, devet uvećanih fotografija Alexandre Cíferske, rodene Rubáčove, inače prosječne akademske slikarice, dobrostojeće zahvaljujući svom tijelu, ali i slikama poljskog cvijeća, mrtve prirode i pejzaža, neuobičajeno uslužne i gostoljubive akademske slikarice poznate i po često ponavljanoj izreci: „I govno u trenu izgleda otmjeno, ako je u dobrom okviru“, vlasnice obnovljene secesijske vile i automobila posljednje linije SEAT Cordoba, jedine kćeri još dobrodržecé i njegovane, ali propadajuće pravnice, poduzetnice s nekretninama i oca inženjera, bivšeg ministra, i uz to, pet nabrzo, letimice, s bicikla snimljenih, ali unatoč tome, razmjerno uspjelih snimaka Alexandrinog muža, gotovo potpuno bjelokosog tridesetjednogodišnjeg akademskog slikara, koji se vrlo rijetko pojavljivao u javnosti mirnog gradića kraj Bratislave, kamo se mladi bračni par smjestio. Međutim, ako bi primijetio da netko navlaš slijedi njegov hod, najednom bi zastao i čitavom se težinom svog visokog, snažnog tijela upro o štap. Na najvećim snimkama glave i poprsja Gregora Cíferskog, sve do struka, snimljenih iz različitih kutova, nejednakog ljetnog osvjetljenja i svrhe, vidi se osupnut te gotovo preneražen mladić namrštena i znojna lica, osebujna ljepotana u bijeloj košulji, na sreću po mene, u košulji s kratkim rukavima

PREVELA

Iva Rosandić

irosandi@ffzg.hr

zámerom vidno zarazeného až ohromeného chlapa so zmraštenou a spotenou tvárou, krásavca určitého druhu v bledej košeli - našťastie pre mňa - v košeli s krátkymi rukávmi, lebo preto som si na ňom mohol všimnúť napäté svaly na obidvoch predlaktiach vyjadrujúce námahu sebazáchovného pudu. Zvierať rukoväť svojej palice, akoby to bola jediná možná záchrana v danom okamihu: záchrana, čosi ako povraz na horolezeckej mačke či hruška sedla na splašenom koňovi, ktorý si vytrhol uzdu. Žiadni z tých, čo ho poznali len z púheho videnia si nepamätali, že by ho už dobrý rok predtým zazreli na verejnosti aspoň raz bez palice. Ktokoľvek, kto si ho náhodou všimol, potvrdil, že Cíferský zakaždým kráčal opatrne a pomaličky, ako keby sa pozvoľna snažil rozhodnúť, rozhybať, spružniť stuhnutý členok po zlomenine kĺbu, čo už zase zrástol.

Prvú návštevu pani Rubačovej pred dvoma mesiacmi nepredchádzal telefonát. Prišla s drahým a novým úradníckym kufrikom. Vošla seabedome ako každá nepravá aristokratka. Vstúpila dnu pomaly a lahúčko, mala nohy s vyšším klenutým priehlavkom, kráčala, akoby ju podpätky bezmála nadnášali, možnože sa kedysi učila chodiť v baletnej škole alebo aspoň s knihami na hlave v internáte. V jej tvári bola najvýraznejšia povznesená nedotknuteľnosť. Pozdravila sa skôr úklonom než zrozumiteľnou vetou, hoci ju vyslovila, pozrela sa na mňa nedôverčivo až nepriateľsky, zatým si letmo obzrela kanceláriu a znovu sa na mňa zahľadela, akoby ešte stále váhala, či ma má osloviť, či som vôbec tou správnou osobou, na ktorú sa má obrátiť. Vyzerala však pritom, akoby sa sústredene rozhodovala medzi dvoma druhmi príbuzného tovaru, z ktorých si jeden chce kúpiť (ešte vždy som nevstal zo stoličky ani som jej neodpovedal na jej neznelý prívät). Videl som, že je oveľa väčšmi nesvoja, než som si sprvu myslel. Cítil som z nej svár jej obidvoch terajších hlavných, ale protichodných pocitov: omínajúcu hanbu považovanú podľa nej azda už od malička iba za ponížujúci neúspech a zároveň som v jej zraku uvidel napodiv aj pokorenú zlosť psa, nedobrovoľnú poslušnosť suky, čo sa bojí bitky od svojho pána pre prehrešok. Rubačová pristúpila ku stolu a chytila do prstov spinku na spisy, čo ležala vedľa rozkrojeného jablka. Všimol som si, ako jej búšenie srdca nadvíhuje látku blúzky. Zdvihol som sa zo stoličky a spýtal som sa, koho hľadá. Keď vyslovila moje meno, sklopila oči ako školáčka, ktorá musela prísť odprosiť svojho triedneho učiteľa, hoci ním naďalej pohŕda.

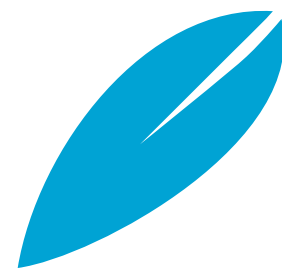
„Potrebujem vašu pomoc.“ Prehlásila potichu, lenže

jer sam zbog toga mogao primijetiti napete mišice obje podlaktice, izraz napora samoodržanja. Stiskao je rukohvat štapa kao da je to jedini mogući spas u danom trenutku: spas, otprilike kao čvor na derezi ili sedlo na preplašenom konju, koji je otrgnuo uzdu. Nitko tko ga je poznao iz pukog viđenja, nije se sjećao da ga je, makar jednom u godinu dana, vidio u javnosti bez štapa. Tko god da ga je slučajno vidio, potvrdio je da je Cífer-ski uvijek koračao oprezno i polako, kao da se postupno trudio razgaziti, razgibati i istegnuti ukočen članak nakon loma zgloba, iako već zarastao.

Prvoj posjeti gospode Rubačove, prije dva mjeseca, nije prethodio telefonski poziv. Došla je sa skupom i novom službenom aktovkom. Ušla je samouvjereno kao svaka lažna aristokratkinja. Stupila je polako i lagano, imala je povišena i nagnuta stopala, stoga je koračala kao da je potpetice nose, možda je nekad učila hodati u baletnoj školi ili barem u internatu s knjigama na glavi. Lice je odražavalo prije svega uzvišenu nepristupačnost. Pozdravila je prije naklonom negoli razumljivom rečenicom, iako ju je izgovorila, pogledala me nepovjerljivo, skoro neprijateljski, zatim je bacila pogled na kancelariju i ponovno se zagledala u mene kao da još uvijek procjenjuje da li da me oslovi, jesam li uopće ona prava osoba kojoj se treba obratiti. Istodobno je izgledala kao da pažljivo razmatra dvije vrste sličnih artikala, od čega želi kupiti jedno (još uvijek nisam ustao sa stolice niti odgovorio na njezin bezvučni pozdrav). Vidio sam da je nesigurnija no što sam na početku mislio. Osjećao sam razdor njenih, trenutno jedinih, ali proturječnih osjećaja: mučni sram, koji je odmalena smatrala samo ponižavajućim neuspjehom, a ujedno sam, začudo, u njenom pogledu vidio pokoreni bijes psa, nedobrovoljnu poslušnost kuje, zbog prijestupa u strahu od gospodareva prijekora. Rubačová je prišla stolu i prstima zgrabila spajalicu što je ležala pokraj razrezane jabuke. Primijetio sam da joj kucanje srca pridiže tkaninu bluze. Pridigao sam se sa stolice i upitao koga traži. Kad je izustila moje ime, spustila je oči kao školarka upućena moliti razrednog učitelja za oprost, iako ga i dalje prezire.

„Trebam vašu pomoć.“ Javila se tiho, samo što je šapat zazvučao tajanstveno kao da daje tiho, ali odrješito odobrenje nekog smaknuća, mirnu, ali apsolutnu naredbu ubojstva, zapovijed koju ni sama ne želi glasno čuti, baš zato što to toliko zdušno želi. „Vašu pomoć.“ Ponovila je promuklo u trenu, i molećivo još jednom.

„Pomoć trebamo svi.“ Dodao sam najuljudnijim gla-

jej šepot vyznel tajnostkársky, akoby dávala tichý, ale zato dôrazný súhlas s nejakou popravou, mierny, avšak zásadný povel ku vražde, rozkaz, ktorý nechce počuť nahlas ani ona sama pred sebou práve pre to, čo si tak dychtivo želá. „Vašu pomoc.“ Zopakovala chrapľavo a naraz i úpenlivo ešte raz.

„Pomoc potrebujeme všetci.“ Poznamenal som tým najvládnejším hlasom, akého som bol vtedy schopný, zľahka som sa jej dotkol ľavého pleca, pochopila môj posunok a sadla si na stoličku naproti mne. Kufřík si položila ku nohám.

„Vy ste robili - prípad pani Sedkovičovej,“ vravela vážavo, skoro s obavou. „Iste sa na ten prípad dobre pamätáte... Prípad - neviem, ako sa takáto vec má správne nazvať ináč. Pani Sedkovičová v Bratislave je moja najlepšia priateľka, preto som sa rozhodla navštíviť práve vás, hoci dnes je takýchto kancelárií...“ nedokončila vetu, len preglgla slinu a vydala pritom zvuk, ako keby prehltla za plnú lyžičku jogurtu. Po kratučkej chvíli sa spýtala ešte stále so vzrušenou úzkosťou plnou jej rýchleho dychu: „Sme tu - prosím vás - medzi štyrmi očami? - Úplne sami?“

„Áno. Asistentka je momentálne u pediatra. A ostatní sú v teréne.“

„Chápte ma, prosím: táto vec... vec, na ktorú vás potrebujem, je veľmi chúlостivá a nerada by som...“ vravela Rubačová v tiesni a zároveň s bezohľadnou nástojčivosťou, ktorá sa rozhodla vyhrať.

„Rozumiem.“ Odpovedal som, ale moje ďalšie slová zneli chladne. „Musím vám však pripomenúť - a ešte raz pripomenúť - že moja asistentka a eventuálne ešte jeden pracovník - ak by som ho dajme tomu potreboval - sú vždy zasvätení do problémov, do situácií, ktoré riešim. Nemám šesť očí a tak ďalej. Sám by som veci nezvládol. To je vylúčené. Zvážte teda, prosím vás, aj tieto okolnosti, kým nepristúpime priamo ku rokovaniu o vašom prípade. Predsa musíte bezpodmienečne vziať do úvahy aj všetku techniku, s ktorou pracujeme - bez nej by sme dnes boli hotoví.“

„Tak... teda - bude do toho zasvätených viac ľudí, ako som predpokladala. - Chápe. - Jedno však... aspoň podľa pani Sedkovičovej som si myslela, že ste väčší gentleman.“ Vravela pomaly s jasnopočutelným pohrdaním.

„Nejde mi iba o peniaze. To si, prosím vás, láskavo uvedomte už na začiatku.“ Povedal som nazlostný, no vzápätí som sa ovládol. „Predstavte si operačnú sálu a v nej na stole pacienta a nad ním chirurga. Nikoho viac.

som što sam mogao, lagano joj dotaknuvši lijevo rame, shvatila je gestu i sjela na stolac nasuprot mene. Aktovku je položila kraj noge.

„Radili ste na slučaju gospođe Sedkovičove“, govorila je neodlučno, gotovo sa strahom. „Zasigurno se dobro sjećate tog slučaja... Slučaj, ne znam kako drugačije to točno nazvati. Gospođa Sedkovičová u Bratislavi moja je najbolja prijateljica, zato sam odlučila posjetiti upravo vas, iako danas ima ovakvih agencija...“, ne dovršivši rečenicu progutala je slinu uz zvuk kao da guta punu žličicu jogurta. Nakon kratke stanke, pitala je i dalje dišući uzbuđeno i sa zebnjom. „Jesmo li tu, molim vas, u četiri oka? Potpuno sami?“

„Da. Asistentica je trenutno kod pedijatra. Ostali su na terenu.“

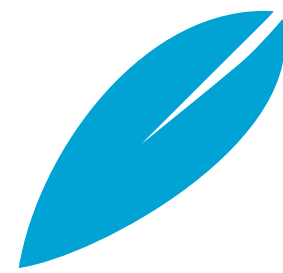
„Shvatite me, molim, ta stvar... stvar zbog koje vas trebam, veoma je delikatna i ne bih htjela...“, s nelagodnom je govorila Rubačová da bi istodobno prevladala bezobzirna upornost.

„Razmijem.“ Odgovorio sam, ali moje sljedeće riječi zvučale su hladno. „Moram vam, međutim, napomenuti, i još jednom, naglasiti, da su moja asistentica i eventualno još jedan radnik, ako bih ga recimo trebao, uvijek upućeni u probleme, situacije koje rješavam. Nemam šest očiju i slično. Sam to ne bih mogao svladati. To je isključeno. Uvažite dakle, molim vas, i te okolnosti prije no što se izravno upustimo u razgovor o slučaju. Ipak, bezuvjetno morate uzeti u obzir i svu tehniku s kojom radimo, bez toga bismo danas bili gotovi.“

„Tako... dakle, u sve će biti upućeno više ljudi nego što sam pretpostavljala. Razumijem. Međutim, jedino sam, barem prema gospođi Sedkovičovoj, mislila da ste veći kavalir.“ Govorila je polako s očiglednim prezirom.

„Ne radi se samo o novcu. Budite tako ljubazni i uzmite to u obzir odmah na početku.“ Rekao sam razgnjevljen, ali potom sam se svladao. „Zamislite operacijsku dvoranu i u njoj na stolu pacijenta, nad njim kirurga. Nikoga više. Može li kirurg početi operirati bez asistentice i ostalog osoblja, potrebnog za operaciju? Znam što želite reći, moj se posao ne može uspoređivati s izvedbom kirurga. Istina. Međutim, zapamtite jedno: moji ljudi su obvezani na šutnju mnogo više nego stanovite sestre u bolnici.“

„Nisam vas željela uvrijediti. Jasno da sve to razumijem. Razumijem i predobro. Ali unatoč tome bila sam uvjerena, mislila sam da to možete... mislila sam da biste to mogli izvrsno obaviti... odmah, kako se kaže,

Môže chirurg začať operovať bez nástrojárky a bez ďalšieho mančaftu, ktorý ku tej operácii potrebuje? Cítim, čo mi chcete povedať: že moja robota sa nedá porovnávať s výkonom chirurga. Prosim. Jedno si však zapamätajte: moji ľudia sú viazaní - a omnoho väčšmi viazaní mlčanlivosťou než určité sestričky v nemocnici.”

„Nechcela som vás uraziť. Samozrejme, že to všetko chápem. Chápem to až pridobre. Ale aj napriek tomu som bola presvedčená, že to hádam môžete... že by ste to hádam mohli perfektne zvládnuť... rozlúsknuť ten problém na prvý raz, ako sa vraví - sám. Celý môj prípad je omnoho jednoduchší, ako bolo to zamotané kľbko pani Sedkovičovej. Pochopte, pán doktor, neprežila by som publicitu intimít mojich detí. Pozná nás - nielen Alexandru a Gregora, ale predovšetkým môjho manžela - spústa ľudí na celom Slovensku. O novinároch ani nehovorím. A práve preto by to mohlo byť pre nás tou najhoršou katastrofou.”

„Musím najsamprv poznať, o čo vám vlastne ide. Čo je v tom vašom probléme hlavný motor. Až potom sa môžem vyjadriť. Vopred vám nemôžem ani potvrdiť, či by som vašu vec mohol alebo nemohol vyriešiť úplne sám. Nežiadajte odo mňa dopredu šek, ktorý je nekrytý.”

„Však iste viete - veď iste dobre viete, kto je môj manžel: je to tak či onak verejný človek. - Verejný občan. Bola by som veľmi nerada, jednoducho - neprežila by som to, keby sa na nás zase vrhli novinári - táto dnešná zberba takzvaných demokratov v puberte, ktorí sú však skôr partiou dedinských chalanov z dolného konca dediny, čo sa chcú mlátiť s chlapcami z horného konca a pritom nevidia, že sú to ich vlastní otcovia.”

„Môžem vás ponúknuť kávou?”

„Ďakujem. Dnes som vypila už dve. Na tie moje žalúdočné vredy to nie je žiadne pohladkanie.” Prehodila si peknú ľavú nohu cez pravú a vystrela sa. „Ale zato, ak dovolíte, si zapálím. Zrejme ma ku tomu inšpiroval aj váš prázdny a ku tomu ešte aj tak krásne vyumývavý popolník. Vyzerá tu tak, ako keby sa niekto iba pred hodinou zapovedal, že už nikdy nebude fajčiť.” Vari sa chcela od srdca pousmiať, ale sa iba uškľabila. „Spomenula som novinárov. Pochopte: keď bol môj manžel ešte ministrom - iste sa na tú vec pamätáte - tak ho tlač znošila pod čiernu zem pre tú naftovú aféru...”

„Viem. Čítal som, drahá pani. Ale poďme radšej momentálne ku vašej najnovšej veci.” Poznamenal som s nechutou.

„...ale teraz, keď zostal iba poslancom, je to to isté:

razriešiť problem, potpuno sami. Čítav moj slučaj je mnogo jednostavniji no što je bilo ono zamršeno klupko gospode Sedkovičove. Shvatite, gospodine doktore, ne bih preživjela objavljivanje intime moje djece. U Slovačkoj nas zna, ne samo Alexandru i Gregora, već prijie svega mog muža, mnogo ljudi. O novinarima da i ne govorim. Upravo zato to bi za nas bila najveća katastrofa.”

„Najprijie moram znati o čemu se radi, što je glavni pokretač vašeg problema. Tek potom se mogu izjasniti. Unaprijed vam ne mogu potvrditi mogu li ili ne, potpuno sam riješiti vašu stvar. Ne tražite od mene unaprijed ček bez pokrića.”

„Ipak, sigurno znate, ta sigurno dobro znate tko je moj muž: on je u svakom slučaju javna osoba. Javni građanin. Ne bi mi bilo drago, jednostavno, ne bih preživjela kad bi nas ponovno napali novinari, taj današnji ološ takozvanih demokrata, ustvari pubertetlija, to je prijie skupina mladića iz donjeg kraja sela, koji žele sukob s onima iz gornjeg te pritom ne vide da su im to vlastiti očevi.”

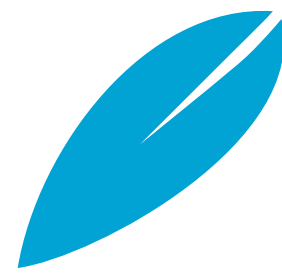
„Mogu li vas ponuditi kavom?”

„Hvala. Danas sam već popila dvije. Za moje želučane čireve to nikako nije ohrabrujuće.” Prebacila je lijepu lijevu nogu preko desne i ispravila se. „Ali, ako dopustite, zapaliti ću. Zasigurno me inspirirala vaša prazna, a uz to tako čista pepeljara. Izgleda kao da se netko, samo sat vremena prijie, zarekao da više nikada neće pušiti.” Možda se htjela nasmijati od srca, ali samo je iskrivila usta. „Spomenula sam novinare. Shvatite: dok je moj muž još bio ministar, sigurno se sjećate, koliko ga je tisk osuđivao zbog one naftne afere...”

„Znam. Čitao sam, draga gospođo. Ali prebacimo se radije trenutno na vaš najnoviji problem.” Nevoljko sam napomenuo.

„... ali sada, kada je samo zastupnik i dalje je isto: cijela oporba traži nekakvu našu vilu duboko u planinama...”, to „u planinama” izgovorila je jecajući i istodobno mladenačkom srdžbom kakva obuzima djevojke dok odrastaju. Potom nastavi: „u planinama gdje navodno održava orgije sa ženama. On sa ženama!?!... On sa svojim srcem!?!... trebao bi izgubiti barem dvadeset kila!... On sa svojom prostatom pred operacijom? Već se tjednima osjećam ispijeno... baš kao iscijedena krpa!” Na čelu joj je izbio meki znoj. „A najnovije što se širi, još nije bilo u novinama, ali možda ste već i vi čuli, da je upleo prste u eksploziju automobila onog nezavisnog zastupnika.”

„Razumijem vas, draga gospođo, ali pustimo to, to

celá opozícia hľadá nejakú našu vilu hlboko v horách...” v „horách” vyslovila s bezprostredným vzlykom a zároveň so školáckou zlostou, aká opanúva dievčatá, keď dospievajú. Zatým pokračovala: „v horách, kde údajne robí orgie so ženami. On so ženami!?... On so svojím srdcom!?... mal by zhodiť aspoň dvadsať kíľ!... on so svojou prostatou pred operáciou!? Cítim sa už celé týždne ako rozporcovaný kapor... ako také posolené rybacie mäso, čo sa trasie!” Na čelo jej vystúpil jemný pot. „A teraz sa najnovšie šíri – ešte to nebolo v novinách, ale možno, že ste to už počuli aj vy - že mal veľmi blízko prsty pri tom výbuchu auta toho nezávislého poslanca...”

„Chápem vás, drahá pani, ale nechajme to, to predsa nie je problém, pre ktorý ste ku mne prišli.”

„Pani Sedkovičová o vás veľmi pekne hovorila. O vašej diskretnosti. Pravdaželen všeobecne. - Že sa môžem na vás po každej stránke spoľahnúť.”

Nemohol som sa zdržať pocitu, že ma častuje skrytým výsmechom, ale nedal som to na seba znať, pričom ona pokračovala:

„Naozaj: má to tisíc výhod usadiť sa v takomto mestečku. Bývate síce fakticky v Bratislave, ale zároveň v Bratislave nebývate. A kto vás potrebuje, nech si za vami zájde.” Zachichotala sa. „My tu už bývame dvadsaťsedem rokov. To isté sme naradili aj dcére a zaťovi. Je to dokonca ideálne aj pre ich obchody: Bratislava na dohodenie kameňom a kúpanie na nezaplatenie! Tie jazerá sú predsa božské! Máte vkus ako my! Vy ste odišli od polície, keď bol ešte ministrom vnútra Pittner?”

„Nie. Ešte za prvého ministra. Za Mečiara. Odkedy som zatúžil byť súkromným detektívom, odkedy som prečítal prvé detektívky, lenže,” zasmial som sa, „nakoniec som skončil na katedre psychológie ako asistent a odtiaľ...”

„Rozumiem. (Číhal som na odozvu v jej zraku, ale on zostával neúčastný. Bez záujmu. Ako keby už o mne veľa vedela a tak moja snaha priblížiť sa ku nej svojou omrvinkou úprimnosti navynášala čakanú ústretovosť.) Rozumiem.” Pokračovala, akoby získala nejaký bod vo volajakej hre. „Malý plat na katedre a tak ďalej – tak ste sa cez niekoho dostali do bývalej Bezpečnosti.” Jej oči zostali ľahostajnými, až nemilosrdnými, hoci sa znovu usmiala. „Snívali sa mi staré ošúchané zimníky. More zimníkov. Tuším, že všetky boli tmavé a zodraté. Hríby zodratých zimníkov- tiahli sa doďaleka - zdalo sa mi, ako keby to bol breh nejakej divnej rieky. Čo to môže znamenať? Chyba, že ako psychológ neviete vykladať sny, drahý doktor!” Zachichotala sa ako huncút

ipak nije problem zbog kojeg ste došli k meni.“

„Gospođa Sedkovičová je veoma lijepo o vama govorila. O vašoj diskreciji. Istina, onako općenito. Da se mogu na sve načine na vas osloniti.“

„Nisam mogao zatomiti osjećaj da mi se prikriveno podsmjehuje, ali nisam to pokazivao, a ona je nastavila:

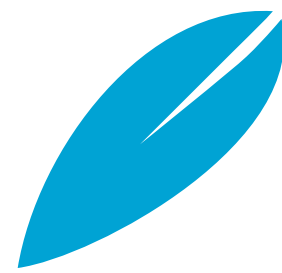
„Doista: smjestiti se u takvom gradiću ima tisuće prednosti. Praktički ste u Bratislavi, a opet niste u Bratislavi. Ako vas netko treba, neka dođe do vas.“ Zahihotala se. „Mi tu živimo već dvadeset sedam godina. Isto smo savjetovali kćeri i zetu. Na kraju krajeva, to je idealno za njihove poslove: Bratislava na dohvata ruke i kupanje kakvo se ne može platiti. Ta jezera su zaista božanstvena! Imate ukus kao i mi. Otišli ste iz policije dok je još ministar unutarnjih poslova bio Pittner?“

„Ne. Još u vrijeme prvog ministra. U vrijeme Mečiara. Otkad sam poželio postati privatni detektiv, otkad sam pročitao prve krimice, samo što“, nasmijao sam se, „na kraju sam završio na odsjeku za psihologiju kao asistent, a odatle...”

„Razumijem. (Vrebao sam odgovor u njenom pogledu, ali ostajao je prazan. Bez zanimanja. Kao da već mnogo o meni zna, pa je moj trud da joj se približim s trunkom iskrenosti premašivao očekivanu susretljivost.) Razumijem.“ Nastavila je kao da je osvojila poen u nekoj igri. „Mala plaća na fakultetu i tako dalje, tako ste preko nekog došli u bivšu Miliciju.“ Oči joj ostadoše ravnodušne, gotovo nemilosrdne, iako se ponovo nasmijala. „Sanjala sam stare otrcane zimske kapute. Gomilu kaputa. Mislim da su svi bili tamni i poderani. Hrpu poderanih kaputa, pružali su se nadaleko, učinilo mi se kao da je to obala neke tajanstvene rijeke. Što to može značiti? Šteta, dragi doktore, ako kao psiholog ne znate tumačiti snove!“ Zahihotala se kao vragolan prije provedene šale, dok bezbrižno provodi ljeto kod bake i nastavila: „Barem jedan cirkus u ovom gradu, uljuljanom u lagodu jednoličja. Barem jedna atrakcija: privatna sigurnosna služba u mirnom gradiću i vila bivšeg ministra, uz to dva umjetnika u drugoj vili - lijepi trokut.“

Naljutila me njena drska i samopouzdana veselost, ali nastojao sam da mi glas ostane uljudan. Čini mi se, možda mi se to tek sad čini, da je njeno drsko zbijanje šale, u meni prije izazivalo strah nego li neko poštovanje prema sugovorniku.

„Trebali bismo zbilja prijeći na stvar“, rekao sam možda pregrubim i za nju neočekivanim tonom i nastavio,

uprostred bezoblačného prázdninového leta u babičky pred volajakým zamýšľaným pestvom a pokračovala: „Aspoň jedno cirkusantstvo v tomto meste, tak krásne zaprášenom ako tvarohové palacinky cukrom! Aspoň jedna atrakcia: súkromná bezpečnostná služba v rekreačnom mestečku a vila bývalého ministra a zároveň dvaja umelci v ďalšej vile - pekný trojuholník!”

Rozčúlil som sa nad jej trúfalou a sebaistou veselostou, ale pokúsil som sa o to, aby môj hlas zostával vľúdny. Zdá sa mi - možnože len teraz sa mi to vidí - že pred jej drzým žartovaním som začínal mať skôr strach než akúsi úctu ku spolubesedníkovi.

„Mali by sme naozaj nakoniec prejsť k veci,” povedal som vari až prítvrdým a pre ňu asi nečakaným hlasom a pokračoval som, aby mi už konečne rozpovedala, prečo ma navštívila.

Cez tvár Rubačovej prešla ľahká tóna údivu. Zatým si pomaličky prešla pravicou po čele a zovrela poloplné vráskované a nenamaľované pery farby kvetov pľúcnička, pričom som nadobudol dojem, že sa jej brada predĺžila. Jej meravý, no vzápätí už prekvapený zrak sa obrátil na mňa a po chvíli vyzeral ako rozpačitý a užasnutý zrak človeka pri býčom zápase, ako zrak myšky-cudzince, ktorý je na corride po prvý raz a je zarazený šalením obecnstva.

„Ide o deti,” prevravela chriplavo, začala otrhávať kvietky z orgovánu vo váze a hádzala ich do popolníka. „O moje deti.” Pozrela sa na mňa znovu strmým pohľadom a spýtala sa so zámerom, ale bez záujmu: „Máte deti?”

Odpovedal som jej „pokračujte, prosím vás”.

„Mrzí ma, že tým prvým, čím musím začať - je katastrofa. A teda chtiac nechtiac aj predohra ku tejto nerozlúštiteľnej katastrofe. Aj jej vrchol, ako sa vraví. Predohrou celej tejto katastrofy bola láska. Obrovská láska. Fantastická láska medzi Gregorom a Alexandrou - teda medzi mojím zaťom a mojou dcérou. Gregor pochádza zo zverolekárskej rodiny. Jeho otec bol zverolekár a mal tiež brata zverolekára a aj jeho starý otec bol zverolekárom. Gregorova matka robila účtovníčku, nemala žiadnu vysokú školu, neskoršie bola len domáca. Mali takú malú vilku v Martine ako aj my kedysi, tuším pod Stráňami - tak nejako sa to volá. My - rodičia si už nedopisujeme. Slovom, veľká láska: Alexandra študovala na Vysokej škole umeleckého priemyslu v Prahe a Gregor bol s ňou, v tom istom ročníku. Všade chodili spolu. Všetci sa smiali na nich, volali ich Jedna misa, hovorili totiž, že ešte aj na záchod chodia spolu a že to robia na-

ne bi li več jednom ispričala zašto me posjetila.

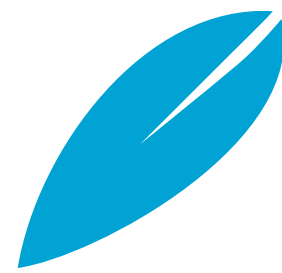
Na licu Rubačovej javila se lagana sjena čuđenja. Zatim je lagano provukla desnu ruku čelom i zatvorila polupune naborane i nenašminkane usne boje cvijeta plućnjaka, pri čemu mi se činilo da joj se brada izdužila. Njen se pronicljiv, no potom začuđen pogled usmjerio prema meni te je za trenutak izgledao kao smeten i preneražen pogled čovjeka na borbu bikova, kao pogled miša-stranca, prvi puta na koridi, osupnutog mahništva publike.

„Radi se o djeci,” izgovorila je promuklo i počela trgati cvjetove jorgovana u vazi te ih bacati u pepeljaru. „O mojoj djeci.” Ponovno me pogleda iskosa te ciljano, ali bez zanimanja upita: „Imate li djece?”

Odgovorio sam: „Molim vas, nastavite.”

„Žao mi je samo, što prvo čime moram započeti jest katastrofa. To jest, htjela-ne htjela, predigrom toj nerazrješivoj katastrofi. A onda, kao što se kaže, i njenim vrhuncem. Predigra čitave katastrofe bila je ljubav. Velika ljubav. Fantastična ljubav između Gregora i Alexandre, dakle mog zeta i kćeri. Gregor dolazi iz veterinarske obitelji. Otac mu je bio veterinar, kao i brat i djed. Gregorova je majka radila kao knjigovođa, nije bila fakultetski obrazovana, kasnije je bila samo domaćica. Imali su neku malu vilu u Martinu, kao i mi nekad, mislim pod Stráňami, tako nekako se to zove. Mi, roditelji, više se ne čujemo. Riječju, velika ljubav. Alexandra je studirala na Visokoj školi primijenjene umjetnosti u Pragu i Gregor je bio na istoj godini kao i ona. Svuda su išli zajedno. Svi su se šalili, zvali su ih Jedna školjka, govorili su, naime, da i nuždu obavljaju zajedno u jednu školjku.” Tada joj se ruke zatresu poput krila leptira kojeg su ulovili u mrežu, primijeti da sam se zagledao u njene prste te izvede nekoliko besciljnih pokreta, zatim ih položi na koljena, ali drhtavica nije prestala.

„Želim vam, doktore, reći samo najvažnije stvari, sve ostalo, svakodnevno, neka ostane po strani. Ukratko i jasno: ljubavnici kao Romeo i Julija, iako je kraj sasvim drugačiji. Alexandra ne može imati djecu, Gregor je to znao od početka. Nije mu smetalo prije vjenčanja, niti mu je smetalo kasnije. Rekao mi je da su njihova jedina djeca slike, i vjerujte mi, to je čovjek, a u to sam sigurna, koji u svim okolnostima govori čistu istinu. Destiliranu istinu. Priznajem, prije susreta s vama popila sam tri vodke. Tragedija, ili ako želite riječ katastrofa, koju sam već upotrijebila, bila je u nečem drugom. Počela je potpuno drugačije. Podmuklo, kao što nastaju sve brač-

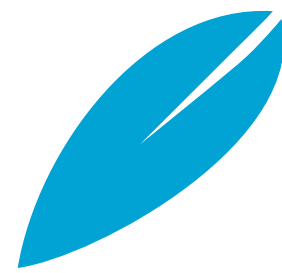

raz, spoločne do jednej misy.” Vtom sa jej začali triasť ruky ako krídla motýľa, ktorého chytili do sieťky, všimla si, že som sa jej zapozeral na prsty a spravila niekoľko neúčelných pohybov, potom si ich položila na kolená, no triaška v nich nepoľavila.

„Chcem vám povedať, pán doktor, iba tie najpodstatnejšie veci, všetko to ostatné, všedné, nech zostane celkom bokom. Skrátka a dobre: milenci ako Romeo a Julia, i keď koniec je celkom iný. Alexandra nemôže mať deti - o tom vedel Gregor od počiatku. Nevadilo mu to ani pred svadbou a ani potom mu to nevadilo. Povedal mi, že ich jediné deti sú obrazy - a verte mi, je to človek, a v tom som si istá, ktorý za každých okolností vraví čistú pravdu. Destilovanú pravdu. Priznávam - pred stretnutím s vami som si dala tri vodky. Tragédia - alebo ak chcete slovo katastrofa, slovo katastrofa, ktoré som už použila - bola v inom. Začala celkom iným. Zákerne, ako začínajú všetky večierkové či plesové manželské nevery. A predsa sa to líšilo od každej zákernosti - i keď to bolo v podstate zákerne. Bolo a nebolo. Ale bol to v jadre zo strany Saše, zo strany mojej Alexandry, vtip, čosi ako vtip!... poznáte dievčatá, keď si vypili pol flašky šampanského! Skrátka - prejdime si nepodstatné záležitosti, i keď sú...” zachichúňala sa, akoby jej pred časom vypitá vodka začala až teraz stúpať do hlavy, „nepodstatné záležitosti - teda peniaze a všetko to, za čo sa človek chce zakaždým obesiť, a poďme k veci. Medzitým boli promócie a svadba a čo ja viem, čo ešte; Alexandra sypala obrazy ako z rukáva, sypalo im to, Gregor robil monumentálky, mladým sa viedlo dobre - priznám - na ich mladý vek. Niečo sme dali my, niečo svokrovci a mladí si kúpili tú veľkú vilu. Gregor bol stále, stále na streche, aby spravil z toho pôjdu ateliér pre seba, v prvom poschodí mala ateliér Sašina, no ale toto je všetko vedľajšie. Ešte jednu vec musím spomenúť a mrzí ma to, veľmi ma to mrzí, že to musím povedať. Ale ešte raz musím odbočiť: Alexandra - keď sa obom začalo tak dobre viesť - kúpili si bezvadné autíčko - dostala ponuku robil manekýnku. Každý normálny muž, ktorý je skutočne buchnutý do svojej ženy, ako som počula, žiarli tak či onak, ak jeho žena robí dlhší čas manekýnku, lebo viete: predvádzala spodnú túto... chápete - Alexandra nemala vziať, aspoň podľa mňa, túto ponuku. To všetko by bolo ešte v poriadku, dokiaľ neprišiel ten prekliaty Silvester! Viete: navolala si kopu hostí, architektov so ženami, pre ktorých Gregor robil, herečky, hercov, manekýnky a pes ho vie, koho ešte, Alexandra - musím to povedať otvorene - sa ožrala, hoci to isté nemôžem povedať o zatovi.”

ne nevjere na zabavama. A ipak se razlikovalo od svake podlosti, unatoč tome što je u osnovi bilo podlo. Bilo je i nije bilo. Ali jezgru toga je za Sašu, za moju Alexandru, činila šala, nešto poput šale!... znate već djevojke kad popiju pola boce šampanjca. Ukratko, preskočimo nevažne detalje, iako su...“, zahihotala se kao da je nedavno popijena vodka tek sad počinjala djelovati, „nevažni detalji, dakle novac i slično, ono za čim čovjek uvijek iznova gubi glavu, i prijedimo na stvar. U međuvremenu su se odvile promocija, svadba i ne znam što sve ne. Alexandra je sipala slike kao iz rukava, bilo je to unosno, Gregor je izrađivao monumente, priznajem, mladima je išlo dobro s obzirom na njihove godine. Nešto smo im dali mi, nešto njegovim roditeljima i mladi su kupili onu veliku vilu. Gregor je stalno, baš stalno bio na krovu, ne bi li u potkrovlju načinio svoj atelje, na prvom je katu atelje imala Sašina, ali to je sve sporedno. Još jednu stvar moram spomenuti i žao mi je, veoma mi je žao što to moram reći. Ali još jednom moram skrenuti s teme: Alexandra je, baš kad im je oboma tako dobro krenulo, kupili su savršen autić, primila ponudu za manekensku karijeru. Svaki je normalni muškarac, ako je zaista zatreskan u svoju ženu, prema tome što sam čula, ljubomoran ovako ili onako, ako je njegova žena dulje vrijeme manekenka, jer znate: reklamirala je donje... razumijete, mislim da Alexandra nije trebala prihvatiti tu ponudu. To bi sve još i bilo u redu, da nije došlo to prokletu Silvestrovo! Znate kako je to: pozvala je hrpu gostiju, arhitekta za koje je Gregor radio i njihove žene, glumice, glumce, manekene, pas bi ga znao koga sve ne. Alexandra se, moram to reći otvoreno, nalila, iako to isto ne mogu tvrditi za zeta.“ I glava joj počeo drhtati.

„Ono što je slijedilo bilo je degutantno. Grozno. Neugodno mi je o tome govoriti. Morali biste kliještima iz mene izvlačiti svaku riječ, sve što bih mogla reći o tom društvu. Uglavnom, Gregor je usred svega toga dao Alexandri nekoliko puta za uho. Očito nije bio svjestan što sve leži u Alexandri. Ni ja ne znam što je sve u meni, ali ponekad se bojim toga. Bojim se mnoštva ljudi u sebi koje ne poznajem, a koji ponekad ožive u meni, uglavnom onda, mogla bih reći upravo tada, kada dobijem vrućicu, često imam gripu bez razloga. Ukratko, vratimo se Alexandri. Kao što sam rekla, Gregor je usred tih orgija dao Alexandri nekoliko puta za uho, a ona se osvetila tako da ga je, dok je Gregor u toaletu na sutere-nu mokrio, u maloj izbi obloženoj drvom koju su tamo imali, s bačvama i barom, kamo je moglo stati najviše četiri do pet ljudi, i ona ga je u tom toaletu zaključala

Začala sa jej chviť i hlava.

„Nastali nechutnosti. Desné nechutnosti. Hanbím sa o tom hovoriť. Museli by ste to zo mňa ťahať kliešťami, každé slovo, všetko, čo by som mala povedať o tej spoločnosti. Skrátka, Gregor dal pri tom všetkom zopár zaúch Alexandre. Zrejme si neuvedomoval, čo všetko v Alexandre je. - Ani ja neviem, čo vo mne je, ale niekedy sa toho bojím. Bojím sa kopy ľudí v sebe, ktorých nepoznám a ktorí niekedy vo mne ožijú, obyčajne vtedy, povedala by som, že presne vtedy, keď dostanem horúčku, mávam často chrípku z ničoho nič. Skrátka, aby sme sa vrátili ku Alexandre. Gregor dal pri tých orgiách pár zaúch Alexandre - to som už spomenula - a ona sa mu za to pomstila tým, že keď bol Gregor v suteréne močiť v záchode, v takej pivničke obkladanej drevom, ktorú tam mali aj so sudmi aj s barom, kde sa zmestili najviac štyria-piati ľudia, tak ho tam v tom záchode zvonka zamkla - vo vile sú tri záchody a dve kúpeľne - a šla k ostatným do svojho ateliéru. A Gregora nechala tak. Poriadne dvere, ktoré sám robil. Mohol búchať koľko len chcel. Ale netrepať na ne - ako sa potom zistilo. Nechala ho tam - ako sa mi priznala - nechala ho tam až do rána a potom ďalší celý deň a noc - lebo šla oslavovať ku jednej kolegyni, tiež modelke. Šťastím Gregora bol záchodový vetrák.”

Hľadela na mňa priamym, úprimným, oddaným pohľadom, napätá vyzerala ako žiačka na gymnáziu, ktorá počúva svojho obľúbeného profesora s najväčším sústredením, hoci ona počúvala len seba, a pokračovala:

„Alexandra odomkla, otvorila záchod a skríkla. Skríkla a omdlela. Aj sa poriadne udrela. Dobré jej tak. Až keď jej Gregor nalial slivovicu do úst a ešte ju aj obľal vodou, sa prebrala. Keď Sandra prišla ku sebe - aspoň tak mi to hovorila, opäť jej prišlo zle, začala znovu jačať: on je celý biely! On je celý biely! On je celý biely! Celý biely! Celý biely!... Videla totiž - takto som ho potom o hodinu videla aj ja - že je... celkom šedivý... šedivý, to je málo - celkom biely... šedivý, biely ako moje strieborné vidličky, taký biely ako môj jež, jež, ktorý drží na chrbte špáratká na zuby na mojom jedálenskom stole. A bledý ako stena. Nuž koza, čo inšie sa dá o mojej dcére povedať, začala mu bozkávať nohy, odprosovať ho, vrhala sa naňho a tak ďalej. Ale on ju len odtískal a odtískal od seba a šiel hore do svojho ateliéru.” Odkasľala si.

„V ateliéri, na takej palici cez celý ateliér od jednej steny až po druhú, má takú dlhú dosku a na nej všelijaké veci - krčahy so štetcami aj bez nich, staré mlynčeky;

izvana - u vili su tri toaleta i dvije kupaone - i pridružila se ostalima u svom ateljeu. A Gregora je tako ostavila. Masivna vrata, sam ih je napravio. Mogao je lupati koliko god je htio. Ali, kako se kasnije ustanovilo, nije lupao. Ostavila ga je tamo, kako mi je priznala, ostavila ga je sve do jutra, a potom cijeli dan i noć, otišla je na proslavu kod prijateljice, također manekenke. Na sreću po Gregora, toalet je imao ventilaciju.“

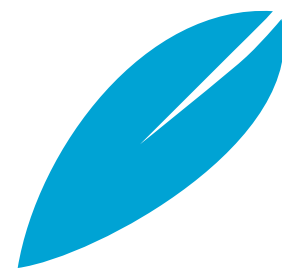
Gledala me izravnim, iskrenim, odanim pogledom, u svojoj je napetosti izgledala poput gimnazijalke, koja s najvećom pozornošću sluša omiljenog profesora, iako je ona slušala samo sebe, i nastavila:

„Alexandra je otključala, otvorila toalet i vrisnula. Vrisnula i izgubila svijest. Pritom se prilično udarila. Pravo joj budi. Pribrala se tek kad joj je Gregor u usta nalio šljivovicu i uz to je polio vodom. Kad se Sandra osvijestila, barem mi je tako pričala, ponovno joj je pozlilo, počela je ponovno vikati: Skroz je bijel! Skroz je bijel! Skroz je bijel! Skroz bijel!... Vidjela je, naime, kao što sam sat vremena kasnije vidjela i ja, da je... potpuno sijed... sijed, to je ništa - potpuno bijel... sijed, bijel poput mojih srebrnih vilica, tako bijel kao moj jež, jež na stolu u blagovaonici s čačkalicama na leđima. I blijed kao zid. I ta mu je koza, što drugo reći o mojoj kćeri, počela ljubiti noge, ispričavala se, bacala se po njemu i slično. Ali on ju je samo gurao i gurao od sebe i popeo se gore u atelje.“ Zakašljala je.

„U ateljeu, na polici duž ateljea, od zida do zida, duga je daska sa svakojakim stvarima, vrčevi s kistovima i bez njih, stari mlinci za kavu i što ja znam kakve sve tričarije, koje koristi, među tim stvarima je i lubanja s lijevim mladim zubima, ne nedostaje ni jedan zub. Dakle, tamo je bila glava, lubanja. Jedan je doktor, koji ga posjećuje, rekao da je ta djevojka kad je umrla imala otprilike sedamnaest godina. Ukratko, lubanja je imala predivne zube, navlas iste kao i Alexandra. I on kao da je krenuo prema lubanji, ali odjednom se zaustavio, barem mi je tako kasnije pričala Sandra, prišao mojoj kćeri i rekao: pokaži zube, mala moja. Prstima jedne ruke uhvatio ju je za obraz, nasmijao se te potom pojurio i iz sve snage udario šakom u zube lubanje. Ne samo da je izbio većinu zubiju lubanje, već ju je i razlomio na dva dijela».

Rubačová je zajecala. Nakon nekog vremena, nakon što je obrisala oči crno-crvenim kockastim rupčićem (ne znam zašto sam se sjetio Stendhala), nastavila je, najprije pomalo promuklo:

„I onda se pogledao u zrcalo. U ogromno zrcalo ka-

na kávu a čo ja viem čo ešte a kadejaké haraburdy, čo potrebuje, a má tam medzi tými vecami aj lebku s krásnymi mladými zubami - ani jeden jediný zub nechýba. Totiž tú hlavu, tú lebku mal. Jeden doktor, ktorý k nemu chodí, povedal, že to dievča keď zomrelo, malo asi sedemnást rokov. Skrátka, krásne zuby mala tá lebka - navlas také, aké má aj Alexandra. A on vám ide, Gregor ide akoby ku tej lebke, ale naraz sa vám zastavil - aspoň tak mi to potom Sandra hovorila - podíde k mojej dcére a povie: ukáž zúbky, ty moja malá. Chytí ju za líca prstami jednej ruky, zasmeje sa, potom sa rozbehol a z celej sily udrel pästou tej lebke do zubov. Nielenže tej lebke vybil väčšinu zubov, ale ju rozlomil vo dva kusy."

Rubačová sa rozvzlykala. Po dlhšej chvíli, keď si potierala oči čiernočervenou kockovanou vreckovkou (neviem prečo som si spomenul na Stendhala), začala - sprvu trochu chriplavo - pokračovať ďalej:

„No a potom sa uvidel v zrkadle. V obrovskom zrkadle, aké bývajú v krajčírstvach, naklonil sa dopredu - tak ako futbalový brankár v bránke... presne takto mi to Sandra vykladala - a zostal stáť a stáť tam taký naklonený dlhú chvíľu. Poriadne dlhú chvíľu. Viem, že mi dcéra povedala, že to trvalo veľmi dlho, potom sa vystrel, Sandra povedala, že sa až vypál a pomaly šiel k matracom, vlastne k epedám zo starej tejto, a ľahol si na tie epedy. Ruku si založil za hlavu „a tak tam ležal a hľadel do plafónu.

Tak som ich našla... čo ja viem, o hodinu," a zasa sa rozplakala, ale vzápätí zaľala svoje malé ruky do pästí a chvíľu sa mi zdalo, že ani nedýcha. Len jej prsníky (ešte vždy mladistvé) sa prudko nadvihovali a klesali. Pociť dôstojnosti je vždy späť s vnútorným pocitom slobody a ja som nadobúdala dojem, že Rubačová nebola nikdy slobodná. Podľa očí - hoci sa snažila byť priamookým človekom - som si všimol, že trávi noci s plachým spánkom.

„Zhíkla som," vravela ďalej právnička Rubačová, „keď som uvidela Gregora s bielymi vlasmi. V prvej sekunde som si myslela, že obaja vymysleli spolu nejaký fór, ale potom, keď som si uvedomila, že sú obaja vážni, že človek z nich nemôže dostať slovo, že krvi by sa v nich nedorezal, ako sa vraví, tak som pristúpila ku Gregorovi, tašku som trepla o zem, chytila som Gregora za vlasy, aj som ho trochu po tých vlasoch pohľadila a vtedy som až zmrzla: viem len, že som skričala: ako to, že je šedivý?!

To o tej lebke a ako Sandra omdlela a tak ďalej som sa dozvedela až večer od dcéry.

K večeru sa Gregor utrhol - v každom človeku spí aj

kva su u krojačnicama, nagnuo se prema naprijed poput nogometnog vratara na vratima... baš tako mi je Sandra ispričala, i ostao je stajati, duže je vrijeme stajao tako nagnut. Prilično je dugo stajao. Znam da mi je kćer rekla da je to trajalo veoma dugo, zatim se uspravio, Sandra je rekla da se isprsi i polagano krenuo prema madracima, kauču s jastucima i tu je legao. Ruku je postavio iza glave i tako je ležao gledajući u strop.

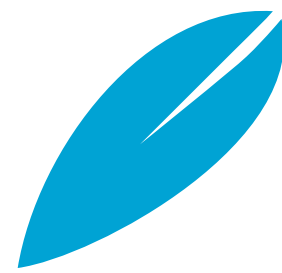
Tako sam ih našla... ne znam, za sat vremena", i ponovno se rasplakala, zatim je stegnula malene pesnice, na trenutak mi se učinilo da ne diše. Samo su se grudi (još uvijek mladolike) naglo pridizale i spuštale. Osjećaj dostojanstva uvijek je povezan s unutrašnjim osjećanjem slobode, i meni se činilo da Rubačová nikad nije bila slobodna. Iako se trudila gledati izravno u oči, nje su oči odavale da noći provodi u plahom snu.

„Zaprepastila sam se“, nastavila je pravnica Rubačová, „kad sam vidjela Gregora s bijelom kosom. Na sekundu sam pomislila da su zajedno smislili neku šalu, ali kad sam shvatila da su oboje ozbiljni i da čovjek od njih ne može izvući riječ, kako se kaže, prišla sam Gregoru, torbu sam bacila na pod, primila Gregora za kosu, pomilovala ga po njoj i tada sam se sledila: znam samo da sam vikala, kako to da je sijed?!

O lubanji, o tome kako se Sandra onesvijestila i ostalom, saznala sam navečer od kćeri.

Navečer je Gregor poludio, u svakom čovjeku leži i njegova suprotnost. Znae na što mislim. Dragi moj doktore, Gregor se nalio kako ne priliči čovjeku, mogao je i doma, u podrumu ima dosta vina, ali on je obišao sve vinarnice, čak i one što prodaju vino na dvorištu i svuda je pričao, a zato ga zaista cijenim, da mu je jedna nova kemikalija, koju je donio iz Francuske, zapravo razrjeđivač za beton, uništila kosu, isparine iz kemikalije zauvijek su mu uništile kosu, govorio je, da je i pod pazusima bijel, obrve je obrijao i brije ih dan danas. U noći su ga dovezli u kolicima, kakva služba za prijevoz trave za zečeve. Navodno je svakome platilo i to ne bilo što, već francuski konjak. Sandra je shvatila da je od zajedničkih novaca uzeo sedamnaest tisuća, a u džepu hlača, dok ga je razodijevala i stavljala u krevet, pronašla je jednu slovačku krunu.

Drugi dan su me ljudi zaustavljali, starije žene, i ispitivale me, što je tim poganima Francuzima da uopće mogu pustiti u optjecaj takvu opasnu kemikaliju, a ja sam svakoj posebno morala reći ono što su meni pričali, kad su dovezli Gregora na kolicima s dva kotača.

jeho opak. Viete, čo tým myslím. Drahý môj pán doktor, Gregor sa opil pod ľudský obraz - mohol sa doma, však má v pivnici dosť vína, ale on obišiel všetky viechy, dokonca aj tých, čo predávajú víno cez dvor, a všade rozprával - a preto si ho naozaj vážim - že jedna nová chemikália, ktorú si doniesol z Francúzska, v podstate údajne riedidlo do tmelu, mu zničila vlasy, lebo výpary z tej chemikálie mu zničili vlasy aj pre budúcnosť, vravel, že aj pod pazuchami je biely, obočie si zholil a holi si ho dodnes. V noci ho dovezli na takej káricku, na akej sa vozi tráva pre zajace. Údajne každému platil a nie hocičo, ale samé francúzske koňaky - Sandra zistila, že zo spoločných peňazí vzal sedemnást tisíc a vo vrecku nohavíc, keď ho Sandra zobliekala a ukladala spať, našla jednu slovenskú korunu.

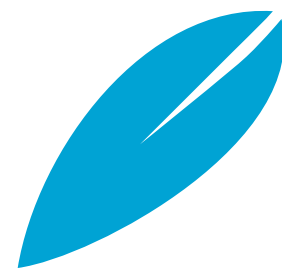
Na druhý deň ma ľudia zastavovali - staršie panie - a spýtovali sa, čo sú tí Francúzi za neznabohovia, keď vôbec môžu dať do obehu takú nebezpečnú chemikáliu a ja som im - každej jednej z nich - musela povedať to, čo mi hovorili tí, čo dovezli Gregora na tej dvojkoľskej káre. Poviem tak, a nemajte mi to za zlé, drahý pán doktor, že túto echt hlúposť, čo Gregor začal šíriť, zožralo celé mestečko. A teraz nasleduje pokračovanie katastrofy zo záchoda. Nevieam to nazvať, neviem, či je to vrchol katastrofy - zakaždým to volám inakšie - proste potom, ako sa ten Gregor tak ozrál, prestal tento môj zať chodiť von. Von na ulicu. Z domu vyšiel iba do záhrady. Tam obrezával stromy, zaráľoval si, pookopával a robil také podobné veci, ale nik ho nedostal na ulicu. Všetko, čo mu chýbalo z maliarskych potrieb, si objednával telefonicky na dobierku. Alexandra musela chodiť s jeho obrazmi a s ilustráciami na komisie a do vydavateľstiev. Ani nepípla. Hoci predtým niekedy kopala nohami na všetky strany ako mladá kobyľa. Divné mi bolo ale jedno. Ten doktor, čo som vám ho spomínala, ktorý hovoril o tej lebke, že je to lebka sedemnásťročného dievčaťa, prestal ku Gregorovi, ku mladým, chodiť. Predtým tam býval pečenývarený aspoň trikrát do týždňa, ak nie častejšie.

Od tých čias, čo Gregor tak náhle ošedivel, som chodila ku mladým omnoho častejšie. Vždy som im niečo doniesla pod zub, lebo som vedela, čo má Gregor rád a musím priznať, že moja dcéra má do varenia všetky ruky ľavé. Nechápem, že si jedna žena nevie pošmakať už na tom, že vie variť. Dosť na tom, tohto doktora, o ktorom hovorím, som tam nikdy nenašla, hoci som schválne chodila neskoro poobede alebo dokonca večer, aby som videla, kto u nich sedí. Ale - a to som sa vždy veľmi divila - boli sami. Sandra sa nanosila do

Nemojte se ljutiti, dragi doktore, što ću ovo tako reći, ali svi su nasjeli na tu potpunu glupost, koju je Gregor počeo širiti. A sada slijedi nastavak zahodske katastrofe. Ne znam kako to nazvati, ne znam je li to vrhunac katastrofe, svaki put to zovem drugačije, no odmah nakon što se tako nalio, taj moj zet je prestao izlaziti van. Van na ulicu. Iz kuće je izlazio samo do vrta. Tamo je obrezivao voćke, rahlio, okopavao i slično, ali nisi ga mogao dobiti na ulicu. Sve što mu je nedostajalo od slikarskog pribora, telefonski je naručivao pouzećem. Alexandra je morala nositi njegove slike i ilustracije pred komisije i izdavačima. Nije ni pisnula. Iako je prijete, poput mlade kobile, bijesno udarala nogama. Čudno mi je bilo samo jedno. Onaj doktor, što sam ga spomenula, koji je pričao o onoj lubanji, da je to lubanja sedamnaestogodišnje djevojke, prestao je dolaziti ka Gregoru, k mladima. Prijete je tamo bio, kuhan-pečen, barem tri puta tjedno, ako ne i češće.

Otkad je Gregor naglo posijedio, mnogo češće sam posjećivala mlade. Uvijek bih donijela nešto za prigristi jer sam znala što Gregor voli, a moram priznati da moja kćer, kad je u pitanju kuhanje, ima dvije lijeve ruke. Ne razumijem, kako jedna žena ne želi uživati u samom kuhanju. No, bilo kako bilo, tog doktora o kojem pričam, tamo više nisam našla, iako sam namjerno dolazila kasno popodne ili čak navečer, ne bih li vidjela tko je kod njih. Ali, a tome sam se uvijek čudila, bili bi sami. Sandra se ugnijezdila u Gregorov atelje i tamo je vodenim bojama slikala ilustracije.

Jednog sam dana tako na ulici sreła doktora Podvalu. Pozdravili smo se i ja mu kažem: Gospodine doktore, zašto nikad ne dođete do nas, mislim do mladih? A on će na to: To je veoma teško objasniti, gospođo Rubačová. Ja: Zašto teško? Mogli biste to reći u nekoliko riječi. On: Draga gospođo, mislim da se to ne može reći ni u tristo riječi. Gregor mi je zabranio da dolazim. Zabranio mi je preko telefona. Ja: Ma nije valjda?, gospodine doktore! I već sam ga mamila preko u slastičarnicu. Najprije nije htio, ali onda smo otišli u hotel. U Continental. I tamo mi je sve ispričao, cijelu istinu. Ravno u glavu, bez obilaženja. Ukratko, jednostavno i jasno mi je rekao da je Gregor u toaletu preživio šok, žarulja se ugasila na nekoliko minuta, Murphyjev zakon, morao je tamo sjediti u potpunoj tami. To sve mi je rekao preko telefona i molio me da podržim famu o francuskoj kemikaliji i da šutim o čitavom događaju. Pričao mi je također o alkoholnom ispadu i rekao da više ni za što na svijetu neće izaći van na ulicu. Iz ateljea će najdalje

Gregorovho ateliéru a tam si už cvrlikala tými vodovými farbičkami ilustrácie.

Jedného dňa takto idem a stretnem doktora Podvala. Zvítali sme sa a ja hovorím: pán doktor, a prečo sa u nás, u mladých myslím, nikdy neukázete? A on na to: to je veľmi ťažko povedať, pani Rubáčová. A ja: prečo ťažko? Veď to sa dá povedať dvoma-troma slovami. A on: drahá pani doktorka, to sa nedá povedať hádam ani tristo slovami. Gregor mi zakázal, aby som k nim chodil. Telefonicky mi to zakázal. A ja: ale to hádam vari nie?, pán doktor! A už som ho lákala naproti do cukrárne. Sprvu nechcel, ale nakoniec sme šli do hotela. Do Continentalu. A tam mi všetko neomalene povedal. Rovno z mosta do prosta, bez strúhanky, bez cestíčka, ako holý, tvrdý rezeň. Skrátka, jednoducho a jasne mi povedal, že Gregor prežil v tom záchode šok - zhasla mu v tom záchode za pár minút žiarovka, zákon schválnosti - a on tam musel sedieť v úplnej tme. Toto všetko mi povedal do telefónu, prosil ma, aby som ďalej podporoval fámou o francúzskej chemikálii a aby som bol ticho o celom jeho prípade. Povedal mi takisto o tej svojej alkoholickej vývrtke a takisto mi oznámil, že ho už nič na svete nedostane von, na ulicu. Že z ateliéru vyjde najviac ak do záhrady. Spýtal som sa Gregora, vravel ďalej doktor Podvala, čo mu bráni vychádzať von a on sa mi celkom prosto, ako chlapec priznal, že sa v ňom niečo zaseklo, že sa to zaseklo tak strašne silno, že má pocit, že skôr na flaku zomrie, že by ho iste trafil šlak, ak by čo len vykročil z bránky na ulicu. Nepovedal som mu - hovoril ďalej doktor Podvala - o čo sa asi jedná, ale spytoval sa môjho zaťa, či sa mu predtým, než by chcel vykročiť z domu, či sa mu náhodou nespótia dlane, či sa nezačne potiť na celom tele, či nemá pocit nedostatku vzduchu ako astmatici alebo tí, čo cítia dušnosť pred infarktom a najmä, či sa teda nedostavuje zároveň tá zábrana, vlastne tá úzkosť, pre neho neodôvodniteľná úzkosť, pre ktorú nemôže prekročiť prah záhrady a ulice. Doktor Podvala mi povedal, že je to asi agorafóbia, že on je síce patológ, ale že sa o tom radil s kolegom psychiatrom a ten mu začal vysvetľovať, že len jedno mu je na tom čudné, že pri tom ošedivení nedostal klaustrofóbiu, lebo podľa toho ošedivenia z tvrdenia v tme v tom záchode by sa mal skôr desiť malých, uzavretých miestností. A Gregor práve naopak. Takto mi to hovoril, pán doktor, doktor Podvala. Psychiater mu nakoniec, teda Podvalovi, teda doktorovi Podvalovi, poradil, aby si Gregor kúpil palicu. Akúkoľvek palicu, alebo rôzne palice podľa chuti, alebo bicykel, a s tou palicou alebo s bicyklom, o ktoré

otíci u vrt. Pítao sam Gregora, nastavio je doktor Podvala, zašto ne može izaći van i on mi je sasvim jednostavno, poput dječaka, priznao da ga je nešto slomilo, toliko snažno ga je presjeklo da ima osjećaj da bi isti tren umro, da bi ga zasigurno udarila kap, kad bi zakoraćio kroz vrata na ulicu. Nisam mu rekao, govorio je dalje doktor Podvala, o čemu se vjerojatno radi, ali pitao je mog zeta da li prije no što bi htio izaći iz kuće, da li mu se slučajno znoje dlanovi, počne li se znojiti po cijelom tijelu, nema li osjećaj nedostatka zraka poput astmatičara ili onih koji osjećaju gušenje prije infarkta te prije svega, ne dolazi li tada do te zabrane, odnosno tjeskobe, za njega neobjašnjive tjeskobe zbog koje ne može prekoračiti granicu vrta i ulice. Doktor Podvala mi je rekao da je to vjerojatno agorafobija, da je on doduše patolog, ali savjetovao se s kolegom psihijatrom koji mu je počeo objašnjavati da mu je samo jedno čudno, kako to da, tako osijedjevi, nije dobio klaustrofobiju, jer prema tome što je osijedio zbog čame u tami u tom zahodu, prije bi se trebao groziti malih, zatvorenih prostorija. A Gregor, upravo suprotno. Tako mi je, doktore, pričao doktor Podvala. Psihijatar mu je nakraju, dakle Podvali, odnosno doktoru Podvali, savjetovao da Gregor kupi štap. Bilo kakav štap ili različite štapove, prema ukusu, može i bicikl, s tim štapom ili biciklom o koje bi se opirao svom snagom, trebao bi pokušati prekoračiti prag svoje vile. Doktor Podvala sve je to telefonski rekao Gregoru. I zaista, čudna li čuda, otprilike tri mjeseca nakon mog susreta s doktorom Podvalom, Gregor je iz udruge rezbara u Rajcu naručio nekakvu valašku¹. Ta mu se drvena valaška iz Rajca očito nije sviđala jer je uskoro iz Terchove ili negdje odatle, naručio normalnu valašku, zaista mu se sviđala jer se, zamislite doktore, odvažio s njom izaći pred kuću, polako je prešao cijelu uličicu i vratio se kući oznojen, kao da je izašao ispod tuša. Košulja se mogla cijediti, najnormalnije cijediti, vidjela sam to svojim očima, a traperice su bile tvrde od znoja. Znao kako su tvrde mokre traperice. Znao, trebala bih to reći možda samo psihijatru, ili barem onom psihijatru s kojim se savjetovao doktor Podvala, ali reći ću bez okolišanja, sa zeta se mogao osjetiti miris muškog sjemena. Kao da je u šetnji od stresa imao poluciju. Za vrijeme te kratke šetnje na koju se odlučio, morao je preživjeti nešto strašno, ali pobijedio je. Naravno, sve što sam doznala od doktora Podvala, propisno sam Alexandri nabila na nos i zaprijetila joj da ću je, ako i jednu jedinu riječ spomene mužu, prebiti kao vola u kupusu.

Mjesec dana, možda i više, bilo je dobro. Činilo mi se

¹ Tradicionalna slovačka pastirska sjekira s dugackom drvenom drškom

by sa opieral z celej sily, by sa mal pokúsiť prekročiť prah svojej vily. Toto všetko doktor Podvala zatelefonoval Gregorovi. A skutočne, div-divúci, asi tri mesiace po tomto mojom stretnutí s doktorom Podvalom si Gregor objednal z rajeckého rezbárskeho družstva akúsi valašku. Zakrátko po tom - tá celá drevená valaška z Rajca sa mu asi nepáčila - si objednal z Terchovej, alebo stamodtiaľ odkiaľsi, normálnu valašku, ktorá sa mu asi skutočne zvidela, lebo, predstavte si, pán doktor, odvážil sa s ňou vyjsť pred dom, prešiel pomaly cez celú uličku a vrátil sa domov, spotený, akoby vyšiel spod sprchy. Košela sa dala žmýkať, normálne žmýkať - bola som pri tom - a texasky boli tvrdé od potu. Viete, aké sú tvrdé mokré texasky. Viete, mala by som to povedať iba psychiatrovi, trebárs iba tomu psychiatrovi, s ktorým sa radil doktor Podvala, ale - poviem vám to bez okolkov - zacítila som od svojho zaťa pach mužského semena. Ako keby dostal zo stresu polúciu na tej prechádzke. Musel prežiť čosi hrozného na tej krátkej pochôdzke, ku ktorej sa odhodlal a na ktorej prakticky zvíťazil. Pravdaže, to všetko, čo som sa dozvedela od doktora Podvalu som riadne otrieskala Alexandre o hlavu a prikrútila som jej, že ak sa čo i len kvapkou slova z toho všetkého zmieni manželovi, tak ju porežem na nožoch na kapustu.

Taký mesiac, aj viac, bolo dobre. Zdalo sa mi, že Gregor začal so Sandrou aj spávať. Neviem, odkiaľ dostal alebo akým spôsobom zohnal ponukové listy na vychádzkové palice, ale naobjednával si ich kopy, kúpil si aj bicykel - auto trčí v garáži, lebo Alexandra sa ho bojí použiť - ale čo je podľa mňa najhlavnejšie a čoho sa bojím, z akéhosi moravského výrobného družstva, nech ho tam čert vezme kde je, si vám Gregor zohnal ďalšiu valašku, veľmi šik - a nabrusil ju ako britvu. A s tou najnovšie chodí von, dokonca pomaly prejde už aj celé námestie. Ale chodí, ako keby mal dochrámanú nohu a opiera sa o tú valašku, ani čo by dával do nej celú svoju silu.

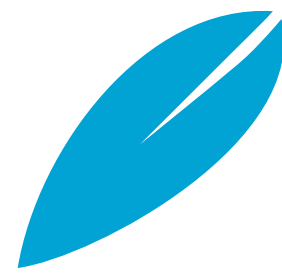
No a teraz vám poviem to... to najhlavnejšie, prečo som vlastne k vám prišla: Začalo sa to takto: po tých Gregorových pochôdzkach s tou valaškou nastalo isté uvoľnenie. Mohla by som povedať, dokonca pod prísahou, že tam u nich vládla pohoda. V Gregorovom ateliéri, kde, ako som už povedala, sa nanosila Sandra, zase horeli všetky lampy, viete, bočné lampy, všetky, čo ich tam mali, proste všelijaké žlté, biele, okrové, bledomodré, zase tam vládla intímna atmosféra. Usudzujem podľa toho, čo mi povedala Sandra, že sa medzi nimi

da je Gregor počeo i spavati sa Sandrom. Ne znam odakle je dobio, odnosno na koji je način pribavio ponude za štapove, ali naručio ih je hrpu, kupio je i bicikl, auto trune u garaži jer ga se Alexandra boji voziti, ali ono, prema meni najvažnije, čega se bojim, jest to što je Gregor od nekog moravskog proizvođača, vrag ga odnio tamo gdje jest, pribavio još jednu valašku, veoma šik - i naoštrio je poput britve. Najnovije s njom izlazi van, već polako prode čitav trg. Ali hoda kao da ima osakaćenu nogu i kao da se čitavom snagom opire o tu valašku.

I sada ću vam reći ono... ono najvažnije, zašto sam za-pravo i došla do vas:

Počelo je ovako: nakon Gregorovih šetnji s valaškom došlo je do određenog olakšanja. Mogla bih, čak i pod prisegom, reći da je kod njih vladao mir. U Gregorovu ateljeu, gdje se, kako sam već rekla, ugnijezdila Sandra, ponovno su gorjele sve svjetiljke, znate već, zidne svjetiljke, baš sve što su bile tamo, naprosto svakakve, žute, bijele, zagasito žute, svjetloplave, opet je vladala intimna atmosfera. Prema onom što mi je rekla Sandra, pretpostavljam da je između njih dvoje ponovno započela, ili kako bi se to već reklo, neka diskusija, neki dijalog. Jednom su, kako sam shvatila kad sam došla s hranom i zatim dolje tiho prala suđe, najvjerojatnije razgovarali, a nisam baš tako glupa, iako ne znam mnogo o slikarstvu, raspravljali su o odnosima talijanskog slikarstva četrnaestog i petnaestog stoljeća i nadrealističkog slikarstva. Činilo mi se da se međusobno zadirkuju. Svatko je iznio svoj adut, ali nisam imala osjećaj da ti aduti potječu iz ljutnje. Prije mi se činilo, koliko sam čula iz kuhinje, da je to bilo poigravanje, kao prije ljubavne igre. I odjednom se to dogodilo: više ne znam kako je došlo do rasprave o vojnicima. Time mislim na redovni vojni rok, na određena Gregorova sjećanja na prijatelje kao i na to, a čega su se oboje s radošću prisjećali, kako je Sandra posjećivala Gregora u vojsci. Istina, nisam mogla čuti sve do posljednje riječi, ali neću lagati ako kažem da sam čula gotovo sve. I odjednom Gregor kaže Saši da će joj pokazati kako vojnici pretvaraju novake u iskusne vojnike. To sam shvatila tek kad sam vidjela da Sandra leži na zemlji i plače, Gregor je u ruci držao kliješta, kombinirke, prstima lijeve ruke potezao je kožu na Sandrinu vratu i stiskao je kliještima, pritom je izjavio: tako izgleda otisak kojim novaci stječu iskustvo.

Mojoj je kćeri na grlu ostao podljev i nisam shvaćala, odnosno ne razumijem do danas, kako je Gregor to mogao učiniti Sandri.

dvoma znovu rozprúdila, alebo ako to mám povedať? akási diskusia, akýsi dialóg. Raz, ako som vyrozumela, keď som tam prišla s jedlom a potom som dolu potichu umývala riad, sa asi podľa všetkého rozprávali - a nie som až taká hlúpa, aj keď mnohé z maliarstva nepoznám - asi debatovali o vzťahoch talianskeho maliarstva v štrnástom a pätnástom storočí ku surrealistickému maliarstvu. Zdalo sa mi, že sa navzájom doberajú. Každý vyhodil svoj tromf, ale nemala som pocit, že by tie tromfy vyprýštili zo zlosti. Zdalo sa mi skôr, tak ako som to počula z kuchyne, že to bolo láskovanie ako pred milostnou hrou. A naraz sa stala takáto vec: už neviem, ako sa dostala tá ich debata k vojakom. Myslím tým k vojenskej prezenčnej službe, k určitým spomienkam Gregora na svojich kamarátov a tiež aj na to - a obaja na to spomínali s radosťou - ako Sandra navštevovala Gregora na vojne. Pravda, všetko som nemohla počuť do posledného písmena, ale nebudem klamať, keď poviem, že som počula skoro všetko. A tu naraz Gregor hovorí Saši, že jej ukáže, ako mazáci pasujú bažantov, aby sa stali holubmi. Porozumela som tomu až potom, keď som uvidela, ako Sandra leží na zemi a plače - Gregor držal v ruke kliešte, kombinačky, prstami ľavej ruky nahaľoval Sandre kožu na hrdle a potom jej ju tými kombinačkami stisol, pričom vyhlásil: takto vyzerá cucflek, ktorým mazáci pasujú bažantov za holubov na vojne.

Mojej dcére ostala na hrdle podliatina a ja som nechápala - vlastne nechápem to dodnes - ako to Gregor mohol Saške spraviť.

Vygumovala som sa z ich domácnosti, ale začala som podozrievať Gregora, že chce Sašku zohaviť. Alebo jej ublížiť na celý život.”

Vystrela hlavu, v tom pohybe bol vzdor, ale zároveň aj bezbrannosť. Jej oči náhle dostali vzhľad, aký máva zrak človeka, ktorého popadá zrádnik, chytila ma strmo za ruku, otvorila ústa, nadvihnuté pery jej obnažili dasnú, znovu ich zavrela, opäť ich otvorila až dokorán, cítil som jej dych - azda bol podobný dychčaniu jej zata, keď po prvý raz opäť prekročil bránu svojej vily, oči sa jej vzápätí zúžili tak, že nijaká herečka by asi nedokázala napodobniť natolko Čiňanku, zakývala odstavajúcimi ušami, ako keby sa predvádzala deťom, s ktorými by sa chcela hrať a vzápätí - bol to výbuch - sa neuveriteľne rozplakala a zároveň vybrala z kufríka sto tisíc korún v Štefánikoch a položila ich na stôl a vzápätí z kufríka vyložila lístok s podrobnou adresou hotela v Jesolu, s telefónnym číslom a faxom, v ktorom budú mladí býval,

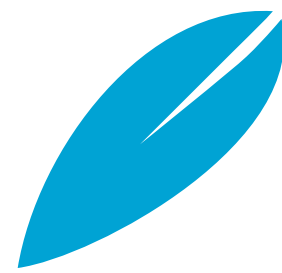
Izgubila sam se iz njihova domaćinstva, ali počela sam sumnjati da Gregor želi unakaziti Sašu. Ili je povrijediti za čitav život.“

Ispravi glavu, ta je kretnja odražavala prkos, ali ujedno i bespomoćnost. Njene oči odjednom poprime izraz epileptika u napadaju, uhvati me iskosa za ruku, otvori usta, podignute usne ogole desni, ponovno ih zatvori, zatim ih potpuno otvori, osjećao sam njen dah, zacijelo je bio sličan dahtanju njenog zeta kad je prvi put prekoračio vrata svoje vile, zatim toliko suzi oči da nema te glumice, koja bi tako dočarala Kineskinju, trzne stršećim ušima, kao da se pokazuje djeci s kojima se želi igrati, i zatim, bila je to eksplozija, nevjerovatno se rasplače, izvadivši pritom iz aktovke sto tisuća kruna u novčanicama od pet tisuća, položivši ih na stol, zatim izvadi strojno ispisan listić iz aktovke, s točnom adresom hotela u Jesolu, telefonskim brojem i faksom, u kojem će mladi boraviti, i postavi ga na novac. Potom me zamolila da stvari organiziram na taj način, govorila je kao da već ima moj pristanak, da mlade neprestano imam na očima.

Njen plač nije presušio, već je i dalje ostajao vlažan, još me jednom uvjeravala da je samo zato došla do mene jer imam najbolje reference, molila me da odem u Jesolo i još jednom me zamolila da pripazim na Sašu, ne namjerava li je Gregor ubiti. Dvadeset trećeg svibnja odlaze na odmor, takozvano izmirenje, stoga bih i ja trebao u istom terminu biti tamo. Dalje je govorila da je tih sto tisuća samo predujam za putne izdatke i kako bih znao da misli ozbiljno. Molila me, i odjednom sam od žene, o kojoj se govori da se smatra ateisticom, čuo da molitva ne smije biti protest i da želi da primim ponudu jer me treba kao anđela čuvara svoje obitelji, čak i da bdjenje nad Sandrom i Gregorom stoji milijun, ona je spremna platiti.

Tražio sam izgovore. Rekao sam da me njena djeca znaju iz viđenja i sumnjam da me u venecijanskom području ne bi primijetili. Nastavio sam da je njen projekt primamljiv i ispravan, ali siguran sam da bi za mlade bio proziran. Rubačová je inzistirala na odluci i nije se dala odvratiti. Na stroju sam napisao potvrdu o preuzimanju novaca jer sam shvatio, kad bi ih slala poštom, mogla bi početi govorkanja. Bez sumnje je zato osobno donijela novac. Kad je odlazila, a odlazila je u suzama, odahnuo sam s olakšanjem. Ostavši sam nastojao sam razmotriti podatke koje mi je pružila.

Za dva tjedna gospođa Rubačová telefonski me oba-

napísanom na stroji a položila ho na peniaze. Zatým ma poprosila, aby som si veci zariadil tak - hovorila, akoby už mala môj súhlas - aby som mal mladých stále na očiach.

Keď jej plač neobschol, ale zostával naďalej vlhký, keď ma ešte raz ubezpečovala, že len preto prišla za mnou, lebo má o mne tie najlepšie referencie a prosila ma, aby som šiel do Jesolo a že ma prosí ešte raz, aby som dával pozor na Sašu, či ju nemieni Gregor zabiť. Odchádzajú na dovolenku - na takzvané uzmierenie – dvadsiateho tretieho mája a v tom termíne by som tam mal byť už aj ja. Hovorila mi ďalej, že tých sto tisíc je iba prvá záloha na výdavky spojené s cestou a zároveň preddavok, že to myslí vážne. Prosila ma - a naraz som počul od ženy, o ktorej som sa do počul, že sa považuje za ateistku, že modlitba nesmie byť vzbura, že ma potrebuje ako anjela strážneho svojej rodiny, aby som jej ponuku prijal a nech by to stráženie Sandry a Gregora stálo hoci aj milión, je to ochotná zaplatiť.

Hľadal som ešte výhovorky. Zdelil som jej, že obidvaja jej mladí ma poznajú z videnia a neverím, že by si ma v benátskom okolí nevšimli. Pokračoval som, že jej projekt je príťažlivý a správny, ale som si istý, že pre jej mladých by bol priehľadný. Rubačová trvala na svojom rozhodnutí a nedala sa zviklať. Napísal som jej na stroji potvrdenie o prevzatí peňazí, lebo som si uvedomil, že keby ich posielala poštou, mohli by vzniknúť reči. Bezpochyby aj preto peniaze priniesla osobne. Keď odchádzala, a odchádzala v slzách, s úľavou som si vydýchol. Keď som osamel, začal som si zrovnávať údaje, ktoré mi poskytl.

O dva týždne mi pani Rubačová telefonicky oznámila, že výlet Sandry a Gregora do Jesolo sa odkladá o mesiac. Súhlasil som so zmenou termínu, hoci mi to spôsobilo ťažkosti so stornovaním izby v hoteli a hľadaním nových ubytovacích možností.

Keď som potom kvôli tejto zákazke chodil po Bratislave, stretol som svojho bývalého kolegu z Bezpečnosti, ktorý na mňa vyceril zuby, ako keby vyhral čo ja viem čo, a vzal mi výhru pred nosa. Chcel som sa mu vyhnúť, ale on ma čapol neďaleko bývalej Metropolky a spýtal sa ma, či som prijal zákazku od ženy bývalého ministra Rubača a začal sa strašne rehotáť. Spýtal som sa ho, prečo sa až natoľko smeje a on mi povedal: „Dala ti na stôl sto tisíc a adresu v Jesolo?“ Pozrel som sa na neho s neskrytelným prekvapením a odvetil som mu: „Samozrejme. A čo má byť?!“ „Chmuľo,“ povedal môj

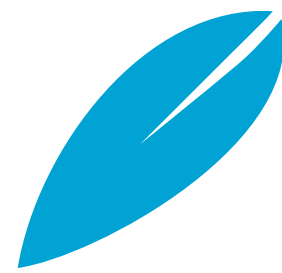
vijestila da se Sandrin i Gregorov izlet u Jesolo odgađa za mjesec dana. Složio sam se s promjenom termina iako je to uzrokovalo poteškoće s otkazivanjem sobe u hotelu i traganjem za novim mogućnostima smještaja.

Kad sam kasnije zbog te narudžbe hodao Bratislavom, sreo sam bivšeg kolegu iz Milicije, koji mi se iske-sio kao da mi je uzeo ne znam kakav dobitak ispred nosa. Htio sam ga izbjeći, ali uhvatio me nedaleko bivše Metropolke, ne bi li me pitao jesam li dobio kakvu narudžbu od žene bivšeg ministra Rubača te se počeo grohotom smijati. Pitao sam ga zašto se toliko smije i on će na to: „Stavila ti je sto tisuća na stol s adresom u Jesolu?“ Pogledao sam ga s neskrivenim iznenađenjem i odgovorio: „Da. I?!“ „Blesane“, rekao je moj bivši kolega, „ti si zaista blesan, tako si vjerovao svakome još dok si bio kod nas u Miliciji! Ti si zaista povjerovao da se tu radi o kćeri i zetu?!“ Pogledao sam ga kao da je pao s neba, a on je nastavio: „Taj novac ćeš joj morati vratiti. Najavit će odgodu i baciti ti nekakvu malu kost. Nekih deset, dvadeset tisuća. Blesane... ona, dakle Rubačová ti je ispričala čitavu tu historiju o svojoj djeci, historiju o svom zetu, samo zato ne bi li postigla nešto sasvim drugo! Ona, naime, misli da je tebe u taj tvoj gradić postavila oporba, da paziš na bivšeg ministra, ne da se razuvjeriti. Fanatično u to vjeruje. Ona i njezin ministar su u to čvrsto uvjereni.

S tobom se trebala osobno upoznati samo ne bi li te procijenila poput imovine, ima li oporba od tebe koristi, jesi li opasan za Rubača. Alexandra i Gregor žive kao u raj. Nedostaju samo zmija i jabuka. Gregor je kukavica i sretan je što je zet bivšeg ministra koji još nešto znači u politici. Taj će zahvalno dopustiti da ga još jednom zatvore u zahod. Rubačová koristi djecu kao ribar mamac za štuke. Idi u Jesolo, ali sam za sebe.“

Toliko sam se nasmijao da sam počeo štucati, stoga sam bivšeg kolegu pozvao na čašicu.

Kad je nakon mjesec dana Rubačová opet pomaknula termin odmora mladih slikara u Jesolo, uplatnicom sam joj vratio novac skupa s točnim izračunom mojih izdataka vezanih uz njen plan te sam zaključio da mladi nisu niti naslućivali da su lutke čije konce vuku sile izvan njih. Tri dana nakon što sam poslao novac, čuo sam da je Gregor neočekivano, jednim od svojih štapova, ubio Alexandru.

bývalý kolega, „ty si naozaj chmuľo - takto si dôveroval každému aj kým si bol u nás v Bezpečnosti! Ty si naozaj uveril, že jej ide o dcéru a o zaťa?!“ Pozrel som sa na neho, ako keby spadol z neba a on pokračoval: „Tie peniaze jej budeš musieť vrátiť. Uzná ti akurát tak storno a pohodí ti nejakú malú kosť. Takých desať-dvadsať tisíc. Ty chmuľo... ona, teda Rubačová, ti rozprávala celú tú históriu o svojich deťoch, históriu o svojom zaťovi len preto, aby dosiahla niečo celkom iné! Ona si totiž myslí, že teba do toho tvojho mestečka dosadila opozícia, aby si dával pozor na bývalého ministra, a nedá si to vyvrátiť. V tomto je fanatička. Ona i jej minister sú o tom skálopevne presvedčení.“

Potrebovala sa s tebou zoznámiť osobne iba preto, aby si ťa okukala ako nemovitost' - či za to stojíš opozícii, či by si bol schopný byť pre Rubača nebezpečný. Alexandra a Gregor si žijú ako v raji. Chýba už len had a jablko. Gregor je zbabelý a je rád, že je zaťom bývalého ministra, ktorý v politike ešte neskončil. Ten sa dá zavrieť do záchodu vďačne ešte raz. Rubačová používa svoje deti iba ako rybár blinker na šťuky. Choď do Jesolo, ale sám pre seba.“

Rozosmial som sa natoľko, že sa mi začalo čkať a pozval som bývalého kolegu na dve deci.

Keď po mesiaci Rubačová opäť presunula termín dovolenky mladých maliarov do Jesolo, vrátil som jej zloženkou peniaze s patričným vyúčtovaním mojich výdavkov spojených s jej plánom a usúdil som, že mladí ani netušili, že sú kartami v pokeri, čo nevedia, kto ich drží nemých v obidvoch rukách. Tri dni po tom, ako som odoslal peniaze, som sa dopyčul, že Gregor znevrady zabil Alexandru jednou zo svojich vychádzkových palíc.

[Povratak na sadržaj](#)

Ryszard Kapuściński - *Imperium*

Poljski novinar, književnik, fotograf, reporter i putopisac Ryszard Kapuściński jedan je od najprevođenijih poljskih autora. Za svoj rad primio je više od 40 nagrada i priznanja, a o njegovoj popularnosti i važnosti u svjetskim razmjerima svjedoči i činjenica da je njegovoj smrti bilo posvećeno puno prostora u najvećim svjetskim novinama kao što su *New York Times*, *El Pais* i *Le Monde*. Godine 1993. objavio je knjigu pod nazivom *Imperium* u kojoj opisuje svoje putovanje po bivšim državama SSSR-a. *Imperium* je knjiga reportaža, nastala na temelju dvogodišnjeg putovanja, a neposredno nakon objavljivanja postala je svjetski bestseller.

Imperium

Gruzija

Dobro je zobaczić muzeum w Tbilisi. Mieści się ono w dawnej siedzibie seminarium duchownego, w którym uczył się kiedyś Stalin. Mówi o tym murowana tablica przed wejściem. Budynek jest ciemny, ale przestronny i stoi w centrum miasta, na skraju starej dzielnicy śródmiejskiej. W salach było właściwie pusto. Oprawadzała mnie studentka, Tamila Tewdoradze, dziewczyna o subtelnej, skupionej urodzie.

Stara sztuka Gruzji swoim przepychem i doskonałością wprawia takiego prostaczka jak ja w zupełne oszłomienie. Najbardziej fantastyczne są ikony! Są one duzo wcześniejsze od ikon ruskich, najlepsze gruzińskie ikony powstały długo przed Rublowem. Zdaniem Tamili ich oryginalność jest w tym, że są to ikony metaloplastyczne: malowana była tylko twarz. Najlepszy ich okres to VIII-XIII wiek. Twarze świętych, ciemne, ale emanujące w świetle, tkwią znieruchomiełe w przebogatyh, złotych oprawach, utkanych drogimi kamieniami. Są ikony otwierane, tak jak otwiera się oltarz Wita Stwosza. Rozmiary ich są ogromne, niemal monumentalne. Jest tu ikona, którą mistrzowie robili przez kilka pokoleń, przez trzy wieki. Jest tu mały krzyżyk, najcenniejszy eksponat muzeum, jedyne, co zostało z rzeczy cesarzowej Tamary.

Potem idą freski z gruzińskich kościołów. Takie cuda i tak się o tym mało wie. Nic właściwie. Niestety, najlepsze freski zostały zniszczone. Pokrywały one wnętrze największego kościoła Gruzji – Sveti Tshoveli, zbudowanego w 1010 roku w dawnej Gruzji, w Mcchecie, koło Tbilisi. Te freski były takim arcydziełem średniowiecza jak witraże z Chartres. Zostały zamalowane na rozkaz

Imperij

Gruzija

Treba vidjeti muzej u Tbilisiju. Smješten je u starom sjedištu sjemeništa, u kojem je nekad bio Staljin. O tome svjedoči ploča na zidu pred ulazom. Zgrada je mračna ali prostrana i nalazi se u centru grada, na rubu starogradske četvrti. U prostorijama je bilo zapravo pusto. Vodila me je studentica, Tamila Tevdoradze, djevojka suptilne, skoncentrirane ljepote.

Stara gruzijska umjetnost svojom raskoši i savršenšću izaziva kod takvog siromaška kao što sam ja potpuno opijenost. Najimpresivnije su ikone! One su puno starije od ruskich ikona, najuspjelije su gruzijske ikone nastale puno prije Rubljova. Prema Tamilinu mišljenju njihova je originalnost u tome što su te ikone metaloplastične: naslikano je samo lice. Njihovo je najbolje razdoblje bilo od VIII do XIII stoljeća. Lica svetaca, mračna, ali zrače svjetlost, nepokretna stoje u prebogatom, zlatnim okvirima koji su ukrašeni dragim kamenjem. Postoje i ikone koje se otvaraju, onako kako se otvara oltar Wita Stwosza. Njihovi su dimenzije ogromne, gotovo monumentalne. Tu je ikona koju je tijekom tri stoljeća radilo nekoliko generacija majstora. Postoji i mali križ, najdragocjeniji eksponat u muzeju, jedino što je ostalo od stvari carice Tamare.

Zatim slijede freske iz gruzijskih crkava. Takva čuda, a tako malo se o tome zna. Zapravo ništa. Nažalost, najbolje su freske uništene. One su prekrivale unutrašnjost najveće crkve u Gruziji – Sveti Tshoveli, koja je izgrađena 1010. godine u staroj Gruziji, u Mchetu, pokraj Tbilisija. Te su freske bile remek djela srednjovjekovlja poput vitraja u Chartre. Okrećene su po nalogu carskog gubernatora koji je htio da se crkva oboji u bijelo «kao što

PREVELI

Nataša Rašeta

Anita Turkalj

Hrvoje Sarkotić

Filozofski fakultet u Zagrebu

Monika Kwaśniewska

Jagielonsko sveučilište u Krakovu

MENTORICA

Đurđica Čilić Škeljo

carskiego gubernatora, który chciał, żeby wybielono kościół, „jak u nas baby biela pieć”. Żadne wysiłki restauratorskie nie mogą przywrócić światu tych fresków. Ich blask już zgasł na zawsze.

Śweti Tschoweli jest najlepiej zachowanym w Europie zabytkiem architektury XI wieku. Kościół wygląda tak, jakby miał nie więcej niż sto lat, chociaż nie był restaurowany. Budował go architekt gruziński, Arsukidze, któremu cesarz kazał potem obciąć rękę: żeby nie postawił już nic konkurencyjnego. Kilka razy próbował ten kościół wysadzić Tamerlan, ale mur ani drgnął. Świątynia jest czynna do dzisiaj i głowa Kościoła gruzińskiego, Katolikos Wszechgruzji Jefrem II, odprawia nabożeństwa.

Zobaczyłem również, ale już tylko na zdjęciach – Wardzję. Jest to jeden z tych niepojętych dziwów, których współczesny człowiek nie może sobie wytłumaczyć. Wardzja to gruzińskie miasto z XII wieku, całe wykute w skale. Miasto położone jest nie płasko, a pionowo, jakby rozmieszczone na piętrach. Ważne jest, aby zrozumieć, że tu chodzi nie o jakieś pieczary czy rozpadliska, ale o całe miasto, z planem, z ulicami, z oryginalną architekturą, tyle że to wszystko jest wcięte w skałę, wpuszczone w przeogromną górę. Tylko tak, przy pomocy jakich narzędzi? Wykuć takie miasto musiało być trudniej, niż zbudować egipską piramidę. Za to Wardzja była kiedyś tworem praktycznym. Dzisiaj, tak samo jak piramidy, jest martwa. Została ściana skały, uformowana w posępną, surrealistyczną kompozycję.

W końcu Tamila zaprowadziła mnie do sali Nika Pirozmanaszwili, żebym zobaczył obrazy, które niedługo miały jechać na wystawę do Paryża. Tamila twierdzi, że Paryż pasjonuje się teraz Nikiem Pirozmanaszwili. Niko umarł w 1916 roku. Był to gruziński Nikifor czy Celnik Rousseau.

Wielki naiwny.

Niko mieszkał w Nachalowce – tbiliskiej dzielnicy lumpów i biedoty. Nigdy nic nie miał. Pędzle robił sam. W obrazach Nika dominuje czerń – miał zawsze najwięcej czerni, bo mu farbę dawali trumniarze. Zbierał stare, blaszane szyldy, żeby mieć na czym malować. Dlatego z tła jego obrazów przebijają napisy niedokładnie zamalowane, jakies „Magaz” albo „Tabak”. Reklama w złocie i czerwieni, a na tym czarno-białe wizje Nika. Gruzijński prymityw nałożony na ruską secesję kupiecką. Niko malował w tawernach, w zaduchu nachalowskich knajp. Czasem gapię stawiali mu wino. Może miał

naše žene u bijelo boje peći». Nikakav trud restauratora ne može svijetu vratiti te freske. Njihov se sjaj zauvijek ugasio.

Sveti Tshoveli je najbolje sačuvan spomenik arhitekture XI stoljeća u Europi. Crkva izgleda kao da nije starija od sto godina, iako nije restaurirana. Gradio ju je gruzijski arhitekt Arsukidze, a car je naredio da mu se potom odsjeku ruke: da ne bi podigao ništa što bi tome moglo konkurirati. Tamerlan je tu crkvu nekoliko puta pokušao srušiti, ali zid se nije ni pomaknuo. Hram je do danas u funkciji i poglavar gruzijske crkve Katolikos Svegruzije Jefrem II u njoj obavlja bogoslužje.

Vidio sam također, ali samo na slikama – Vardziju. To je jedno od onih nevjerojatnih čuda koje suvremeni čovjek sebi ne može objasniti. Vardzija je gruzijski grad iz XII stoljeća, sav isklesan u stijeni. Grad nije položen vodoravno nego okomito, kao na katove. Važno je razumjeti da se tu ne radi ni o kakvim pećinama ili klisurama, nego o cijelome gradu, s planom, ulicama, originalnom arhitekturom, samo što je to sve urezano u stijenu, ukopano u golemu planinu. Ali kako, s kakvim oruđem? Isklesati takav grad moralo je biti teže nego izgraditi egipatsku piramidu. Zbog toga je Vardzija nekada bila praktična tvorevina. Danas je, kao i piramide, mrtva. Ostao je zid stijene, uobličeni u sumornu, nadrealističku kompoziciju.

Na kraju me je Tamila odvela u salu Nika Pirozmanaszvilija, da vidim slike koje su uskoro trebale otići na izložbu u Pariz. Tamila tvrdi da se Pariz sad oduševljava Nikom Pirozmanaszvilijem. Niko je umro 1916. godine. Bio je gruzijski Nikifor ili Henri Rousseau.

Veliki naivac.

Niko je živio u Nahalovki – tbiliskoj četvrti lumpoproletara i sirotinje. Nikad ništa nije imao. Sam je izrađivao kistove. Na Nikovim slikama dominira crnilo – uvijek je imao najviše crne jer su mu boju davali stolari koji su izrađivali lijesove. Sakupljao je stare, limene table firmi, kako bi imao na čemu slikati. Zbog toga na njegovim slikama izbijaju natpisi koji nisu sasvim obojani, nekakav «Magaz» ili «Tabak». Reklama u zlatnoj i crvenoj, a na tome neke Nikove crno-bijele vizije. Gruzijski primitivac nadovezuje se na rusku trgovačku secesiju. Niko je slikao u tavernama, u zagušljivim nahalovskim krčmama. Katkad su ga promatrači častili vinom. Možda je imao sušicu? Možda padavicu? Malo se o njemu zna. Puno je njegovih slika nestalo, dio je sačuvan. Glavni motiv njegovih slika su večere.

gruźlicę? Może miał padaczkę? Mało o nim wiadomo. Wiele rzeczy Nika zginęło, część ocalała. Główny temat jego obrazów to wieczerze.

Niko malował wieczerze jak Veronese.

Tylko wieczerze Nika są gruzińskie i są świeckie. Na tle krajobrazu Gruzji – obfity stół, za tym stołem Gruzini piją i jedzą. Stół jest na pierwszym planie. Ten stół jest najważniejszy. Nika fascynują kulinaria. Co będzie do jedzenia, czym się człowiek opcha. Niko to wszystko namaluje. Niko pokaże, co chciałby zjeść i czego nie będzie jadł ani dzisiaj, ani może nigdy. Stoły zavalone żarciem. Pieczone barany. Tłuste prosiaki. Wina czerwone i ciężkie jak cielęca krew. Soczyste arbuzy. Pachnące granaty. Jest w tym malowaniu jakiś masochizm, jakieś wbijanie noża we własny brzuch, chociaż sztuka Nika jest pogodna, nawet zabawna.

Gruzja Nika jest syta, ciągle biesiadująca, dobrze odkarmiona. Kraj płynie mlekiem. Z nieba sypie się manna. Wszystkie dni są tłuste. Taka Gruzja śniła się Nachalowce po nocach.

Niko malował sny Nachalówki.

Malarstwo nie przyniosło mu szczęścia. Miał dziewczynę imieniem Margerita. Nie wiadomo, co to była za dziewczyna. Niko ją kochał i namalował jej portret. Twarz Margerity jest zrobiona w konwencji wielkich naiwnych, u których wszystko jest za duże i nie w normie. Usta za duże, gały wybaluszone, uszy wielgachne. Niko ten portret dał Margericie. Oburzona dziewczyna wybuchnęła wraskiem. Porzuciła go, rozwścieczona, nienawidząca. Jego talent skazał go na samotność.

Odtąd żył w opuszczeniu.

Znosił zardzewiałe szyldy, trumniarze dawali mu farbę. Ciągle malował swoje uczyty, z tym stołem na tle górzystego pejzażu. Czasem gapie stawiali mu wino. Miał 54 lata, kiedy umarł, w Tbilisi, w jakiejś izbie, nie wiadomo na co, w głodzie, a może w szaleństwie.

Wachtang Inaszwili pokazał mi miejsce swojej pracy: wielka hala wypełniona pod sufit beczkami. Beczki leżą na stojakach, ogromne, ciężkie, uśpione.

W beczkach dojrzewa koniak.

Nie każdy wie, jak powstaje koniak. Żeby zrobić koniak, potrzeba aż czterech rzeczy: wina, słońca, dębiny i czasu. A poza tym, jak w każdej sztuce, trzeba mieć smak. Reszta wygląda następująco:

Jesienią, po winobranii, robi się winogronowy spirytus. Ten spirytus wlewa się do beczek. Beczki muszą

Niko je slikao večere kao Veronese.

Samo što su Nikove večere gruzijske i svjetovne. U pozadini gruzijski krajolik, u prvom planu stol, obilje na stolu, a za tim stolom Gruzijci piju i jedu. Taj stol je najvažniji. Niku fascinira kulinarsstvo. Što će biti za jelo, čime će se čovjek natrpati. Niko će sve to naslikati. Niko će prikazati što bi htio jesti i što neće jesti ni danas niti možda ikad. Stolovi pretrpani hranom. Pečeni ovnovi. Masni odojci. Vina crna i teška kao teleća krv. Sočne lubenice. Mirišljavi šipci. U tom je slikanju neki mazo-hizam, nekakvo zabijanje noža u vlastiti trbuh, iako je Nikova umjetnost vedra, čak zabavna.

Nikova je Gruzija sita, uvijek vesela, dobro nahra-njena. Zemlja u kojoj teku med i mlijeko. S neba pada mana. Nijedan dan nije posni. Takvu je Gruziju noćima sanjala Nahalovka.

Niko je slikao snove Nahalovke.

Slikarstvo mu nije donijelo sreću. Imao je djevojku koja se zvala Margareta. Ne zna se kakva je to djevojka bila. Niko ju je volio i naslikao je njezin portret. Margareto lice je naslikano prema konvenciji velikih na-ivaca, kod kojih je sve preveliko i izvan norme. Usta su prevelika, izbuljene oči, goleme uši. Niko je taj portret dao Margareti. Razljućena je djevojka ekspolirala. Napustila ga je, bijesna i puna mržnja. Njegov ga je talent osudio na samoću.

Otada je živio osamljeno.

Skidao je zahrđale natpise firmi, stolari su mu davali boju. Stalno je slikao svoje gozbe, za tim stolom s planinskim pejzažom u pozadini. Katkad su ga promatrači častili vinom. Kad je umro, imao je 54 godine, u Tbilisiju, u nekakvom sobičku, ne zna se od čega, od gladi, a možda u ludilu.

Vahtang Inašvili pokazao mi je mjesto na kojem radi: velika hala do plafona napunjena bačvama. Bačve stoje na stalcima, goleme, teške, uspavane.

U bačvama dozrijeva konjak.

Mnogi ne znaju kako nastaje konjak. Da bi se napravio konjak, trebaju vam čak četiri stvari: vino, sunce, hrastovina i vrijeme. Osim toga, kao i u svakoj umjetnosti, treba imati ukusa. Ostalo izgleda ovako:

Ujesen, nakon berbe grožđa, pravi se groždani špirit. Taj se špirit ulijeva u bačve. Bačve moraju biti od hrastovine. Sva tajna konjaka skrivena je u slojevima hrastovog drveta. Hrast raste i u sebi sakuplja sunce. Sunce se taloži u slojevima hrasta, kao što se jantar taloži na

być dębowe. Cały sekret koniaku ukryty jest w słojach dębowego drzewa. Dąb rośnie i gromadzi w sobie słońce. Słońce osiada w słojach dębiny, jak bursztyn osiada na dnie mórz. Jest to długi proces, który trwa dziesiątki lat. Z młodego dębczaka nie byłoby dobrego koniaku. Dąb rośnie, jego pień zaczyna się srebrzyć. Dąb pęcznieje, jego drzewo nabiera mocy, barwy i zapachu. Nie każdy dąb da dobry koniak. Najlepszy koniak dają samotne dęby, które rosły w zacisznym miejscu, na suchym gruncie. Takie dęby są wygrzane w słońcu. W takim dębie jest tyle słońca, co miodu w plastrze. Grunt podmokły jest kwaśny i wtedy dąb ma w sobie za dużo goryczki. W koniaku to się od razu wyczuje. Dąb, który za młodu był ranny odłamkiem, też nie da dobrego koniaku. W ranionym pniu soki źle krążą i dębina nie ma już tego smaku.

Potem bednarze robią beczki. Taki bednarz też musi wiedzieć, co robi. Jak źle przykroi drewno, dębina nie da aromatu. Odda kolor, aromatu nie popuści. Dąb to jest leniwe drzewo, a przy koniaku dąb musi pracować. Taki bednarz powinien mieć czucie jak lutnik. Dobra beczka może wytrzymać sto lat. A są beczki, co mają dwieście lat i więcej. Nie każda beczka się uda. Są beczki bez smaku, a znowu inne dają koniak jak złoto. Po kilku latach już się wie, które beczki są jakie.

Do beczek wlewa się winogronowy spirytus. Pięćset, tysiąc litrów, to zależy. Beczkę kładzie się na stojak i tak się ją zostawia. Nic więcej nie trzeba robić, trzeba czekać. Na wszystko przyjdzie czas. Ten spirytus wchodzi teraz w dębiny i wtedy drzewo oddaje wszystko, co ma. Oddaje słońce, oddaje zapach, oddaje kolor. Drzewo wydusza z siebie soki, pracuje.

Dlatego musi mieć spokój.

Potrzebny jest przewiew, bo drzewo oddycha. Drzewo lubi mieć sucho. Wilgoć zepsuje kolor, da kolor ciężki, bez światła. Wino lubi wilgoć, a koniak tego nie zniesie. Koniak jest bardziej kapryśny. Pierwszy koniak dostaje się po trzech latach. Trzy lata, trzy gwiazdki. Gwiazdkowe koniaki są najmłodsze, niskiego gatunku. Najlepsze koniaki są firmowe, bez gwiazdek. To są koniaki, które dojrzały dziesięć, dwadzieścia, do stu lat. Ale naprawdę wiek koniaku jest jeszcze dłuższy. Trzeba dodać wiek dębu, z którego była beczka. Teraz pracuje się na dębach, które wzeszły, jak była Francuska Rewolucja.

Czy koniak jest młody, czy stary, to się poznaje po smaku. Młody koniak jest ostry, szybki, jakby impulsywny. Smak będzie cierpki, chropowaty. A znowu

dnu mora. To je dugotrajan proces, koji desecima godina. Od mladog hrasta ne bi bilo dobrog konjaka. Hrast raste, njegovo se deblo počinje srebriti. Hrast buja, njegovo drvo dobiva na snazi, boji i mirisu. Nije svaki hrast dobar za konjak. Najbolji konjak daju samotni hrastovi, koji su rasli u zavjetrini, na suhom tlu. Takve hrastove grije sunce. U takvom je hrastu toliko sunca koliko je meda u saću. Vlažno tlo je kiselo i tada hrast u sebi sadrži previše gorčine. U konjaku se to odmah osjeti. Hrast koji se u svojoj mladosti bio oštećen gelerom također neće dati dobar konjak. U ranjenom deblu sokovi slabo kruže i hrastovina više nema tu aromu.

Potom bačvari izrađuju bačve. Bačvar također mora znati što radi. Ako loše izreže drvo, hrastovina neće dati aromu. Dat će boju, a aromu neće. Hrast je lijeno drvo, a za konjak hrast mora raditi. Bačvar treba imati osjećaj kao graditelj violina. Dobra bačva može trajati sto godina. A postoje bačve stare dvjesto ili više godina. Ne može svaka bačva dobro ispasti. Postoje bačve bez okusa, a neke pak daju konjak poput zlata. Nakon nekoliko godina se zna kakva je koja bačva.

U bačve se ulijeva groždani špirit. Petsto litara, tisuću, ovisi. Bačva se stavlja na stalak i tako se ostavlja. Ne treba više ništa raditi, samo treba čekati. Za sve dođe vrijeme. Taj špirit sad ulazi u hrastovinu i tada drvo daje sve što ima. Daje sunce, daje miris, daje boju. Drvo iz sebe cijedi sokove, radi.

Zato mu je potreban mir.

Potrebno je kruženje zraka, jer drvo diše. Drvo voli biti na suhom. Vлага kvvari boju, ona postaje teška, bez svjetla. Vino voli vlagu, a konjak to ne podnosi. Konjak je hirovitiji. Prvi konjak se dobiva nakon tri godine. Tri godine tri zvjezdice. Konjaci sa zvjezdicama su najmlađi, niske kvalitete. Najbolji konjaci su oni bez zvjezdica. To su konjaci koji su dozrijevali deset, dvadeset, stotinu godina. Ali zapravo je starost konjaka još duža. Treba dodati starost hrasta od kojeg je napravljena bačva. Sad se radi s hrastovima koji su niknuli za vrijeme Francuske revolucije.

Je li konjak mlad ili star to se prepoznaje po okusu. Mladi konjak je oštar, brz, takoreći impulzivan. Okus će biti trpak, hrapav. A stari pak ulazi blago, meko. Tek potom počinje zračiti. U starom konjaku ima puno topline, puno sunca. On u glavu ide mirno, bez žurbe.

A svoje će ionako napraviti.

stary wchodzi łagodnie, miękko. Dopiero potem zaczyna promieniować. W starym koniaku jest dużo ciepła, dużo słońca. On pójdzie do głowy spokojnie, bez pośpiechu.

A swoje i tak zrobi.

Azerbejdżan

Na Bulwarze Nafciarzy Gulnara Guseinowa leczy ludzi zapachem kwiatów. Kto ma sklerozę, wacha laurowe liście. Kto ma nadciśnienie – wacha geranie. Na astmę najlepszy jest rozmaryn. Ludzie przychodzą do Gulnary z kartką od profesora Gasanowa. Na kartce profesor przepisuje nazwę kwiatu, a także czas wachania. Wacha się na siedząco, najczęściej przez dziesięć minut. Gulnara dogląda, żeby każdy wachał to, co należy, żeby, powiedzmy, jakiś sklerotyk nie zabrał się do wachania rozmarynu. Kwiaty stoją rzędami w szklanym domku, który nazywa się gabinetem fitoterapii i przypomina cieplarnię. Gulnara mówi mi, żebym usiadł i też coś powachał. Czy czuję zapach? Nie czuję nic. Otóż to – bo kwiat nie pachnie sam z siebie. Trzeba poruszyć łodygą, wtedy kwiat czuje, że ktoś się nim zainteresował. I zaczyna wysiewać swój zapach. Kwiaty nie pachną dla siebie, tylko zawsze dla kogoś. Na każde poruszenie kwiat zareaguje zapachem – jest naiwny i lekkomyślny, każdemu chce się podobać. – Towarzysze, poruszajcie kwiatami! – napomina Gulnara siedzących w gabinecie staruszków, którzy zaczynają trząść gałązkami, jakby otrzepywali je z mrówek.

Pytam Gulnarę, która jest studentką medycyny, czy wierzy, że kwiat może wyleczyć człowieka. Wyleczyć nie psychicznie, bo taka możliwość jest dowiedziona, ale wyleczyć fizycznie, na przykład nadać sprężystość wapniejącej komórce. Gulnara uśmiecha się. Mówi tylko, że do niej przyjeżdżają leczyć się ludzie z całego świata. Podkreśla: nawet z Ameryki. Metoda profesora Gasanowa – to właśnie leczenie zapachem kwiatów – stała się już głośna.

Myślę, że Gulnarę, podobnie jak mnie, urzeka w tej metodzie jej rys estetyczny, a także jej pogoda i dobrotliwa mądrość. Bo co ma zrobić profesor ze starcem, który nosi siedem krzyżyków i zapomina swojej daty urodzenia? Oczywiście, profesor mógłby go wsadzić do stłoczonej sali szpitalnej, w odór chloroformu i jodyny. Ale po co? Czy nie jest piękniejszy zmierzch pachnący kwiatami niż zmierzch, który czuć chloroformem?

Azerbejdżan

Gulnara Guseinova na Aleji naftaša liječi ljude mirisom cvijeća. Koga muči skleroza, udiše miris lovorovog lišća. Tko ima povišen krvni tlak, udiše miris geranija. Za astmu je najbolji ružmarin. Ljudi dolaze Gulnari s receptom od profesora Gasanova. Na receptu profesor prepisuje naziv cvijeta te vrijeme udisanja. Udiše se sje-deći, najčešće desetak minuta. Gulnara pazi da svatko udiše to što treba, da ne bi, recimo, neki sklerotik udisao ružmarin. Cvjetovi stoje u nizovima u staklenoj kućici koja se zove fitoterapijskom ordinacijom i podsjeća na staklenik. Gulnara mi govori da sjednem i također nešto pomirišem. Osjećam li miris? Ne osjećam ništa. To je to – jer cvijet ne miriši sam od sebe. Treba pomaknuti grančicu, a tada cvijet osjeća da se netko za njega zainteresirao. I počinje širiti svoj miris. Cvjetovi ne miriše sami za sebe, nego uvijek za nekoga. Na svako pomicanje cvijet reagira mirisom – naivan je i lakomislen, svakome se želi svidjeti. – Drugovi, pomičite cvjetove! – podsjeća Gulnara starčice koji sjede u ordinaciji i oni počinju tresti grančicama kao da sa sebe otresaju mrave.

Pitam Gulnaru, studenticu medicine vjeruje li da cvijet može izliječiti čovjeka. Možda ne izliječiti psihički, jer je takva mogućnost dokazana, nego izliječiti fizički, na primjer dati na elastičnosti stanici koja postaje vapnenasta. Gulnara se smiješi. Govori tek da se kod nje dolaze liječiti ljudi iz cijelog svijeta. Naglašava: čak iz Amerike. Metoda profesora Gasanova – to je upravo liječenje mirisom cvjetova – već je postala slavna.

Mislim da Gulnaru, slično kao i mene, kod te metode očarava njezina estetska crta, te njezina vedrina i dobrohotna mudrost. Jer što može napraviti profesor sa starcem koji nosi sedam križića i zaboravlja svoj datum rođenja? Profesor bi ga naravno mogao smjestiti u zbijenu bolničku salu u smrad kloroforma i joda. Ali čemu? Nije li ljepši sumrak koji miriši na cvijeće od sumraka u kojem se osjeća kloroform? Dakle, kada profesoru dođe netko takav, tko mora pogledati u osobnu iskaznicu da bi rekao svoj datum rođenja i žali se da mu nešto muti um, profesor ga pažljivo sluša i potom mu piše na recept: „Rp.: Lovorovo lišće. Deset minuta dnevno. Tijekom tri tjedna“. I gledajte, govori Gulnara, mnoštvo dolazi kod profesora. Na pregled se čeka mjesecima.

Sjedimo s Gulnarom na Aleji naftaša, na obali mora. Od tog mjesta Baku se blago uzdiže kamenim terasama. Grad leži u zaljevu, ima oblik amfiteatra i cijeli je kao na

Więc kiedy do profesora przychodzi ktoś taki, kto musi zajrzeć w dowód osobisty, żeby podać datę swojego urodzenia, i narzeka, że mu coś głowę zamula, profesor słucha go uważnie, a potem pisze mu na kartce: „Rp.: Laurowe liście. Dziesięć minut dziennie. Przez trzy tygodnie.“ I patrzcie, mówi Gulnara, tłumy walą do profesora. Na wizytę czeka się miesiącami.

Siedzimy z Gulnarą na Bulwarze Nafciarzy, nad brzegiem morza. Od tego miejsca Baku wznosi się ładnie kamiennymi tarasami. Miasto leży w zatoce, ma kształt amfiteatru i przez to całe jest widoczne. Gulnara pyta, czy lubię Baku. Odpowiadam, że tak, że bardzo. Wszystkie style paradują tu obok siebie w wielkiej rewii mód i epok architektury. Czego tu nie ma! I pseudogotyck, i pseudobarok, i styl postmauretański, i szkoła Corbusiera, i konstruktywizm lat dwudziestych, i monumenty okresu patetycznego, i ładne, nowoczesne konstrukcje. Unikalna to ekspozycja. Bo wszystko ma się na miejscu, wystawione obok siebie, jak w witrynie londyńskiej firmy Mr Coxa Kupno – Sprzedaż Nieruchomości, która może zaoferować każdemu dokładnie to, co chce.

Zresztą jest kilka Baku.

Najstarsze Baku jest najmniejsze. Jest nie tylko małe, ale tak ciasno upchane, tak ściśnięte, tak zgracone, że kiedy tu wchodzę, mimowolnie robię głęboki wdech, żeby sprawdzić, czy będę miał czym oddychać. Jeżeli stanąć tu na środku ulicy i rozłożyć ramiona, to można jedną ręką pogłaskać dziecko śpiące w kołysce w mieszkaniu na lewo, a drugą ręką poczęstować się gruszką leżącą na stole w mieszkaniu naprzeciwko. Chodzi się tu gęsiego, bo jak idzie para, to już stwarza tłok. W dodatku ta bakijska Starówka nie ma żadnego planu, a może ma plan, ale tak surrealistyczny, że go normalna głowa nie pojmie. Nigdy nie wiadomo, jak stąd wyjść. Byłem tu z Walerym, który urodził się i wychował w Baku, próbowaliśmy różnych wariantów, i tak, i tak, nic nam nie wychodziło. Byliśmy u kresu sił, kiedy wyratowały nas dzieciaki.

Ta część Baku nazywa się Iczeri-Szereh, to znaczy Miasto Wewnętrzne. Wiele legend osnuwa tę dzielnicę i opiewa ją wiele ballad podwórzowych. Dla mieszkańców dużego Baku Iczeri-Szereh było miejscem na wskroś egzotycznym, gdzie ludzie mówili swoim językiem i żyli jakby pod wspólnym dachem, bez tajemnic. Dzisiaj Iczeri-Szereh stopniowo burzą, będzie tu nowa dzielnica.

dlanu. Gulnara me pita, volim li Baku. Odgovaram potvrdno, da ga jako volim. Svi stilovi paradiraju tu jedan pored drugog u velikoj reviji moda i epoha arhitekture. Čega tu sve nema! I pseudogotike, i pseudobaroka, i postmauritanijanski stil, i škola Corbusierova, i konstruktivizam dvadesetih godina, i monumenti patetičnog razdoblja, i lijepo, suvremene konstrukcije. To je unikatna izložba. Jer sve je na svome mjestu, postavljeno jedno do drugoga, kao u izlogu londonske firme Mr. Coxa Trgovina nekretninama koja može ponuditi svakome točno to što želi.

Postoji nekoliko Bakua.

Najstariji Baku je i najmanji. Ne samo da je malen već je i tako kratak, tako stisnut, tako zguzan da kada tu ulazim nesvjesno duboko udišem kako bih provjerio da li ću imati što disati. Ako tu stojite na sredini ulice i raširite ruke moguće je jednom rukom pogladiti dijete koje spava u kolijevci u stanu lijevo, a drugom rukom se počastiti kruškom koja leži na stolu u stanu nasuprot. Tu se krećete poput guske, jer ako ide par tada već nastaje gužva. Osim toga ta stara jezgra Bakua nema nikakav plan, a možda ima plan, ali tako nadrealističan da ga normalan um neće shvatiti. Nikad se ne zna kako otuda izaći. Bio sam tu s Valerijem koji se rodio i odrastao u Bakuu, isprobali smo različite varijante, i tako, i onako nam nije ništa uspjelo. Bili smo na izmaku snaga kad nas je spasila dječurlija.

Taj dio Bakua zove se Iczeri-Szereh što znači Unutarnji grad. Puno legendi veže uz tu četvrt i opjevalo ju je mnogo dvorišnih balada. Za stanovnike većeg Bakua Iczeri-Szereh je bilo sasvim egzotično mjesto gdje su ljudi govorili svojim jezikom i kao da su živjeli pod istim krovom, bez tajni. Danas Iczeri-Szereh postepeno ruše i tu će biti nova četvrt.

Oko Unutarnjeg grada proteže se pravi Baku, velik i pomalo snobovski. Jer taj veliki Baku grad izgrađen po narudžbi za privatnike, za skorojeviće, za kraljeve bakuanske nafte. Baku je uvijek gradio svoju karijeru na nafti. Već u x. stoljeću arapski autori spominju Baku upravo kao mjesto odakle se dovozi nafta. Čuda govore o toj temi. „Adžajb ad-Dunia“, perzijski traktat iz XIII. stoljeća govori da „cijelu noć Baku gori kao vatra. Na zemlju stavljaju kotao i u njemu zakuhavaju vodu“. O tom vrenju isto tako piše 1666. godine turski putnik Evlija Čelebi: „U Baku su razna neplodna mjesta. Ako čovjek ili konj postavi tamo nogu i malo postoji njegova noga

Wokół Miasta Wewnętrzznego rozciąga się Baku właściwe, duże i trochę snobistyczne. Bo to duże Baku jest miastem zrobionym na zamówienie, dla prywaciarzy, dla dorobkiewiczów, dla królów bakijskiej nafty. Baku zawsze robiło karierę na nafcie. Już w x wieku wspominają Baku autorzy arabscy właśnie jako miejsce, skąd przywozi się naftę. Dziwy opowiadają na ten temat. „Adžaib ad-Dunia“, traktat perski z XIII wieku, mówi, że „przez całą noc Baku płonie jak ogień. Na ziemi stawiają kocioł i gotują w nim wodę“. O tym gotowaniu pisze również w 1666 roku turecki podróżnik Ewli Czelebi: „W Baku są różne miejsca bezpłodne. Jeśli człowiek albo koń postawi tam nogę i trochę postoi, to jego noga zacznie się palić. W tych miejscach przewodnicy karawan rozgrzebują ziemię, wstawiają w nią kociołki i strawa natychmiast się gotuje. Przedziwna jest mądrość Boga!“

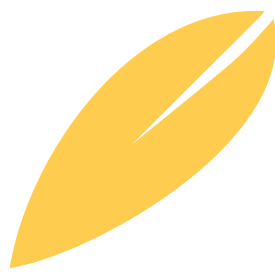
Karawany rozwoziły bakijską naftę po całej Azji. Marco Polo pisze, że było to przede wszystkim bezcenne lekarstwo na skórne choroby wielbłądów. Tak więc, w jakimś sensie, transport średniowiecznej Azji zależał od bakijskiej nafty. Z powodu palącej się ziemi Baku było również Mekką hinduskich czcicieli ognia, którzy ścigali tu z Indii, żeby grzać się w pobliżu swoich płonących bogów. Zachowała się ich świątynia, Ateszga, z czterema wygasłymi kominami.

Sto lat temu staje w Baku pierwsza wieża wiertnicza. Zaczyna się zawrotna kariera miasta. Przyjechał tu jeden Polak – opowiadają mi – człowiek elegancki, z polotem. Wynajął dorożkę i kazał się wozić. W pewnej chwili zdjął cylinder i rzucił go na ziemię. Pokazał zdumionemu dorożkarzowi miejsce, gdzie upadł cylinder. Tu będziemy wiercić, powiada. Bogatym był później człowiekiem. Ponad dwieście zagranicznych firm eksploatuje naftę bakijską. „W 1873 roku – pisze Harvey O'Connor – nastąpił w Baku pierwszy wytrysk samoczynnego szybu. W następnym dziesięcioleciu Baku urosło do poziomu najbogatszego miasta na świecie, a ormiańscy i tatarscy milionerzy naftowi zaczęli rywalizować z milionerami z Teksasu. Miasto to stało się największym ośrodkiem rafineryjnym świata. Rosja zajęła pozycję wielkiego eksportera ropy, który miał na kilka lat usunąć w cień Stany Zjednoczone. Bracia Nobel, którzy zupełnie przypadkowo zjawili się w Baku w 1875 roku, zbudowali tu w rok później swoją pierwszą rafinerię, a w 1878 roku utworzyli spółkę Nobel Brothers Naphtha Company, która w 1883 roku kontrolowała już 51 procent produkcji ropy. Zbudowali oni pierwszy

počinje gorjeti. Na tim mjestima vodiči karavana malo iskopaju zemlju, u nju stavljaju kotlove i hrana se istog trenu kuha. Prečudesna je božja mudrost!“

Karavane su razvozile bakuanske naftu po cijeljoj Aziji. Marco Polo piše da je to prije svega bio dragocjen lijek za kožne bolesti deva. Tako je dakle, na neki način, transport srednjovjekovne Azije ovisio o bakuanskoj nafti. Zbog užarene zemlje Baku je također bio Mekom hinduskih štovatelja vatre koji su tu potezali iz Indije kako bi se grijali u blizini svojih plamenih bogova. Sačuvalo se njihovo svetište, Ateszga s četiri ugasla dimnjaka.

Prije stotinu godina Baku nastala je u Baku prva bušotina. Počinje vrtoglava karijera grada. Doputovao je tu jedan Poljak – pričaju mi – elegantan čovjek, poletan. Iznajmio je kočiju i naredio da ga voze. U jednom trenutku je skinuo cilindar i bacio ga na zemlju. Pokazao je začuđenom kočijašu mjesto gdje je pao cilindar. Tu ćemo bušiti, rekao je. Kasnije je bio bogat čovjek. Više od dvije stotine stranih firmi eksploatira bakuansku naftu. „Godine 1873. – piše Harvey O'Connor – pojavio se u Bakuu prvi mlaz iz prirodnog naftnog okna. U sljedećem desetljeću Baku je izrastao u najbogatiji grad na svijetu, a armenski i tatarski naftni milijunaši počeli su konkurirati milijunašima iz Teksasa. Taj je grad postao najvećim rafinerijskim središtem svijeta. Rusija je zauzela poziciju velikog izvoznika nafte koji je trebao na nekoliko godina gurnuti u stranu Sjedinjene države. Braća Nobel koji su se sasvim slučajno našli u Bakuu 1875. godine, izgradili su tu godinu dana kasnije svoju prvu rafineriju, a 1878. godine su osnovali kompaniju Nobel Brothers Naphtha Company koja je 1883. godine kontrolirala već 51% produkcije nafte. Izgradili su prvi naftovod na naftnim poljima u rajonu Baku, dovezli bušilice iz Pennsylvanije i primijenili dostignuća znanosti u organizaciji te industrije koja se kaotično razvijala. Tijekom nekoliko godina braća Nobel zaradili su za flotu velikih morskih parnih tankera i manjih riječnih tankera za prijevoz nafte Volgom. Događalo se to u vrijeme kada su još uvijek jedrenjaci prevozili naftu u bačvama i kanistrima iz Amerike. Braća Nobel su morali biti iznimka od pravila koje je glasilo da netko tko je samo godinu dana živio među naftnim magnatima u Bakuu nije mogao ponovno postati civiliziranim čovjekom. <<Crni grad>> Baku postao je jedan od najružnijih, najprometnijih i najnemirnijih kutaka svijeta. Tatari, Armenci, Perzijanci i Židovi zajedno s Rusima su tvorili su etnički mozaik u kojem je s vremena na vrijeme

rurociąg na polach naftowych w rejonie Baku, sprowadzili wiertaczy z Pensylwanii i zastosowali zdobycze nauki do organizacji tego chaotycznie rozwijającego się przemysłu. W ciągu kilku lat bracia Nobel dorobili się floty wielkich morskich tankowców parowych i mniejszych tankowców rzecznych do przewozu ropy na Wołdze. Działo się to w czasie, kiedy ciągle jeszcze żaglowce przewoziły naftę z Ameryki w beczkach i bańkach. Noblowie mieli być wyjątkiem od zasady, która głosiła, że kto chociaż rok żył wśród magnatów naftowych w Baku, ten nie mógł się już stać ponownie człowiekiem cywilizowanym. <<Czarne Miasto>> Baku stało się jednym z najszybszych, najruchliwszych i najbardziej niespokojnych zakątków świata. Tatarzy, Ormianie, Persowie i Żydzi tworzyli z Rosjanami etniczną mozaikę, która od czasu do czasu wybuchała gwałtownymi masakrami. Sporo terenów roponośnych darowanych zostało przez cara różnym dworskim faworytom. Rozpętała się spekulacja, fortuny rosły z dnia na dzień. Świat nigdy dotąd nie oglądał czegoś podobnego, nawet w zachodniej Pensylwanii. Ponieważ nie było sposobu ujęcia strumieni tryskającej ropy, szyby otaczano globami tworząc jeziora. Jednakże często całe rzeki ropy płynęły z szybów wprost do morza.“

– Proszę wybaczyć, ale będę mówiła trochę nacjonalistycznie. – Bardzo zabawna jest ta czupurna Azerbejdżanka, która wie, że nacjonalizm jest owocem zakazanym, ale z drugiej strony nie umie się oprzeć pokusie. Stoimy nad plastyczną mapą Środkowej Azji i Azerbejdżanka chce mi pokazać, jak wielki był Azerbejdżan (to właśnie uważa za ten trochę-nacjonalizm). Mówię Azerbejdżance, że jej ambicja przedstawienia mi Wielkiego Wczoraj jest dziś na świecie postawą uniwersalną. Gdziekolwiek by pojechać, w każdym kraju ludzie będą chlubić się tym, gdzie to ich przodkowie kiedyś się zapędzali. Ta świadomość jest ludziom widocznie potrzebna, może nawet – coraz bardziej potrzebna. Mówię jej, że tu musi działać jakieś prawo rekompensaty. Dawniej było na świecie luzno i jeśli jakiś naród poczuł nagle, że musi się poszerzyć, to w tym poszerzaniu mógł zająć całkiem daleko. Weźmy imponujące poszerzenie Rzymian. Spójrzmy, jak wspaniale poszerzyli się Mongołowie. Jak poszerzyli się Turcy. Czy można nie podziwiać, jak rozszerzyli się Hiszpanie? Nawet Wenecja, mała przecież, a jakie sukcesy w poszerzaniu.

Dzisiaj poszerzanie jest trudne i ryzykowne, z reguły

izbijao nasilni pokolj. Dosta naftonosnih terena car je darovao različitim dvorskim miljenicima. Zahuktala se spekulacija, bogatstva su rasla iz dan u dan. Svijet nikad dotad nije vidio nešto slično, čak ni u zapadnoj Pennsylvaniji. Zbog toga što nije bilo načina zadržavanja izvora nafte koja prska, bušotine su bile okruživane nasipom stvarajući jezera. ipak šesto su cijele rijeke nafte tekle iz bušotina ravno u more.“

Molim Vas oprostite, ali govorit ću malo nacionalistički. – Jako je zabavna ta nagla Azerbejdžanka koja zna da je nacionalizam zabranjeno voće, ali s druge strane se ne zna oduprijeti iskušenju. Stojimo nad plastičnom mapom Srednje Azije i Azerbejdžanka mi želi pokazati kako je Azerbejdžan bio velik (upravo to smatra tim malim nacionalizmom). Govorim Azerbejdžanki da je njezina ambicija da mi predstavi Veliko jučer je danas na svijetu univerzalnim stavom. Gdje god da odete, ljudi će se u svakom kraju ponositi tim, gdje su se nekad njihovi preci nalazili. Ta svijest je ljudima očito potrebna, a možda čak i sve više potrebna. Kažem joj da tu mora vrijediti neko pravo prekompenzacije. Nekad je bilo lako i ako je neki narod naglo osjetio da se mora proširiti, u tom širenju je mogao otići sasvim daleko. Uzmimo za primjer imponantno širenje Rimljana. Pogledajmo kako su se sjajno proširili Mongoli. Kako su se proširili Turci. Da li je moguće ne diviti se kako su se proširili Španjolci? Čak i Venecija, iako mala, a kakvi uspjesi u širenju.

Danas je širenje teško i rizično, u pravilu završava sužavanjem i zato narod mora kompenzirati instinkt širine osjećajem dubine, a to znači segnuti u dubinu povijesti da bi se dokazala vlastita sila i značenje. To je situacija u kojoj su se našli svi mali narodi kojima je mir skup. Na sreću, ako se pogleda na povijest čovječanstva, pokaže se da je svaki narod u toj ili drugoj epohi imao svoje razdoblje rasprostiranja i širenja, a najmanje neko patriotsko pražnjenje što danas dozvoljava očuvanje određene – istina samo relativno – psihičke ravnoteže ljudskog roda. Jer osjećaj dubine dopušta narodima sačuvati dostojanstvo bez pokretanja instinkta širenja.

Ne znam čak ni kako se zove ta Azerbejdžanka. Ovdje imena djevojaka uvijek imaju vlastito značenje, izboru imena roditelji pridaju veliku važnost. Gulnara znači svijet, Nargis je narcis, Bahar je proljeće, a Ajdyn jasna. Ime Sevil dobija djevojka u koju se netko zaljubljuje. Poslije revolucije govori mi Valeri djevojkama su

kończy się zwężeniem i dlatego narody muszą kompensować instynkt szerokości poczuciem głębokości, to znaczy sięgać w głąb dziejów, żeby dowodzić swojej siły i znaczenia. Jest to sytuacja, w jakiej znalazły się wszystkie małe narody, którym drogi jest pokój. Na szczęście, jeśli spojrzeć na dzieje ludzkości, okaże się, że każdy naród w tej czy innej epoce miał swój okres rozpierania i poszerzania, przynajmniej jakiegoś jedno patriotyczne wyładowanie, co pozwala dziś na zachowanie pewnej – co prawda względnej – równowagi psychicznej rodzaju ludzkiego. Albowiem poczucie głębokości pozwala narodom zachować godność bez uruchamiania instynktu szerokości.

Nawet nie wiem, jak ta Azerbejdżanka ma na imię. Imiona dziewcząt mają tu zawsze swoje znaczenie, do wyboru imienia rodzice przywiązują wagę. Gulnara oznacza kwiat, Nargis – to narcyz, Bahar – to wiosna, Ajdyn – to jasna. Imię Sewil otrzymuje dziewczyna, w której ktoś się kocha. Po rewolucji, mówi mi Walery, zaczęto nadawać dziewczynom imiona sławiące rzeczy nowoczesne, które docierały na wieś. Są więc dziewczyny o imionach Traktor, Lemoniada, Szofer. Jakiś ojciec, widocznie licząc na ulgi podatkowe, nadał córce imię Finotdieł, co jest skrótem od nazwy urzędu finansowego (Finansowyj Otdiel).

Więc z tą bezimienną dla mnie Azerbejdżanką stoję nad mapą Azji i patrzę, jak wielki był Azerbejdżan. Otóż sięgał od Kaukazu po Teheran i od Morza Kaspijskiego do Turcji.

W przeszłości Azerbejdżan był raczej pojęciem geograficznym i kulturowym niż prawnopństwowym. W rzeczywistości scentralizowanego państwa Azerbejdżan nigdy nie było i tym różni się jego dzieje od historii Gruzji i Armenii. Różni się jeszcze w innych punktach. Gruzja i Armenia poprzez Morze Czarne i Anatolię utrzymywały kontakt z Europą starożytną, a potem z Bizancjum. Stamtąd przejęły chrześcijaństwo, które na ich terenie oparło się ekspansji islamu. Oddziaływanie Europy na Azerbejdżan jest już słabe i co najwyżej wtórne. Między Europą i Azerbejdżanem wznoszą się zapory Kaukazu i Wyżyny Armeńskiej, natomiast na wschodzie Azerbejdżan przechodzi w nizinny, jest łatwo dostępny, otwarty.

Azerbejdżan to przedpole Azji Centralnej.

Religią panującą jest tu najpierw zoroastrizm, a potem islam, ale kiedy czytam „Szkice z historii i filozofii Azerbejdżanu“ Ośmiu Autorów, zdumiewa mnie, ilu

se počela davati imena koja slave suvremene stvari koje su doprle na selo. Tako postoje djevojke imena Traktor, Limonada, Šofer. Jedan otac koji je očigledno računao na porezne olakšice dao je kćeri ime Finotdieł što je skraćunica od naziva finansijskog ureda (Finansovyj Otdiel).

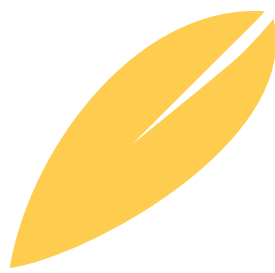
Dakle s tom za mene bezimenom Azerbejdžankom stojim nad mapom Azije i gledam kako je Azerbejdžan bio velik. Protezao je od Kavkaza do Teherana i od Kaspijskog mora do Turske.

U prošlosti bio je Azerbejdžan više geografski i kulturni pojam nego državno-pravni. U stvarnosti Azerbejdžan kao centralizirana država nikada nije postojao i po tome se njegova povijest razlikuje povijesti Gruzije i Armenije. Razlikuju se još i u drugim točkama. Gruzija i Armenija su preko Crnog mora i Anatolije održavali kontakt sa starom Europom, a potom i s Bizantom. Odatle su preuzeli kršćanstvo koje se na njihovim terenima oduprlo ekspanziji islama. Utjecaj Europe na Azerbejdžan je već slab i ne više nego sekundaran. Između Europe i Azerbejdžana uzdižu se prepreke bedemi Kavkaza i Armenske visoravni, međutim na istoku Azerbejdžan prelazi u ravnice, lako je dostupan, otvoren.

Azerbejdžan je predpolje centralne Azije.

Tu je vladajuća religija zoroastrizam, a potom islam, ali kada čitam „Crtice iz povijesti i filozofije Azerbejdžana“ Osmero Autora, začuđuje me koliko je heretika, raskolnika, bezbožnika, sektaša, inovjeraca, mistika, pustinjaka i krivovjeraca tu sebi našlo sklonište i propovjedaonicu. Jer tu su batinije, ismailije, mazdaci, manihejci, a također monofiziti, štovatelji vatre, bektasije, te sufiji, čista braća, a osim njih hurufi, zvani misticima brojeva, kadirije i suniti. U odnosu prema središtima Istoka taj teren je smatran dubokom provincijom, mjestom azila i opstanka, iako nije uvijek to bila istina: godine 1417. ođerali su tu naživo kožu heretičkom filozofu Imadeddinu Nezimiju, a nekoliko godina prije toga od ruke muslimanske inkvizicije gine vođa hurufa – Šihabedin Fazlullach Naimi Tebrizi Azterabadi al-Hurufi.

Učenici tog mučenika, hurufi – mistici brojeva, kabalisti i proroci – vjerovali su da se početak svijeta svodi na znamenki 28 i 32. Pomoću tih znamenki moguće je objasniti tajnu svake stvari. U njihovom shvaćanju Bog se izražavao kroz ljepotu. Što je ljepše djelo, to više se u njemu izražava Bog. Bio je to njihov kriterij vrednovanja pojava.

heretyków, odszczepieńców, bezbożników, sekciarzy, innowierców, mistyków, jamników, pustelników i kacerzy znajdowało tu dla siebie schron i ambonę. Bo są tutaj matazylenci, batynicy, izmailici, mazdakowie, manichejczycy, a także monofizyci, czciciele ognia, bektaszy, nugdawidzi, oraz sufici, hurracici, bracia czyści, a poza tym hurufici, zwani mistykami cyfry, serbedarzy, kadiry i sunnici. W stosunku do centralnych ośrodków Wschodu teren ten musiał uchodzić za głęboką prowincję, miejsce azylu i przetrwania, choć nie zawsze było to prawdą: w 1417 roku odzierają tu żywcem ze skóry heretyckiego filozofa Imadeddina Nezami, a kilka lat przedtem ginie z rąk muzulmańskiej inkwizycji przywódca hurufitów – Szichabedin Fazlullah Naimi Tebrizi Azterabadi al-Hurufi.

Uczniowie tego męczennika, hurufici – mistycy cyfry, kabaliści i wróżbiarze – wierzyli, że początek świata sprowadza się do cyfr 28 i 32. Za pomocą tych cyfr można objaśnić tajemnicę każdej rzeczy. W ich pojęciu Bóg wyrażał się poprzez piękno. Im piękniejsze dzieło, tym bardziej przejawia się w nim Bóg. Było to ich kryterium wartościowania zjawisk.

Szukali Boga w twarzy ludzkiej.

Choć muzulmanie, widzieli Boga w twarzach pięknych kobiet.

Światowej sławy poetą Azerbejdżanu był żyjący w XII wieku Nezami Gandzewi. Podobnie jak Kant, Nezami nie opuścił nigdy swojego rodzinnego miasta. Była nim Gandża, dzisiejszy Kirowabad. Hegel mówił o poezji Nezami, że jest „miękką i słodką”. „Nocami – pisze Nezami – wydobywam świecące perły wierszy, w stu ogniach spalając swój mózg”. Mądra jest jego uwaga, że „przestrzeń słowa powinna być rozległa”. Nezami był epikiem i filozofem, zajmował się logiką i gramatyką, a nawet kosmogonią.

Przygmatany z jednej strony przez Turcję, z drugiej przez Iran, Azerbejdżan nie mógł wywalczyć własnej autonomii. Istniało tu co prawda wiele księstw, ale ich znaczenie było lokalne. Przez wiele wieków Azerbejdżan był prowincją Iranu. W latach 1502-1736 rządzi Iranem dynastia Saławidów, która jest właśnie pochodzenia azerbejdżańskiego. Za tej dynastii Iran przeżywa lata świetności. Język azerbejdżański należy jednak nie do języków irańskich, a tureckich. Nie wszyscy zdają sobie sprawę, że grupa turecka stanowi najliczniejszą grupę językową w b. Związku Radzieckim. Uzbegy, Tatarzy, Kazachowie, Azerbejdżanie, Czuwasze, Turkme-

Tražili su Boga na ljudskom licu.

Iako su muslimani vidjeli su Boga na licima lijepih žena.

Svjetski slavan azerbejdžanski pjesnik bio je Nezami Gandževi koji je živio u 12. stoljeću. Slično kao Kant, Nezami nikada nije napustio svoj rodni grad. Bila je to Gandža, današnji Kirowabad. Hegel je govorio o Nezamijevoj poeziji da je „mekka i slatka”. „Noćima – piše Nezami – iskopavam blistave perle stihova, spaljujući u stotinu oganja svoj mozak”. Mudra je njegova primjedba da „prostor riječi mora biti prostran”. Nezami je bio epičar i filozof, bavio se logikom i gramatikom, a čak i kozmogonijom.

Pritisnut Turskom s jedne, a Iranom s druge strane, Azerbejdžan nije mogao izboriti vlastitu autonomiju. Istina, postojalo je tu mnogo kneževina, ali njihovo značenje je bilo lokalno. Tijekom mnogo vijekova Azerbejdžan je bio iranskom provincijom. Od 1502. do 1736. godine Iranom vlada dinastija Salavida koja je upravo azerbejdžanskog podrijetla. U vrijeme te dinastije Iran proživljava godine obilja. Azerbejdžanski jezik ipak ne pripada iranskim jezicima, već turskim. Nisu svi svjesni da turska grupa čini najbrojniju jezičnu skupinu bivšeg Sovjetskog Saveza. Uzbekistanci, Tatari, Kazaci, Azerbejdžanci, Čuvaši, Turkmeni, Baškiri, Kirgizi, Jakuti, Dolgani, Karakalpaci, Kumici, Gagauzi, Tuvanci, Ujguri, Karačajci, Hakasi, Čulimski Tatari, Altajci, Balkari, Nogajci, Turki, Šori, Karaimi, krimski Židovi i Tofalari – govore jezicima turske grupe. Uzbekistanac s Tatarom, Kirgiz s Baškirem itd. mogu razgovarati svaki na svojem jeziku i dobro će se razumijeti.

Navečer mi Nik-Nik preporuča da se uspnem visoko na toranj. S tornja ću vidjeti kako svijetli Naftne Stijene, a Nik-Nik je rekao da ne smijem otići dok to ne vidim. Toranj stoji na moru, more je crno, iako se zove Kaspijsko, a ja se u nebo penjem stepenicama koje škripe, jer su od dasaka, cijeli toranj je zbijen od dasaka, a uzdiže se do zvijezda; vjetar ga ljulja kao golu granu, ali on stoji, njiše se, ali ne pada, kroz taj toranj penjem se u nebo koje je tu tamno, točno crno kao more, ulazimo u smolu, već ne želim gledati, već bih želio stati, ali čujem da Nik-Nik ide dalje, dakle ja također, u mrak, u ponor, u bezdan. Sve postaje nerealno, jer se već ništa ne vidi, to znači da vidim samo komadić daske, neizblanjane, kao zarasle, komadić drveta utaknut u nebo, na sasvim slučajnom mjestu, strši u tami, nevjerojatan, apstraktan.

- Nik-Nik! – dozivam.

ni, Baszkirzy, Kirgizi, Jakuci, Dołganie, Karakałpacy, Kumycy, Haguzowie, Tuwini, Ujgurzy, Karaczajewcy, Chakasi, Czuluymi, Altaje, Bałkarzy, Nogaje, Turcy, Szorci, Karaimowie, krymscy Żydzi i Tofalowie – mówią językami grupy tureckiej. Uzbek z Tatarem, Kirgiz z Baszkirem itd. mogą rozmawiać, każdy w swoim języku, dobrze się rozumiejąc.

Wieczorem Nik-Nik każe mi włączyć wysoko na wieżę. Z wieży będę widział, jak świecą Naftowe Kamierne, a Nik-Nik powiedział, że nie mogę wyjechać, dopóki tego nie zobaczę. Wieża stoi na morzu, morze jest czarne, chociaż nazywa się Kaspijskie, a ja wspinam się do nieba schodami, które trzeszczą, bo są z desek, cała wieża jest zbita z desek, a wysoka do gwiazd, wiatr nią kołyszę jak badylem, ale ona stoi, gniośta nie łamiętsa, po tej wieży wspinam się do nieba, które jest tu ciemne, właściwie czarne jak morze, wchodzimy w smołę, już wolę nie patrzeć, już chciałbym stanąć, ale słyszę, że Nik-Nik idzie dalej, więc ja też, w mrok, w czeluść, w otchłań. Wszystko staje się nierealne, bo nic już nie widać, to znaczy widzę tylko kawałek dechy, nie heblowanej, jakby włochatej, kawałek drewna wetknięty w niebo, w zupełnie przypadkowym miejscu, wystający w ciemności, nieprawdopodobny, abstrakcyjny.

– Nik-Nik! – wołam.

Bo, rozumiecie, zostałem sam z tą dechą, w jakiejś dziwnej sytuacji, już chyba nieważki, zawieszony w nieokreślonym miejscu, gdyż za tą deską był mrok, żadnego punktu odniesienia, żeby ustalić swoje współrzędne, żadnej szansy, żeby się przejść parę kroków, zapalić, spokojnie rozważyć, co dalej, przede wszystkim nie wiedziałem, co zrobić z deską, i tak tkwiłem w ciemnościach durny i bezsensowny, dopóki nie usłyszałem głosu Nik-Nika, gdzieś pode mną, w niższych regionach galaktyki.

- Widzisz to? – wydyszał Nik-Nik, którego dawno utraciłem z oczu. Dopiero teraz spojrzełem w dół, zresztą z uczuciem wielkiego pietra, bo mam lęk przestrzeni.

Zobaczyłem miasto.

Nie jest to nic dziwnego zobaczyć miasto, nawet wsiowi ludzie są dziś obcy z widokiem miasta, ale ja ujrzałem miasto na pełnym morzu, na morzu sztormującym, rozkołysanym, ogromnym, od tego miasta do najbliższego lądu było sto kilometrów.

Zobaczyłem światła miasta, jego ulice, które ginęły

Razumijete, ostao sam s tom daskom, u nekoj čudnoj situaciji, skoro ništavan, obješen na neodređenom mjestu, jer je iza te daske bio mrak, nikakve polazne točke, da se utvrde svoje koordinate, nikakve šanse da bi se prošlo nekoliko koraka, zapaliti, mirno razmotriti što dalje, prije svega nisam znao što učiniti s daskom i tako sam se nalazio u tami naivan i besmislen, dok nisam čuo Nik-Nikov glas, negdje ispod mene, u nižim nivoima galaktike.

- Vidiš? – uzdisao je Nik-Nik kojeg sam davno izgubio iz vida. Tek sad sam pogledao dolje, uostalom s osjećajem velikog straha, jer sam imao agorafobiju.

Vidio sam grad.

Nije ništa čudno vidjeti grad, čak su ljudi sa sela danas priviknuti na panoramu grada, ali ja sam ugledao grad na otvorenom moru, na olujnom moru, uzburkano, ogromnom, od tog grada do najbližeg kopna bilo je stotinu kilometara.

Vidio sam svjetla grada, njegove ulice koje su se gubile na rubovima horizonta, gužvu u centru grada, ljudi su očigledno izlazili iz kina, i sam sam prethodni dan bio na poljskom filmu „Bumerang“, u centru su titrali neoni, vozili autobusi, jasno je svijetlila kavana, blještali su izlozi trgovina i prozori kuća. U luci je stajao neki tanker, jer tu je također luka, pa ček i dvije luke, a isto tako i aerodrom. U daljini su se mogli vidjeti tornjevi s bušilicama koji su šumjeli kao košnica što se ovdje jedva moglo čuti, na tim tornjevima je radila noćna smjena. Taj grad nikad u potpunosti ne spava, čak ni pred jutro.

Dolje, s donje strane, pod gradom se valja more.

More u valovima udara u nizove čeličnih stupova na kojima stoji grad, ulijeva se u labirinte metalnih konstrukcija koje iznad vode drže ulice, trgovine i kuće. Ali grad stoji nepomično, poduprt o masivne stupove snažno zarivene u morsko dno. Ili drugim riječima: taj grad je izgrađen na vrhovima planina samo što te planine leže pod vodom.

Lanac podvodnih planina povezuje istočnu i zapadnu obalu Kaspijskog mora. Protežu se one od Bakua do Krasnovodska u Turkmenistanu. U tim planinama, cijelom njihovom dužinom nalaze se bogate naslage nafte i plina. Kada je more mirno moguće je na određenim mjestima vidjeti vrhove podvodnog lanca. Iz pukotina, ispod stijena, tu i tamo istječe nafta. Zato se te stijene nazivaju Naftnim Stijenama i otuda je dobio ime grad, izgrađen na sredini mora.

na krańcach horyzontu, ruch w śródmieściu, widocznie ludzie wychodzili z kina, sam byłem tu poprzedniego dnia na polskim filmie „Bumerang“, w centrum migotały neony, jeździły autobusy, jasno płonęła kawiarnia, świeciły się witryny sklepów i okna domów. W porcie stał jakiś tankowiec, bo jest tu także port, a nawet dwa porty, jest również lotnisko. Bardzo daleko było widać wieże wiertnicze, które szumiały jak ule, co stąd dawało się ledwie słyszeć, na tych wieżach pracowała nocna zmiana. To miasto nigdy nie śpi naprawdę, nawet nad ranem.

W dole, pod spodem, pod miastem przewala się morze.

Morze uderza falami w szeregi stalowych pali, na których stoi miasto, wlewa się w labirynty metalowych konstrukcji utrzymujących ponad wodą ulice, place i domy. Ale miasto stoi nieruchome, wsparte o potężne słupy osadzone mocno w dnie morskim. A nawet jeszcze inaczej: jest to miasto zbudowane na szczytach gór, tylko że gór leżących pod wodą.

Łańcuch podwodnych gór łączy wschodni i zachodni brzeg Morza Kaspijskiego. Ciągną się one od Baku do Krasnowodska w Turkmenii. W tych górach, na całej ich długości, znajdują się bogate pokłady ropy i gazu. Kiedy morze jest spokojne, widać miejscami szczyty podwodnego łańcucha. Ze szczelin, spod skał, tu i tam wycieka ropa. Dlatego nazwano te skały Naftowymi Kamieniami i stąd wzięło nazwę miasto zbudowane na środku morza.

Kirgizja

Wieczór spędziłem w jurcie Dżumala Sranowa, w Tienszanie, w dolinie Susamyru odległej od Frunze o 200 kilometrów. Dżumal pasie stado owiec kolchozu Panfilowa, a ponieważ wyróżniał się w pracy, przyznano mu dekretem rządu tytuł „Wybitny Pastuch Kirgiskiej SRR“. Stado, które pasie Dżumal, liczy 600 owiec. Jeśli popytać dokładnie, okaże się, że w tym kolchozowym stadzie jest tylko połowa kolchozowych owiec. Reszta to owce Dżumala, jego brata, jego wujka, jego sąsiada itd. Dżumal skończył 7 klas, ma 41 lat i dziewięć dzieci. Wszędzie rodziny są tu liczne, wielodzietne. Całe lato Dżumal spędza w swojej jurcie, na zimę wraca do kolchozu. W jurcie mieszka z żoną, z innymi pastuchami i z dużą gromadą swoich i cudzych dzieci. Gościnność tych ludzi jest niebywała, na mój przyjazd, zresztą tym razem zupełnie przy-

Kirgistan

Večer sam proveo u šatoru Džumala Smanovana u Tienshanju u dolini Susamir udaljene od Frunze 200 kilometara. Džumal vodi na ispašu stado ovaca kolhozca Pantifilova, a sobzirom da se istaknuo, odlukom vlasti dodijeljena mu je titula „Istaknuti pastir kirgizijskog sssr-a“. Stado koje vodi na ispašu Džumal, broji 600 ovaca. Ako se detaljno pita, pokaže će se da je u tom kolhoškom stadu samo polovina kolhoških ovaca. Ostatak su Džumalove ovce, njegovog brata, njegovog ujaka, njegovog susjeda itd. Džumal je završio 7 razreda, ima 41 godinu i devetero djece.

Tu su sve obitelji brojne, s puno djece. Cijelo ljeto Džumal provodi u svom šatoru, zimi se vraća u kolhoz. U šatoru stanuje sa ženom, s drugim pastirima i s gomilom svoje i tuđe djece. Gostoprimstvo tih ljudi je ne-svakidašnja, za moj dolazak koji je taj put bio slučajan Džumal je zaklao ovna i napravi večeru. Cijeli šator se napunio ljudima s drugih pašnjaka koje je o tome obavijestio glasnik na konju. Sjedili smo prekriženih nogu na filcu glodući ovnove kosti i pijući votku. U pijenju votke Kirgistanci nadmašuju Ruse, da ne spominjem Poljake. Piju i žene. U pravilu dok traje gozba one borave izvan šatora. Domaćin nalijeva rusku votku u čašu i izgovara ime žene. Ona ulazi, kuca i u jednom dahu ispija cijelu čašu. Zatim bez riječi, bez zalogaja, ustaje i nestaje u tami.

U vrijeme gozbe gostu daju na tanjuru pečenu ovno-vu glavu. Gost mora pojesti mozak. Zatim mora iskopati i pojesti oko. Bitno je zapamtiti da je ovno-vo oko veliko kao šljiva. Drugo oko jede domaćin. Na taj način se bratime. To je iskustvo koje se dugo pamti.

padkowy, Dżumal zarznął barana i wyprawił kolację. Cała jurta wypełniła się ludźmi, którzy zawiadomieni przez konnego posłańca pościgali z innych pastwisk. Siedzieliśmy w kucki na wojłokach ogryzając baranie kości i pijąc wódkę. W picciu wódki Kirgizi przewyższają Rosjan, nie mówiąc o Polakach. Piją również kobiety. Z reguły w czasie uczty przebywają one poza jurtą. Gospodarz nalewa szklanekę stolicznej i wywołuje imię kobiety. Ona wchodzi, kuca i duszkiem wychyla całą szklanekę. Potem bez słowa, bez zakąski, wstaje i znika w ciemnościach.

W czasie uczty podają gościowi na talerzu ugotowaną głowę barana. Gość musi zjeść mózg. Potem musi wydłubać i zjeść oko. Należy pamiętać, że oko baranie jest duże jak śliwka. Drugie oko zjada gospodarz. W ten sposób zawiązuje się więzy braterstwa. Jest do doświadczenie, które na długo zostaje w pamięci.

[Powratak na sadržaj](#)

Alex Koenigsmark - *Sylvička* (Hospodská historka)

[Više o Alexu Koenigsmarku saznajte iz članka Anne Pleadin.](#)

Sylvička (Hospodská historka)

„Láska...!“ rekla Neneca.

„Velmi praktické,“ řekl generál.

Jean Giraudoux: Zuzanka a Tichý oceán

Vyprávěl bych vám, pane, za pivo zajímavou historku o lásce. O mé lásce k jedné ženě. Totiž dívce, Sylviče. Víte, láska už zaniká. Dneska se nikdo kvůli ženské nezastřelí, navzájem nepobodá, skutečná vášně umřela. Ještě tak buzeranti, tam ještě teče krev, ala to je jiná láska... Nejste náhodou... nemyslím buzerant, ale trochu od policie? Ne. To by mě mrzelo, kdybych se vás dotknul. Já proti ničemu nic nemám, naopak, jenom nesmějí chtít, abych to s nima taky dělal. Jinak ať si to každé dělá třeba s motejlama. Víte, jedno je jistý: láska musí být divoká, kdo totiž zabije zvíře v sobě, tomu už zbude jenom člověk a to není nic moc. Jak říkal ten ruský diplomat: vy děláte velkou chybu, když s náma mluvíte jako s Evropanama, protože tím urážíte toho Asiata v nás, ale ještě horší je, bavít se s náma jako s Asiatama, to by vám Evropan v nás nikdy neodpustil.. Ale jak se teda s nima bavít?

Když se na mě podíváte, ani vám to možná tak nepřijde, ale já jsem veselý; jenom někdy mi bejvá trochu smutno, někdy na jaře hlavně, když ta vůně shnilého listí začne bejt příliš silná, to mi pořád ještě vadí. A taky červi někdy mlaskají, to byste neřek, takový malý zvířátka.

Ono to začalo tím, že jsem začal studovat filozofickou fakultu, ale že jsem ze školy odešel, ani už teď pořádně nevím proč: asi jsem neudělal nějaké zkoušky a taky mi umřel otec, všechno se nějak zamotalo. Máma byla trochu nemocná, no a já jsem vynalezl kombinace. Takový koktejly. Měl jsem spolužáka z obecné školy v lékárně.

Mě vždycky všichni předběhli, vždycky jsem na něco přišel, ale neuměl to pořádně využít. Kombinace, kok-

Silvijica (Birtijaška priča)

“Ljubav...” rekla je Neneca.

“Jako praktično,” rekao je general.

Jean Giradoux: Suzana i Tihi ocean

Za pivo bih, gospodine, ispričao zanimljivu priču o ljubavi. O mojoj ljubavi prema jednoj ženi. Odnosno djevojci, Silvijici. Znae, ljubav već nestaje. Zbog ženske se danas nitko neće upucat, međusobno izbost, prava strast je umrla. Još samo pederi, kod njih još teče krv, ali to je drugačija ljubav... Niste slučajno... ne mislim peder, ali onako iz policije? Ne. Bilo bi mi žao kad bih vas uvrijedio. Ja nemam ništa ni protiv koga, dapače, samo ne smiju tražit da i ja to radim s njima. Inače, nek to svako radi na primjer s leptirima. Znae, jedno je sigurno, ljubav mora bit divlja, jer onome ko ubije životinju u sebi, ostaje samo čovjek, a to nije baš nešto. Kako je govorio onaj ruski diplomat: vi činite veliku pogrešku kad s nama pričate ko s Europljanima, zato što time vrijeđate Azijata u nama, ali još je gore pričat s nama ko s Azijatima, to vam Europljanin u nama nikad ne bi oprostio. Al kako onda razgovarat s njima?

Kad me pogledate, možda vam se tako ne učini, ali ja sam veseo; samo sam nekad malo tužan, nekad, uglavnom u proljeće, kad taj miris gnjilog lišća postane prejak, to mi još uvijek smeta. A i crvi nekad mljackaju, ne mož vjerovat, takve životinjice.

Počelo je tako da sam krenuo studirat na filozofskom fakultetu, ali sam odustao, a ni sad točno ne znam zašto: valjda nisam položio neke ispite i još mi je otac umro, sve se nekako zaplelo. Mama je bila malo bolesna, da, a ja sam izmišljao kombinacije. Takve koktele. U ljekarni sam imao kolegu iz osnovne škole.

Mene su svi svaki put pretekli, svaki put bi došao do nečega, ali nisam znao to iskoristit kako treba. Kombinacije, kokteli, danas to gotovo svatko radi samo pod drugim imenom, u to se upušta svaki tetovirani debil

PREVELA

Anna Pleadin

annaplea@gmail.com

tejly, dneska to pod jiným názvem dělá kdekdo, pouští se do toho kdejaké debil tetované s vyholenou hlavou, dokonce i cikáni, úplná inflace, všude se to válí, fetiš hnusný, ale na začátku jsem stál já, ještě jsem byl úplně sám, ojedinelej básník, pane, básník života! Totiž, byl jsem opravdu básník. Vy zase opravdu vypadáte jako od policie, i když se pořád měníte. Policie se taky pořád mění... Nejste? Vážně ne? Kdybyste měl někdy zájem o nějakou kombinaci, vám bych – jak se tak dívám na vaši váhu a typ pleti a střední vzdělání – doporučil jednu starou, ale dobrou, divokou, jmenuje se Hynkův māj: dvakrát hysteps, třikrát meprobamat, deci beforalu, fenasopen a murnil v prášku, ten si jenom tak pocukrujete navrch, v tom je ta finesa. Zažijete ohromný věci, mám s tím ty nejlepší zkušenosti. Takhle jsem například potkal Tlaloka. Co je Tlalok? To vám hned řeknu.

Tlalok je něco jako čert a je mi podobnej. Ale hnusnější je ten jeho ocas, černej, dlouhej, prodlouženou kostrč, jako lev, jako kočkodan, takovou pružnou a nepřetržitě se mrskající hadici, zakončenou štrapatou holicí štětkou... Ale vy se nejspíš holíte elektrickým strojkem, vypadáte na to. Tak jsem bydlel v tom podzemí, vynalézal kombinace, ve dne tam byla tma a v noci jsem chodil na noční, to mi vyhovovalo a Tlalok si chodil, jak ho to napadlo, nejdřív byl maličkej, skoro jenom tušený, pak vyrůstal... Ale já vám slíbil o Sylvičce... Sylvička... Bože, já jsem taky obětí lásky, jako Tristan, jako Abélard, jako Radúz a jako Dalibor.

Já jsem byl ženatý, ale bez lásky, jenom sexuálně. To byla nádherná svatba, pane! Všichni moji kamarádi, malíři a sochaři, filozofové a studenti, i docent Liška, géniové existence, všichni se té svatby účastnili, až na mámu, ani nešla na oslavu, jenom to přetrpěla na národním výboru, když jsem nevěděl, kam se podepsat a nevěstinka řekla tomu oddávajícímu, nezlobte se na něj, von se žení poprvé... Svatební veselí se odehrálo v ateliéru kamaráda malíře. Vzpomínám, jak se úplně první opila jistá Kíka a vítala hosty nahá v předsíni, to by bylo ještě ušlo, ale potom chtěla napodobovat Dalího, lehla si na stůl a – ja už ani nevím, čím to byl nápad – někdo jí natřel kundičku šedivým eisenlakem, tmavě šedivým a zbytek svatebního veselí seděla Kíka v lavoru s ředidlem, volala Pálí, Dalí pálí! a všichni jí nosili pivo, aby jí to nepřišlo líto. Hezká slavnost...

s obrijanom glavom, čak i cigani, totalna poplava, leže svugdje naokolo, odvratni narkomani, ali na početku sam bio ja, još sam bio sasvim sam, usamljeni pjesnik, gospodine, pjesnik života! U biti, stvarno sam bio pjesnik. Vi opet stvarno izgledate kao iz policije, iako se stalno mijenjate. Policija se isto stalno mijenja... Niste? Stvarno ne? Ako bi vas zanimala neka kombinacija, preporučio bih vam – kad gledam vašu težinu i tip kože i stručnu spremu – jednu staru, ali dobru, divlju, zove se Hynkov māj: dva fenobarbitala, tri meprobamata, deci morfija, murnil u prášku, s njim samo odozgo pošecerite, u tom je ta finesa. Doživjet ćete velike stvari, imam samo najbolja iskustva s tim. Tako sam na primjer sreo Tlaloka. Što je Tlalok? Sad ću vam reći.

Tlalok je nešto kao vrag i sličan mi je. Ali najodvratniji je taj njegov rep, crn, dug, produžen trticom, ko lav, ko repati majmun, takva gipka cijev koja neprekidno mlatara i završava čupavom četkom za brijanje... Al vi se vjerojatno brijete električnim aparatom, izgledate tako. Tako sam živio u tom podzemlju, izmišljao kombinacije, preko dana je ondje bila tama, a noću sam išao u noćnu, to mi je odgovaralo, a Tlalok je išao kako bi mu palo na pamet, najprije je bio malen, gotovo samo slutnja, pa je rastao... Ali ja sam vam obećao o Silvijici.. Silvijica... Bože, ja sam isto žrtva ljubavi, kao Tristan, kao Abélard, kao Raduz, kao Dalibor...

Bio sam oženjen, al bez ljubavi, samo seksualno. To je bila izvanredna svadba, gospodine! Svi moji prijatelji, slikari i kipari, filozofi i studenti, i docent Liška, genijalci egzistencije, svi su prisustvovali svadbi, osim mame, nije niti išla na slavlje, izdržala je samo u matičnom uredu, kad nisam znao gdje se potpisat pa je mlada rekla matičaru, nemojte se ljutit na njega, ovaj se ženi prvi put... Svatovsko veselje se održalo u ateljeu prijatelja slikara. Sjećam se kako se skroz prva opila neka Kika i u predsoblju gola dočekivala goste, to bi još i prošlo, al je nakon toga htjela oponašat Dalija, legla je na stol i – ja više niti ne znam čija je to bila ideja - netko joj je pičkicu premazao sivim lakom za željezo, tamno sivim, i Kika je ostatak svadbenog slavljia prosjedila u lavoru s razrjeđivačem, vikala Pali, Dali, pali! i svi su joj nosili pivo da joj ne bude žao zbog toga. Lijepa proslava...

Silvijica je došla u kafic i plakala. Moglo joj je bit negdje petnaest, četrnaest ili šesnaest. S njom su bile valjda tri prijateljice, hihotala su se, crvenjele se, gurkale se i

Sylvička prišla do hospody a plakala. Mohlo jí být tak patnáct, čtrnáct nebo šestnáct. Měla s sebou asi tři kamarádky, chichotaly se, červenaly, šouchaly do sebe a objednávaly si kolu, to je takový hnědý svinstvo, sladký to je, alkohol v tom není, ale beru to tu a tam na milost, protože je v tom kofein, kterýho si vážím, a ještě něco z Jižní Ameriky, mají na to tajnej recept. A já jsem si, pane uvědomil, že Sylvička mi není neznámá, že ji znám. Sylvička totiž měla starší sestru, která byla nejdřív milenkou jednoho sochaře mezi mejma kamarádám, měla s ním osm potratů, byla to veselá holka a chodila pak s jedním básníkem, pak zmizela. Ta jednou přivedla na jeden z večírků, myslím, že v bytě doktora Waldteufela, svou asi osmiletou sestřičku, takový malý ošklivý dítě se zubama jako veverka, jako kdyby to dítě krmili jenom mrkví. Řekla, že by ji jinak rodiče nepustili ven a pro jistotu tu ošklivou holčičku zamkla ve špajzu, aby na ni nikdo nemohl. Myslím, že nakonec udělala dobře.

Mimochodem, to už jsem byl rozveden; moje manželka ode mně odešla, protože jsem ji vyhodil. Vrátil jsem se domů vysílen rozhlasovou prací a našel jsem svou družku v posteli s jednou herečkou místního divadla, ta chudinka později spáchala sebevraždu, protože si připadala navždy sama, ležely nahatý a smály se, přičemž si nepřály, abych se k nim přidal.

Když Sylvička prišla s kamarádkama do hospody, nejdřív jsem ji nepoznal. Jak taky? To, co jsem tenkrát na večírku spatřil omámenějma očima opilce a vynálezce megakoktejlu „Jan Mydlář“, to bylo nějaký dítě, náhoda, cosi – ale toto, tato Sylvička, která vešla do smradlavý putyky, nevědomě kroutila k zešení kulatým zadečkem a plácla sebou ke stolu naproti – ano ano, tam, co sedí ti dva skiní – to bylo – to bylo... něco... vesmírného... To je tajemství, pane. Řekněte sex, ale to není všechno. Jenom jednoduchým vsunutím penisu do vagíny (brrr, slyšíte ta slova?) to nevyřešíte. V tom to není. Někdy před milionem let byli žena a muž jenom jedna bytost, a protože něco provedla, bůh ji za trest rozdělil... Od té doby se hledá. Chcete víc než je sex. Chcete víc, chcete tu bytost sníst, pohltnout, vetřít se do ní a vetřít ji do sebe, ani to neumím říct, pane.

Ach, příteli ta svěží, hladká, bezchybná kůže, vonící mandlema, ten krk, na které ještě není jediná vrásečka, a ta šíje, porostlá jemňoučkým chmýřím... Ouška, malá a růžová! Ta ramena, jejich oblost, kterou nemám s čím porovnat, vůně podpaží a prsa! Jsou zpravidla dvě, od-

naručivale kolu, to je takvo smeđe sranje, slatko je, alkohola u tome nema, ali dam joj priliku tu i tamo pa ju uzmem jer je u njoj kofein koji cijenim, i još nešto iz Južne Amerike, imaju za to tajni recept. A ja sam, gospodine, skužio, da mi Silvijica nije nepoznata, da je znam. Silvijica je zapravo imala stariju sestru, koja je najprije bila ljubavnica jednog mog prijatelja kipara, imala je s njim osam pobačaja, bila je to vesela djevojka, hodala je zatim s jednim pjesnikom pa je nestala. Ona je na jedan od tuluma, mislim u stanu doktora Waldteufela, dovela svoju otprilike osmogodišnju sestricu, takvo malo ružno dijete sa zubima ko vjeverica, ko da su to dijete hranili samo mrkvom. Rekla je da je roditelji inače ne bi pustili van i da bude sigurna, zaključala je tu ružnu curicu u špajzu, da nitko ne može do nje. Mislim da je dobro i napravila.

Usput, tad sam već bio razveden; moja žena je otišla od mene jer sam je potjerao. Vratio sam se kući iscrpljen s posla na radiju i našao svoju družicu u krevetu s jednom kazališnom glumicom, ta jadvica se poslije ubila jer joj se činilo da je uvijek sama, ležale su gole i smijale se, a pritom nisu željele da im se pridružim.

Kad je Silvijica došla s prijateljicama u kafić, najprije je nisam prepoznao. Kako to? To, što sam tada na tulumu vidio omamljenim očima pijanca i izumitelja megakoktela „Krvnik Mydlar“, to je bilo nekakvo dijete, slučajnost, nešto – al ovo, ova Silvijica, koja je ušla u smrdljivu krčmu, nesvjesno i zavodljivo vrtjela oblom guzom, bacila se prema stolu nasuprot – da, da, ondje di sjede ta dva skiní – to je bilo – to je bilo... nešto... svemirsko... To je zagonetka, gospodine. Mislite seks, ali to nije sve. Samim jednostavnim stavljanjem penisa u vaginu (brrr, čujete te riječi?) to nećete odgonetnut. To nije to. Nekad prije milijun godina muškarac i žena bili su samo jedno biće koje je bog za kaznu razdijelio jer je nešto učinilo... Od tog vremena se traže. Želite više od seksa. Želite više, želite to biće pojesti, progutati, prodrijeti u njega i unijeti ga u sebe, ne znam to niti reći, gospodine.

Ah, prijatelju, ta svježá, glatka, besprijeekorna koža koja miriše na bademe, taj vrat na kojem još nema ni jedne borice i taj zatiljak, obrastao nježnim dlačicama... Uškice, male i ružičaste. Ta ramena, njihova oblina, koju ne mogu usporedit ni s čim, miris pazuha i grudi! Obično su dvije, stručno im se kaže njedra; al to isto nije dovoljno: kod ovakve Silvijice već su tu, a zapravo još

borně se tomu říká ňadra; ale to taky nestačí: u takové Sylvičky už tady jsou a vlastně ještě moc nejsou, probíhající zraní jim dává tu nejhebcí tuhost – a vůbec už nejsem schopen promluvit o té božské, nádherné hnědorůžové barvě bradavek! Taky cítíte, pane, že pro ten božský útvar slovo bradavka nestačí? Bradavka je příliš biologická, kde se flákali básníci, když se tvořila slova? Našel jsem si ve slovníku německé Warze a anglické nipple – ale to taky není ono. Tejdny jsem si lámal hlavu, hltal kombinace a na nic jsme nepřišel, zůstaly bradavky. Sylvička měla dvě, jednu hezčí než druhou.

Sylvička často plakala, jenom tak. Časem mě napadlo, že vůbec neví, co si má počít, se sebou, se světem, se mnou, ale nejdřív jsem myslel, že je tak zajímavá. Od starší sestry se naučila lít si do koly rum, ale nic nevydržela, stačilo jí, jak říkává náš lid, čuchnout ke špuntu, vždyť to byl zajíček, pane. Opila se hned a jakmile se opila, hned plakala. Plakala dokonale, nejdřív se usmívala, trošku šilhala, pak začala plazit růžový jazýček a potom se konečně rozplakala – a plakala tak intenzivně, až z ní slzy ne tekly, ale vystříkávaly.

„Sylvičko,“ řekl jsem, „vzpomínáš si na mě?“

„Ne!“ křikla v slzách. „Ty jsi El Noso.“

El Noso mi někteří blbci říkali, protože mám velký nos. Pořád větší. Sylvička se na mne nejspíš dívala a přemýšlela, jestli mě opravdu už někdy viděla, a spolužačky, pitomé, škaredé, pubertální spolužačky se dívaly zhnuseně, špitaly si, ukazovaly si na moje nohy bez ponožek ... (Apropo, tady to máte, žil jsem jednoduše jako Einstein, jenže za deset let to začala být móda, ale kdo si vzpomněl na mě, kdo? Nikdo!)

„Di pryč!“ To byla první slova, která ke mně pronesla. Nikdy je nezapomenu, nikdy, protože v tom okamžiku jsem se zamiloval, poprvé a naposled. „Dej mi pokoj,“ křičela, „seš blbej a bezzubej!“

Tím narážela na skutečnost, že mi ve vazbě Géza Růžička vyrazil esšalkem dva přední zuby. Proto se nikdy nesměju, jenom usmívám, nakonec, je to zajímavější. Pohladil jsem ruku, která mě uhodila, vrátil jsem se na své místo a polkl dva aspiriny, dva diazepamy, drcené ve stopanginu (Štěstí malé Barunky, doporučitelná, zdravá letní kombinace, lehce stravitelná), a přemýšlel jsem o sobě. Smí člověk, El Noso, jako já, být vůbec zamilovaný?

baš i nisu, sazrijevanje koje je u tijeku, daje im tu najmekaniju čvrstoću – a još uopće nisam spreman progovoriti o toj božanstvenoj, veličanstvenoj smeđe rozjoj boji bradavica. Osjećate li i vi, gospodine, da za ovaj božanski oblik riječ bradavica nije dovoljna? Bradavica je previše biološka, gdje su se skitali pjesnici kad su se stvarale riječi? Našao sam u rječniku njemački Warze i engleski nipple – al ni to nije to. Tjednima sam razbijao glavu, gutao kombinacije i nisam došao ni do čega, ostale su bradavice. Silvijica je imala dvije, jednu ljepšu od druge.

Silvijica je često plakala, samo tako. S vremenom sam skužio da uopće ne zna šta da radi sa sobom, sa svijetom, sa mnom, al na početku sam mislio da je zanimljiva takva. Od starije sestre je naučila ulijevat rum u kolu, ali ništa nije mogla podnijet, bilo joj je dovoljno, kako kaže naš narod, pomirisati čep, pa bila je zelena, gospodine. Napila bi se odmah, a čim bi se opila, odmah bi plakala. Plakala je savršeno, najprije se smješkala, malo gledala u križ, pa bi počela plaziti ružičasti jezik i nakon toga bi se konačno rasplakala – a plakala je tako intenzivno da iz nje suze nisu tekle, nego prskale.

„Silvijice“, rekao sam, „sjećaš me se?“

„Ne!“ viknula je u suzama. „Ti si El Noso.“

Neki kreteni su me zvali El Noso jer imam velik nos. Sve veći i veći. Silvijica me nesigurno gledala i razmišljala je li me stvarno već negdje vidjela, a kolegice, glupe, ružne, pubertetske kolegice zgroženo su gledale, došaptavale se, pokazivale na moje noge bez čarapa... (Apropo, ovako je bilo, živio sam jednostavno kao Einstein, samo je to za deset godina postala moda, ali tko se mene sjećao, tko? Nitko!)

„Gubi se!“ To su bile prve riječi koje mi je uputila. Nikad ih neću zaboravit, nikad, jer sam se u tom trenutku zaljubio, prvi i zadnji put. „Pusti me na miru“, vikala je, „glup si i krezubl!“

Na taj način me podsjetila na činjenicu da mi je Geza Růžička u istražnom zatvoru metalnom zdjelicom izbio dva prednja zuba. Zato se nikad ne smijem, samo se smješkam, na kraju krajeva, zanimljivije je. Pogladio sam ruku koja me udarila, vratio se na svoje mjesto, progutao dva aspirina, dva diazepana, smrvljena u hexoralu (Sreća male Barice, preporučljiva, zdrava ljetna kombinacija, lako probavljiva) i razmišljao o sebi. Smije li čovjek kao ja, El Noso, uopće biti zaljubljen?

Já vím, moje vyprávění se vleče a vy jste zvědavaj na nějaký pořádný porno. Ale klid, všechno přijde.

Poprvé přišla do suterénu na jaře, chtěla se vyhnout písemné práci z chemie. Prohlížela si sklep, kouřila cigaretu a krčila nos. Vysvětlil jsem jí, že jsem chudej, ale že mám určitý plány, že opravím koupelnu a zřídím kuchyňku místo toho ubohýho vaříče, vlhký skvrny v rohu natru horpem, vytapetuju a seženu koberec – Sylvička ale sešklebila svou dokonalou svěží tvář s maličkým elegantním nosíkem a řekla altovým, nakřáplým hlasem, za který by každá druhá herečka dala majland: „Ty idiote, takhle je to právě dobrý...”

A najednou jsem uviděl, že v rohu naproti sedí Sylvička a zase pláče. Byla oblečená a plakala. Věděl jsem, že jí musím povědět, co vím: že má klidně plakat dál, protože já tomu jedinej rozumím.

„Sylvičko,“ řekl jsem, „hele, jen si plač, plač si, láska je... vášeň, ty tomu rozumíš... Láska je skoro všechno, co na světě máme. Tedy možná všechno, ale ne docela všechno, protože všechno to asi není, nicméně lásce poručit nemůžeme, na rozdíl od psa, prostě buď milujeme anebo ne. Takže jsem napsal tvým rodičům a tvé sestře, že se vezmeme. Je to láska, je to silné jako jed... a já...“ Spolužačky vybuchl vysokým smíchem.

Chtěl jsem něco poznamenat, ale vylila mi na hlavu sousedčinu kolu. Hnědá tekutina mi báječně stékala po tváři a mizela mi za límečkem, totiž za tím, co zbylo, když jsem límeček utrl, límečky jsou stejně zbytečné jako ponožky. Byla úplně holohlavá, totiž chladnokrevná, chci říct studená? Zvláštní, teď, když je to vlastně nejnapínavější, začínám cítit, že se mi všechno znejasňuje, slova se mi pletou, je to bolestivý...

Život?“ křičela na mě. „Jo? Podívej se na sebe, jakaj život? Copak ses nikdy neviděl? Vždyť jsi plesnivej a smradlavej, vždyť si blbej! Vždyť já se s tebou vidím jenom z lítosti a aby holky měly srandu!“

Jako kdybych viděl Tlaloka capkat v tom rozlitém pivě. Ale nebyl tam.

„Jak sis moh jenom sekundu myslet, že bych já...“ vykřikla Sylvička a pak odstrčila kelnera, kterej ji chtěl ztížit (celej lokál se na nás díval, takovej úspěch jsem nikdy neměl, ani když jsem napsal rozhlasovou hru!), a už byla venku z knajpy, i školní brašnu tam zapomněla. Jakej měla nádhernej zadeček, když tak běžela tím špinavým

Znam da se moja priča oteгла, a vas zanima neki pravi pornić. Al polako, bit će svega.

Prvi put je u suterenu došla u proljeće, htjela je izbjeć test iz kemije. Razgledavala je podrum, pušila cigaretu i frnjila se. Objasnio sam joj da sam siromašan, al da imam određeni plan, da ću popraviti kupaonicu i umjesto tog ubogog kuhala namjestiti kuhinju, vlažne mrlje u kutu premazati sredstvom protiv vlage, zalijepiti tapete i nabaviti tepih – ali Silvijica je svojim savršenim svježim licem s malenim elegantnim nosićem napravila grimasu i hrapavim altom, za koji bi svaka druga glumica sve dala, rekla: „Ma idiote, ovako je skroz dobro...”

Odjedanput sam vidio da Silvijica sjedi u kutu nasuproti i opet plače. Bila je obučena i plakala je. Znao sam da joj moram reći ono što znam: da slobodno može i dalje plakati jer ja to jedini razumijem.

„Slušaj Silvijice,“ rekao sam, „samo plači, plači, ljubav je... strast, ti to razumiješ... Ljubav je gotovo sve što imamo na svijetu. Zapravo možda sve, al ne baš sve, jer to valjda nije sve, međutim, ljubavi, za razliku od psa, ne možemo narediti, jednostavno il volimo il ne. Tako da sam tvojim roditeljima i tvojoj sestri napisao da ćemo se vjenčati. To je ljubav, to je snažno kao otrov... a ja...“ Kolegice su prasnule u glasan smijeh.

Htio sam nešto reći, al mi je na glavu izlila kolu svoje kolegice. Smeđa tekućina mi se veličanstveno slijevala preko lica i nestajala u ovratniku, zapravo u tome što je ostalo kad sam iskidao ovratnik, ovratnici su nepotrebni isto ko i čarape. Bila je potpuno gologlava, u biti hladnokrvna, hoću reći hladna? Čudno, sad kad je zapravo najnapetije, počinjem osjećati da mi sve postaje mutno, riječi mi se miješaju, to je bolno...

„Život?“ vikala je na mene. „Da? Pogledaj se, kakav život? Šta se nikad nisi vidio? Pa ti si pljesniv i smrdljiv, pa ti si glup! Pa ja se s tobom vidam samo iz sažaljenja i da bi se cure zabavljale!“

Ko da sam vidio Tlaloka kako tapka u tom razlivenom pivu. Al nije bio ondje.

„Kako si i na sekundu mogao pomisliti da bih ja...“ viknula je Silvijica i odgurnula konobara koji ju je htio utišati (čitav lokal nas je gledao, tako uspješan nisam nikad bio, nit kad sam napisao radiodramu!) i već je izašla iz birtije, zaboravila je i školsku torbu. Kakvu divnu guzu je imala dok je tako trčala preko te prljave

pajzlem ke keřům, totiž dveřím! Jak jsem přišel na keře? Nevím, dejte mi pokoj. Běžela, prostě někam běžela, no a co, hlava mě bolí... Ale byla nádherná, nová, zelená, totiž... barevná, jasná, nemíchaná, zlatohlavá. Nikdy na to nezapomenu, stejně jako na její první slova.

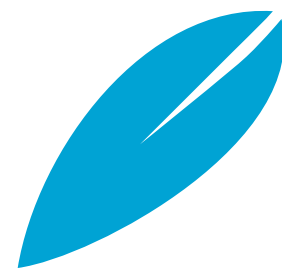
Hele, sázka, pane – když budete chtít, abych zůstal, já... vyhrál a odejdu... a když budete chtít, abych odešel, tak je to, zůstanu a prohrál jsem. Já vím to... řeknu, konečně... Třeba mi bude líp. Třeba mě přestane bolet hlava... a nos. Já jsem ji zabil. Já jsem tu holku zabil. Z lásky...

krčme prema grmlju, u biti vratima! Kako sam došao do grmlja? Ne znam, pustite me na miru. Trčala je, jednostavno je nekamo trčala, da i što, glava me boli... Al bila je divna, nova, zelena, zapravo... šarena, svijetla, nemiješana, zlatokosa... Nikad to neću zaboravit, isto ko ni njene prve riječi.

Čujte, oklada, gospodine – kad budete željeli da ostanem, ja... sam pobijedio i odlazim... a kad budete htjeli da odem, onda je to, ostajem i izgubio sam. Ja to znam... reći ću, konačno... Možda će mi biti bolje. Možda me prestane boljeti glava... i nos. Ja sam je ubio. Ja sam tu curu ubio. Iz ljubavi...

[Povratak na sadržaj](#)

Dušan Mitana - *Koniec hry*

Dušan Mitana (1946., Moravské Lieskové) suvremeni je slovački pisac, scenarist i dramatičar. Svoja književna djela objavljivao je u časopisima *Mladá tvorba*, *Slovenské pohľady* i *Romboid*. Debitirao je 1970. zbirkom pripovijetki *Psie dni*. Njegov roman *Koniec hry* (1984.), pored kriminalističkog zapleta, sadrži i kritiku moralnog stanja društva u posljednjem desetljeću totalitarnog režima.

Koniec hry

Peter Slávik sa prebudil ako zvyčajne o pol ôsmej, osprchoval sa vlažnou vodou a potom, čerstvý a svieži, s pôžitkom si masíroval hladko vyholenú tvár príjemne štiplavou, decentne rozvoniavajúcou vodou po holení. Keď si vyčistil zuby, nakvapkal do pohára naplneného zdravotne neškodnou kvapalinou prúdiacou z vodovodu (okrem chlóru obsahovala aj isté množstvo obyčajnej vody) pätnásť kvapiek hnedastej tekutiny GAFO, zaklonil hlavu a statočne kloktal tento koktail, až kým nevyprázdnil pohár s hrejivým pocitom vyplývajúcim z predpokladu (viac-menej mylného), že týmto úkonom sa dostatočne preventívne postaral o svoje mandle, už od detstva mimoriadne náchylné na hnisavé angíny.

Otvoril zrkadlové dverka do intímnej skrinky, v ktorej sa skrývali na paličkách z čiernej plastickej látky dráždivé poklady jeho ženy Heleny. Momentálne sídli v údajne stovežatej Prahe, vráti sa až zajtra večer, a tak Slávik pozeral na zrkadlo ako roztúžený, nedočakavý milenec, ktorý si neprítomnosť objektu svojej lásky nahrádza aspoň prítomnosťou jej vecí; s príjemným chvením v slabinách hľadel na rozličné flaštičky, tuby a téglyky ladných tvarov, stojace vnútri zrkadla ako vojsko pripravené na slávnostnú prehliadku.

Vojsko? Ja tvoju lastovičku; kiež by všetky armády boli vyzbrojené iba takýmto zbraňami! Spomenul si na titulok vo včerajších novinách:

PREČO SMRŤ VYCERILA ZUBY

Ozaj, prečo? Nejaká porucha v počítači, tuším zlyhala elektrónka. Okamih strpenia, vážení, hneď to bude. Noviny ležali na automatickej práčke, pod Gogolovými Mŕtvymi dušami. Rád čítal vo vani. Nahé telo po krk ponorené v horúcej vode, povznášajúci pocit ľahkosti, keď sa zdá, že aj myšlienky plynú (vdďaka Archimedovmu zákonu) oveľa nadľahčenejšie ako na súši, kde je to všetko akési nemotorné, ťarbavé; áno, tu je to:

Kraj igre

Peter Slávik se, kao i obično, probudio u pola osam, otuširao mlakom vodom i onda si, svjež i pun energije, sa zadovoljstvom masirao glatko obrijano lice ugodno peckavim, decentno mirišljavim losionom poslije brijanja. Kad je oprao zube, u čašu napunjenu po zdravlje neškodljivom tekućinom koja teče iz vodovoda (osim klora sadržavala je i određenu količinu obične vode) nakapao je petnaest kapljica smečkaste tekućine GAFO, nagnuo glavu i hrabro grgljao taj koktel sve dok nije ispraznio čašu s ugodnim osjećajem koji je proizlazio iz pretpostavke (više-manje pogrešne) da se ovim postupkom dovoljno preventivno pobrinuo za svoje mandule koje su mu još od djetinjstva bile izuzetno sklone gnojnim anginama.

Otvorio je vratašca s ogledalom osobnog ormarića u kojem se na policama od crne plastike skrivalo primamljivo blago njegove žene Helene. Trenutno je u Pragu, navodno gradu sa stotinu kula, vratit će se tek sutra navečer pa je Slávik gledao ogledalo kao požudan, nestrpljiv ljubavnik koji odsutnost objekta svoje ljubavi nadomješta barem prisutnošću njezinih stvari; s ugodnim je treperenjem u slabinama gledao različite bočice, tube i teglice skladnih oblika koje su stajale iza ogledala kao vojska spremna za svečano postrojavanje.

Vojska? Lastu ti tvoju; kada bi sve vojske bile naoružane samo ovakvim oružjem! Sjetio se naslova u jučerašnjim novinama:

ZAŠTO JE SMRT ISKESILA ZUBE

Doista, zašto? Nekakva greška u računalu, mislim da je otkazala elektrónka. Časak strpljenja, poštovani, odmah će to. Novine su ležale na automatskoj perilici, ispod Gogoljevih Mrtvih duša. Volio je čitati u kadi. Golo tijelo do vrata uronjeno u vruću vodu, oslobađajući osjećaj lakoće kada se čini da su i misli (zahvaljujući Archimedovom zakonu) mnogo lakše nego na kopnu gdje

PREVELA

Maja Novković

novkovic.m@gmail.com

PREČO SMRŤ VYCERILA ZUBY *Washington* (ČSTK) - Pentagon oznámil, že nedávne dva falošné poplachy v systéme protivzdušnej obrany USA spôsobila porucha spínača v severoamerickom veliteľstve protivzdušnej obrany (NORAD) v Colorade. Odstránenie poruchy si podľa predstavitela Pentagonu vyžiada „asi dva týždne“. Poruchy v systéme, ktorého hodnota je pätnásť miliárd dolárov, viedli k vyhláseniu poplachu, pri ktorom sa už pripravili na štart strategické bombardovacie lietadlá B-52 s jadrovými bombami na palube. Prípád vyvolal oprávnené znepokojenie svetovej verejnosti.

Veruže oprávnené! Bodaj by sa človek neznepokojoval, keď si uvedomí že osud ľudstva, osud celej tejto planéty, áno, aj jeho osud, osud tohto živého tela z mäsa a kostí, tela, v ktorom prúdi teplá červená krv, ja tvoju lastovičku, závisí od jedného poondiateho spínača. Osud celej zemegule? Ďakujem pekne, vážení, ale ja s tým nesúhlasím! O mojom živote nesmie rozhodovať počítač, ja protestujem, ja tomu neverím!

Tak, a už to máme za sebou, vyjadрили sme svoje rozhorčenie, zasolidarizovali sme si so svetovou verejnosťou a môžeme pokračovať, lebo ani svetová verejnosť napriek oprávnenému znepokojeniu vlastne neverí, že zemegula naozaj môže vybuchnúť ako sud pušného prachu, svetová verejnosť si už na to zvykla, radšej na to nemyslieť, načo si kaziť náladu v krásnom augustovom ráne, keď človek cíti vo vzduchu osviežujúcu vôňu ihličia... Slávik neveriaco zavetřil: Vôňa ihličia? Tu, priam v centre Bratislavy, zamorenom výfukovými plynmi z áut nepretržite rachotiacich rovno pod oknami?

No pravdaže - AVELA!

Dajte sa očariť kúpelom, v ktorom je kozmetická príroda AVELA. Budete očarúvať dobrou náladou, sviežosťou, čistotou a vôňou, ktorá presýti celé telo! AVELA - s prírodou vitamínov A, E, F, ktoré podporujú odolnosť proti infekciám, chránia jemné sliznice (ó, tie jemné sladké sliznice), podporujú výživu a obnovu pokožky. AVELA - vonia ihličím!!!

Helena si vždy robila kúpeľ s Avelou a vôňa nestačila vyprchať z kúpeľne ani po dvoch týždňoch jej neprítomnosti.

Áno, už som sa rozhodla, hovorila Helena, starostlivo si čistiac krk a tvár tampónom navlhčeným pleťovou vodou. To dieťa chcem rovnako ako ty, ale...

je to sve nekako neusklađeno, trapavo; da, evo je ovdje:

ZAŠTO JE SMRT ISKESILA ZUBE *Washington* (ČSTK) – Pentagon je izvjestio da je dvije nedavne lažne uzbune u sustavu protuzračne obrane SAD-a prouzrokovala greška na prekidaču u sjevernoameričkom zapovjedništvu protuzračne obrane (NORAD) u Coloradu. Prema riječima predstavnika Pentagona, uklanjanje greške će potrajati „oko dva tjedna“. Greške u sustavu, čija je vrijednost petnaest milijardi dolara, uzrokovale su proglašenje uzbune, zbog koje su već bili spremni za polijetanje strateški bombarderi B-52 s atomskim bombama na palubi. Slučaj je izazvao opravdanu uznemirenost svjetske javnosti.

Bome opravdanu! Kako se čovjek ne bi uznemiravao kada shvati da sudbina čovječanstva, sudbina cijelog ovog planeta, da, i njegova sudbina, sudbina ovog živog tijela od mesa i kosti, tijela u kojem kola topla crvena krv, lastu ti tvoju, ovisi o jednom prokletom prekidaču! Sudbina cijele zemaljske kugle? Hvala lijepa, poštovani, ali ja se s time ne slažem! O mojem životu ne smije odlučivati računalo, ja protestiram, ja u to ne vjerujem!

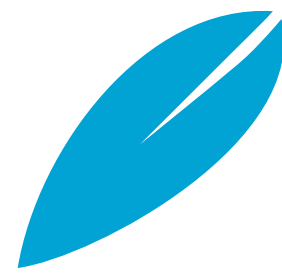
Tako, i to smo obavili, izrazili smo svoj gnjev, solidarizirali smo se sa svjetskom javnošću i možemo nastaviti, jer ni svjetska javnost unatoč opravdanoj uznemirenosti zapravo ne vjeruje da zemaljska kugla stvarno može eksplodirati kao bure baruta, svjetska javnost već je na to navikla, bolje je o tome ne misliti, zašto si kvariti raspoloženje u lijepo kolovoško jutro, kad čovjek u zraku osjeća osvježavajući miris iglica... Slávik je u nevjerici onjušio: Miris iglica? Zar ovdje, baš u samom centru Bratislave, zagađenom ispušnim plinovima iz auta koji neprestano buče direktno ispod prozora?

Pa, da – AVELA!

Neka vas očara kupka s kozmetičkim sastojkom AVELA. Zračit ćete dobrim raspoloženjem, energijom, čistoćom i mirisom koji će preplaviti cijelo tijelo! AVELA – s dodatkom vitamina A, E i F koji potiču otpornost na infekcije, štite nježnu sluznicu (o, ta nježna slatka sluznica), hrane i obnavljaju kožu. AVELA– miris iglica!!!

Helena si je uvijek pravila kupku s Avelom i miris nije uspio ispariti iz kupaonice ni nakon dva tjedna njezina odsustva.

Da, već sam odlučila, govorila je Helena, brižljivo si čisteci vrat i lice tamponom natopljenim tonikom za lice. Dijete želim isto kao i ti, ali...

Náhle spozornel; tušil, že v tom bude nejaký háčik, nikdy vlastne nerobila nič nezištne, zo všetkého chcela vytĺcť pre seba nejaké výhody; prinajlepšom ho to bude stáť nový kožuch. Vzápätí však zistil, že tentoraz nemá v úmysle rozšíriť si garderóbu.

Chcem byť istý čas sama, rozumieš, pre mňa je to priveľmi vážna vec. Potom už budeme stále spolu, ale teraz by som chcela ísť aspoň na dva týždne ku Katke. Moment, vyšla z kúpeľne, pripravím si pletovú masku.

Zdalo sa mu, že väčšinu času a energie vyplytvá na činnosť smerujúcu k jedinému cieľu - páčiť sa. Už dávno jej to prestal vyčítat. Vlastne, pokúsil sa o to iba jediný raz – niekoľko mesiacov po svadbe. Hádam by si mohla zaväse aj niečo uvariť a trocha tu upratať, nemusíš predsa celé hodiny trčať pred zrkadlom a... ďalej sa nedostal. Tvár jej vzbĺkla spravodlivým rozhorčením sebavedomej emancipovanej ženy, plné, šťavnaté karmínovočervené pery sa otvorili a z úst ako z pažeráka sopky vyšlahol sýrnatý plameň, ktorý v okamihu zmenil na popol Slávikove predpotopné názory a predstavy o postavení ženy v súčasnom, modernom manželstve.

Kamarát, ak si chcel mať pri sebe nejakú domácu sliepku, ktorá by celé dni behala po byte s handrou, metlou a vysávačom, umývala riad, prala tvoje fusakle, vyvárala obľúbené jedlá pre svojho kohútika a ešte aj šťastne kotkodákala z vďačnosti, že to vôbec môže robiť, nemal si sa oženit so mnou! To veru nie, kamarát, to si šliapol absolútne vedľa... atakďalejatakďalej, kto by si to všetko pamätal.

Jej osvetová prednáška trvala oveľa dlhšie ako slávnostný prejav podpredsedu obvodného národného výboru, ktorý odznel pri sobášnom akte pred siedmimi rokmi, keď si navzájom slúbili, dobrovoľne a pred svedkami, že budú statočne znášať spoločnú cestu životom, v dobrom i zlom, a svoj slub dokonca potvrdili až trojnásobne: slovami ÁNO - ÁNO; podpismi Peter Slávik a Helena Barlová a zlatými obrúčkami, vypožičanými špeciálne na tento účel od manželov Plachých, ktorí sa zúčastnili na tomto predstavení v úlohe sobášnych svedkov.

Už vtedy si s jasnozrivou predtuchou uvedomil, že manželstvo s Helenou veru nebude med lízat. Ale zavše, namojdušu, sa predsa len nasýtím, radostne si pomädľil dlane. Jej pletové masky boli vždy mimoriadne chutné a výživné - rozbila vajce, oddelila bielok od žĺtka, načrela do pohára s medom, šibalsky naňho žmurkla - dolu gate, dnes bude pochúťka. Po pätnástich minútach bla-

Iznenada je počeo slušati; slutio je da u tome ima neka kvaka, nikada zapravo nije činila ništa nesebično, iz svega je htjela za sebe izvući neku korist; u najboljem slučaju to će ga stajati novog kaputa. Međutim, odmah je ustanovio da ovaj put nema namjeru obnoviti si garderobu.

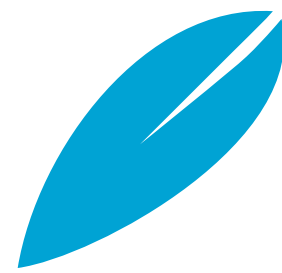
Želim neko vrijeme biti sama, razumiješ, za mene je to suviše ozbiljna stvar. Poslije ćemo stalno biti zajedno, ali sada bih htjela na barem dva tjedna ići kod Katke. Trenutak, izašla je iz kupaonice, napraviti ću si masku za lice.

Činilo mu se da većinu vremena i energije potratiti na djelatnost koja ima jedan cilj – svidjeti se. Već odavno joj je zbog toga prestao prigovarati. Zapravo, pokušao je to samo jedan jedini put – nekoliko mjeseci nakon vjenčanja. Možda bi mogla s vremena na vrijeme nešto i skuhati i malo tu počistiti, ne moraš valjda satima visiti pred ogledalom i... dalje od toga nije došao. Lice joj je planulo pravednim gnjevom samouvjerene emancipirane žene, pune, sočne jarkocrvene usne su se otvorile i iz usta je kao iz grobla vulkana suknuo sumporni plamen koji je u trenu pretvorio u pepeo Slávikove pretpotopne stavove i zamisli o položaju žene u današnjem modernom braku.

Prijatelju, ako si uz sebe htio imati neku domaću kokoš koja bi po cijele dane trčala po stanu s krpom, metlom i usisavačem, prala suđe, prala tvoje čarape, kuhala omiljena jela za svog pjetlića i još sretno kokodakala iz zahvalnosti što to uopće može raditi, nisi se trebao oženiti sa mnom! To ne, prijatelju, tu si se grdno prevario... itakodaljeitakodalje, tko bi sve to pamtio.

Njezino prosvjetiteljsko predavanje trajalo je mnogo duže nego svečano izlaganje potpredsjednika općinskog narodnog odbora koje je izneseno pri činu vjenčanja prije sedam godina kada su si, dobrovoljno i pred svjedocima, međusobno obećali da će hrabro podnositi zajedničko putovanje kroz život, u dobru i zlu, a svoje su obećanje, štoviše, zapečatili čak trostruko: riječima DA – DA; potpisima Peter Slávik i Helena Barlová i zlatnim prstenjem, posuđenim posebno u ovu svrhu od bračnog para Plachý koji je sudjelovao u ovoj predstavi u ulozi vjenčanih svjedoka.

Već tada je s pronicljivim predosjećajem shvatio da brak s Helenom zaista neće biti med i mlijeko. No nekada se, iskreno rečeno, ipak nasitim, veselo je potrlljao dlanove. Njezine maske za lice uvijek su bile iznimno ukusne i hranjive – rozbila je jaje, razdvojila bjelanjak

hodarného pôsobenia pleťovej masky lahodne zvláčnela nielen Helenina do bronzova opálená, slnkom vysušená pokožka na tvári, ale vďaka jeho slávikovi, ktorý zatiaľ nezaháľal, jej slastne ochablo celé telo; keď potom ležala na chrbte a uvoľnene, vďačne oddychovala, nadišiel akt odstraňovania pleťovej masky. Vybozkával jej celú tvár, ach bože, žltok a med, najsladšia pleťová maska na svete. A tá efektívnosť, jednoducho - absolútna. Nič nevyšlo nazmar; Helena sa použitím pleťovej masky postarala o svoju pleť a on sa použitím jej použitej pleťovej masky nasýtil sladkosťami.

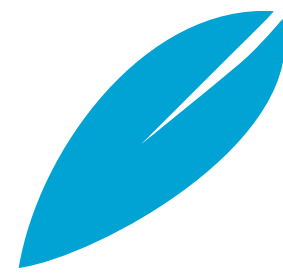
Nečudo, že po takomto rozkošnom dezerte uznal jej argumenty; keď o nich dôkladne pouvažoval, zdali sa mu dokonca celkom rozumné. Presvedčila ho, že sa musí o tomto závažnom kroku poradiť so sestrou, vzornou to matkou dvoch milých detičiek a majiteľkou množstva neoceniteľných skúseností, o ktoré sa iste rada a súdružsky s ňou podelí... atakďalejatakďalej, kto by si to všetko pamätal. Tárala ako v alkoholickom opojení, čo bolo neklamným znamením, že tentoraz podal pri odstraňovaní pleťovej masky prinajmenšom solidný výkon. Na jednej strane ho jej uznanie potešilo, keďže podobnými oceneniami ho, pravdupovediac, priveľmi nerozmaznávala, no na druhej strane (ako inak) mala vec háčik - jej roztomilé táranie bolo viac-menej dôsledkom doznievajúcej eufórie a v takom prípade sa mu nikdy nepodarilo exaktne rozlíšiť, čo si vlastne myslí naozaj a o čom si iba myslí, že si to naozaj myslí, alebo, aby sme sa vyjadrili prosto a zrozumiteľne: milovanie a opitnosť ju privádzali do zvláštneho stavu, po slovensky nazývaného pseudologia phantastica v ktorom, ako je všeobecne známe, subjekt prestáva rozoznávať pravdu od výmyslu a dopúšťa sa klamstiev bona fide, čiže - bez zlého úmyslu, ako napr. dieťa, ktoré sa chváli, čo všetko doma majú, kde všade bolo a čo tam robilo, vymýšľa si historiky, ktoré sa nestali, pričom ich však vyšperkuje veľmi presvedčivými detailami a podrobnosťami, a preto musí byť človek pri posudzovaní takýchto verbálnych prejavov veľmi opatrný (najmä ak sa týkajú sexuálnych deliktov), no na druhej strane (ako inak), podobné slovné produkcie nemožno vonkoncom podceňovať.

Ako vidieť, Slávik si uvedomoval číhajúce nebezpečenstvá, a keď predsa len pristúpil na Helenine argumenty, konal vlastne pod tlakom objektívnych okolností; chladnou rozumovou kalkuláciou dospel k názoru, že alternatíva, ktorú navrhovala, je v danej situácii najvhodnejším riešením. Helenina sestra Katarína žila - na rozdiel od Heleny - normálnym rodinným ži-

od žumanjka, zagrabila u teglu s medom, zločkasto mu namignula - skidaj hlače, danas će biti poslastica. Nakon petnaest minuta blagotvornog djelovanja maske za lice, ugodno je omekšala ne samo Helenina brončana, od sunca isušena koža lica, već joj se, zahvaljujući njegovu slavuju koji za to vrijeme nije ljenčario, slasno opustilo cijelo tijelo; kada je poslije ležala na leđima i smireno, zahvalno odmarala, došao je čin uklanjanja maske za lice. Izljubio joj je cijelo lice, oh, bože, žumanjak i med, najslada maska za lice na svijetu. A učinak, jednostavno - apsolutan. Ništa nije bilo uzalud; Helena se korištenjem maske za lice pobrinula za svoju kožu, a on se korištenjem njezine iskorištene maske za lice nasitio slatkoga.

Nije čudno da je nakon takvog izvrsnog deserta prihvatio njezine argumente; kada je o njima temeljito promislio, činili su mu se čak razumnima. Uvjerila ga je da se o tom značajnom koraku mora posavjetovati sa sestrom, uzornom majkom dvoje mile dječice i vlasnikom mnoštva neprocjenjivih iskustava koje će zasigurno rado i drugarski s njom podijeliti... itakodajetakodalje, tko bi sve to pamtio. Blebetala je kao u alkoholnom zanosu što je bio nepogrešiv znak da je ovaj put pri uklanjanju maske za lice pružio u najmanju ruku solidnu izvedbu. S jedne ga je strane njezino priznanje razveselilo, jer ga sličnim ocjenama, iskreno govoreći, nije previše razmazila, no s druge strane (kako drugačije) postojala je kvaka - njezino umiljato brbljanje bilo je više-manje posljedica opadajuće euforije i u tom slučaju nikada nije uspijevaio točno razlikovati što zapravo stvarno misli i što samo misli da stvarno misli ili, da se izrazimo jednostavno i razumljivo: vođenje ljubavi i pijanost doveli su je do posebnog stanja, koje se na slovačkom naziva pseudologia phantastica u kojem, kao što je opće poznato, subjekt više ne raspoznaje istinu od mašte i laže bona fide, dakle - bez loše namjere, kao npr. dijete koje se hvali što sve imaju kod kuće, gdje je sve bilo i što je tamo radilo, izmišlja priče koje se nisu dogodile, ali pri tome ih ukrašava veoma uvjerljivim detaljima i sitnicama i zato čovjek pri prosuđivanju takvih verbalnih izljeva mora biti veoma oprezan (pogotovo ako se odnose na seksualne delikte), no s druge strane (kako drugačije), slične produkcije riječi ne smiju se nikako podcjenjivati.

Kako možemo vidjeti, Slávik je bio svjestan prijetećih opasnosti, a kada se ipak složio s Heleninim argumentima, zapravo je djelovao pod pritiskom objektivnih okolnosti; hladnorazumskom kalkulacijom došao je

votom (taký istý katastrofálne monogamný typ ako ty, kamarát). Čo však vari najväčšmi prispelo k jeho súhlasu, bola istota, že Katarína určite nedovolí Helene nijaké alkoholické záťahy, ktorým by mohol ťažko zabrániť, ak by napriek svojmu rozhodnutiu radikálne zmeniť spôsob života predsa len neodolala pokušeniu.

Azda jej to dieťa konečne prinesie „pokoj duše“, pomyslel si, pozerajúc na úzky valcovitý objekt s bielym uzáverom, v ktorom sa skrýval lak na vlasy. Vedľa neho videl IGORA ROYAL, čosi, čo vraj podľa Heleny malo okrem iných skvelých vlastností vynikajúce krycie schopnosti, a podme ďalej, vážení, prehliadka pokračuje: PALETTE COLOR SET, TAFT GRÜN, LADY CREAM DERMACOL, PALET VITAL - á, to je predsa prostriedok na ľahké rozčesávanie vlasov po umytí. Koľko rás som ju pozoroval, ako si ho vtierala dôkladne a uvzato do vlasov... a tu - VIONEL SPRAY na intímnu hygienu ženy s vôňou Rosé, ktorý najmodernejším spôsobom rieši problém dennej hygieny a používa sa najmä počas menštruácie pri zvýšenej nervovej činnosti, v horúcich dňoch a podobne... GEROVITAL H 3 FACE EMULSION... no prosím, už zvoní telefón, práve keď sme pri hranatej fľaštičke z plastickej látky FABULON - ARC TONIC. Na spodnej časti sú vytlačené drobnými písmenami slová v reči, ktorej nerozumiem: ...zsiros es normál bórro... to by vedela preložiť naša upratovačka Amália Kedrová, áno, vážení, takí sme my králi, dokonca aj upratovačku si môžeme dovoliť, i keď teraz sa tomu nehovorí upratovačka, ale pomocníčka v domácnosti, len nech vyzváňa, aspoň môžem chvíľu pobudnúť v kúpeľni, veď som ešte ani neraňajkoval, v tej hranatej fabulonke bude určite niečo vynikajúce, farbu to ma ako

whisky... ja tvoju lastovičku, hádam len Helena nezačala používať takéto triky, od nej by to vystalo, naposledy som čírou náhodou objavil vo fľaši, ktorá mala podľa nálepky obsahovať ocot, tri deci tuzemského rumu, krucinál, ten telefón tuším nemieni prestať...

Petr Slávik prešiel z kúpeľne do obývačky, zdvihol telefónne slúchadlo a tým sa začal jeho deň, ktorý ako zvyčajne sluboval byť hneď od rána plná napätia a nervozity.

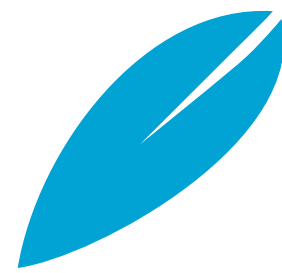
Ukázalo sa, že na druhom konci drôtu je jeho strihač, ktorý mu oznámil, že na príkaz „vyšších miest“ s okamžitou platnosťou, čiže už od dnešného dňa, prestal byť členom Slávikovho štábu. Vraj za ním prišla taká mladá kočka, ani cici, ani rici, ktorá mu vysvetlila, že nastupu-

do zaskručka da je alternativa koju je predlagala najbolje rješenje u danoj situaciji. Helenina sestra Katarína živjela je, za razliku od Helene, normalnim obiteljskim životom (katastrofalno monogaman tip kao i ti, prijatelju). Međutim, ono što je možda najviše pridonijelo njegovoj suglasnosti, bila je uvjerenost da Katarína sigurno neće dozvoliti Heleni nikakve alkoholne ispade koje bi teško mogao spriječiti ako, unatoč svojoj odluci da radikalno promijeni način života, ipak ne bi odoljela iskušenju.

Valjda će joj to dijete konačno donijeti „mir u duši“, pomislio je gledajući uski valjkasti predmet s bijelim čepom u kojem se skrivao lak za kosu. Pored njega je vidio IGORA ROYAL, nešto što je prema Heleninim riječima navodno imalo, uz druga odlična svojstva, izvrsnu sposobnost prikriivanja, i krenimo dalje, poštovani, razgledavanje se nastavlja: PALETTE COLOR SET, TAFT GRÜN, LADY CREAM DERMACOL, PALET VITAL – aha, to je pak sredstvo za lakše raščesljavanje kose nakon pranja. Koliko sam je puta promatrao kako ga nanosi na kosu, temeljito i uporno... a ovdje – VIONEL SPRAY za intimnu higijenu žene s mirisom Rosé koji na najmoderniji način rješava problem dnevne higijene i koristi se ponajprije za vrijeme menstruacije, kod povećane živčane aktivnosti, za vrućih dana i slično... GEROVITAL H 3 FACE EMULSION... molim lijepo, evo, već zvoní telefon, upravo kad smo kod kockaste plastične bočice FABULON – ARC TONIC. Na donjem dijelu sitnim su slovima otisnute riječi na jeziku koji ne razumijem... zsiros es normál bórro... to bi znala prevesti naša čistačica Amália Kedrová, da, poštovani, takva smo mi gospoda, čak si i čistačicu možemo priuštiti, iako se danas ne govori čistačica, već kućna pomoćnica, samo neka zvoní, mogu barem trenutak biti u kupaonici, još nisam ni doručkovaó, u toj kockastoj plastičnoj bočici sigurno je nešto izvrsno, boje je viskija... lastu ti tvoju, valjda Helena nije počela koristiti takve trikove, od nje bi se to moglo očekivati, zadnji put sam sasvim slučajno u boci u kojoj je prema naljepnici trebao biti ocot, našao tri deci domaćeg ruma, prokletstvo, mislim da taj telefon ne namjerava prestati...

Peter Slávik prešao je iz kupaonice u dnevni boravak, podignuo telefonsku slušalicu i time je započeo njegov dan koji je kao i obično obećavao da će odmah od jutra biti pun napetosti i nervoze.

Pokazalo se da je na drugom kraju žice njegov mon-

je na jeho miesto. Petruška, ktorého sa zrejme najviac dotklo, že s ním jednajú na takej nízkej úrovni („keby mi to prišiel povedať direktor, tak by som možno porozmýšlal“), nezaobchádzal s dievčinou v rukavičkách. Keď sa mu, chudera, poriadne vyplašená, priznala, že celá jej doterajšia prax spočíva v strihaní spravodajských šotov, ešte predtým, ako ju údajne zdvorilo a slušne vyhodil zo svojho bytu, poradil jej, bez štipky svojho príslovečného vtípu: „So svojou praxou, slečna, môžete strihať akurát tak látku na trenírky.“ Nanešťastie vysvitlo, že dotyčná slečna nie je hocjaká „kočka“, ale je to neter námestníka Karola Rehoru. Hneď za horúca sa išla požalovať svojmu strýčkovi na toho grobiana Petrušku, čím vznikol závažný disciplinárny priestupok a urazený námestník teraz už nežiadal iba preradenie Petrušku do iného televízneho štábu, lež požadoval bližšie nešpecifikované exemplárne potrestanie, čiže, zakončil Petruška svoje expoze: „Ako vidíte, pán režisér, je to posratým navrch.“

„Pán Petruška, dajte si jednu vodku a nerobte paniku,“ povedal Slávik pokojne a mimovoľne sa usmial, keď Petruška vyhrkol: „Už ich mám v sebe tri, šlak aby to trafil.“

„Tak si dajte ešte jednu, ale viac ani slzu. Do tretej musíte byť triezvy ako rybička.“

„No dovoľte, prišiel som niekedy na plác opitý?“ ozval sa Petruška urazene a vzápätí sa spokojne zachichotal: „Takže je to v suchu, čo? Robíme, aj keby žeravé klinec padali, čo? Ja som vedel, že to vybavíte, pán režisér. Len mu zdvihnite mandle, úradníkovi, čo je on nejaký hollywoodsky boh, aby mohol zametať so starým Petruškom? Mater mu naháňam, veď ja som robil strihača, keď on ešte nerozoznal televízor od akvária...“ Petruška sa dostával do švungu; robil v televízii už dvadsať rokov a jeho spomienky mohli trvať ešte niekoľko hodín, preto ho Slávik znova ubezpečil, že budú pracovať presne podľa harmonogramu, a zavesil slúchadlo.

Dnes mal k dispozícii televízne štúdio od 15.00 do 18.00 a potom, vďaka tomu, že predstaviteľ hlavnej úlohy nemal večer divadelné predstavenie, mohli ísť naostro až do polnoci, čo bola zriedkavo výhodná konštelácia, a preto problémy s Petruškom, ktoré sa tak neočakávane vyskytli, mu riadne pohli žľcou. Musí zachovať zdanie pokoja a neotrasiteľnej sebaistoty. Čím dlhšie robil túto robotu, pri ktorej sa musel ustavične vyrovnávať s množstvom nepredvídateľných problémov a pseudopráv, tým väčšmi bol presvedčený, že to najľahšie na jeho profesii je - sama tvorivá práca;

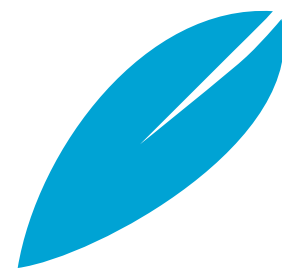
tažer koji ga je izvijestio da je po nalogu „viših instancija“ koji odmah stupa na snagu, dakle već od današnjeg dana, prestao biti član Slávikove ekipe. Navodno mu je došla neka mlada mačka, ni cice ni guzice, koja mu je objasnila da dolazi na njegovo mjesto. Petruška, kojeg je očito najviše pogodilo što se s njime ophode na tako niskoj razini („da mi je to došao reći direktor, onda bih možda razmislio“), nije prema djevojci postupao u rukavicama. Kada mu je, jasnica, prilično prestrašena priznala da je cijela njezina dosadašnja praksa montiranja najava vijesti, još prije nego ju je navodno ljubavno i pristojno izbacio iz svog stana, savjetovao joj je, bez trunke svoje poznate duhovitosti: „Sa svojom praksom, gospodična, bome možete montirati materijal za bokserice.“ Na nesreću, pokazalo se da dotična gospodična nije bilo kakva „mačka“, već nećakinja zamjenika direktora Karla Rehore. Iste je sekunde otišla svome striki požaliti se na tog grubijana Petrušku, čime je nastao ozbiljan disciplinski prekršaj, a uvrijeđeni zamjenik sada više nije tražio samo Petruškin premještaj u drugu televizijsku ekipu, već je zahtijevao poblizje nespecificiranu primjernu kaznu, dakle, završio je Petruška svoj ekspoz: „Kao što vidite, gospodine redatelju, sve je to obično sranje.“

„Gospodine Petruška, popijte jednu votku i samo bez panike“, rekao je mirno Slávik i nehotice se nasmijao kad je Petruška provalio: „Već sam popio tri, neka ga vrag odnese.“

„Onda popijte još jednu, ali više ni kapi. Do tri morate biti trijezni kao sunce.“

„Oprostite, zar sam ikada na posao došao pijan?“ javio se Petruška uvrijeđeno i odmah zatim zadovoljno se zahihotao: „Dakle, to je sredeno, je li? Radit ćemo sve i da ćuskije padaju, je li? Ja sam znao da ćete to riješiti, gospodine redatelju. Samo mu iščupajte grkljan, tom činovničicu, zar je on neki hollywoodski bog da može ponižavati starog Petrušku? Mater mu njegovu, ja sam bio montažer dok on još nije razlikovao televízor od akvarija...“ Petruška je bio u elementu; radio je na televíziji već dvadeset godina i njegove uspomene mogle su potrajati još nekoliko sati, zato ga je Slávik ponovno uvjerio da će raditi točno prema harmonogramu i spustio slušalicu.

Danas je televizijski studio imao na raspolaganju od 15.00 do 18.00 i onda su, zahvaljujući tome što glumac u glavnoj ulozi navečer nije imao kazališnu predstavu, mogli ozbiljno raditi sve do ponoći, što je bila rijetko povoljna konstelacija i zato su ga problemi s Petruškom,

aby sa k nej vôbec dostal, najdôležitejšie bolo nechať sa znechutiť. Ako človek, ktorý musí zjednotiť a viesť istú skupinu ľudí, čoskoro vedel, čo na to potrebuje: energiu, húževnatosť, cieľavedomosť, pevné nervy, ale aj nevyhnutnú dávku tvrdosti, ba niekedy sa nezaobíde ani bez schopnosti blufovať. Petruškov telefonát ho podráždil, no dôverčivosť a istota, s ktorou sa Petruška spoliehal na to, že ON to vybaví, zároveň príjemne pošteklila jeho samolúbosť; imponovala mu povest' muža, na ktorého sa vždy dá spoľahnúť. A okrem toho, dobre mu padlo, keď o sebe počul: Nie je to nijaký nafúkaný sraľo, s každým sa vie ľudsky porozprávať, tvrdý, ale sympatický.

Často sa mu stávalo, že aj ľudia, s ktorými sa takmer vôbec nepoznal, zdôverovali sa mu s najintímnejšími problémami; jeho odstup a chladná, zdržanlivá zdvorilosť vzbudzovali dojem, akoby ho cudzie problémy nielenže nezaujímali, ale vyslovene nudili. Ľudia o to nástočivejšie pociťovali potrebu prekonať jeho zdanlivú rezervovanosť; akoby bolo pre nich životne nevyhnutné presvedčiť ho, že ich starosti nie sú malicherné a rozhodne si zaslúžia jeho pozornosť. Áno, doslova sa mu vnucovali, netušiac, že presne to chce dosiahnuť; vždy, keď sa mu podaril takýto úlovok, pociťil zadostučinenie; podobalo sa to ukojenej vášni entomológa, ktorý získal do zbierky ďalší vzácny exemplár.

Od každého člena svojho štábu vyžadoval iba perfektné plnenie povinností. Na každé nakrúcanie sa dokonale a dôkladne pripravil – vždy si detailne vypracoval kompozíciu všetkých záberov a od hlavného kameramana žiadal iba presné vedenie kameramanského tímu a dokonalé zasvetenie scény, čím vlastne degradoval ostatných na mechanických vykonávateľov svojich pokynov. Mnohým sa to nepáčilo, no časom sa mu podarilo vytvoriť si pomerne stály štáb z vynikajúcich remeselníkov, ktorí už dávno zabudli na svoje niekdajšie tvorivé ambície.

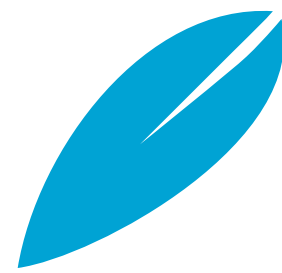
Hoci si svojou prácou získal rešpekt a autoritu, jeho postavenie nebolo najpríjemnejšie: bol podozrivo úspešný mladý muž. Mnohým ľuďom sa zdalo, že mu všetko ide príľahko, že má viac šťastia, ako je v kraji zvykom, že mu idú stále iba dobré karty, že si vlastne vyťahuje samé tromfy a – medzi nami, pán kolega, nezdá sa vám to trochu podozrivé? Ktovie, či hrá celkom čistú hru, ktovie, či tie tromfy nevyťahuje z rukáva, alebo mu ich niekto prihráva, šušušu, neexistuje, aby získal v jeho rokoch takú pozíciu, keby za ním nestál vedviemekto, s takým strýčkom sa robí kariéra, nie, nie, my máme dob-

koji su se neočekivano pojavili, dobrotno razbjesnili. Mora održati privid smirenosti i čvrstog samopouzdanja. Što je duže radio ovaj posao u kojem se neprestano morao nositi s mnoštvom nepredviđenih problema i pseudoproblema, to je više bio uvjeren da je najlakša stvar u njegovoj profesiji – sam kreativni rad; da bi do njega uopće došao, najvažnije je bilo ne dati se pokolebati. Kao čovjek koji mora ujediniti i voditi određenu skupinu ljudi, brzo je saznao što mu je za to potrebno: energija, upornost, ambicioznost, čvrsti živci, ali i neophodna količina strogosti, nekada čak ne može ni bez sposobnosti blefiranja. Petruškin ga je poziv iznervirao, no povjerenje i sigurnost s kojom se Petruška pouzdao da će ON to riješiti, istovremeno je ugodno takla njegovo samoljublje; imponirao mu je glas muškarca u kojeg se uvijek može pouzdati. A osim toga, godilo mu je kada je o sebi čuo: Nije to nikakav napuhani seronja, sa svima može ljudski porazgovarati, strog, ali simpatičan.

Često mu se događalo da su mu se i ljudi koje gotovo uopće nije poznao, povjeravali s najintimnijim problemima; njegov odmak i hladna, odmjerena pristojnost ostavljali su dojam da ga tuđi problemi ne samo ne zanimaju, nego da su mu doslovce dosadni. Ljudi su tim ustrajnije osjećali potrebu nadići njegovu prividnu rezerviranost; kao da je za njih bilo od životne važnosti uvjeriti ga da njihove brige nisu beznačajne i da bez daljnega zaslužuju njegovu pozornost. Da, doslovno su mu se nametali, ne sluteći da točno to želi postići; uvijek kada bi se dočepao takvog plijena, osjetio bi satisfakciju; sličilo je to zadovoljenoj strasti entomologa koji je u zbirku uvrstio još jedan dragocjen primjerak.

Od svakog člana svoje ekipe zahtijevao je samo besprijekorno ispunjavanje dužnosti. Za svako se snimanje u potpunosti i temeljito pripremio – uvijek je detaljno izradio kompoziciju svih snimaka i od glavnog je kameramana tražio tek točno vođenje kameranskog tima i savršeno osvjetljenje scene, čime je zapravo ostale degradirao na mehaničke izvršitelje svojih uputa. Mnogima se to nije sviđalo, no s vremenom si je uspio stvoriti relativno stalnu ekipu izvrsnih majstora koji su već odavno zaboravili svoje nekadašnje kreativne ambicije.

Iako je svojim radom stekao poštovanje i autoritet, njegov položaj nije bio najugodniji: bio je sumnjivo uspješan mladi muškarac. Mnogim se ljudima činilo da mu sve ide od ruke, da ima više sreće nego što je u nas običaj, da mu stalno dolaze samo dobre karte, da zapravo izvlači same adute i – među nama, kolega, ne čini

rú pamät, ešte sme nezabudli ako sa dostať k réžii, hoci nemá na to kvalifikáciu, veru, my vieme svoje, nedáme sa opiť rožkom, iste, je celkom schopný, áno, šikovný mladík, to je ono, šikovný, dobre hovoríte, šikovný po všetkých stránkach, aj ženu má šikovnú, chichichi, bez tej by sa mu ťažko žilo, tá sa vie v živote obracať, chichichi, a najmä v posteli, my vieme svoje...

Celá záležitosť okolo Petrušku je taká smiešne maličerná, premýšľal, listujúc v diári, že existuje iba jediný spôsob, ako ju vyriešiť – zbraňami najťažšieho kalibru, usmial sa, vytáčajúc číslo námestníka Rehora.

Keď sa na druhom konci linky ozval námestníkov hlas, Slávik hneď spustil strohým, vecným tónom: „Volám v záležitosti člena môjho štábu súdruha Petrušku. Obávam sa súdruh námestník, že prekračujete svoju právomoc. Svojím svojvoľným počínaním ohrožujete realizáciu inscenácie, čím vnášate anarchiu do schváleného plánu výroby. Myslím, že vaše konanie nemožno kvalifikovať inak ako hrubé a svojvoľné zneužívanie funkcie...“

„Moment,“ Rehora zalapal po dychu; úradný štýl Slávikovho preslovu ho očividne zaskočil. „O čo vám vlastne ide, súdruh režisér? Nejaký som neporozumel.“

„Podľa môjho názoru som vám to vysvetlil dostatočne jasne a zrozumiteľne, súdruh námestník. Ako vidím, nezostáva mi nič iné, iba oboznámiť s prípadom súdruha Petrušku zodpovednejšie osoby.“

„S prípadom?“, spýtal sa Rehora nechápavo. „S akým prípadom? Mám taký dojem, že došlo k nedorozumeniu.“

„Obávam sa, že ani ja vám nerozumiem, súdruh námestník. Pre vás je šikanovanie ľudí iba nedorozumením?“ Po chvíli, premáhajúc zlosť a podráždenie, Rehora povedal:

„Naozaj nechápem, prečo sa tak rozčulujete, súdruh režisér... Veď je to hlúposť.“

„Vravíte, hlúposť? Váš postoj ma naozaj prekvapuje, súdruh námestník. Tuším zabúdate, že ste zodpovedný riadiaci pracovník socialistickej organizácie a nie...“

„Skončíme to, súdruh režisér!“ prerušil ho Rehora. „Ponáhľam sa na letisko. Zrejme som bol nesprávne informovaný. Mal som dojem, že tá výmena prebieha s vašim súhlasom...“ diplomaticky sa odmlčal.

Slávik chápal: dal mi príležitosť, bolo by chybou neprijat ponúknutý kompromis: „Aj mňa mrzí, že došlo k takému neprijemnému nedorozumeniu,“ povedal zmierlivo. A dodal:

li vam se to pomalo sumnjivim? Tko zna igra li sasvim čistu igru, tko zna, ne izvlači li te adute iz rukava ili mu ih netko dodaje, šušušu, nema toga tko bi u njegovim godinama stekao takvu poziciju kada iza njega ne bi stajao znamotko, s takvim se strikom pravi karijera, ne, ne, mi dobro pamtimo, još nismo zaboravili kako je postao redatelj, iako za to nema kvalifikacije, doista, mi znamo svoje, ne damo se zavesti, sigurno, sposoban je, da, spretan mladić, to je to, spretan, dobro kažete, spretan na svim stranama, i žena mu je spretna, hihihhi, bez nje bi mu život bio težak, ona se u životu zna snaći, hihihhi, a pogotovo u krevetu, mi svoje znamo...

Cijeli problem oko Petruške tako je smiješno beznačajan, razmišljao je listajući dnevnik, tako da postoji samo jedan jedini način kako ga riješiti – oružjem najtežega kalibra, nasmijao se birajući broj zamjenika direktora Rehore.

Kada se na drugom kraju linije javio zamjenikov glas, Slávik je odmah počeo strogim, odrješitim tonom: „Zovem u vezi člana moje ekipe, druga Petruške. Druže zamjeniče, bojim se da prekoračujete svoju nadležnost. Svojim samovoljnim postupanjem ugrožavate realizaciju inscenacije, čime unosite anarhiju u odobreni plan proizvodnje. Mislim da se vaš postupak ne može kvalificirati drugačije nego kao gruba i samovoljna zloupotreba funkcije...“

„Trenutak“, Rehora je pokušao udahnuti; službeni stil Slávikova govora očigledno ga je zatekao. „O čemu se zapravo radi, druže redatelju? Nekako nisam razumio.“

„Mislim da sam vam to objasnio dovoljno jasno i razumljivo, druže zamjeniče. Kako vidim, ne preostaje mi ništa drugo, osim upoznati nadređene osobe sa slučajem druga Petruške.“

„Sa slučajem?“ upitao je Rehora ne shvaćajući. „S kakvim slučajem? Imam dojam da je došlo do nesporazuma.“

„Bojim se da ni ja vas ne razumijem, druže zamjeniče. Za vas je maltretiranje ljudi samo nesporazum?“

Nakon nekoliko trenutaka, potiskujući bijes i iznerviranost, Rehora je rekao: „Stvarno ne shvaćam zašto se toliko ljutite, druže redatelju... Pa to je glupost.“

„Glupost, kažete? Vaš me stav zaista iznenađuje, druže zamjeniče. Valjda zaboravljate da ste odgovoran upravitelj socijalističke organizacije, a ne...“

„Završimo s time, druže redatelju!“ prekinuo ga je Rehora. „Žurim na aerodrom. Očito sam bio krivo informiran. Imao sam dojam da ta zamjena ima vaš pri-

„Čiže - súdruh Petruška zostáva naďalej členom môjho štábu. Však?”

Mohol si to odpustiť, ale neodolal pokušeniu - nech to len povie na plnú hubu.

O niekoľko sekúnd počul diplomatickú depešu takéhoto znenia: „Nejasnosti treba vyjasňovať.”

„Aj ja si myslím,” pritakal Slávik so spokojným úškrnom.

„Príjemný let, súdruh námestník.”

„Ďakujem, súdruh režisér... Ozaj, nechcete niečo odkázať svojej manželke? Mohol by som ju navštíviť. Je predsa v Prahe, nie?”

No pravdaže, Karolko, o čom by ten nevedel.

„Ako obyčajne, ste skvele informovaný, súdruh námestník.

Ďakujem za ochotu, ale zajtra večer sa už vráti...”

„Tak skoro?” spýtal sa Rehora s predstieranou naitou a vzápätí, s pôžitkom vychutnávajúc svoje slová, doložil: „Ja som myslel, že v protialkoholickiej liečebni sa starajú o pacientov podstatne dlhšie.” A skôr než sa Slávik zmohol na odvetu, Rehora so spokojným chotom zavesil.

Chvíľu bezradne držal v ruke slúchadlo a raz nevedel, či sa má smiať, alebo zúriť. Napokon, fifty-fifty, usúdil. Obaja sme si prišli na svoje, každý dostal, čo chcel - ja Petrušku a on sa zabavil na môj účet.

Vo vzťahoch medzi Slávikom a námestníkom Rehorem panovalo zjavné napätie, podľa všeobecnej mienky to však bol iba zastierací manéver, dohovorená finta, určená na oklamanie naivných - kto by im na to skočil, vieme predsa svoje, nedáme sa opiť rožkom, kolegovia.

Peter Slávik absolvoval filmovú a televíznu dramaturgiu na vŠMU, viac-menej z núdze - neprijali ho na pražskú FAMU. Ak sa chcel dostať k réžii (a on chcel), nezostávalo mu nič iné, iba trpezlivo pracovať, učiť sa a čakať na príležitosť. Učiť sa, získavať skúsenosti: kde? ako? Starým, osvedčeným spôsobom - v štábe. Najradšej by bol robil vo filmovom štábe, no podarilo sa mu uchytiť v televízii: vetry nedujú podľa želania lodí, komentovala to Helena, znalkyňa citátov, prísloví a porekadiel. Štyri roky robil asistenta réžie, učil sa, získaval skúsenosti a pokojne, cielavedome čakal na príležitosť - prišla. Mohla prísť aj menej dramatickým spôsobom, ale, napokon, nejako prísť musela. Režisér, ktorému robil asistenta, dostal infarkt krátko pred začatím nakrúcania - nie, chvalabohu, nezomrel, no nebol to najšťastnejší štart:

stanak...” diplomatski je zašutio.

Slávik je shvaćao: dao mi je priliku, bila bi pogreška ne prihvatiti ponuđeni kompromis: „I meni je ųao ųto je došlo do tako neugodnog nespোরazuma“, rekao je pomirljivo. I dodao: „Dakle - drug Petruška i dalje ostaje ćlan moje ekipe. Je li tako?”

Mogao je prijeći preko toga, ali nije odolio iskušenju - neka to kaųe bez okolišanja.

Poslije nekoliko sekundi zaćuo je diplomatsku depešu sljedeće formulacije: „Nejasnoće treba razjašnjavati.”

„I ja to mislim“, sloųio se Slávik sa zadovoljnim smiješkom. „Ugodan let, druųe zamjenice.”

„Hvala, druųe redatelju... Zbilja, ne ųelite nešto porućiti svojoj supruzi? Mogao bih je posjetiti. U Pragu je, zar ne?”

No da, Karolko, nema toga ųto on ne zna.

„Kao i obićno, odlićno ste informirani, druųe zamjenice. Hvala na dobroj volji, ali sutra navećer se već vraća...”

„Već?” upitao je Rehora s hinjenom naivnošću i odmah, s užitkom vaųući svoje rijeći, dodao: „Mislio sam da se u klinici za odvikavanje od alkohola za pacijente brinu znatno duųe.“ I prije nego ųto je Slávik uzvratilo, Rehora je sa zadovoljnim hihotom spustio.

Trenutak je zbunjeno držao slušalicu u ruci i najednom nije znao treba li se smijati ili ljutiti. Eto, na kraju krajeva, fifty-fifty, zakljućio je. Obojica smo došli na svoje, svatko je dobio ųto je htio - ja Petrušku, a on se zabavio na moj raćun.

U odnosima između Slávika i zamjenika Rehore vladala je vidljiva napetost, međutim, prema općem mišljenju, bio je to samo manevar zavaravanja, dogovorena finta, namijenjena laganju naivnih - tko bi na to nasjeo, mi ipak znamo svoje, ne damo se preveslati, kolege.

Peter Slávik diplomirao je filmsku i televizijsku dramaturgiju na vŠMU¹, više-manje iz nuųde - nisu ga primili na prašku FAMU². Ako je htio režirati (a on je htio), nije mu preostalo ništa drugo nego strpljivo raditi, ućiti i čekati svoju priliku. Ućiti, stjecati iskustva: gdje? kako? Na stari, provjereni naćin - u ekipi. Najradije bi bio radio u filmskoj ekipi, no uspio se ugurati na televizijsku: vjetromi ne pušu kako brodovi hoće, komentirala je Helena, poznavateljica citata, izreka i poslovice. Ćetiri je godine radio kao asistent režije, ućio, stjecao iskustva i smireno, savjesno čekao priliku - pojavila se. Mogla je

¹ Vysoká ųkola mųzickųch umění, Visoka ųkola dramskih umjetnosti u Bratislavi

² Filmová a televizijská fakulta Akademie mųzickųch umění, Fakultet filma i televizije Akademije dramskih umjetnosti u Pragu

postavio si karijeru na nešastí drugého – aj také slová padli. Čo mal na to povedať? Ako sa mal brániť? Počúvol radu „postihnutého“ režiséra Svetského - vykašali sa na to, s hlupákmi sa nebojuje, zbytočná strata času a energie. Bol to výborný režisér a múdry človek. Slávik si uvedomoval, že má veľké šťastie - nie je to celkom samozrejímavá kombinácia – od neho sa najviac naučil a bol mu za to vďačný; Svetský mu umožnil zúčastňovať sa na príprave inscenácie od samého začiatku a Slávikovi sa zdalo celkom logické, keď ho po tom nešťastnom infarkte a po výslovnom želaní režiséra Svetského určili na dokončenie roboty. Áno, i keď nakrútil celú inscenáciu sám, pokladal to iba za dokončenie, vedel, že ocenenie (dostali hlavnú cenu na významnom medzinárodnom festivale) Je úspechom Svetského. Falošná skromnosť? Skôr objektívne konštatovanie; skromnosťou nikdy nehýril. Pravdaže, povzbudilo ho to, presvedčil sa, že sa naučil - ak nič iné - aspoň základy remesla, získal sebadôveru a veril, že v budúcnosti bude schopný robiť aj vlastné veci.

Kto bol autorom klebety, ktorá bola príčinou napätých vzťahov medzi Slávikom a námestníkom Rehorom? Čo na tom záleží! Veď klebeta je hádam preto klebetou, že jej pôvodca akoby nebol nikto konkrétny, akoby sa zrodila z nejakého kolektívneho podvedomia, vďaka čomu sa môže stať spoločným majetkom ľudu. Klebety sú ako prírodné katastrofy; koho možno obviňovať zo zemetrasenia okrem abstraktnej Prírody? Iste, príčiny zemetrasenia jestvujú, veda ich pozná, však áno - jestvuje aj príčina zaručenej informácie: Slávik dostal tú réžiu preto, lebo ho presadil námestník Rehora, a vieme, prečo ho presadil Rehora, jasná vec, lebo Slávikova žena a Rehora... Ako? Vy neviete, že tí dvaja spolu štrikujú? Ajajáj, už roky...

Áno, príčina jestvovala, nepravdepodobná, nezmyselná, ale o to vďačnejšia - čím nepravdepodobnejšia príčina, tým húževnatejšie sa klebeta drží pri živote. Helena sa skutočne poznala s Rehorom už dávno, tak ako sa poznala s mnohými inými takzvanými významnými a vplyvnými mužmi, dokonca si tykali; azda to nestačí? Ak Je to tak, prečo by sme nepripustili, že spolu spávajú? Je to možné? Ako inak, na tomto svete je všetko možné.

Keď sa to Helena dozvedela, veľmi sa jej to rátało; smiala sa, spokojne, slastne, akoby ju škrabkal po brušku. A Rehora? Mlčky, povznesene sa usmieval, je predsa pod jeho dôstojnosť popierať taký očividný ne-

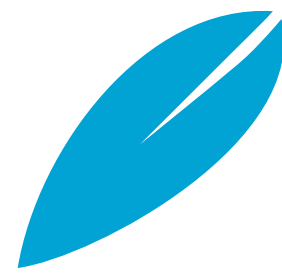
doči i manje dramaticko, ali na kraju krajeva, nekako je morala doči.

Redatelj kojem je bio asistent dobio je infarkt malo prije početka snimanja – ne, hvala Bogu, nije umro, no to nije bio najsretniji start: gradio je karijeru na tuđoj nesreći – pale su i takve riječi. Što je na to trebao reći? Kako se trebao braniti? Poslušao je savjet „oštećenog“ redatelja Svetskog – pusti te priče, s budalama se ne bori, uzaludan gubitak vremena i energije. Bio je izvrstan redatelj i pametan čovjek. Slávik je bio svjestan da ima veliku sreću – nije to baš uobičajena kombinacija – od njega je najviše naučio i bio mu za to zahvalan; Svetský mu je omogućio sudjelovanje u pripremi inscenacije od samog početka i Sláviku se činilo sasvim logičnim što su ga nakon tog nesretnog infarkta i nakon izričite želje redatelja Svetskog odredili da dovrši posao. Da, iako je sam snimio cijelu inscenaciju, smatrao je to tek dovršetkom, znao je da je priznanje (dobili su glavnu nagradu na značajnom međunarodnom festivalu) uspjeh redatelja Svetskog. Lažna skromnost? Prije objektivna konstatacija; nikada nije obilovao skromnošću. Istina, to ga je potaknulo, uvjerio se da je naučio, ako ništa drugo, barem osnove zanata, dobio je samopouzdanje i vjerovao da će u budućnosti biti sposoban raditi i svoje stvari.

Tko je bio autor glasine koja je bila uzrok napetih odnosa između Slávika i zamjenika Rehore? Kao da je to važno! Pa glasina je valjda zato glasina što njezin tvorac kao da nije nitko konkretan, kao da je nastala iz nekakve kolektivne podsvijesti, zahvaljujući čemu može postati zajednička imovina puka. Glasine su kao prirodne katastrofe; koga se može okriviti za potres, osim apstraktne Prirode? Naravno, uzroci potresa postoje, znanost ih poznaje, pa da – postoji i uzrok pouzdane informacije: Slávik je dobio tu režiju zato što ga je postavio zamjenik Rehora, a znamo zašto ga je Rehora postavio, jasna stvar, jer Slávikova žena i Rehora... Što? Vi ne znate da njih dvoje zajedno mute? Ajoj, već godinama...

Da, uzrok je postojao, nevjerojatan, besmislen, ali tim zahvalniji – čím nevjerojatniji uzrok, tim upornije se glasina održava na životu. Helena je stvarno poznavala Rehoru još odavno, kao što je poznavala mnoge druge takozvane značajne i utjecajne muškarce, čak su bili na ti; zar to nije dovoljno? Ako je tome tako, zašto ne bismo dopustili mogućnost da spavaju zajedno? Je li to moguće? Nego što, na ovome svijetu sve je moguće.

Kada je Helena to saznala, veoma joj se to sviđjelo: smijala se, zadovoljno, slasno, kao da je netko češka po

zmysel; najmä keď sa má k svetu aj bez jeho pričinenia. Až po istom čase, keď už klebete hrozilo zabudnutie, keď sa zrodili klebety nové, nuž čo, treba ju vzkriesiť, chudinku, veď ona neumrela, iba odpočíva. Ako ju vzkriesime? Predsa tým, že ju dementujeme! Námetník Rehora z ničoho nič po pol druhu roku rezolútne poprel na schôdzi ROH ničím neopodstatnené reči, ktoré sa, žiaľ, ešte tu a tam vyskytujú a ktoré sú podlými, zákernými klebetami, narušajúcimi socialistické spolužitie... všetci dobre vieme, že súdruh Slávik sa stal dezignovaným režisérom zo všeobecne známych príčin a opodstatnenosť svojej dezignácie viac ako presvedčivo dokázal úspešnou samostatnou prácou, atakďalejatakďalej, kto by si to všetko pamätal.

Bolo to odvážne, zásadové, čestné a presvedčivé vystúpenie - klebety ujúkali od radosti; a Slávik bol presvedčený, že Rehora sa opäť dobre zabáva - na jeho účet. Mohol mu však niečo vyčítať? Hádám iba netaktické načasovanie dementi - pravdaže s tým najlepším úmyslom. Čo mal Slávik robiť? Rozbiť hubu každému, kto hovoril, že Helena a Rehora spolu štrikujú? Dokonale by sa zosmiešnil priznal by, že takúto možnosť pripúšťa. Tvári sa, že je mu to ľahostajné? Pripúšťa, že je to pravda, preto čuší ako voš pod chrastou, poznáte to, pán kolega, bez vetra sa ani lístok nepohne, niet dymu bez ohňa, chichichi, možno...

MOŽNO - to je to nešťastné slovíčko. Nijaká istota, ale tých možností! Ponižujúca bezmocnosť, niet sa čoho zachytiť, niet trňa, ktorý by si mohol vytrhnúť z päty, hoci bolestivo cíti, že v päte je čosi zapichnuté. Podozrenie, áno, existuje podozrenie, odkedy ju pozná, odvtedy ju podozrieva, hoci - smiešny paradox - Helena je presvedčená o opaku. Si studený ako psí čumák, tebe by tuším neprekážalo, keby som si nejakého chlapa privliekla rovno do našej postele? Vyčítala mu akurát ľahostajnosť! Keby vedela, ako sa mylí! Keby tušila, ako ho zhrýza žiarlivosť! Alebo to tuší? Drží ho naschvál v neistote? To azda nie, ľuďom treba dôverovať, nemôže si myslieť, že je z nej až taká beštia. Nie! Podarilo sa mu ju dokonale oklamať tou svojou pekelnou ťažkou naučenou schopnosťou sebaovládania. A v čom to väzí? V strachu pred zosmiešnením. Nedá najavo, nikdy, za nijakých okolností, že sa trápi, alebo - nedajbože - žiarli. Žiarlivosť, ako každú vášeň, pokladal za prejav infantilnosti, za romantické haraburdie, nedôstojné dospelého človeka. S vášňami je to ako s osýpkami, vravieval. Človek sa im v detstve ťažko vyhne, no - napokon - každý vek má právo na svoje choroby. Ale dospelý človek a osýpky?

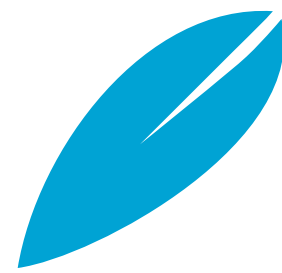
trbuhu. A Rehora? Šutke, uzvišeno se smiješio, ipak je ispod njegove časti opovrgavati takvu očiglednu besmislicu; pogotovo kad joj je dobro i bez njegove pomoći. Tek nakon nekog vremena, kada je glasini već prijetio zaborav, kada su nastale nove glasine, što sada, treba je uskrisiti, jadnicu, ona nije umrla, samo odmara. Kako ćemo je vratiti u život? Pa tako što ćemo je demantirati! Zamjenik Rehora najednom je nakon godinu i pol na sastanku ROH³ odlučno odbacio ničim utemeljene priče koje se, nažalost, još tu i tamo pojavljuju i koje su podle, podmukle glasine koje narušavaju socijalistički život... svi dobro znamo da je drug Slávik postao delegirani redatelj iz opće poznatih razloga i utemeljenost svoje delegiranosti više je nego uvjerljivo dokazao uspješnim samostalnim radom, itakodaljeitakodalje, tko bi sve to pamtio.

Bio je to hrabar, principijelan, častan i uvjerljiv nastup - glasina je vriskala od sreće; a Slávik je bio uvjeren da se Rehora opet dobro zabavlja na njegov račun. No, što mu je mogao prigovoriti? Možda samo netaktično tempiranje demantija, naravno, s najboljom namjerom.

Što je Slávik trebao učiniti? Razbiti njušku svakom tko je govorio da Helena i Rehora zajedno mute? Bome bi ispaao smiješan, priznao bi da dopušta takvu mogućnost. Pravi se da mu je svejedno? Dopusšta da je to istina, zato štiti kao zaliven, znate to, kolega, bez vjetra se ni listić ne pomakne, gdje ima dima, ima i vatre, hihihhi, možda...

MOŽDA - to je nesretna riječ. Nikakva sigurnost, same mogućnosti! Ponižavajuća bespomoćnost, nema se za što uhvatiti, nema trna koji bi mogao iščupati iz pete, iako bolno osjeća da se nešto u petu zabolilo. Sumnja, da, sumnja postoji, otkada je poznaje, otada je sumnjiči, iako - smiješni paradoks - Helena je uvjerena u suprotno. Hladan si kao led, tebi valjda ne bi smetalo da nekog muškarca dovedem ravno u naš krevet? Predbacivala mu je upravo ravnodušnost! Kada bi samo znala u kakvoj je zabludi! Kada bi slutila kako ga izjeda ljubomora! Ili to sluti? Drži li ga namjerno u neizvjesnosti? To valjda ne, ljudima treba vjerovati, ne može misliti da je baš takva beštija. Ne! Uspjelo mu je dobrano je zavirati tom svojom prokletu teško naučenom sposobnošću samokontrole. A u čemu leži razlog tome? U strahu da ne ispadne smiješan. Ne pokazuje, nikada, u nikakvim okolnostima da ga nešto muči ili, ne daj Bože, da je ljubomor. Ljubomoru je, kao svaku strast, smatrao izrazom infantilnosti, romantičnom besmislicom nedostojnom odraslog čovjeka. Sa strastima je isto kao i

³ *Revolučné odborové hnutie* = Revolucionarni sindikalni pokret - nekadašnji socijalistički sindikati

Smiešne; žiarlivosť - nevkusná záležitosť, prejav polutovaniahodnej slabosti, vari je nejaký Othello?

Napokon, drží sa iba dohody; dohodli sa hneď na začiatku: na nezávislosti a vzájomnej dôvere. Čestná dohoda, dôstojná; musíme rešpektovať nezávislosť toho druhého, musíme mu dôverovať. Ja tvoju lastovičku, kde by som bol dnes bez dôvery? V blázinci, veru tak.

Keby Helene nedôveroval, musel by si myslieť, že má milencov po celej republike. A akých milencov - samé esá! Robila redaktorku v kultúrnej rubrike populárneho obrázkového týždenníka. Písala o výtvarníctve, o hudbe, o filme, o divadle, o literatúre - o všetkom: mala na to tú najlepšiu kvalifikáciu: v ničom sa poriadne nevyznala; vyštudovala novinárstvo. Festivaly, vernisáže, koncerty, premiéry - špecializovala sa najmä na rozhovory. Helena Barlová: záruka duchaplného, zasväteného interview. (Nechala si dievčenské meno - bežný zvyk medzi umelcami.) S koľkými významnými ľuďmi z umeleckej branže sa pozná! S koľkými sa pohovárala. S koľkými si vypila. Zašla aj ďalej? Nikdy sa to presne nedozvedel hoci Helena s nesmiernym potešením všetičo naznačovala; majstrovsky ovláda umenie dráždivého náznaku. A Slávik? Zúril žiarlil trpel, prirodzene iba v duchu; na tvári ľahký smiech, hlboký v srdci žiaľ, Ja tvoju lastovičku. Nie si zvedavý, čo sme robili? podpichovala ho: Asi rozhovor, pokrčil plecami. Je to tvoja profesia. Dohodli sme sa, nie? Dôverujem ti. Viem, že by si mi povedala, ak by to bolo niečo viac. A keby ste sa aj pomilovali vrchol jeho masochizmu, čo na tom. Hlavné, že sa máme radi: Ach, ty psí čumák, hovor, ktorá je to, nech jej vyškrabem oči, aj ona žiarlila iba zo žartu, patrilo to k rituálu. Niekedy sa mu však zdalo, že nežartuje; akoby jeho ľahostajnosť v nej vzbudzovala obavy: nie je taký len preto, že naozaj nejakú má? On si dopraje, preto by dovolil aj mne. No on si nedoprial, držiak sa písma: nečín bližnému to, čo nechceš, aby bližný činil tebe; v podstate jej bol verný; skôr z pohodlnosti ako zo zásady; načo si zbytočne komplikovať život, keď to má človek doma v perfektnom balení - Helena mu stačila, mal čo robiť, aby stačil on jej.

A bolo tu to jej pitie, ach, dočerta, to jej pitie, to mu pilo krv. Často si myslel, že by jej vedel odpustiť akúkoľvek neveru áno nech mi je radšej neverná, len nech nepije. Bridilo sa mu to. Keď bola opitá, robila divé scény, zle na to myslieť. Nemohol si pomôcť, vzbudzovala v ňom odpor, pohrdanie, nenávisť, a to ho urážalo, ponížovalo, bol to dôkaz, že jeho stav odpútanosti od

sa ospicama, govorio je. Čovjek ih u djetinjstvu teško može izbjeći, no konačno, svako doba ima pravo na svoje bolesti. Ali odrastao čovjek i ospice? Smiješno; ljubomora, neukusna stvar, izraz žaljenja vrijedne slabosti, zar je nekakav Othello?

Na kraju krajeva, samo se drži dogovora; dogovorili su se odmah na početku: neovisnost i uzajamno povjerenje. Častan dogovor, dostojanstven; moramo poštivati neovisnost onog drugog, moramo mu vjerovati. Lastu ti tvoju, gdje bih danas bio bez povjerenja? U ludnici, bome da.

Kada Heleni ne bi vjerovao, morao bi misliti da ima ljubavnike po cijeloj zemlji. I to kakve ljubavnike, same zvijezde!

Radila je kao urednica u kulturnoj rubrici popularnog ilustriranog tjednika. Pisala je o umjetnosti, o glazbi, o filmu, o kazalištu, o književnosti, o svemu: za to je imala najbolju kvalifikaciju: ništa pošteno nije znala; diplomirala je novinarstvo. Festivali, vernisaže, koncerti, premijere, ponajprije se specijalizirala za razgovore. Helena Barlová, jamstvo zanimljivog, informativnog intervjua. (Zadržala je djevojačko prezime, običaj među umjetnicima.) Koliko značajnih ljudi iz umjetničke branše poznaje! S koliko njih je razgovarala. S koliko je njih bila na piću. Je li otišla i dalje od toga? Nikada to nije pouzdano saznao, iako je Helena s neizmjernom radošću svašta naznačivala; majstorski vlada umjetnošću izazovnog naznačivanja. A Slávik? Bjesnio je, bio ljubomoran, trpio, naravno, samo u sebi; na licu lagani smiješak, duboki bol u srcu, lastu ti tvoju. Ne zanima te što smo radili?, podbadala ga je. Valjda ste razgovarali, slegnuo je ramenima. To je tvoja profesija. Dogovorili smo se, zar ne? Vjerujem ti. Znam da bi mi rekla ako bi to bilo nešto više. A ako biste i spavali zajedno, vrhunac njegova mazohizma, ništa za to. Važno je da se volimo. Ajme, ti pseto, govori, tko je ona da joj oči iskopam, i ona je bila ljubomorna samo u šali, bio je to dio rituala. Međutim, nekada mu se činilo da se ne šali; kao da njegova ravnodušnost u njoj izaziva strah: nije li takav samo zato što stvarno ima neku? On si to priušti, zato bi dozvolio i meni. No, on si nije priuštio, držeći se onoga: ne čini bližnjemu ono što ne želiš da bližnji tebi čini; zapravo joj je bio vjeran; prije iz komocije nego iz načela; zašto si nepotrebno komplicirati život kad čovjek sve ima kod kuće u savršenom pakiranju - Helena mu je bila dovoljna, imao je što raditi kako bi on njoj bio dovoljan.

všetkých vášní, postoj, ku ktorému sa dlho a úporne prepracúval, je iba viac-menej zbožným želaním. Bolo to znepokojujúce; kedysi si nevedel predstaviť, že by mohol milovať ženu, ktorú si neváži, a tu zrazu taká neprístojnosť - prestával si ju vážiť, no mal ju stále rád, a čo je horšie, dôvody, ktoré by mali umŕtvovať jeho lásku, ustavične pribúdali, ja tvoju lastovičku, lásky však neubúdalo. Čo je však najhoršie, tento zreteľný príznak duševného úpadku nevyvolával v ňom roztrpčenie (to už bolo alarmujúce), ale spôsoboval opak. Slávik bol – nepochopiteľne hlúpa vec - jednoducho šťastný. Láska a túžba po potomkovi mu chvíľami, spoločnými silami, rytmicky udierali na mozog. Dokonca sa mu zdalo, že občas priam fyzicky pociťuje pohyby plodu vo svojich útrobach. No a? Keď matka cíti takmer ihneď po počatí, že sa ten zázrak stal, prečo by niečo podobné nemohol cítiť otec? Možno je to nejaký atavizmus, možno tak príroda odmeňuje otcov, ktorí si to zaslúžia, pomyslel si rozjarene – cítil sa hrdo a pyšne ani zakladateľ cisárskej dynastie.

A bio je tu i taj njezin alkoholizam, ah, kvragu, taj njezin alkoholizam, to mu je pilo krv. Često je mislio da bi joj mogao oprostiti bilo kakvu nevjeru, da, neka mi je radije nevjerna, samo neka ne pije. Gadilo mu se to. Kada je bila pijana, pravila je bijesne scene, ružno je o tome i misliti. Nije si mogao pomoći, izazivala je u njemu odbojnost, prezir, mržnju, a to ga je vrijedalo, ponižavalo, bio je to dokaz da je njegovo stanje oslobođenosti od svih strasti, stav do kojeg je dugo i uporno dolazio, samo više-manje pusta želja. To ga je uznemiravalo; nekada nije mogao zamisliti da bi mogao voljeti ženu koju ne cijeni, a odjednom takva perversnost – prestajao ju je cijeliti, no još uvijek ju je volio, a što je još gore, razlozi koji bi trebali umrtvljivati njegovu ljubav, neprestano su rasli, lastu ti tvoju, ali ljubav se nije smanjivala. Međutim, ono što je najgore, ovaj jasni simptom duševne rastrojenosti nije u njemu izazivao ogorčenost (to je već bilo alarmantno), već je uzrokovao suprotno. Slávik je bio – neshvatljivo glupa stvar – jednostavno sretan. Ljubav i čežnja za potomkom na trenutke su mu zajedničkim snagama ritmički udarale na mozak. Čak mu se činilo da povremeno upravo fizički osjeća kretanje ploda u svojoj utrobi. Pa što? Kada majka gotovo odmah nakon začeca osjeća da se čudo dogodilo, zašto nešto slično ne bi mogao osjećati i otac? Možda je to nekakav atavizam, možda tako priroda nagrađuje očeve koji su to zaslužili, pomislio je razgaljeno, osjećao se ponosno i oholo kao utemeljitelj carske dinastije.

[Povratak na sadržaj](#)

Zofia Nałkowska - *Duży zając*

Poljska književnica Zofia Nałkowska, rođena u Varšavi 1884. godine, studirala je povijest, zemljopis, ekonomiju i lingvistiku na tajnom „Letećem sveučilištu” – podzemnom obrazovnom sveučilištu u Varšavi. Prvi veliki uspjeh postigla je 1924. godine romanom *Romanca Tereze Hennert*, a njena najpoznatija djela su: *Granica*, *Čvorovi života*, ciklusi crtica *Medaljoni* i *Negdašnji značajevi* koja predstavljaju važan doprinos poljskoj prozi 20. stoljeća. U mnogim njenim djelima sama autorica postaje jedan od likova, kao i u ovdje prevedenoj pripovijetki *Veliki zec* (*Duży zając*).

Duży zając

Baba, która zwykle przynosi masło, zapytała, czybysmy nie kupili zająca.

- No dobrze. A gdzie ga macie?

- Ja go nie mam, tylko jedni tam w Lipinach. Ale teraz o zające trudno, broni trzymać nie dają, nikt nie strzela – więc chcą czterysta marek.

- Czterysta marek nie dam – wtrąca się Weronka – najwyżej trzysta, jeżeli zając duży.

- Wielki zając. Ale może go i taniej oddadzą. Pójdę i go przyniosę jutro.

Już zabierała się do odejścia. Zawahała się jednak i dodała jeszcze po chwili z niewyraźnym uśmiechem zawstyżdenia:

- Tylko że on jest żywy...

- Żywy?!

- Żywy. Złapali go i chowają.

Zobaczyliśmy, że sprawa się komplikuje.

- No trudno – decyduje Weronka – to się go zabije.

Nazajutrz przychodzi baba z koszykiem. Uśmiecha się skromnie.

- Tego zająca przyniesłam – mówi i powolutku odchyła wieko koszyka.

Na dnie leżą bez ruchu w ciemności kasztanowe oczy, dwoje twarzch uszu i kupka futra.

- To to ma być ten duży zając?

Doznajemy wszyscy zawodu.

- Taki mały i trzysta marek? – oburza się Weronka. – Zastanówcież się, moja kobieto, tu na nim nie ma półtora funta mięsa – jak się zedrze skórę, odrzuci leb i te suche łapy.

Baba czuje się dotknięta i mówi z godnością:

Veliki zec

Baba, koja obično donosi maslac, pitala je želimo li možda kupiti zeca.

- No dobro. A gdje Vam je?

- Nemam ga ja, nego tamo neki u Lipinima. Ali sad je teško sa zečevima, ne daju da imamo oružje, nitko ne lovi – pa žele 400 maraka.

- 400 maraka ne dam – umiješala se Weronka – najviše 300 ako je zec velik.

- Velik je to zec. Ali možda ga daju i jeftinije. Idem ja sad, pa ću ga donijeti sutra.

Već je namjeravala otići. Ipak se predomislila i za trenutak još dodala s bezizražajnim osmijehom stida:

- Samo, on je još uvijek živ...

- Živ?!

- Živ. Uhvatili su ga i sad ga tove.

Primijetili smo da se stvar komplicira.

- No dobro – odlučuje Weronka – mi ćemo ga ubiti.

Sljedeći dan dolazi baba s košarom. Skromno se smiješi.

- Donijela sam zeca – govori i sasvim polako odmiče poklopac košare.

Na dnu u tami nepomično leže kestenjaste oči, dva tvrda uha i malena hrpa krzna.

- To bi trebao biti taj veliki zec?

Svi smo se razočarali.

- Tako malen i 300 maraka? – bjesni Weronka. – Razmislite, moja gospodo, na njemu nema ni malo mesa – kad se odere koža, odbaci glava i te suhe šape.

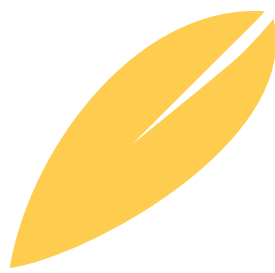
Baba se osjeća uvrijeđenom i govori s ponosom:

- Zec je velik, samo je malo iscrpljen. Od proljeća ga drže u kavezu, u tami i prljavštini. Ponekad mu daju jesti, ponekad ne – od čega bi trebao biti debeo?

PREVEO

Hrvoje Sarkotić

hrvojesarkotic@gmail.com

- Zajac jest duży, tylko trochę zabiedzony. Od wiosny go trzymają w klatce, po ciemku, w brudzie. Raz mu dadzą jeść, raz nie – skąd ma być tłusty?

Weronka wyciąga zajaca za uszy z koszyka.

- Nic na nim nie ma do jedzenia, jedne kości i skóra. Zabierajcie go sobie z powrotem.

Baba się dąsa, obrażona, ale skłonna do ustępstw.

Weronka zważyła koszyk z zajacem, później koszyk bez zajaca, utargowała 20 marek i zajac został.

Zaniosłam go do dużego, pustego pokoju na górze, gdzie zaraz dostał liści kapusty, zielska, trawy i doskonalej zajęczej koniczynki. Nie darmo chowałam już jednego zajaca, wiem dobrze, czym zajacowi dogodzić.

Ale tu się dopiero zaczęły zmartwienia. Zajac siedzi w kącie pół godziny, siedzi godzinę, cały spłaszczony, z pyskiem przy ziemi, z uszami na plecach. Udaje kamyk na miedzy: oczami nie mrugnie, na kapustę ani spojrzy.

Odwążyłam się podejść do niego, by go pogłaskać. Chwilę siedział dalej, jak martwy. Nagle zrywa się, skacze do okna, na ściany, szaleje z przerażenia. Mój Boże, nie oswoił się tam ani trochę w tej swojej ciemnej klatce, jest nie tylko chudy, ale zupełnie dziki. Ani go nie można upiec, ani chować – ładna rzecz!

Zasmucona głęboko, wyszłam dyskretnie. Chciałam zostawić go samego; niechaj trochę ochłonie po strasznej drodze w koszyku, niechaj rozejrzy się po nowym swoim mieszkaniu. A może co zje.

Wróciłam po godzinie: z paru zaledwie kępek zielska zostały korzonki z ziemią. No – apetyt ma niewielki, nic to dziwnego po takich przeżyciach.

Minęła noc w trosce i niepewności. Rano brakło dwu liści kapusty i trochę trawy. Poza tym żadnej zmiany: zajac siedzi w kącie, wyrywa się, skacze po ścianach.

Co tu robić? Jest jeszcze młody, a życie prowadzi samotne, pozbawione wrażeń i towarzystwa. Tak dalej być nie może.

Rozmyślałam o tym, siedząc w pustym pokoju na podłodze i z daleka patrząc na zajaca. I nagle przypomniało mi się, że mam dla niego towarzysza, małego królika, oddanego na wychowanie do sąsiadów.

Więc powiadam do Weronki:

- Słuchaj, Weronka, idź ty do Janów i przynieś zaraz tego naszego królika.

Weronka się oburza.

- Króla przynieść? Proszę pani, przecież ten zajac zaraz go zatłucze.

Weronka prima zeca za uši i izvlači ga iz košare.

- Na njemu nema ništa za jesti, sama kost i koža. Uzmite ga nazad sobom.

Baba se duri, uvrijedena, ali ipak spremna da snizi cijenu.

Weronka je odvagnula košaru sa zecom, zatim košaru bez zeca i spustila cijenu za 20 maraka, te je zec ostao.

Unijela sam ga u veliku praznu sobu na katu, gdje je odmah dobio listove kupusa, zelenjavu, travu i odličnu zečju djetelinu. Nisam bez razloga uzgajala još jednog zeca i dobro znam čime se zecu može ugoditi.

Ali tek su tu nastale nevolje. Zec sjedi pola sata u kutu, sjedi cijeli sat, sav skutren, s njuškom do poda, s ušima na leđima. Pretvara se da je kamenčić na medi: ne trepće očima, kupus ni ne gleda.

Ohrabrila sam se da mu pridem kako bih ga pogladila. Na tren je i dalje sjedio kao mrtav. Naglo se trza, skače na prozor, na zidove, ludi od užasa. Moj Bože, nije se nimalo pripitomio u tom svom malom kavezu. Ne samo da je mršav, nego je sasvim divlji. Niti ga je moguće ispeći niti hraniti – prekrasno!

Duboko razočarana diskretno sam izašla. Željela sam ga ostaviti samog: neka se malo smiri poslije tog strašnog puta u košari, neka se snađe u svom novom stanu. A možda i nešto pojede.

Vratila sam se za sat vremena: od jedva nekoliko busena trave ostali su korjenčići sa zemljom. No – ima slab apetit, ali to nije ništa čudno poslije takve promjene.

Noć je prošla u brizi i nesigurnosti. Ujutro su nedostajala dva lista kupusa i malo trave. Osim toga nikakve promjene: zec sjedi u kutu, trza se i skače po zidovima.

Što učiniti? Još je mlad, a vodi osamljen život, lišen osjećaja i društva. To dalje tako ne može.

Razmišljala sam o tome sjedeći u praznoj sobi na podu i izdaleka gledajući zeca. I odjednom sam se sjetila da imam za njega prijatelja, malenog kunića kojeg sam dala susjedima na tovljenje.

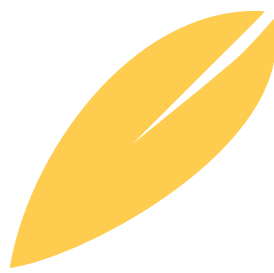
Rekla sam Weronki:

- Slušaj, Weronko, otidi k Janovima i odmah donesi onog našeg kunića.

Weronka se protivi.

- Da donesem kunića? Molim Vas, pa taj će ga zec odmah zatući.

- Molim te, idi po kunića – ponovila sam mirno i hladno.

- Proszę cię, idź po królika – powtórzyłam spokojnie i chłodno.

- Ja tu z nimi zostanę i będę pilnowała, żeby mu co nie zrobił.

Weronka wyraziła opinię, że żaden zając nie ścierpi króla, a cóż dopiero taki dziki.

Ale wiedząc, że na upór nie ma sposobu, poszła i wróciła z królikiem.

Postawiłam sobie w kącie pokoju taboret, bo mi już nogi ścierpły od tego siedzenia na ziemi. Później wzięłam od Weronki królika i sama puściłam na podłogę. Drzwi zamknęłam. Usiadłam i czekam. W powietrzu wisi awantura.

Królik podnosi nos, dzieli go na trzy części i porusza każdą z osobna. Naturalnie od razu poczuł kapustę. Kica parę kroków i zabiera się do jedzenia. Zjadł zajęczej koniczynki, później kapusty, później trawy i znów powrócił do koniczynki.

Od chrupania aż głośno w pokoju. A zając w kącie – zupełnie płaski i nieruchomy – udaje kamień.

Królik się dobrze najadł i jeszcze wypił mleko, które postawione było do zająca. Przyzwyczajony do licznego towarzystwa królików, zaczął się nareszcie rozglądać.

Patrzy: siedzi jakiś królik w kącie. Więc – podskakując – idzie prosto do niego.

Dech mi zaparło, ale nic.

Przychodzi do zająca – sam mały, gruby, zadowolony – i trąca go nosem. A zając zrywa się, siada na tylnych łapach i przednimi, jak pałeczkami po bębnie, bije mocno po małym łbie królika.

- No, z tego jeszcze nikt nie umarł – myślę sobie na uspokojenie, ale krzyczę do zająca:

- Ej, ty, przestań! nie można!

Ale sam królik też sobie niewiele z tego bębnienia robi. Zanim zdążyłam przybiec mu na ratunek, przelazł zwyczajnie pod zającem, zaszedł od przodu i znowu zaczepia go nosem. Zając znów tupie mu pięściami po głowie i królik znów pod nim przelazi.

Wreszcie, zaniepokojony tym wszystkim, zając odwrócił się od królika i pokicał parę kroków. Królik za nim. Zając dalej ucieka, królik go dogania.

Po chwili gonią się w najlepsze naokoło całego pokoju.

Zając, smutny, dziki zając się rozbawił: naprzód tylko uciekał przed królikiem, teraz sam za nim goni.

Na koniec zatrzymują się oba przy kapuście i jedzą, nie bacząc na mnie. Boże, ile szczęścia!

- Ja ću ostati ovdje s njim i pobrinuti se da mu ne bi što uradio.

Weronka je izrazila mišljenje da nijedan zec ne može podnijeti kunića, a posebno ovako divlji.

Ali znajući da tvrdoglavost neće pomoći, otišla je i vratila se s kunićem.

Postavila sam si tabure u kutu sobe, jer su mi noge već patile od tog sjedenja na zemlji. Poslije sam uzela od Weronke kunića i sama ga pustila na pod. Zatvorila sam vrata. Sjela sam i čekam. Sukob visi u zraku.

Kunić podiže nos, dijeli ga na tri dijela i pomiče svaki posebno. Naravno da je odmah nanjušio kupus. Poskočio je nekoliko koraka i sprema se na jelo. Pojeo je zečju djetelinu, pa kupus, pa travu i opet se vratio djetelini.

Njegovo grickanje se glasno čuje u sobi. A zec u kutu – sasvim skutren i nepomičan – pretvara se da je kamen.

Kunić se dobro najeo i još je popio mlijeko koje je bilo ostavljeno zecu. Naviknut na brojno društvo drugih kunića počeo se konačno osvrutati.

Gleda: sjedi neki kunić u kutu. Dakle – skakućući – ide ravno do njega.

Ponestalo mi je dah, ali ništa.

Prišao je zecu – malen, debeo, zadovoljan – i gura ga nosom. A zec se trgnuo, sjeda na zadnje šape i prednjima, kao palicama po bubnju, snažno udara po maloju kunićevoj glavi.

- No, od toga još nitko nije umro – pomislila sam da se umirim, ali viknula sam na zeca:

- Hej, ti, prestani! Nije moguće!

Ali ni sam kunić nije posebno reagirao na to bubnjanje. Prije nego što sam mu stigla u pomoć, jednostavno se provukao ispod zeca, prišao mu sprijeda i ponovno ga dodiruje nosom. Zec ga ponovno udara prednjim šapama po glavi, a kunić se opet provlači ispod njega.

Napokon, uznemiren od svega toga, zec se okrenuo i poskočio nekoliko koraka. Kunić za njim. Zec bježi dalje, kunić ga dostiže.

Ubrzo trče po cijeloj sobi.

Tužan i divlji zec se razigrao: prvo je samo bježao pred kunićem, sad i on njega goni.

Na kraju se oba zaustavljaju uz kupus i jedu, ne obazirući se na mene. Bože, kakva sreća!

Zaczęła się zupełnie nowa epoka w moim życiu: przyjaźń zająca i królika. Zając, przez tyle miesięcy zamknięty w ciemnicy i samotności, przywiązał się do królika jak do brata. Pozwolił mu przeskakiwać przez siebie, wyjadać proszę z pyska lepsze kawałki zieleniny, spać obok, poufalić się na wszelkie sposoby.

Co dnia, co godzina, przeżywałam nowe wzruszenia i radości.

Żyły, jak powiadam, za pan brat. A przecież różniły się bardzo od siebie. Dla królika wiele miałam sympatii – za jego miłe, zgodne, figlarne usposobienie, za humor, dobry apetyt, za cały w ogóle stosunek do dzikiego i posępnego z natury zająca. Nie mogę jednak zataić, że bardzo przy nim tracił.

Ten królik był cały buropopielaty i dawniej wydawał się zupełnie podobny do zająca. Jadł przy tym to samo co zające, kicał, stawał słupka, ruszał tak samo swoim potrójnym nosem. I uszy miał takie same, i ogon krótki i zadarty, i łapy zadnie długie jak u kangura – wszystko niby podobne. Tyle tylko, że mięso po upieczeniu białe. Mniejsza jednak o mięso: ale dusza w tym mięsie była też zupełnie inna.

Co królik to nie zając. Przekonałam się o tym dopiero teraz, gdy widziałam te zwierzęta tak blisko obok siebie.

Przed wszystkim już kolor sierści okazał się całkiem niepodobny – królik był bardziej popielaty, z białym brzuszkiem i gardłem, zając – ciemnobrązowy, z czarnymi smugami przy oczach i uszach. I w ogóle nic w nich nie było podobnego. Zając był zręczny, silny, uszy miał twarde i ruchome, nogi sprężyste i sprawne. Z usposobienia i opinii płochliwy, był przecież zarazem hardy, gniewny, nieufny, miał charakter. Niezadowolony z czego, stawał się porywczy, łatwy do bójkii – i w takiej chwili już nie dbał, czy przeciwnik jest silniejszy.

Nie jest mi miło o tym wspominać, ale muszę wyznać, że parę razy, gdy byłam zbyt natrętna, przyszło mi uczuć na własnej ręce siłę jego prędko bębniących, twardych, uzbrojonych w pazurki przednich łapek.

Gdy zapominał, że jest obserwowany, miał niektóre śliczne ruchy, pewne wyciągania szyi i spojrzenia spod uszu nastawionych, przypominające jelenia lub sarnę. Wiało od niego dzikością, zapachem pola, cieniami lasów sosnowych i olszowych krzaków.

A królik – to mały, jedwabny, łagodny pulpet. Ledwie otwierałam drzwi, już biegł do mnie rozradowany i ciekawy, tylko o to dbający, żeby coś zjeść. Właził sam na

Započela je sasvim nova epoha u mojem životu: prijateljstvo zeca i kunića. Zec, koji je toliko mjeseci bio zatvoren u tamnici i samoći, vezao se za kunića kao za brata. Dopustio mu je da ga preskače, da mu slobodno ispred nosa otima bolje komadiće zelenjave, da spava pokraj njega, da se zbliže na sve moguće načine.

Svakog dana, svakog sata, doživljavala sam nova uzbuđenja i radosti.

Živjeli su, kako sam rekla, kao braća. A ipak su se jako razlikovali. Kunić mi je bio veoma simpatičan – njegova mila, skladna i nestašna narav, njegova duhovitost, dobar apetit, uopće njegov odnos prema prirodno divljem i sumornom zecu. Ipak ne mogu zatajiti da se uz njega puno promijenio.

Kunić je bio sav tamnosiv i prije je u potpunosti ličio na zeca. Osim toga jeo je sve što i zečevi, skakutao, stajao nepomično, isto tako micao svojim trodijelnim nosom. I uši je imao jednake, i kratak i uspravan rep, i zadnje šape dugačke kao klokanove – naizgled sve slično. Jedina razlika je u tome što je meso nakon pečenja bijelo. Ipak, manje je važno meso; ali duša u tom mesu je bila sasvim drugačija.

To što je kunić, nije zec. Uvjerila sam se u to tek sada kad sam vidjela te dvije životinje u svojoj blizini.

Pokazalo se prije svega da je boja dlake sasvim različita – kunić je bio više siv s bijelim trbuhom i grlom, a zec tamnosmeđ s crnim trakama uz oči i uši. Kod njih uopće ništa nije bilo slično. Zec je bio spretan, jak, tvrdih i pokretljivih usiju, gipkih i vještih nogu. Što se tiče naravi i mišljenja bio je plašljiv, ali istodobno neposlušan, ljutit, sumnjičav, imao je karakter. Kad je zbog nečeg bio nezadovoljan postajao je razdražljiv, spreman na borbu i u tom trenutku se nije brinuo je li protivnik snažniji.

Ne prisjećam se toga rado, ali moram priznati, da sam nekoliko puta, kad sam bila nametljiva, na vlastitoj ruci osjetila snagu njegovih brzih, tvrdih i pandžama naružanih prednjih šapa.

Kada bi zaboravio da ga se promatra, imao je neke divne pokrete, posebno je protezao vratom i pogledavao ispod tako postavljenih usiju da su podsjećale na jelenia ili srnu. Iz njega je izbijala divljina, miris polja, sjene borovih šuma i grmlja johe.

A kunić je bio kao malena, svilena i nježna okruglica. Jedva da sam otvorila vrata i već je trčao prema meni presretan i znatiželjan, zabrinut samo zbog toga što će jesti. Sam mi se penjao na koljena, iz ruke uzimao ku-

kolana, brał z rąk kapustę, dał się głaskać i przytulać – z uszami miękkimi, gładko i ufnie leżącymi na miękkim, tłustym grzbiecie.

Dziwna, że mogły się jakoś porozumieć.

Często siedziałam tak długo w kącie na stoliku, aż zając zapominał o mnie i słysząc wciąż, że królik chrupie głośno, decydował się sam wyjść na środek i chrupać z nim razem. Ale wystarczyło skrzypnięcie krzeselka, by zając uciekał na swe siano i udawał tam, że go nie ma, podczas gdy królik jadł dalej.

Toteż królik tył wciąż i wyglądał jak kulka. A zając był wciąż pokrzywdzony. Każdy ruch, każdy stuk w domu na dole, wszystko odbierało mu zaraz apetyt.

Wiedziałam, że tak dłużej być nie może, że trzeba tego zająca oswoić, by umożliwić mu życie.

3

Zauważyłam, że jednak ze wszystkiego największym dla nich obu przysmakiem była marchew.

Postanowiłam na tym pewniku oprzeć całą metodę postępowania. Brałam z kuchni wiązeczkę marchwi i nóż, i szłam do „zajęcy”. Naturalnie, prawdziwego zająca wcale nie widać, tylko w kącie, na sianie leży martwy kamyk zajęczej barwy. A królik biega koło mnie, wspina się, ciekawy, co przyniosłam.

Nie uważam na niego, idę prosto do zająca i usiadam blisko niego na podłodze. Bo zając jest najodważniejszy wtedy, kiedy tak zmartwieje i myśli, że go nie widać. Można usiąść tuż obok – a on ani drgnie, chyba dopiero, jak do niego rękę wyciągnąć. Czasami wówczas nie tylko drgnie, ale nawet dobrze wybije mię po ręce obie- ma łapami.

Otóż siedzę sobie tak na ziemi, kraję każdą marchew na cztery paseczki i po kolei daję królikowi. Królik chrupie z apetytem, a ja tak przesuвам marchwią, żeby jedzenie odbywało się przed samym nosem zająca.

Mija kwadrans – i nic. Już jesteśmy przy ostatniej marchwi, kiedy nagle zając poruszył nosem. Tak niewiele – i zarazem tak wiele!

Udaję, że mnie wcale nie wzrusza – i tylko bardzo oszczędzam ostatnie kawałeczki marchwi, trzymam paznokciem mocno, żeby królik jadł pomalutku i nie mógł posuwać się dalej.

Po chwili zając jeszcze raz poruszył nosem i troszeczkę wysunął mordkę. Tak zrobiłam, że natrafił niechcący na marchewkę tuż przy pyszczku królika.

pus, dao se gladiti i zagrliti – s mekim ušima koje su glatko i povjerljivo ležale na mekim i debelim leđima.

Čudo je da su se nekako mogli sporazumjeti.

Često sam tako dugo sjedila na stolícu u kutu kako bi zec zaboravio na mene pa kad bi čuo kako kunić glasno gricka, odlučio je izaći na sredinu i zajedno s njim grickati. Ali dovoljna je bila škripa stolčića i zec bi pobjegao u svoje sijeno i pretvarao se da ga nema, dok bi kunić i dalje jeo.

Također kunić se stalno debljao i izgledao je kao kuglica. A zec je stalno bio zakinut. Svaki pokret, svaki udarac dolje u kući – zbog svega je odmah izgubio apetit.

Zнала sam da tako više ne ide, da tog zeca treba pripitomiti da bi mu se omogućilo da živi.

3

Primijetila sam da je obojici od svega ipak najveća poslastica mrkva.

Na toj sam činjenici odlučila zasnovati cijelu metodu postupanja. Iz kuhinje sam uzela svežanj mrkve i nož, te otišla do „zečeva”. Naravno, pravog zeca se uopće nije moglo vidjeti, samo je u kutu na sijenu ležao mrtav kamen zečje boje. A kunić je trčkarao oko mene, propinjao se, znatiželjan da vidi što sam donijela.

Njega ne primjećujem, idem ravno do zeca i sjedam blizu njega na pod, jer zec je najhrabriji tada, kada se ukoči i misli da ga nitko ne vidi. Moguće je sjesti tu po kraj njega, a da on ni ne zadrhtati, možda tek kad se ispruži ruka prema njemu. Onda na trenutke ne samo da zadrhti, nego me čak dobro izudara po rukama s objema šapama.

I sjedim tako na zemlji, režem svaku mrkvu na četiri komada i po redu dajem kuniću. Kunić gricka s apetitom, a ja pomičem mrkvu tako da bi se hranjenje događalo pred samim zečevim nosom.

Prošlo je 15 minuta i ništa. Već smo bili kod zadnje mrkve, kad je zec naglo pomaknuo nos. Tako malo, a opet tako puno!

Pretvaram se da me to uopće ne uzbuđuje i samo štedim posljednje komadiće mrkve, noktom jako držim da bi kunić polako jeo i da se ne bi odmaknuo dalje.

Uskoro je zec još jednom pomaknuo nos i malo podignuo malu gubicu. Tako sam učinila da je bez svoje volje naletio na mrkvu pred samom kunićevom njuškicom.

I resztle zjadły już we dwóch.

Taki był początek. Nie będę opowiadała, ile cennego czasu i świętej cierpliwości oddałam tej sprawie. Powiem tylko, że jedną marchew dzieliłam czasami na kilkanaście kawałków, że godzinami wysiadywałam tam na podłodze bez ruchu.

Ale jakże wynagrodzona byłam za trudy!

Po prostu dziki zając chodził po parę kroków za moją ręką, wlaził mi przednimi łapami na kolana jak pies, wyciągał dziką mordę do marchwi, wreszcie wskakiwał cały. Gdy wchodziłam, sam wybiegał z kąta na środek pokoju.

Co dzień teraz najmniej godzinę spędzałam u „zajaków”.

Królik dziwił się, że na niego mniej zwracam uwagi, nieraz umyślnie tak się kręcił na moich kolanach, żeby zepchnąć zająca, i samemu wszystko zjeść. Stawał się zaczepny, wojowniczy, gniewał się, dęsał, robił się nieco podobny do zająca. A zając, nie denerwując się już i nie płosząc byle czym, złagodniał i nawet przestał bić mię łapkami, gdy mu się co w mym postępowaniu nie podobało.

Czas mijał nam trojgu w szczęściu i harmonii. Ale taki to już los, że nic nie trwa długo. Zmienne koleje wojny zmuszały nas znów do wyjazdu. Zajęcy nie można było zabrać – cóż miałam zrobić?

Przez parę dni nie zachodziłam do nich wcale. Nie będę mówiła, ile mię to kosztowało – każdy to łatwo odgadnie. Musiałam jednak doprowadzić do tego, by dziki zając zdziczał na nowo.

Udało mi się to nad wszelkie spodziewanie.

Kiedy przed odjazdem weszłam do ich pokoju, zając na mój widok zaczął po dawnemu rzucać się i skakać po ścianach.

Nie wolno mi było boleć nad tym. Musiałam mieć pewność, że odzyskał dawną swą dzikość i nie da się nikomu złapać na wolności.

Dogoniłam go z trudem w kącie, wzięłam mocno za uszy i przytuliwszy do siebie zaniosłam do lasu. Później pocałowałam go w łeb między twardymi uszami i puściłam na swobodę.

Z miejsca ruszył pędem i od razu znikł mi z oczu.

A królik poszedł jako prezent do sąsiadów. Dziś jest już stary, ma żonę i bardzo dużo dzieci.

I ostatak su pojeli udvoje.

Takav je bio početak. Neću pričati koliko sam dragocjenog vremena i blažene strpljivosti uložila u tu stvar. Samo ću reći da sam jednu mrkvu dijelila ponekad i na više od deset komadića, da sam satima sjedila nepomično na podu.

Ali kako sam tek bila nagrađena za taj trud!

Divlji zec je jednostavno hodaio nekoliko koraka za mojom rukom, uspinjao mi se prednjim šapama na koljena kao pas, pružao divlju gubicu do mrkve, napokon je potpuno skočio u krilo. Kada bih ušla, sam bi iz kuta istrčao na sredinu sobe.

Svaki dan sam najmanje sat vremena provodila kod “zečeva”.

Kunić se čudio što na njega obraćam manje pažnje, ne jednom se namjerno vrpeljio na mojim koljenima kako bi odgurnuo zeca i sam sve pojelo. Postajao je agresivan, ratnički raspoložen, ljutio se, vrijeđao se, počeo je sličiti zecu. A zec, koji se više nije ni zbog čega nervirao i bojao, opustio se i čak me prestao tući šapama kad mu se nešto u mom ponašanju nije sviđalo.

Vrijeme je za nas troje prolazilo u sreći i harmoniji. Ali takva je već sudbina da ništa ne traje dugo. Nemirni putovi rata ponovno su nas prisilili na odlazak. Zečeve nismo mogli povesti – što sam trebala uraditi?

Nekoliko dana uopće nisam odlazila k njima. Neću pričati, koliko mi je to bilo teško – svatko će to lako odgonetnuti. Morala sam postići da divlji zec ponovno podivlja.

Uspjelo mi je to iznad svih očekivanja.

Kad sam prije odlaska ušla u njihovu sobu i kad me zec vidio, počeo se po starom običaju bacakati i skakati na zidove.

Nisam mogla dopustiti da zbog toga patim. Morala sam biti sigurna da je dobio natrag ono divlje u sebi i da na slobodi neće dati nikome da ga uhvati.

S mukom sam ga stjerala u kut, snažno uhvatila za uši, zagrlila i odnijela u šumu. Kasnije sam ga poljubila u glavu između tvrdih ušiju i pustila na slobodu.

S tog mjesta je odjurio i odjednom mi je nestao iz vida.

A kunić je kao dar otišao susjedima. Danas je već star, ima ženu i jako puno djece.

[Povratak na sadržaj](#)

Natjecanje u prevođenju na Katedri za bohemistiku

Na katedri za bohemistiku prošle su se akademske godine održala natjecanje u prevođenju u kojima su mogli sudjelovati svi studenti. Pogledajte kako izgledaju naši pobjednički radovi!

O. Franta - *Přicházíme*

1. MÍSTO: **Adriana Tatarović**
2. MÍSTO: **Kristina Zlatunić**

O. Franta - *Ležím vedle své bývalé ženy*

1. MÍSTO: **Kristina Zlatunić**
2. MÍSTO: **Janja Škoda**

O. Franta - *Dvě dívky procházejí tmou*

1. MÍSTO: **Maja Peradin**

Karel Hlaváček - *Rozkvětlý smutek (iz zbirke Pozdě k ránu)*

1. MÍSTO: **Luca Birkić**

O. Franta

Přicházíme

Přicházíme, hrdi na svá vítězství
a jisti svou budoucností
Bez rodiny, bez lásky,
bez jakéhokoliv
citu, který je nám drahý
Mrtvoly v rukou bratrstva

Zmocníme se vašeho dědictví,
zmocníme se ho s hostií v ruce,
znetvořenou vším
co jste kdy nenáviděli
Opustíme své domovy, ve kterých
jste mohli snít, ve kterých jste mohli plakat

Neznáme vaše těla,
neumíme s nimi žít,
ale strach je
součástí příležitosti
Popření, vystřídání
pozorujeme jeden druhého umírat

1.

Dolazimo

Dolazimo, ponosni na svoje pobjede
I sigurni u svoju budućnost
Bez obitelji, bez ljubavi
Bez ikakvog osjećaja
Koji nam je dragocjen
Mrtvaci u rukama bratstva

Ugrabit ćemo vaše naslijeđe
Ugrabit ćemo ga s hostijom u ruci
Izobličenom svime
Što ste ikad mrzili
Napustit ćemo svoje domove
U kojima ste mogli sanjariti
U kojima ste mogli plakati

Ne poznajemo vaša tijela
Ne znamo s njima živjeti
Ali strah je prilike dio
Nijekanje, zamjena
Promatramo jedan drugoga umirući

PREVELA

Adriana Tatarović

adry273@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

2.

Dolazimo

Dolazimo, ponosni na svoje pobjede
i sigurni u svoju budućnost
Bez obitelji, bez ljubavi
lišeni bilokakvih
osjećaja, koji nam je drag
Leševi u rukama bratstva

Dokopat ćemo se vašeg nasljedstva,
dokopat ćemo ga se s hostijom u ruci
unakaženom svime
što ste ikada mrzili
Napustit ćemo svoje domove, u kojima
ste mogli sanjati, u kojima ste mogli plakati

Ne poznajemo vaša tijela
ne znamo s njima živjeti
ali strepnja je
dijelom prilike
zanijekani, izmijenjeni
promatramo jedan drugoga umirati

PREVELA

Kristina Zlatunić

kristina.zlatunic@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

O. Franta

Ležim vedle své bývalé ženy

Ležim vedle své bývalé ženy
Její ústa zůstávají krásná
když říká že mne miluje

Vzájemně pečujeme o svoji pozornost
— víno a koupel a smutek
abychom se stali bdělejšími

Opouštíme to lože v tichosti
Naše paže a myšlenky převtěleny k nerozeznání
se naposledy hledají

1.

Ležim pored svoje bivše žene

Ležim pored svoje bivše žene
njena usta ostaju lijepa
kada govori da me voli

Uzajamno brinemo o svojoj pažnji
— vino i kupka i tuga
kako bismo postali budnijima

Napuštamo postelju u tišini
Naše ruke i misli promijenjene do
neprepoznatljivosti
traže se po zadnji put

PREVELA

Kristina Zlatunić

kristina.zlatunic@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

2.

Ležim kraj svoje bivše žene

Ležim kraj svoje bivše žene
Njene usne još su vrele
kada govori mi: Ljubavi!

Privlačimo svoju pažnju
vinom i kupkom i tugom
da bismo ostali budnima

Tad ostavljamo ležaj u tišini,
A naše ruke i misli utjelovljene do neprepoznatljivosti
naposjetku traže se...

PREVELA

Janja Škoda

skodajanja@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

O. Franta

Dvě dívky procházejí tmou

Dvě dívky procházejí tmou
Jedna druhé odpovídají
ve své osamělosti
Políbím jednu, myslím na druhou

Obvazy z těla jako při svlékání
— nebudem sladce tančit podruhé
Neumím stárnout ve tmě
Nevím jak žít, přesto zde zůstávám

Políbím jednu, myslím na druhou,
pohřbívám mrtvé svého vzezření
Mé prsty hledají tvou tvář,
smutně se chápají své povinnosti

Dvě dívky procházejí tmou,
jen víno v žilách, v ústech krev
Přijď ke mně tiše,
přijď ke mně obestřena bolestí

Karel Hlaváček

Rozkvětlý smutek

Do říše mořských pralesů
svůj černý smutek zanesu -

a sémě jeho dědičné
rozhodím v proudy měsíčné,

ve věčný led, ve věčný sníh,
v nárazy větrů polárních.

Ty do truchlících lilií
až jeho sémě zasijí,

snad v lijáku slz palčivých
tam v sopránový vzkvetě smích.

Dvije djevojke prolaze kroz mrak

Dvije djevojke prolaze kroz mrak
Odgovaraju jedna drugoj
u svojoj osamljenosti
Poljubim jednu, mislim na drugu

Zavoji sa tijela poput svlačenja
— nećemo po drugi put slatko plesati
Ne znam kako starjeti u mraku
Ne znam kako živjeti, pa ipak ostajem

Poljubim jednu, mislim na drugu,
pokapam mrtve svoga lika
Prsti mi traže tvoje lice
tužno se prihvaćaju svoje dužnosti

Dvije djevojke prolaze kroz mrak
samo vino u žilama, u ustima krv
priđi mi tiho,
priđi mi zaogrnutu u bol

PREVELA

Maja Peradin

mperadin@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Rascvjetana tuga

U carstvu šuma morskih
Svoju crnu tugu nosih.

A sjeme njezino vječnosti
rasipah u mjesečevoj trajnosti.

U trajni led, u trajni snijeg,
kad sjeverac udari u bijeg

Ti zasadi ljiljane tuge
kad za njeno sjeme više nema druge

možda, žestok pljusak suza
procvjeta u sopranu muza.

PREVELA

Luca Birkić

luca.birkic@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Danuta Wałęsa - *Marzenia i tajemnice*

Zna se da je Lech Wałęsa jedna od najvažnijih ličnosti suvremene povijesti Poljske. Isto tako, kaže se da iza svakog uspješnog muškarca stoji jednako uspješna žena, a tako je i u ovom slučaju. Danuta Wałęsa primjer je žene koja je od malih nogu znala da želi nešto posebno učiniti sa svojim životom i kroz isti je stupala odlučno i hrabro. Njena autobiografija pod naslovom *Marzenia i tajemnice* („Snovi i tajne“) u nekoliko mjeseci prodana je u više od 300 tisuća primjeraka. Ovdje prevedeni tekst samo je kratak uvid s početka njezine životne pustolovine. Na jedno-stavan, topao i nadasve „ljudski“ način, autorica opisuje svoj život; kako je od slabašnog seljačkog djeteta postala prva dama Poljske te ga približava svakom čitatelju, ne skrivajući pred njime ni najmanju sitnicu.

Marzenia i tajemnice

Žycie człowieka można porównać do drzewa, które ma korzenie, gałęzie i liście. Urodziłam się w 1949 roku w Kolonii Krypy pod Węgrowem na Mazowszu. Ale nigdy nie wyobrażałam sobie swojego życia w miejscu, w którym przyszedłam na świat. Dlatego mogę powiedzieć, że w Gdańsku urodziłam się po raz drugi, jakby na nowo, w 1968 roku.

Tam, w rodzinnej miejscowości, ziarenko wypuściło swój kiełeczek, ale nie znalazło odpowiedniej gleby. To w Gdańsku mała roślina zapuściła swój pierwszy korzeń i wypuściła swój pierwszy listek. Z czasem ta moja roślina przemieniła się w drzewo z nowymi korzeniami, z gałęziami i liśćmi. Gdy pracowałam w kiosku z kwiatami, zaszedł do niego pewien młody człowiek. Chciał tylko wymienić pieniądze. Później przyszedł ponownie... A w 1969 roku pobraliśmy się. Po roku przyszło na świat nasze pierwsze dziecko - Bogdan. Później rodziły się następne. A drzewo zapuściło korzenie na Siedlcach, na Stogach, na Zaspie przy Pilotów. Wreszcie drzewo zapuściło swój ostatni korzeń - na Polankach. Dopiero tutaj poczułam, że jest to moje miejsce na ziemi.

Dziś jestem niczym stary, potężny, czujący swoją siłę i znający swoją wartość dąb, który jednak z racji minionych wielu lat ma w sobie trochę próchna. Nie jestem Danutą z lat osiemdziesiątych i późniejszych. Jestem inna, inaczej silna, inaczej dojrzała. Jestem tym dębem, którego, jak myślę, mimo że już jest trochę spróchniały, i wielka wichura by nie złamała.

Mąż, dowiedziawszy się, że będę pracowała nad wspomnieniami, powiedział niewiele. Rzucił jedynie: „No, zobaczymy, co z tego wyjdzie?!”. Cóż, on do niektórych rzeczy jest sceptycznie nastawiony. A ja nie. Zauważam

Snovi i tajne

Čovjekov život može se usporediti s drvetom, koje ima korijenje, grane i lišće. Rodila sam se 1949. godine u Koloniji Krypy kod Wegrowa u Mazoviji. Ali nikada nisam zamišljala svoj život u mjestu u kojemu sam došla na svijet. Stoga mogu reći, da sam se u Gdanjsku rodila po drugi put, tako reći iznova, 1968. godine.

Tamo, u rodnom gradiću, zrnce je pustilo svoj izdančić, ali nije pronašlo odgovarajuće tlo. A upravo u Gdanjsku, biljčica je pustila svoj prvi korijen i svoj prvi listić. S vremenom ta moja biljka pretvorila se u drvo s novim korijenjem, granama i lišćem. Dok sam radila na kiosku s cvijećem, navratio je do njega neki mladi čovjek. Samo je htio razmijeniti novac. Kasnije je ponovno došao... A 1969. godine smo se vjenčali. Za godinu dana došlo je na svijet naše prvo dijete - Bogdan. Kasnije su se rodila sljedeća. A drvo je puštalo korijenje u stambenim naseljima Siedlce i Stogi te Zaspia, uz ulicu Pilota. Na koncu, posljednji korijen pustilo je u ulici Polanki. Tek sam tu osjetila da je to moje mjesto na zemlji.

Danas sam poput starog, moćnog hrasta koji osjeća svoju snagu i zna svoju vrijednost, ali koji ipak, zbog minulih godina, ima u sebi malo truleži. Nisam Danuta iz osamdesetih i kasnijih godina. Drugačija sam, drugačije sam jaka, drugačije zrela. Ja sam taj hrast i smatram da ga, bez obzira što je pomalo istrunuo, ni velika oluja ne bi slomila.

Nakon što je saznao da ću pisati o uspomenu, muž nije rekao mnogo. Samo je dobio: „Pa, vidjet ćemo što će biti od toga?!“ A što, on se prema nekim stvarima odnosi skeptički. A ja ne. Zamjećujem i želim primjećivati pozitivnu stranu. Znam da se u životu ne može sve imati, ali treba se imati pozitivan stav. Da sam se

PREVELA

Eva Novak

enovak@ffzg.hr

i chcę zauważać pozytywy. Wiem, że nie można mieć wszystkiego w życiu, ale trzeba być pozytywnie nastawionym. Może gdybym urodziła się w innej rodzinie i może gdyby zauważono pewne moje talenty, poszłabym na studia. Tak się nie stało. Ale nie żałuję, że nie ukończyłam studiów. Nie jest mi z tym źle. Choć może miałabym fakultety. Jeden, a może dwa? Niektórzy mówią: „Mam dwa fakultety”. Szczycą się tym. I słusznie. Ale czy zawsze liczba fakultetów jest odzwierciedleniem mądrości człowieka? To jest tylko papier.

Wartość człowieka widać dopiero w codziennym i niecodziennym życiu. I człowiek musi cały czas nad sobą pracować. Bo ten, kto nie pracuje nad sobą, nie rozwija się. Nie można sobie powiedzieć: „Mnie teraz wszystko wolno”. Mogłabym tak powiedzieć. Już wszystko osiągnęłam i jestem mądrą. Pokora daje człowiekowi w nagrodę wiele rzeczy. Najlepszym nauczycielem jest życie. Największe studia to życie. Ale każdego dnia trzeba się uczyć. I ja się uczyłam.

[...]

Na wsi w tamtych czasach rzeczywiście dzień był podobny do dnia. W zasadzie zmieniały się jedynie pory roku. Niezmienne było jedno, niezależnie od pory roku - praca w gospodarstwie. Byłam słabym dzieckiem, nie miałam nie tyle woli, ile doć siły, żeby tak ciężko pracować. Bardzo nie lubiłam tej pracy, bardzo. Była dla mnie straszna. Nie lubiłam żadnej czynności domowej czy też w gospodarstwie! Właśnie z tego powodu, tak myślę, zaczęłam marzyć o wyrwaniu się stamtąd. Już jako dziecko nie mogłam się tam odnaleźć.

Marzyć zaczęłam, gdy podrosłam, gdy bardziej zaczęłam rozumieć, na czym polega życie. Miałam wtedy z dziesięć lat. Przestałam się już buntować, że nie jestem chłopakiem. Marzyłam. Nie chciałam mieć takiego trudnego życia, jakie mieli moi rodzice. Marzyłam o dobrym mężu, dzieciach, własnym kącie. Tylko tyle i aż tyle. Rozmyślałam, że aby stworzyć swoje życie, ten swój krąg, swoje gniazdo, trzeba wynieść się z tego miejsca i znaleźć nowe.

W tamtym czasie, w tamtym miejscu nie miałam osoby, z którą mogłabym porozmawiać, której mogłabym poradzić się, wyzalić. Faktycznie żyłam jakby obok rodzeństwa, koleżanek i kolegów. Dziś mógłby ktoś uznać to za jakąś formę alienacji. Poza tym, że pomagałam w domu, w gospodarstwie, spędzałam czas na marzeniach i nikt w tych marzeniach nie uczestniczył. Były tylko moje. Z nadzieją, że się spełnią. Czł-

możda rodila u drugoj obitelji i da su neki moji talenti primjećeni, krenula bih na studij. To se nije dogodilo. Ali ne kajem se što nisam završila studij. Ne osjećam se zbog toga loše. Iako bih imala završen fakultet. Jedan, a možda i dva? Neki ljudi govore: „Imam dva fakulteta.“ Hvale se time. I s pravom. No, je li broj fakulteta uvijek pokazatelj mudrosti čovjeka? To je samo papir.

Vrijednost čovjeka vidi se tek u svakodnevnom i nesvakodnevnom životu. I čovjek mora cijelo vrijeme raditi na sebi. Jer onaj koji ne radi na sebi, ne razvija se. Ne može se samome sebi reći: „Meni je sada sve dopušteno.“ Mogla bih i ja to reći. Sve sam već postigla i mudra sam. Poniznost daje čovjeku kao nagradu mnogo toga. Život je najbolji učitelj. Najveći studij je život. Ali svakodnevno treba učiti. I ja sam učila.

[...]

U ono vrijeme na selu svaki je dan zaista nalikovao prethodnome. Zapravo mijenjala su se jedino godišnja doba. Nepromjenjivo je bilo jedno, bez obzira na godišnje doba – rad na gospodarstvu. Bila sam slabašno dijete, nisam imala ne toliko volje, koliko nedovoljno snage da tako teško radim. Nikako nisam voljela taj posao, nikako. Bio mi je strašan. Nisam voljela niti jedan kućanski posao niti rad na gospodarstvu! Mislim da sam upravo iz tog razloga počela sanjariti o načinu kako se otamo iščupati. Već kao dijete nisam se mogla tamo pronaći.

Sanjariti sam počela kada sam porasla, kada sam bolje počela razumijevati na čemu se temelji život. Imala sam tada oko deset godina. Prestala sam se buniti što nisam dječak. Maštala sam. Nisam željela imati tako težak život kakav su imali moji roditelji. Maštala sam o dobrom mužu, djeci, vlastitom kutku. Samo toliko i čak toliko. Razmišljala sam, da bih stvorila svoj život, taj svoj krug, svoje gnijezdo, treba se pokupiti iz tog mjesta i naći novo.

U ono vrijeme, u onom mjestu nisam imala osobu s kojom bih mogla porazgovarati, koju bih mogla upitati za savjet ili joj se požaliti. Zaista kao da sam živjela porred braće i sestara, prijateljica i prijatelja. Danas bi netko to mogao smatrati kao neku vrstu otuđenja. Osim pomaganja u kući i na imanju, provodila sam vrijeme maštajući i nitko u tom maštanju nije sudjelovao. Bilo je samo moje. S nadom da će se ispuniti. Čovjek mora maštati! Tada budi u sebi nadu da se snovi ispunjuju. Jednom sam razgovarala s mojim nekadašnjim župnikom o tome da se do određenog trenutka nisam za ništa

wiek musi marzyć! Wtedy wzbudza w sobie nadzieję, że marzenia się spełnią. Kiedyś rozmawiałam z moim dawnym proboszczem o tym, że do pewnego czasu w ogóle się o nic nie modliłam. Na przykład: „Panie Boże, błagam Cię o...”. Nigdy się o nic nie modliłam. Jedynie marzenia były moją modlitwą – teraz dochodzę do takiego wniosku. Nigdy nie wspominałam imienia Boga ani nie wzdychałam do Niego, żeby mi Pan Bóg dał to lub tamto.

Modlić się o to, by otrzymać coś od Pana Boga, zaczęłam jakoś tak niedawno. Kilkanaście miesięcy temu zaczęłam się modlić, tak prawdziwie się modlić. Mąż jest stary. Ja jestem stara. Dzieci już są dorosłe, i do tego z problemami. Wiadomo, matka modli się i za dzieci, i za wnuki. Miotam się, gdyż jednocześnie myślę, że jednak nie powinnam się modlić o coś. Powinnam się modlić bez intencji. Tak myślę! Nie wiem, czy można mnie zrozumieć. Modlić się tak, jak się umie. Czy różaniec, czy koronkę, wszystkie modlitwy, jakie człowiek zna, ale bez intencji. Okazując w ten sposób więcej pokory wobec zamierzeń Pana Boga.

Odchodząc stamtąd w wieku dziewiętnastu lat, byłam zakompleksioną, mało doświadczoną, mało nauczoną osobą. Ale zarazem człowiekiem z zapleczem w postaci marzeń, i to dzięki nim twardo stapałam po ziemi. Marzyłam, ale wiedziałam, czego chcę – że nie chcę tam być, że chcę zbudować swoje życie na swoich zasadach. Nie wzorując się na nikim. Mówi się, że wzorce się czerpie od rodziców czy od kogoś z rodziny. A ja nie szłam tą ścieżką. Ja wszystko odrzuciłam! Dlatego stwierdziłam, że w Gdańsku urodziłam się na nowo. Urodziłam się jako nowa, inna Danuta. Tamta Danuta została tam, na wsi.

Po pewnym czasie zrozumiałam, że oprócz marzeń, już wtedy, gdy opuszczałam tamto miejsce, jeszcze jedna rzecz była istotna. Mam na myśli chęć kontaktu, rozmowy z drugą osobą. Stawałam się żądna wiedzy. Z czasem od każdego czegoś się nauczyłam. Bo rozmowa z drugim człowiekiem jest dla mnie zawsze jakąś lekcją. Jest jakby czerpaniem z tej drugiej osoby, z jej dobrych emocji. Gdy ktoś ze mną rozmawia, zawsze znajduję w tym jakąś wartość, którą mogę spożytkować. Zawsze podkreślam, że dla mnie ważne są emocje, ważne są uczucia. No i niestety mam w sobie pewien idealizm, który czasami mnie przytłacza, bo pragnęłabym, chciałabym, żeby wszystko było idealne. Oczywiście wiem, że nie ma idealnego człowieka, nie ma idealnego ży-

molila. Na primjer: „Gospodine Bože, molim te za...”. Nikad se nisam molila ni za što. Samo su maštanja bila moja molitva – sada dolazim do tog zaključka. Nikad nisam spominjala ime Božje, niti uzdisala da mi Gospodin Bog da ovo ili ono.

Nedavno sam se počela moliti da nešto dobijem od Gospodina Boga. Prije desetak mjeseci počela sam se moliti, uistinu se moliti. Muž je star. Ja sam stara. Djeca su odrasla, imaju svoje probleme. Zna se, majka se moli i za djecu i za unuke. Dvouvim se jer istovremeno mislim da se ipak ne bih smjela moliti za nešto. Trebala bih se moliti bez ikakvih namjera. Tako mislim! Ne znam može li me se razumjeti. Moliti se onako, kako se zna. Moliti krunicu ili molitveni vijenac, sve molitve koje čovjek zna, ali bez namjera. Pokazujući na taj način više poniznosti prema planu Gospodina Boga.

Odlazeći otamo s devetnaest godina, bila sam iskompleksirana, neiskusna, neuka osoba. Ali u isto vrijeme čovjek sa zaledem u obliku snova i upravo zahvaljujući njima čvrsto sam stupala po zemlji. Maštala sam, ali sam znala što želim – da ne želim biti tamo, da želim izgraditi svoj život prema svojim pravilima. Ne oponašajući ikoga. Govori se da se obrasce preuzima od roditelja ili od nekoga iz obitelji. Ali ja nisam išla tim putem. Ja sam sve to odbacila! Zbog toga sam ustanovila da sam se u Gdanjsku iznova rodila. Rodila sam se kao nova, drugačija Danuta. Ona Danuta ostala je tamo na selu.

Nakon nekog vremena shvatila sam da je već onda, kad sam napuštala ono mjesto, osim maštanja, još jedna stvar bila važna. Radi se o želji za kontaktom, razgovorom s drugom osobom. Postajala sam željna znanja. S vremenom sam od svakoga ponešto naučila. Jer razgovor s drugim čovjekom za mene je uvijek neka lekcija. Kao da nešto crpim iz te druge osobe, iz njenih dobrih osjećaja. Kad netko sa mnom razgovara, uvijek pronalazim u tome neku vrijednost koju mogu iskoristiti. Uvijek naglašavam da su za mene važne emocije, da su mi važni osjećaji. No, nažalost, nosim u sebi neki idealizam, koji me ponekad mori jer bih željela, htjela bih da sve bude savršeno. Naravno, znam da ne postoji idealan čovjek, da nema idealnog života, ni idealnog svijeta. Ali iz svakog razgovora s drugim čovjekom može se za sebe izvući nešto pametno. Jako volim razgovarati s ljudima, volim izmjenjivati svjetonazore i informacije. To mi pruža zadovoljstvo.

Ipak to mora biti neposredan razgovor. Licem u lice. Apolutno! Za mene je također važno gledati drugom

cia, nie ma idealnego świata. Ale z każdej rozmowy z drugim człowiekiem można dla siebie wyciągnąć jakąś mądrą rzecz. Bardzo lubię rozmawiać z ludźmi, lubię wymieniać poglądy i wiadomości. Sprawia mi to satysfakcję.

Musi być to jednak rozmowa bezpośrednia. Twarzą w twarz. Absolutnie! Dla mnie jest też ważne, aby patrzeć drugiemu człowiekowi w oczy. Bo z twarzy i oczu można wyczytać bardzo dużo. Można wyczytać, czy ten człowiek jest życzliwy, mądry, czy też rozmawia ze mną, chcąc tylko załatwić jakąś swoją sprawę.

čovjeku u oči. Jer iz lica i očiju može se pročitati mnogo toga. Može se pročitati je li taj čovjek srdačan, mudar ili razgovara sa mnom samo iz vlastita interesa.

[Povratak na sadržaj](#)